

https://www.google.ru/search?newwindow=1&hl=ru-IL&ei=9LK8WvKyKeaHgAacgoz4BQ&tbm=isch&q=%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB+%D0%BF%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD&oq=&gs_l=#imgrc=XHUvQaK_mbJJOM:

איליה צ׳רקינסקי

התפשטות
הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל

תוכן עניינים

א. מבוא

הרעיון (הקונספציה) של החיבור הזה הוא יצירת היכרות החברה הישראלית בפעילויות, המטרות והשיטות של ההתפשטות הרוסית בארץ ישראל, ובפרט, ההתפשטות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, וזאת על בסיס מקורות רוסיים ראשוניים.

נכון לעכשיו ולמרבה הצער, ללא התייחסות ליעדים ולשיטות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל במונוגרפיות האקדמיות והפובליציסטיות את הפעילותיה מתוארת בתור פעילות בעלת אופי רוחני בלבד : למשל, ארץ הקודש, מקור הנצרות, מקום הולדתו של ישו וכן הלאה.

עמדה שכזו הנה תפיסה פשטנית וחד צדדית מאחר וכל המקורות הרוסיים מתארים בפרוטרוט את פעילות הכנסייה הרוסית כאמצעי להעצמת השפעתה של רוסיה והתפשטותה בארץ ישראל ובמזרח הקרוב. הפעילות הרוחנית המיסיונרית והבסיס הכלכלי-קנייני שלה שימשו כאופן התפשטות הן בימי הצאר, הן בימי סטלין והן בימינו אנו.

המחבר סבור כי נושאו של החיבור הנוכחי הינו בעל עניין חברתי-פוליטי ובמידה מסוימת יש לו גם ערך אקדמי, בתחום זה. החיבור אינו מהווה מונוגרפיה אקדמית בשום אופן (בין אם מתחום ההיסטוריה, מדעי המדינה או כל תחום אחר) והמחבר אף לא הציב לעצמו מטרה כזו.

ראשית כל, על מנת להימנע מתלונות, מוצדקות יותר או פחות, יש להודות כי הספרות הנוגעת להיווצרותה והתפתחותה של הפילוסופיה הנוצרית (ובפרט, הנצרות הפרבוסלבית), רחבה ומגוונת, לפיכך מביא כאן המחבר רק חיבורים בנושאים מסוימים, אשר עמדו בבסיסו של הפיתוח המחקרי לנושאים האמורים ברוסיה, ישראל ומדינות אחרות.[1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9]

---

[1] קריבליוב א"א. חפירות בארצות ה"מקרא"/ א"א קריבליוב - מוסקבה: רוסיה הסובייטית, 1965
(Крывелев, И.А. Раскопки в "Библейских" странах / И. А. Крывелев – М.: Советская Россия, 1965)

[2] קריבליוב א"א. מה יודעת ההיסטוריה על ישו הנוצרי/ א"א קריבליוב - מוסקבה: רוסיה הסובייטית, 1969
(Крывелев, И.А. Что знает история об Иисусе Христе / И. А. Крывелев – М.: Советская Россия, 1969)

[3] גצ'ה ג'. סיפורי המקרא/ ג' גצ'ה; בתרגומו של ר' דלוש - מהדורה שנייה - מוסקבה: פוליטיזדט, 1990
(Гече, Г. Библейские истории / Г. Гече; пер. Р.Даллош – 2-е изд., – М.: Политиздат, 1990)

[4] רוברטסון א'. מוצא הנצרות/ א' רוברטסון; תרגום י"ו סמיונובה, עריכת ס"י קובלייבה - מוסקבה: ספרות זרה, 1959
(Робертсон, А. Происхождение христианства. / А. Робертсон; пер. Ю.В. Семенова, ред. С.И. Ковалева. – М.: Иностранная литература, 1959)

[5] רנאן, א' חיי ישוע/ א' רנאן - מוסקבה.: ס"פ "טרה", ס"פ "כל מוסקבה", 1990; הדפסה מחדש על ידי מ"ו פירוז'קוב, תרגום א"ו סווטליאקובסי, 1906.
(Ренан, Э. Жизнь Иисуса. / Э. Ренан – М.: СП "Терра", СП "Вся Москва", 1990; репринтное издание М.В. Пирожкова, пер. Е.В. Светляковского, 1906)

[6] רנאן א'. שליחים. המשך הספר "חיי ישוע", א' רנאן - סנט-פטרבורג: הוצאה לאור דיגיטלית של ק"א צ'טברטיקוב, 1911; תרגום פ"נ לטרנר; הדפסה מחדש, בעריכת ס"מ מקרנקוב. ס"פ "איקפ"א", ס"פ "ג'אקונדה", 1990).
(Ренан, Э. Апостолы. Продолжение книги "Жизнь Иисуса", / Э. Ренан – СПб: Элекетропечатня К.А. Четверикова, 1911; пер. Ф.Н. Латернера.; Репринтное издание, автор-составитель С.М. Макаренков, СП "ИКПА2, СП "Джаконда", 1990)

[7] רנאן א'. תולדות עם ישראל/ א' רנאן, תרגום א"פ סמירנובה - סנט פטרבורג: הוצאת נ' גלגולייב. כרכים א/ וב (1906)
(Ренан, Э. История израильского народа. / Э. Ренан, пер. Е.П. Смирнова – СПб: Издание Н.Глаголева, т. 1-2; 1906)

[8] אמוסין י"ד. מגילות ים המלח. י"ד אמוסין - מוסקבה: ההוצאה לאור של אקדמיית המדעים של ברית המועצות, 1961
(Амусин, И.Д. Рукописи Мертвого моря. / И. Д. Амусин – М.: издательство Академии наук СССР, 1961)

[9] כהן ה.חיים, משפטו ומותו של ישו הנוצרי, 1990, הוצאת דביר, 182 עמודים

למרבה הצער, עד כה לא הופיעו בכתיבה המחקרית או העיתונאית הישראליים פרסומים בלתי תלויים העוסקים במחקר הבין-תחומי המורכב של היחסים בין היהודים לכנסייה הפרבוסלבית בהיבטיה הדתיים והחברתיים ובתפקידה ומיקומה של רוסיה במדינה היהודית.

כמו כן, למרות השפע של מחקרים רוסיים המוקדשים להיסטוריה של הנוכחות הרוסית במזרח הקרוב בכלל ובארץ הקודש בפרט, עד כה לא התבצעה בדיקה יסודית של הסוגיות העולות מן היחסים בין הכנסייה ליהודים בישראל וברוסיה, היסודות הרוחניים החוקיים והמעשיים של מעמדה של הכנסיה הפרבוסלבית הרוסית מול יהודים ומוסלמים בישראל, תפקיד הכנסייה ביחסי ישראל רוסיה וכן הלאה.

עם זאת, מצב מדעי הרוח בימינו מתאפיין בגישה הדורשת בחינה כוללנית של הסוגיות, על כל הרב-גוניות שבהן, והשוואה אובייקטיבית של כלל הצדדים השליליים והחיוביים. תוצאותיה של גישה זו יכולים להביא לידי ביטוי את כל הפוטנציאל של האמצעים השונים הנמצאים בנקודות התפר של מספר תחומים נושקים, וביניהם: היסטוריה, תיאולוגיה, משפטים, מדעי המדינה ועוד. גישה זו של חקר בין-תחומי מאפשרת לבצע מחקר רחב מספיק בנוגע לאופיים של סובייקטים מסוימים של ההיסטוריה הכנסייתית והמדינית ולגורמים ולמניעים שהביאו אותם לבצע פעולות מסוימות, מעגל השפעתם ועוד. יתרונותיה של גישה זו מצויינים, בין היתר, במספר מונוגרפיות רוסיות[10].[11]

המחבר מקווה כי חיבור הזה יתרום לשחזור התמונה המלאה ביותר של העבר ההיסטורי ויאפשר לנצל את ניסיון העבר בסידור המגעים העתידיים בין הכנסייה הפרובוסלבית לבין היהודים, בין ישראל לרוסיה. ייתכן שהתמונה האובייקטיבית ותוצאות חיבור זה יאפשרו להקל על המתח המיותר ביחסים שמקורו ברשמים שהתגבשו לאחרונה כי ישראל נסוגה ומוותרת לכל דורש, ובכלל זה לרוסיה, אשר מגבירה את השפעתה בארצנו בפרט ובמזרח התיכון בכלל.

מגמה מסוכנת זו מעוררת יחס שלילי כלפי הרוסים וכלפי רוסיה, ומסייעת לתהליכים צנטריפוגליים בארצנו. אי לכך, על מנת לפתח פתרונות מיטביים עבור ארגון עתידי של החיים, אין תחליף לפניה לניסיונם של הדורות הקודמים ולשימוש בכל הניסיון והידע שנצבר על ידם.

המחבר ניסה לשפוך אור על ההיסטוריה של יחסי ישראל ורוסיה ברמת הפוליטיקה החיצונית, קשרים תרבותיים-הומניים בין יהודים לרוסים, במיוחד כתוצאה מזאת שההיסטוריה של הנוכחות הרוסית בישראל מהווה עד היום נדבך חשוב בקביעת המדיניות של רוסיה ושל הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית במזרח התיכון.

מבחינת מוצאם, אפשר לחלק את המקורות ההיסטוריים בהם נעשה שימוש לחומרי ארכיוני המדינה והכנסיה, פרסומים מרובים בעלי אופי היסטורי, פילוסופי או מדעי, ספרי זיכרונות ומקורות עיתונאיים.

יחד עם זאת, החומר הנמצא בספרות המחקרית והפופולרית ובמונוגרפיות מרובות נוגע על פי רוב רק בהיבטים מסויימים של כלל הסוגייה הנבחנת, או חוקר שאלות ממוקדות, לדוגמא מערכת היחסים הפנימיים בין הפטריארכיה של מוסקבה לבין הכנסייה הרוסית בגולה.

בהיסטוריוגרפיה הישראלית לא קיימות עד כה עבודות יסודיות המוקדשות באופן ישיר לחקר רב-מימדי של היחסים בין היהודים לכנסייה הפרבוסלבית בהיבטים הדתיים והחברתיים או בתפקידה ומעמדה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית במדינת היהודים.

---

10 פורשנבה א"ס. שיטות בין-תחומיות במחקרים היסטוריים. א"ס פורשנבה - יקרינבורג, הוצאת אוניברסיטת אוראל, 2005.
(Поршнева О. С. Междисциплинарные методы в исторических исследованиях / О. С. Поршнева. Екатеринбург: издательство Уральского государственного университета, 2005)

11 קובלצ'נקו י"ד. שיטות של מחקר היסטורי/ י"ד קובלצ'נקו - מוסקבה: נאוקה, 2003
(Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко – М.: Наука, 2003)

לדוגמא, חיבוריו היסודיים של ד״ר שמואל ברקוביץ׳ בנוגע לנוכחות כנסייתית בירושלים, כמעט ואינן נוגעות בכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. העבודות המעניינות של ד״ר ש. נחושתאי וד״ר ד. אוסישקין הן נושאות אופי תיאורי של אתרים היסטוריים מסוימים. המונוגרפיה המצוינת של ד״ר גבריאל צפרוני ״רוסים ׳אדומים׳ ורוסים ׳לבנים׳ בירושלים״ מציגה רק סוגיה מקומית בעניין הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית.[12] [13] [14][16] [15]

חיבוריהם של היסטוריונים, תיאולוגים ומדעני מדינה של הכנסייה, הן ברוסיה והן במערב (בשפות הרוסית, האנגלית ושפות אירופאיות אחרות), נוטות להיות בעלות אופי מדעי במובהק (ומוקדשות לחקר סוגיות תיאולוגיות או עדתיות, סוגיות במדיניות החוץ של הכנסייה ו/או סוגיות ממוקדות אחרות) או שהן בעלות אופי פופולארי. במילים אחרות, הן אינם מכילות חקר היסטורי וחברתי משולב בנושא הפעילות המיסיונרית של רוסיה והכנסיה הפרבוסלבית בארץ ישראל, המעמד הקנייני והחוקי של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית ושל ארגונים חברתיים רוסיים בישראל, ושל היבטים אחרים בקשר ובהשפעה ההדדיים ביניהם.[17] [18]

גישה צרה שכזו אינה מאפשרת להבין את הסיבות וההשלכות של כלל מנעד יחסי גומלין אלה, ובפרט האפשרויות והמדיניות של המדינה היהודית באשר להתפשטות הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל.

מחקר משולב של הנושא הנ״ל הכרחי גם על מנת להגיע לפתרונות עמוקים ומבוססים יותר של סוגיות פרטיות העומדות על סדר היום, לדוגמא, סוגיות הקשורות להתפתחות הסוערת של העלייה לרגל הרוסית והתיירות הדתית, ועם ההתפשטות העזה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, המתפקדת בעת הזו כגוף של הפדרציה הרוסית לכל דבר.

כך, בשנת 1995, בישיבה של הסינוד הקדוש של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית התקבלה ״הקונצפציה בנוגע להחייאת הפעילות המסיונרית של הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית״, ובשנת 2005 התקבלה קונצפציה של הפעילות המסיונרית של הכנסיה הפרבוסלבית לשנים 2005-2010 המכריזה מפורשות על כוונת התפשטות לארץ ישראל, ובפרט:

---

[12] נחושתאי ש"ש/ ש' נחושתאי. הפעילות הרוסית בפלשתינה בסוף התקופה העותמנית. חיפה - ירושלים: ב-קה רד"מ, 1984
(Нехуштай, Ш.Ш. / Ш. Нехуштай. Русская деятельность в Палестине в конце Османского периода. Хайфа. – Иерусалим: Б-ка РДМ, 1984)

[13] D. Ussishkin, The Village of Silwan, The Necropolis from the Period of the Judean Kingdom, Jerusalem, 1993 (Hebrew edition - 1983); P. 154-164. № 28.

[14] ברקוביץ, שמואל. "מלחמות המקומות הקדושים. המאבק על ירושלים והמקומות הקדושים בישראל, יהודה שומרון וחבל עזה". ישראל, הד ארצי הוצאה לאור, אור יהודה, 2000

[15] ברקוביץ, שמואל. "מה נורא המקום הזה!". ירושלים, כרטא, 2006

[16] צפרוני, ד"ר גבריאל. "רוסים "אדומים" ורוסים "לבנים" בירושלים" - https://www.ybz.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Article_5.2.pdf

[17] צ'פלין ו/ צ'פלין ו', ד"ו פוספלובסקי ו, ון דר ברקן (ועוד). בעריכת הפרואיטריוס פטר סמירנוב. היסטוריה של הכנסייה הנוצרית הפרבוסלבית - מוסקבה, המטוכיון הפטריארכלי קרוטיצקי; הוצאת "גראל", 2000
(Чаплин, В. / В. Чаплин, Д. В. Поспеловский, В. ван дер Беркен [и др]. ред. Протоиерей Петр Смирнов. История христианской православной церкви. – М., Крутицкое патриаршее подворье: Грааль, 2000)

[18] איגנטייב א"ב. רוסיה בארץ הקודש. מסמכים וחומרים/א"ב איגנטייב - מוסקבה, "יחסי חוץ", 2000
(Игнатьев А.В. Россия в Святой Земле. Документы и материалы. / А. В. Игнатьев – М.: Международные отношения, 2000)

[19] ואך ק"א, "מהות העליה לרגל"/ ק"א ואך, בעריכת ק"א ואך - מוסקבה, החברה הקיסרית הפלשתינית: "אינדריק", 2007
(Вах, К.А., Смысл паломничества. / К. А. Вах, сост. и ред. К. А. Вах. – М. Императорское православное палестинское общество: Индрик, 2007)

מבוא

המשימה (המיסיון) של הכנסייה הפרבוסלבית היא ישועת כל אדם, ולכן תחום עדותה כולל את כל מה שממנו מתקיימת האנושות בת ימינו. הקונצפציה הנוכחית - כמסר של הכנסייה הפרבוסלבית לכל ילדיה הנאמנים, צריכה להתקבל באחריות על ידי כל אחד מחברי הכנסייה לקיומה לתהילת האל, ובתקווה להתרחבות עתידית של העשייה המיסיונרית הפרבוסלבית לכל הכיוונים. היא מצביעה על כיוונים אסטרטגיים של השירות המיסיונרי לכנסייה הפרבוסלבית בשלב ההיסטורי הנוכחי ונקראית לסייע למיסיונרים בכל הדרגים בארגון יעיל יותר של עשייתם.

המטרות והמשימות של המיסיון בן ימינו

המיסיון הפרבוסלבי (בהמשך - המיסיון), שליחותו של המשיח נמשכת בתלמידיו עד עצם היום. המטרה הקרובה של המיסיון עומדת בהקמת קהילות אאוכריסטיות [אאוכריסטיות: המקיימות את פולחן הסקרמנטי הנוצרי. המונח התיאולוגי ל"נוצריים"] ברחבי העולם.

- שימוש בעקרון קבלת התרבות של העם מקבל הבשורה על ידי הכנסייה;
- הוראת האוונגליונים וביצוע השימוש בקודש בשפה שתהיה נהירה לעם מקבל הבשורה;
- הכשרת כמורה ומיסיונרים מתוך אוכלוסיית המקום;
- משיכת המתנצרים החדשים אל תוך חיי הקהילה [קהילה: פריחוד, קהילת מאמינים המרוכזת סביב כנסייה. דרג נמוך של ההירכיה הארגונית הכנסייתית];
- ביסוס של קהילות אאוכריסטיות כנשאיות פעילות של העדות המיסיונרית;
- הבאת הילדים והנוער, כמו גם כלל אוכלוסיית הנטבלים עמי הארצות אל חיי רוח עצמאיים.

צורות ושיטות של הפעילות המיסיונרית העצמאית

1. *מיסיון מבוסס מידע.* פנייה לשכבות הרחבות ביותר באוכלוסיה על ידי אמצעי תקשורת ההמונים, כמו גם על ידי הקמה וארגון של ספריות עבור הקהילה והוצאה לאור של ספרות מיסיונרית מיוחדת. עבור עבודה פרודוקטיבית של המיסיון מבוסס המידע נדרש:

- להקנות לפעילות הכנסייה הפרבוסלבית במרחב האינפורמציוני אופי יוזם, לא כזה שמגיב באיחור לארועים המתרחשות בחברה, להשתמש במגוון הרחב של טכנולוגיות המידע החדישות; להפנים באופן פעיל את האמצעים האלקטרוניים של תקשורת ההמונים - שידורי רדיו, טלוויזיה, אינטרנט.
- לחשוף ולפרסם פעילות אנטי-פרבוסלבית בתחום המידע, דחיקה ואפליה של תכניות פרבוסלביות מאמצעי תקשורת המונים חילוניות;
- עקב ביזור המאמצים והעדר פעילות מתואמת של כלל אמצעי התקשורת הפרבוסלבים, ליצור מאגר נתונים מרכזי אשר יהיה זמין עבור כל מיסיונר פרבוסלבי;
- הוצאה לאור רחבה של ספרות פרבוסלבית;
- המשך הוצאת סדרת ספרים עבור מצטרפים לכנסיה בענייני אמונה, אורח חיים נוצרי ויחס הכנסייה לסוגיות המטרידות את האדם והחברה המודרניים.

2. *מיסיון אפולוגטי.* זה עדות באשר לאמיתות הפרבוסלביות ביחס לאמונות שקר של מינים וכתות אשר נפוצות באופן רחב ברוסיה ובמדינות אחרות. המיסיון האפולוגטי מכוון גם למאבק בפעילויות המרה מצד ארגוני מיסיון לא פרבוסלביים.

3. *מיסיון חינוכי.* זו פעילות עם אנשים המתכוננים לטבילה הקדושה ועם אנשים שעל אף שהוטבלו לא קיבלו הדרכה ראויה ביסודות האמונה ואינם משמשים כחברים פעילים בכנסייה. יש לבחור לתפקידים חינוכיים אלה אנשים המסוגלים לסייע באופן פעיל למשפחה בחינוך הנוצרי של הילד. ארגון של חוגים וסטודיו עבור ילדים והנוער בקהילה,

אך גם עבור המבוגרים וכלל המשפחה; מרכזים ממוקדים לפיתוח רוחני של הילדים והנוער.

4. *מיסיון "חיצוני"*. זו עדות של אמת הפרבוסלביות בקרב עמים שאינם בעלי יסודות נוצריים במסורת והתרבות הלאומית.

השירות של ההדיוטות במיסיון

[הדיוטות: מיריאני, "אנשי העולם", חברים בכנסייה שלא נטלו על עצמם שבועות נזירות או כמורה, ומרכז חייהם נמצא בעולם הזה]

על מנת שהמיסיון יחדור לכל תחומי החיים של החברה הכרחי:

- לערב את ההדיוטות בעבודת כנסייה פעילה באמצעות ביצוע מטלות מיסיונריות מסוימות;
- להשתמש ברשת הספריות הקיימת ליצירה בהן של מרכזי חינוך מיסיונריים וארגון תערוכות נושאיות; לסייע במילוי ספריות ציבוריות ובית-ספריות על ידי ספרים כנסייתיים בעלי אופי מיסיונרי;
- להכווין את בני הקהילות לביצוע לפעילות מיסיונרית ברשת ליצירת נוכחות כנסייתית במרחב האינטרנט.
- לעודד התרועעות של האנשים מחוץ לתחומי השימוש בקודש *[שימוש בקודש: או שירות בקודש, עבודת הכומר הנוצרי בכנסייה, שהיא שונה באופייה מהתפילה היהודית, מאחר ומתבצעת כמעט אך ורק על ידי הכומר מול הקהל]*, בפרט על ידי ארגון אסיפות וסעודות משותפות של בני הקהילה; למצוא נקודות מגע עם שכבות גילאיות שונות על ידי ארגון ארועים נגישים בהתאם לתחומי העניין: מועדונים, מחנות קיץ, טיולים. וגם עם קבוצות בסיכון: מכורים לסמים, חולי איידס, חסרי בית ועוד; לבצע הכשרה של מורים, רופאים, פסיכולוגים ואנשי צבא מקרב ההדיוטות, להרחבת שדה הפעילות המיסיונרית בתנאי חברה חילונית.

מטלות מסיון

בתנאים הנוכחיים יש צורך לערב אל תוך הפעילות המיסיונרית לא רק את נציגי כמורה אלא גם את החברים ההדיוטות של העדה דרך מטלות מסיונריות ממוקדות, קביעת תורנויות קבועות במקדש של הדיוטות ומשרתים בקודש למטרת תקשורת עם אנשים המצויים מחוץ לכנסיה.

קהילה מיסיונרית

ברמה המעשית, כדי לממש את המיסיון של הכנסייה, יש תחילה לשנות את אופן החיים ואת דמותה של היחידה המבנית העיקרית - קהילת המאמינים המקומית. היא צריכה להפוך בהדרגה למקום מפגש של של חבריה המודעים, מוצאי האמת והמחפשים אותה, מקום בו מובסת הבדידות ובו רוח ההתוודעות שבאהבה נמצא מנצח. השתתפות פעילה בשימוש בקודש ובתפילה הביתית. על מנת לממש את הנדבך האחרון רצוי במיוחד ליצור ספר-תפילות מקוצר מיוחד בשפה נהירה ומובנת עבור הנוצרים החדשים.

שימוש בקודש בהקשר מיסיונרי

השימוש בקודש רצוף בהסבר התפילות. במשך ביצוע התפילה במקדש יש להקדיש תשומת לב מיוחדת ליצירת דממה של יראת כבוד, הפסקת יחסי הסחר וסילוק גורמים מסיחים נוספים. כתבי הקודש נקראים בשפה הרוסית או מתורגמים אליה ובהפניית מבט אל המתפללים. ביאורים פשוטים ונגישים. מימון נוסף ברמת האפרכיה *[המחוז]* על מנת שכל התפילה והסקרמנטים המיסיונריים יתבצעו בחינם.

ארגון של מוסדות חינוך מיסיונריים

יש להכשיר מסיונרים ומטיפים מקצועיים ברמה המקומית.

כעת הכשרת כוח אדם עבור עבודת מיסיון נמצאת בטיפול האוניברסיטה הפרבוסלבית ההומניטרית של טיכון הקדוש והסמינריון הרוחני של בלגורוד (במגמה מיסיונרית). הסמינריון מלמד גם סטודנטים מאינדונזיה אשר מהווים בסיס למיסיון

האינדונזי המתפתח בהצלחה בימים אלה. בנוסף לכך, כל אפרכיה חייבת מסוגלת לספק קורסים אשר יתנו הכשרה מיסיונרית תיאולוגית למומחים חילוניים, כמו למשל מורים, רופאים, פסיכולוגים ואנשי צבא על מנת להרחיב את שדה הנוכחות הפרבוסלבית במרחב התרבותי.

המיסיון בתחבורה

על מנת להביא את הבשורות הטובות "עד לקצוות הארץ", המיסיון חייב להיות נייד. כלומר, לעשות שימוש בכל סוגי התחבורה המודרנית: חלוקה חינמית של ספרות מיסיונרית באוטובוסים, מטוסים ורכבות; הקמת בתי-תפילה וכנסיות בתחנות רכבת, נמלי תעופה, נמלי ים ונהר, תחנות אוטובוס; יצירת פינות תפילה פרבוסלביות במטוסים, קרונות ואוטובוסים.

ארגון של דירות מיסיון

יש לקחת דוגמא מימי ההטפה של השליחים, מדירת המיסיון של השליח פאולוס אשר החל את השליחות המיסיונרית הראשונה שלו בתמיכת הקהילה הנוצרית של העיר. על דירת המיסיון להוות מוקד מתאם של פעילות המיסיון המתבצעת בשטח מסוים. כמו כן, עליו לשמש על תקן בסיס לוגיסטי, להיות מצויד במאגר עזרה הומניטרית, לנהל משלוחים של ספרות מיוחדת ולבצע משימות קישור בין דירות-בת קטנות יותר.

מיסיון בקרב הצעירים

הצעירים הם עתידה של הכנסייה. בתוך הקהילות יש לארגן מחנות ילדים, טיולים, נסיעות עלייה לרגל, כמו גם קבוצות סיוע לחברי קהילה בעלי המוגבלויות, יחד עם צורות אחרות של פעילות לנוער. העשייה תשמש על מנת להוכיח לחברה הסובבת את ערכה החברתי החיובי של הכנסייה. פעילות בבתי ספר של יום א' היא בעלת ערך עצום ובעלת כיווני התפתחות מצויינים.

צורת התקשורת היעילה ביותר מול נציגי נוער שבחרו בדנומינציה אחרת של הדת הנוצרית או בדתות מסורתיות אחרות אך שומרים על יחס מכבד כלפי הפרבוסלביות ולא שוללים אפשרות דיאלוג עם פרבוסלבים, היא פיתוח ומימוש של תכניות חינוכיות ותרבותיות בעלות אופי חברתי כללי (למשל, סמינריונים בנושאי איכות הסביבה או מאבק בהתמכרות לסמים).

הקבוצה הגדולה ביותר, ולפיכך החשובה ביותר בימינו, הם הצעירים הלא-מאמינים אשר מתייחסים באדישות אל הפרבוסלביות. יש לארגן סיוע ממוקד לצעירים שנקלעו למצב קשה בחייהם או לסוגים שונים של התמכרויות. ניתן לקדם זו מטרה זו על ידי שירות אמון טלפוני, שיחות אישיות או פורום אינטרנטי המאפשר להציב שאלות בפני מורה-אמונה או כומר, ייעוץ של פסיכולוג פרבוסלבי, תכניות שיקום לסובלים מהתמכרויות נרקוטיות או אלכוהוליות או הוצאה ממעורבות בכתות טוטאליטריות הרסניות וכן הלאה. סיוע במימוש עצמי בצורות מודרניות של חיי יצירה על ידי הנוער בתחומים המוזיקליים (למשל, מוזיקת רוק), ספרותיים, פלסטיים ותחומים נוספים.

דמות המיסיונר המודרני ומאפייניו

כל חבר בכנסייה האפוסטולית הנו מיסיונר מעצם מהותו.

בחברה המודרנית ששכחתה את מצוות האהבה לאחר ובה שוררת אדישות כללית, בין היתר כלפי ענייני הדת, חייב המיסיונר לדעת לעורר את האדם האדיש.

תחום המיסיון המודרני של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית

התנאים ההיסטוריים שהתגבשו עבור פעילות הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בשטח רוסיה ומחוצה לה מוכיחים את העובדה כי במשיח "אֵין יְהוּדִי אַף לֹא גּוֹי, אֵין עֶבֶד אַף לֹא בֶּן חוֹרִין, לֹא זָכָר אַף לֹא נְקֵבָה, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלְּכֶם אֶחָד בַּמָּשִׁיחַ יֵשׁוּעַ." (אל הגלטים, ג', כ"ח).

מצב התודעה הדתית

האנשים מצפים מן הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית כי היא תסייע לעבור קשיים בחיים, תהפוך את היחסים בין האנשים למוסריים יותר, תשמר את התרבות והמסורת הלאומית, תקל על כאבי הנפש, התהפוכות והצרות.[20]

ב. נצרות (סקירה קצרה)

2.1 הולדת הנצרות

לקראת ראשית הספירה חווה העם היהודי משבר קשה וממושך.

היו אלה מאות שנים של שלטון נוכרי ב"ארץ המובטחת", קיום מושפל במצב של עבדות או עבדות למחצה של "העם הנבחר", דיכוי אכזרי של כל ניסיונות השחרור, ניצול אכזרי של המוני העם, השפעה חזקה של התרבות היוונו-רומית (ההלנית) וכפייה תרבותית ישירה שכפו הכובשים על היהודים בדמות אליהם ופולחניהם עד לכדי קורבנות לאלילים בבית המקדש בירושלים.

בתקופה זו טרם נוסח והתפשט אותו קנון הדתי האחיד אשר יישר את המחלוקת בפירוש חוקי התורה. עלו והתמוטטו ציפיות משיחיות, תקוות לכך שדמויות פוליטיות וצבאיות שונות יתגלו כ"משיחים" ומושיעים.

כל זאת לא יכול היה שלא לגרום לתסיסה אידיאולוגית נוקבת בקרב היהודים אשר זלגה ללא הרף לצורות דתיות, תופעה אשר אפיינה את כל העמים הנמצאים ברמה מסוימת של התפתחות תרבותית-חברתית.

מפלגות וכתות שונות הופיעו מתוך מאבק פנימי ואופוזיציה ליהדות המסורתית העיקרית. היה בהן לא מעט מן המשותף שכן הן נולדו מתוך אותו מצב היסטורי-חברתי. הן התקיימו במקביל, אך גורלותיהן לא היו זהים - חלקם נטשו במהרה את זירת ההיסטוריה בעוד שחלקן היוו השפעה רצינית יותר או פחות על כלל ההתפתחות האידיאולוגית שאחריהן.

עצם קיומה של כת "הנוצרים", האל-האדם, המשיח ישו או כל התרחשות מהברית החדשה אינו מאומת עד כה באופן משכנע על ידי אף ראיה ארכיאולוגית או מסמכית ונסמך רק על מסורות אפוקריפיות.

בהינתן הידיעות העכשוויות, נראה סביר ביותר להניח כי הכתב מתוכה צמחה הנצרות נוצרה והתקיימה יחד עם כת האיסיים מקומראן וזרמים דומים של היהדות בתוך הרצף הכללי של כתות יהודיות בנות הזמן אשר סטו מן היהדות המסורתית, אך נותרו למעשה יהודיות באותו השלב מבחינת האידיאולוגיה הדתית, הכיוון החברתי-פוליטי, הפולחן והטקס. ובכלל, באותה תקופה טרם נקבע הקנון היהודי הדתי האחיד, המנרמל את אופן הפירוש של מצוות התורה.

עצם העובדה שהמייסדים - ישוע, יעקב, יוחנן המטביל, מרים, אלישבע והיתר היו בני משפחה אחת, מוכיחה את שוליותה של הקבוצה הזו בתוך החברה היהודית, ואת היותם כת דווקא.

אנו מוצאים מידע מפורט פחות או יותר רק בנוגע לכתות האיסיים בהתבסס על מגילות מדבר יהודה, ובנוגע ל"נוצרים הראשונים" בהתבסס על הרשימות ההיסטוריות של מתי, לוקאס ועוד.

---

[20] הפרבוסלביות והעולם (Православие и мир). ספריה אלקטרונית URL: lib.pravmir.ru

בבואנו להשוות אנו מוצאים הן אצל האיסיים והן אצל אותם "נוצרים ראשונים" אידיאולוגיה מקבילה של המשיחיות - ציפייה לבוא המשיח והגעת הקץ על כל הסדרים הישנים, ניצחון הצדק; אידיאולוגיה של דואליזם - דיכטומיה החוצה את הקיים, מלחמת הטוב והרוע, האור והחושך, האל והשטן; אידיאולוגיה של עוני, חומרי ורוחני גם יחד ("אשרי עניי הרוח"), סלידה מפני עושר ועשירים המסורים ל"ממון".

ישנם גם פרטים משותפים בביצוע הפולחן: טבילות טקסיות המהוות יסוד הכרחי בפרקסיס הדתי-יומיומי של היהדות, אשר בנצרות הופכות לסקרמנט הטבילה המכניס את הנטבל אל הדת; הטקס היהודי של קידוש היין והלחם הופך בנצרות לסקרמנט האאוכריסטיה; סעודות טקסיות משותפות.

האיסיים וה"נוצרים הראשונים", לכל הפחות בימי חייו של יעקב, לא מתנתקים מהיהדות האורתודוקסית, להפך, הם מקיימים את המצוות באופן קפדני אף יותר מאשר היהודים האורתודוקסיים, הפרושים. הם מסוגרים בתוך עצמם ומנותקים היטב מכל החושבים והחיים אחרת.

הדבר העיקרי שמאפיין את האידיאולוגיה של האיסיים בקומראן ו"הנוצרים הראשונים" הוא רוח המחאה נגד הסדר הקיים והאידיאולוגיה ההלניסטית השלטת, רוח של חיפוש חסר מנוח, של שאיפה אל החדש והלא נודע האמורים להביא לשינויים.

עם זאת, לא ניתן לזהות או לשייך בקשר הורי ישיר את האידיאולוגיה של האיסיים בקומראן לנצרות אשר הופיע לאחר יעקב, הודות למאמציו של פאולוס.

הנצרות המוקדמת כפי שמשתקפת בברית החדשה, ובניגוד מוחלט ליהדות ולאיסיים, הציבה לעצמה מטרה של גיוס נרחב בכל השכבות האתניות והחברתיות של ארץ ישראל ושל האימפריה הרומית. מכאן נובעים גם ה"ליברליות" מרחיקת הלכת שלה, הנוחות והסובלנות שלה כלפי המאפיינים הייחודיים השונים של פולחנים זרים ובכללם פגאניים, כלפי גיוון במבנים חברתיים ובשאיפות חברתיות, המוכנות שלה להסתגל אליהם ולשלב אותם[21].

הדבר התבטא בראש ובראשונה על ידי ביטול המצוות והאיסורים הבסיסיים של היהדות, ובכללם שמירת יום השבת, הקפדה על כשרות המזון, ברית המילה ועוד.

כך, בעוד שהאיסיים ו/או "הנוצרים הראשונים" לא הכירו בעבדות, ויתרו לחלוטין על עבדים והתנגדו למוסד זה, הנוצרים המוקדמים רואים את מוסד העבדות כנורמטיבי לחלוטין ונגזר מן המציאות. האיסיים ו/או "הנוצרים הראשונים" קראו לשיתוף ברכוש בהתבסס על שותפות בעמל, הנוצרים המוקדמים קוראים רק לצדקה ("מכור את רכושך ותן לעניים"). קונפורמיזם חברתי זה, לא יכול היה שלא לספק את המעמדות השליטים בתקופה זו ואחריה.

האיסיים נעלמו, וזכרם השתמר רק בממצאים הארכיאולוגיים, אך אותה כת יהודית ממנה צמחה נצרות, לא רק ששרדה, כי אם הפכה לדת חובקת עולם, מאחר והשכילה להציע לעמים הארופאים והערביים דת מונותאיסטית מוכנה עם אידיאולוגיה וכללים חופשיים בהרבה מדת העם היהודי, יחד עם מידה של כפיפות ראש בפני המעמדות השולטים.

---

[21] ספרי הברית החדשה. תרגום חדש. ישראל, ירושלים, החברה לכתבי הקודש בישראל, 1995; 501 עמודים.

אם נשתמש במונחים מודרניים, הרי שפאולוס, איש תיאוריה ומעשה פוליטי מבריק, ולאחריו גם מחברי האוונגליונים מתי, מרקוס, לוקאס, יוחנן ועוד, ניסחו על בסיס היהדות תיאוריה דתית אשר הייתה נוחה לכולם, לא הגבילה אף אחד בשום דבר, תוך שהיא מציעה מונותאיזם נוח אשר קורא לקבלת מרות מלאה כלפי השליט.

אלפיים שנה מאוחר יותר, יבנו קרל מרקס, לנין וטרוצקי דבר מה דומה.

2.2 היווצרות כנסיית ירושלים

כנסיית ירושלים נחשבת לערש הנצרות, אם הכנסיות הנוצריות, שומרת אוצרות ארץ הקודש - בה חי ולימד ישוע המשיח - המקודשים עבור הנצרות.

הבישוף הראשון ומארגן כנסיית ירושלים היה על פי המסורת יעקב השליח, אחיו של ישוע (נפטר ב - 63 לספירה לערך) אשר הנהיג בשנת 51 את ועידת האפוסטולים הראשונה בירושלים.
כנסיית ירושלים סיפקה לעולם הנוצרי קדושים כגון קיריל ארכיבישוף ירושלים (נפטר ב - 386 לספירה לערך); יובנאליוס פטריארך ירושלים (458 לערך); קוסמאס בישוף מאיומה, מלחין שחיבר המנונים לחגים הגדולים; ומייסדים של לאורות וקוינוביונים בארץ ישראל; חריטון (350 לערך), אותימיוס הגדול (473 לערך) סבאס (532 לערך) ורבים אחרים.

2.3 כנסיות נוצריות בשטחה של ארץ ישראל

הנוצרים של ארץ ישראל המודרנית משתייכים לארבע כנסיות עיקריות:
הכנסייה הקתולית - הגדולה ביותר. בעלת רשת מסועפת של מוסדות דת, תרבות וצדקה. הכנסייה הקתולית כוללת בתוכה גם שורה של כנסיות מזרחיות המשמרות את המבנה והטקסים שלהן אך מקבלות עליהן את בכורתו של הבישוף של רומא בתור האפיפיור: הכנסייה היוונית-קתולית, המרונית, הארמנית-קתולית, הסורית-קתולית, הכלדית והקופטית.
הכנסיה הפרבוסלבית (הכנסיה האורתודוכסית) - הגדולה בארץ ישראל. בראשה ניצב פטריארך יווני התופס מקום של חשיבות רבה בקרב הכמורה האורתודוקסית (פרבוסלבית). עוד משתייכים על הכנסיה הפרבוסלבית המשלחת הדתית הרוסית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של הפטריארכיה המוסקבאית בראשות ארכימנדריט, אשר נוסדה ב - 1874, המשלחת של הכנסייה הפרבוסלבית האמריקנית ומשלחת של הכנסייה הפרבוסלבית הרומנית.
הכנסייה המונופיזיטית - מונה כ - 4.5 אלפים חברי כנסייה. בארץ ישראל היא מיוצגת על ידי כנסיה ארמנית גרגוריאנית. מחצית מתושביה מתגוררים ברובע הארמני בירושלים. על המונופיזיטים משתייכים ארמנים, קופטים, יעקובינים-סורים ואתיופים.
הכנסייה הפרוטסטנטית - מונה כארבעת אלפים חברי כנסייה בארץ ישראל, ומיוצגת על ידי כעשרים דנומינציות שונות.

ישראל מכירה באוטונומיה בענייני הפנים של העדות הנוצריות אשר חלה על ניהול "המקומות הקדושים", מינוי כמרים, חינוך בית ספרי וענייני משפט. ימי ראשון וחגים נוצריים מוכרים כימי מנוחה עבור הנוצרים. הנוצרים משוחררים מגיוס חובה.
במהלך שלושים השנים האחרונות שיפצה מדינת ישראל רבים מהאתרים הקדושים לנצרות.

ג. פרבוסלביות

3.1 היווצרותה של הכנסייה הפרבוסלבית

[פרבוסלביות: המילה פרבוסלבית היא תרגום ישיר של המושג היווני אורתודוקסי, או: דובר נכון. הכנסייה היא אותה כנסייה, וזה שמה בהקשר הארצות הסלביות, אשר ישמש בחיבור זה]

הפיצול בין הכנסיות הקתולית לפרבוסלבית הסתמן כבר במאות הרביעית והחמישית לספירה לאחר חלוקתה הפוליטית-מנהלית של האימפריה הרומית לאימפריה מערבית ומזרחית (ביזנטית).

הסיבה הרשמית לפיצול הכנסייתי הייתה מספר הבדלים בליטורגיה: כך למשל הנוצרים המזרחים משתמשים רק בלחם שתפח בתור לחם הקודש של סקרמנט האאוכריסטיה, בזמן שבמערב משתמשים ברקיקים (דמויי מצה), וכן חילוקי דעות תיאולוגיים: המסורת המזרחית קובעת כי רוח הקודש נובעת מן האל-האב בלבד, בעוד שהמערבית טוענת שמן האב והבן במידה שווה (מה שנקרא הוויכוח על ה - filioque) ועוד.

סימני ההיכר העיקריים של הפרבוסלביות נקבעו על ידי הנסיבות בהן התפתחה הנצרות באימפריה הביזנטית: שלטון קיסרי חזק (בו שימשה הכנסייה כחלק מהמכשיר המדיני), העדר מרכז דתי אחד מקובל על הכל וכן הלאה.

הפיצול הסופי בין הכנסיות הקתולית והפרבוסלבית אירע במאה התשיעית. נכון לתקופה זו יצאה הנצרות הפרבוסלבית מגבולות ביזנטיון והתבססה במדינות סמוכות: גרוזיה, בולגריה ורוס הקייבית, ואילו בארמניה, אתיופיה, סוריה ומצרים התבסס כיוון אחר, מונופיזיטי של הנצרות.

לאחר נפילתה של האימפריה הביזנטית (1453 לספירה), הפכה רוסיה למרכז העיקרי של הפרבוסלביות. רוס הקייבית קיבלה את הנצרות דרך כמרים ביזנטיים בשנת 988.

סך הכל קיימות חמש-עשרה כנסיות לאומיות פרבוסלביות אוטוקפליות *[אוטוקפלי: בעל עצמאות ניהולית והיררכית]*, המונות על פי נתונים מסויימים 226,500,000 חברים לערך:

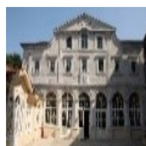
הפטריארכיה של קונסטנטינופול	7.000.000	תורכיה, תראקיה, האיים האגאיים, חלק מהפזורה
הפטריארכיה של אלכסנדריה	350.000	מצרים וכל אפריקה
הפטריארכיה של אנטיוכיה	1.500.000	סוריה, לבנון, עיראק, חלק מהפזורה
הפטריארכיה של ירושלים	156.000	פלסטין, ישראל, ירדן
הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית של הפטריארכיה של מוסקבה	160.000.000	רוסיה, אוקראינה, בלארוס, מולדבה, המדינות הבלטיות, מדינות מרכז אסיה, חלק מן הפזורה
הכנסייה הפרבוסלבית האוקראינית הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית של הפטריארכיה של מוסקבה	7.000.000	אוקראינה, קנדה ומדינות אחרות
הכנסייה הפרבוסלבית הסרבית	8.000.000	סרביה, מונטנגרו, סלובניה, קרואטיה

הכנסייה הפרבוסלבית הרומנית	20.000.000	רומניה, חלק מהפזורה
הכנסייה הפרבוסלבית הבולגרית	8.000.000	בולגריה
הכנסייה הפרבוסלבית הגרוזינית	3.000.000	גאורגיה
הכנסייה הפרבוסלבית של קפריסין	500.000	קפריסין
הכנסייה הפרבוסלבית ההלנית	10.000.000	יוון
הכנסייה הפרבוסלבית הפולנית	1.000.000	פולין
הכנסייה הפרבוסלבית האלבנית	700.000	אלבניה
הכנסייה הפרבוסלבית של האדמות הצ׳כיות ושל סלובקיה	74.000	צ׳כיה, סלובקיה
הכנסייה הפרבוסלבית באמריקה	1.000.000	ארצות הברית

רק שלוש מבין הכנסיות שהוזכרו מעלה (האלכסנדרונית, הירושלמית והאמריקנית) לא מיוצגות בשטח אירופה. הן מהוות רק שש אחוז מכלל המאמינים הפרבוסלבים בעולם. יותר תשעים וארבע האחוזים כ - 209 מיליון מאמינים, מתגוררים באירופה.

לכנסייה הפרבוסלבית מעולם לא היה מנהיג יחיד: היא תמיד הורכבה מכנסיות לאומיות עצמאיות הנמצאות בתקשורת ליטורגית וקנונית, אך ללא תלות אדמיניסטרטיבית זו בזו.

עד לשנת 1054 זכות הבכורה בכנסייה העולמית הייתה משויכת לבישוף של רומא, בעוד שהבישוף של ״רומא השנייה״ (קונסטנטינופול) הסתפק במקום השני. לאחר הפיצול הרשמי בין הכנסיות, המקום הראשון של העולם הפרבוסלבי עבר לפטריארך של קונסטנטינופול, אשר מימי ביזנטיון זכה בתואר ״העולמי״, תואר אשר לא זיכה אותו בשום סמכויות ניהוליות ולא מצביע על שום חקיקה ברמה העולמית. באופן מסורתי נחשב הפטיריארך של קונסטנטינופול ל״ראשון מבין שווים״ (primus inter pares), בבקהל חמש-עשרה המנהיגים של הכנסיות הלאומיות העצמאיות.

בימים אלה, בשל התרחבותו של האיחוד האירופי, שורה של אפשרויות חדשות נפתחות עבור הכנסיה הפרבוסלבית. עד אז הייתה בו רק חברה פרבוסלבית אחת - יוון.

עם התרחבות האיחוד האירופי, הפרבוסלביות חדלה מלהיות יוצאת דופן בודדת, שכן עוד שלוש מדינות בעלות מסורת פרבוסלבית הצטרפו לאיחוד האירופי: רומניה, בולגריה וקפריסין. פרט לכך, מדינות כמו פולין, אסטוניה, לטביה, ליטא וסלובקיה, בהן מיעוט פרבוסלבי נכבד, הצטרפו אף הן לאיחוד.

3.2 הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית

יש לציין שההיסטוריה הרשמית המוצגת מטה בנוגע להיווצרותה והתפתחותה של הפרבוסלביות ברוסיה נוצרה ושופה מאות שנים על ידי היסטוריונים רוסיים ואנשי כנסייה פרבוסלביים, מגמתית עד מאד. קשה שלא לשים לב למגמתיות המובהקת בתיאור רוב-הטוב של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, למשל בספרות המובאת מטה.[22] [23] [24] [25] [26]
אולם ללא תיאור של ההיסטוריה הקנונית של היווצרותה והתפתחותה של הפרבוסלביות ברוסיה, קשה להבין ולהעריך את פעילותן של רוסיה ושל הכנסייה הרוסית בארץ ישראל.

הפצתה של הנצרות בארצות הסלאבים של רוס הסתייעה על ידי שכנותה עם האימפריה הביזנטית, שהייתה אז מעצמה נוצרית אדירה. אי לכך, בחבלי הדרום של רוסיה ניתן היה להרגיש במיוחד את פעילותם של יוונים בתחום התרבות, ובפרט של האחים קיריל ומתודיוס בני העיר סלוניקי, שלימים נקראו מחנכי הסלאבים.

נסיכת קייב אולגה התנצרה בשנת 954, אחריה עשה זאת הנסיך ולדימיר, שבשנת 988 חולל את מה שנקרא לפרקים "ניצורה של רוס" *("טבילת רוסיה")*.

הכנסיה הרוסית, בתקופה הקדם-מונגולית של ההיסטוריה שלה, הייתה אחת מהמטרופוליות של הפטריארכיה של קונסטנטינופול. בראש הכנסייה עמד מטרופוליט אשר נבחר והוצב מקרב היוונים על ידי פטריארך קונסטנטינופול, אך כבר בשנת 1051 מוצב הרוסי אילריון על כס המטרופוליט.
החל מהמאה העשירית מוקמות כנסיות רבות הוד, ומהמאה הי"א מתחילים להתפתח אף מנזרים. ב - 1051 מייבא אנתוניי פצ'ורסקי אל רוס את מסורות הנזירות של הר אפון *[במסורת המערבית: הר אתוס]* וייסד את מנזר קייב-פצ'רסקי המפורסם שהיה למוקד חיי הדת ברוס העתיקה.
תפקידם הרוחני של המנזרים ברוס הייתה אדירה, מאחר שהם היו המרכזים הגדולים ביותר עבור תרבות והשכלה. במנזרים, בין היתר, התנהלו רשומות דברי הימים שהביאו עד ימינו ידיעות רבות בתולדות העם הרוסי. ציור האיקונות והכתיבה פרחו אף הן במנזרים, ונעשו בהן תרגומים רבים של יצירות תיאולוגיות, היסטוריות וספרותיות.

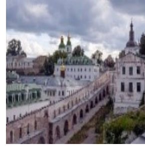
[22] קרזמין, נ"מ. "מסורות העתים"/ נ"מ קרזמין - מוסקבה, הוצאת פרבדה, 1988
(Карамзин, Н.М. Предания Веков / Н. М. Карамзин – М.: Правда, 1988)

[23] מליצקי, פ"א. "מדריך לתולדות הכנסייה הרוסית"/ פ"א מליצקי - מוסקבה, חצר קרוטיצקי הפטריארכלית: אגודת חובבי ההיסטוריה הכנסייתית.
(Малицкий, П.И. Руководство по истории Русской Церкви / П. И. Малицкий. – М., Крутицкое Патриаршее Подворье: Общество любителей церковной истории, 2000)

[24] קרטשב א"ב. "רישומים בהיסטוריה של הכנסייה הרוסית"/ א"ב קרטשב - סנקט פטרבורג: הוצאת אולג אבשקו, 2004.
(Карташев, А.В. Очерки по истории Русской Церкви / А. В. Карташев. – СПб.: Издательство Олега Абашко, 2004)

[25] זנמנסקי פ"ב. "היסטוריה של הכנסייה הרוסית"/ פ"ב זנמנסקי - מוסקבה, חצר קרוטיצקי הפטריארכית, 2000.
(Знаменский, П.В. История Русской Церкви / П. В. Знаменский. – М.: Крутицкое Патриаршее Подворье, 2000)

[26] בולגקוב, ס"ב. "ספר שולחני למשרתים בקודש" / ס"ב בולגקוב - מוסקבה, מחלקת ההוצאה לאור של הפטריארכיה המוסקבאית, 1993
(Булгаков, С.В. Настольная книга для священно-церковно-служителей / С. В. Будгаков. – М.: Изд. Отдел Московского Патриархата, 1993)

במאה הי״ב, בתקופת הפיצול הפיאודלי, נותרה הכנסייה כנושאת היחידה של רעיון אחדות העם הרוסי, אשר עמדה כנגד נטיות צנטריפוגליות ותגרותיהם של נסיכים.

הפלישה הטטרית-מונגולית שפקדה את רוסיה במאה הי״ג, לא השמידה את הכנסייה הרוסית. הטטרים-מונגולים לא פעלו כנגד התרבות והדת במקומות שכבשו, לפיכך נותרה הכנסייה כוח של ממש. באופן רוחני, גשמי ורעיוני כאחד היא הובילה להתאחדותה מחדש של האחדות הפוליטית הרוסית - ערובה לניצחון עתידי מול הכובשים.

התאחדותן של הנסיכויות המפוצלות סביב רוס החלה במאה הי״ד, והכנסייה המשיכה ליטול חלק חשוב בלידתה המחודשת של רוס. מדריכיהם הרוחניים ועוזריהם של נסיכי מוסקבה היו אנשי כנסייה בולטים. המטרופוליט אלכסיי (1354-1378) חינך את הנסיך דמיטרי דונסקי. באמצעות כוח סמכותו סייע לנסיך מוסקבה בהפסקת הסכסוכים הפיאודליים ושמירה על אחדות מדינית, כמו שעשה בהמשך אף המטרופוליט יונה (1448-1471). סרגיי רדונז׳סקיי, מייסדו וראשו של מנזר טרואיצקו-סרגייב הממוקם על ידי מוסקבה (שנת 1334 לערך) בירך את דמיטרי דונסקי לקרב קוליקובו ששימש כתחילתו של שחרור רוס מכובשיה הטטרים-מונגולים, בו פרח לימים כשרונו המופלא של צייר האיקונות אנדריי רובלייב.

המנזרים תרמו רבות לשימור התודעה הלאומית והתרבות הלאומית של העם הרוסי בשנים הקשות שתחת העול המונגולי. במאה הי״ב החל ייסודה של הלאורה של פוצ׳אייב. מנזר זה ומנהיגו ההגמון איוב (ז׳לזו) עשו רבות להתבססותה של הפרבוסלביות בארצות מערב רוסיה. סך הכל נוסדו ברוסיה מן המאה הי״ד ועד למחצית המאה הט״ו עד 180 מנזרים חדשים.

עם שחרורה מנטל הכיבוש, גבר כוחה של המדינה הרוסית ועמה אף גבר כוחה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. בשנת 1448, זמן קצר לפני נפילת האימפריה הביזנטית, הפכה הכנסייה הרוסית לעצמאית מהפטריארכיה של קונסטנטינופול. המטרופוליט יונה, אשר נבחר על ידי מועצת הבישופים הרוסיים בשנת 1448 קיבל את תואר מטרופוליט מוסקבה וכל רוס.

בהמשך, כוחה העולה של המדינה הרוסית סייע גם לצמיחת סמכותה של הכנסייה הרוסית. בשנת 1589 הפך המטרופוליט איוב לפטריארך הרוסי הראשון. הפטריארכים של המזרח הכירו בפטריארך הרוסי כחמישי בסדר הבכורה.

בראשית המאה הי״ז, כאשר רוסיה הייתה נתונה במהומות פנימיות מחד וניצבה בפני פלישה שבדית-פולנית מן המערב מאידך, מילאה הכנסייה הרוסית כבעבר את חובה הפטריוטי בפני העם. הפטריארך גרמוגן למשל, אשר עונה למוות על ידי הפולשים, היה המנהיג הרוחני של ההתקוממות של מינין ופוז׳רסקי. גם ההגנה ההרואית על הלאורה של

טרואיצה-סרגייב בשנים 1608-1610 מהפולנים והשבדים, רשומה לעד בספר דברי הימים של המדינה הרוסית והכנסייה הרוסית.

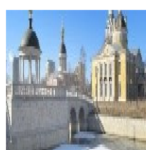
בתקופה שלאחר גירוש כוחות הפלישה הפולנים-שבדיים מרוסיה, בשנות ה - 1650-1660, עסקה הכנסייה הרוסית באחת מהבעיות הפנימיות החשובות ביותר של התיקון ספרי וטקסי הקודש. היוזמה בנושא זה הייתה שייכת לרפורמטור הכנסייתי, הפטריארך ניקון. עיקר הרפורמות של ניקון היה בשינויים בטקסי הכנסייה על מנת להתאימם למנהגים היווניים בני זמנם, שינויים אלה כוללים, בין היתר, הצטלבות בשלוש אצבעות ולא בשתיים, אסור היה לעשות ברית מילה לבנים ביום השמיני כי הקשר עם הקב״ה צריך להיות רק רוחני, שינוי כיוון הקפת הכנסייה להקפה בכיוון השעון ולא נגד כיוון השעון כפי שהיה קודם לכן, וביצוע ההשתחוויות בתפילה עד גובה החגורה ולא עד הרצפה.

יש לזכור כי רוסיה נתפסה על ידי העם הרוסי כמדינה היחידה, השומרת על גחלת הדת הפרבוסלבית, מאחר והדת הקתולית נתפסה כמינות ואילו יוון שועבדה בידי הכופרים המוסלמים בשל חטאיה.

לפיכך, בקרב חלק מהעם והכמורה, נתפסו רפורמות אלה בעבודת הקודש כנטישה של דת האמת, ואלה סרבו לציית לשלטונות הכנסייה.

כך נוצר הפילוג הפנימי של חסידי המנהג הישן. כנסייה עצמאית נוסדה, היא הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של המנהג הישן אשר במשך שנים התנגדה לכנסייה הפרבוסלבית הרשמית תוך שהיא סובלת רדיפות איומות. למרות אלה, שרדה כנסייה זו עד ימינו.

בימינו מונה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של המנהג הישן כמיליון חברים, מתוכם חמש-מאות אלף ברוסיה, שלוש-מאות אלף נוספים ביתר מדינות ברית המועצות לשעבר, מאתיים אלף ברומניה וחמש-עשרה אלף בכל יתר העולם. נכון לשנת 2017 מנתה הכנסייה של המנהג הישן כמאתיים קהילות ברוסיה, חמישים באוקראינה, שלושים במולדבה ועוד במדינות אחרות. נכון להיום מחזיקה הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית של המנהג הישן במנזר ניקולו-אוליימינסקי שליד אוגליץ׳, ומפעילה במוסקבה סמינריון רוחני משנת 1990. הכנסייה של המנהג הישן מונהגת על ידי המטרופוליט של מוסקבה וכל רוס קורנילי (טיטוב).

ראשית המאה הי״ח סומנה עבור רוסיה על ידי הרפורמות הרדיקליות של פטר הראשון. הרפורמה נגעה גם בכנסיה הרוסית. לאחר מותו בשנת 1700 של הפטריארך אדריאן, עיכב פטר הראשון את הבחירות לראש הכנסייה החדש, וב - 1721 ייסד הנהגה קולגיאלית כנסייתית בדמות הסינוד הקדוש. באופן זה מימש פטר הראשון את מיזוגה של הכנסייה עם המדינה, כאשר ארגן ויישם שלטון כנסייתי מדיני, כלומר, מצב בו המדינה מושלת דה-פקטו על הכנסייה.

הסינוד היה לגוף הבכיר בכנסייה הרוסית למשך כמעט מאתיים שנה. בתקופה זו של תולדותיה (1721-1917), הקדישה הכנסייה הרוסית תשומת לב מיוחדת לפיתוח החינוך הרוחני ולמיסיון באזורי הספר. כנסיות ישנות שוקמו וחדשות נבנו, ותיאולוגים בולטים, כגון שרפים מסארוב, וזקני מדבריות אופטינה וגלינסקיה עשו לא מעט לפיתוחם של מדעים כגון היסטוריה, פילולוגיה ומזרחנות.

בראשית המאה הכ' החלו הכנות לכינוס ועידה כנסייתית כלל רוסית. בפועל כונסה הועידה רק לאחר המהפכה, בשנת 1917. ההחלטה החשובה ביותר שלה הייתה השבת שלטון הפטריארך בכנסייה הרוסית, כלומר, הכנסייה שבה והבדילה את עצמה מהמדינה, מה שהתאים לגמרי לשאיפותיה של הכנסייה, אשר מימי פטר הראשון הייתה בכפיפות לשלטון המדיני.

טיכון, המטרופוליט של מוסקבה, נבחר בועידה זו לפטריארך מוסקבה וכל רוס (1917-1925). הוא נקט במירב המאמצים על מנת להרגיע את התשוקות ההרסניות אשר קיבלו את רוח חייהם מן המהפכה, ובראש ובראשונה את עזיבת הדת המסיבית אשר התחילה בסוף המאה הי"ט, והייתה נפוצה גם בקרב יהודים, מוסלמים וכן הלאה.

במסר מן הועידה הקדושה מן ה - 11.11.1917 נאמר: "תחת אותו המבנה החברתי החדש אשר הובטח מפיהם של מורי השקר תקבלו קטטת דמים של הבנאים. תחת שלום ואחוות עמים - עירוב הלשונות ושנאת אחים עזה. אנשים אשר שכחו את האל מזנקים זה על זה כזאבים רעבים... עזבו את החולם המטורף והכופרני של מורי-השקר הקוראים להביא לאחווה על ידי תגרה עממית! חזרו לדרכו של המשיח!".[27]

עבור הבולשביקים שהגיעו לשלטון בסוף שנת 1917, הייתה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אויב אידיאולוגי מלכתחילה, שכן היוותה חלק אידיאולוגי ובלתי נפרד מרוסיה הצארית, ואף לאחר מהפכת אוקטובר הגנה במלואה על המשטר הישן. בנוסף, פעולותיהם של הבולשביקים לא היו מנוגדות לאידיאולוגיה של מרבית החברה בשלב זה, אשר רק תמכה ברובה באותו תהליך אתאיזציה של החברה אשר היה לאחד היסודות והגורמים למהפכה.

בשל סיבות אלה, בישופים רבים, אלפי כמרים, נזירים ונזירות וכן גם מאמינים מהדורה סבלו מרדיפות שבכללן הוצאה להורג אשר בוצעו על ידי אתאיסטים מפשוטי העם. כאשר בשנים 1921-1922 דרשו השלטונות הסובייטיים הסגרה של חפצי הערך הכנסייתיים על מנת לסייע לאוכלוסיה הרעבה בגין יבול כושל, המונים רבים של אתאיסטים הסתערו בצהלות שמחה להחריב כנסיות, לגרש ולהרוג כמרים.

באותה האופן, אגב, נהרסו גם בתי כנסת. בין היתר על בידיהם של יהודים שעברו אתאיזציה.

לקראת תחילת מלחמת העולם השנייה, המערך הכנסייתי ברחבי רוסיה כמעט שהושמד. רק מספר בישופים נותרו חופשיים והיו יכולים לבצע את תפקידיהם. בכל רחבי ברית המועצות רק כמה מאות מקדשים היו פתוחים לעבודה בקודש. מרבית הכמורה נשלחה אל המחנות בהם רבים אבדו ללא שוב, אלפי כמרים נאלצו להחליף את מקצועם.

מהלך הקרבות בתחילת מלחמת העולם השנייה היה קטסטרופלי עבור ברית המועצות ואילץ את סטלין לגייס לצרכי הגנה את כלל המשאבים הלאומיים ובכללם את הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, בתפקיד כוח עממי שביכולתו להעניק מוטיבציה עבור חלקים מן החברה. מקדשים נפתחו מחדש לעבודה בקודש וכמרים שוחררו מן המחנות. שיאו של תהליך זה, אותו ניתן לאפיין כהתקרבות של המדינה האתאיסטית והכנסייה במסגרת "איחוד פטריוטי" הייתה קבלת הפנים שערך סטלין ב - 04.09.1943 למטרופוליט סרגיי (סטרוגורודסקי) הממלא את תפקיד הפטריארך, והמטרופוליטים אלקסיי (סימנסקי) וניקולאי (ירושביץ'). הכנסייה נקראה לשמש כתמיכה רוחנית ומוסרית עבור

---

[27] ידיעות האפרכיה של גרודני. אחוות ולדימיר הקדוש (Гродненские Епархиальные Ведомости. Свято-Владимирское братство), בכתובת: http://www.orthos.org/grodno/gev/february2006/st_vlad.htm

האנשים ולספק תמיכה כלכלית בצבא, למשל מימון טור הטנקים על שם דמיטרי דונסקי והטייסת על שם אלכסנדר נבסקי.

מרגע היסטורי זה מתחילה "התחממות" ביחסי הכנסייה והמדינה, אך בשלב זה, הכנסייה עודה נתונה בכל עת תחת בקרה של המדינה וכל ניסיון שלה להרחיב את פעילות הכנסייה אל מחוץ לקירות בתי-התפילה נתקלו בהתנגדות מיידית מצד השלטונות, כולל נקיפה של סנקציות אדמיניסטרטיביות כלפי החורגים. בתקופת "ההפשרה של חרושצ'וב", בערך מ - 1954 עד 1965, שבו ונסגרו אלפי כנסיות בכל שטח ברית המועצות בשל דרישות אידיאולוגיות.

החל משנת 1988 (חגיגות אלף השנה להתנצרותה של רוס), נפתח דף חדש של יחסי מדינה וכנסייה ברוסיה. האידיאולוגיה הקומוניסטית שקעה והתחלפה באידיאולוגיה הנוכחית של רוסיה, אשר כוללת בתוכה כבוד רב לדת ולכנסייה, הכרה בתפקידה ההיסטורי הענק בגורלה של רוסיה ובתרומתה ליציקת יסודותיה המוסריים של האומה.

במילים אחרות, כרטיסי המפלגה הקומוניסטית הוחלפו בהצלחה בצלבים.

בימינו אנו, על אף שהכנסייה הפרבוסלבית ברוסיה נפרדת באופן רשמי מן המדינה, הרי שבפועל היא מהווה גוף ממשלתי, אשר מוליך את מדיניות הממשל לשכבות העם, ומהווה שותף בהן.

הכנסייה קיבלה לידיה אובייקטים רבים של נדל"ן, בין אם כאלה ששימשו את הכנסייה לפני המהפכה ובין אם מבנים סתם אשר נטשו בשנות התשעים אך בעלי פוטנציאל רווחי. הכנסייה קיבלה פטור ממסים על סחר בסיגריות, וודקה וכדומה. מנזר ניקולו-אוגרשסקי לבדו (מנזר גברים השוכן בסמוך למוסקבה) הרוויח בשנות התשעים לפחות 350 מיליון דולר מסחר באלכוהול. הפטריארכיה של מוסקבה הקימה תחתיה שורה של ארגונים העוסקים בסחר בנפט, יהלומים, מתכות יקרות ועוד. ידוע לכל שהנכסים וההכנסות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית רבים לאין שיעור, אפשר רק לדמיין את היקפם.

החומרים של ועידת הבישופים משנת 2011 מציגים את ההחלטיות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (כר"פ) במימוש הנוכחות של הכנסייה בכל תחומי החיים הציבוריים ובחיזוק השותפות עם השלטונות. הוכרז כי "לא ניתן לעצור או להגביל את שירותה החברתי של הכנסייה על ידי מסגרות דתיות, לאומיות, פוליטיות-מדיניות או חברתיות". והלאה: "חשוב שאישי הכנסייה המובילים פעילות חברתית, במעמדם כרועי צאן אלוהים, יקדישו תשומת לב יתרה לעובדי המוסדות המדיניים, הנזקקים במיוחד לסיוע רוחני"[28]

האיסור על השתתפות המשרתים בקודש בבחירות בוטל הלכה למעשה, והכנסייה שולחת כעת את נציגיה אל גופי השלטון הממשלתי בכל הזדמנות, על מנת שיוכלו לעסוק ב"כינון הסכמים המחזקים את השותפות המדינית-כנסייתית".

ראש מחלקת הסינוד של הפטריארכיה של מוסקבה לענייני יחסי הכנסייה עם החברה והתקשורת, ולדימיר לגוידה, מציין כי "לא ניתן לכנות את הדיאלוג שנוצר עם המדינה המודרנית דיאלוג פשוט, אך ניתן לכנותו דיאלוג קונסטרוקטיבי".[29]

כך למשל, בנובמבר שנת 2017, שבה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית להתניע מערכה תקשורתית באשר ל"רציחות הטקסיות" של רוסים פרבוסלבים.

בכנס "פרשיית הרצח של המשפחה הצארית" אשר בתפקיד יושב הראש שלה שימש פטריארך מוסקבה וכל רוס קיריל, הודיע הבישוף טיכון (שבקונוב) אשר נחשב גם למדריך

---

28 האתר הרשמי של פטריארכיית מוסקבה (Официальный сайт Московского Патриархата) . על עקרונות ארגון העבודה הסוציאלית בכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. בכתובת: http://www.patriarchia.ru/db/text/1401894.html

29 האתר aif.ru. ראיון עם ולדימיר לגוידה, בכתובת: http://www.aif.ru/society/religion/vladimir_legoyda_cerkov_ne_sraschivaetsya_s_gosudarstvom_a_otstaivaet_svoi_prava

הרוחני של נשיא רוסיה, כי לחלק ניכר מהועדה הכנסייתית אין ספקות באשר לאופיה הטקסי של רצח משפחת הצאר. הוא הצהיר ישירות: "**צריך** להוכיח ולבסס זאת".

במסגרת אותו "הדיאלוג הקונסטרוקטיבי" ממש, הרי שבאותו הכנס הודיעה החוקרת הבכירה לעניינים חשובים במיוחד מרינה מולודצובה, כי ועדת החקירה הנ"ל מתכננת לבדוק אם הריגת המשפחה הצארית הייתה רצח טקסי. הועד מתכנן למנות צוותי חקירה משפטית בעלי אופי היסטורי-ארכיוני, היסטורי-פסיכולוגי ועוד.

פתיחת המערכה הנוכחית אושרה בועידת ההגמונים של הכר"פ שנערכה במוסקבה מה - 29 בנובמבר עד ה - 2 בדצמבר שנת 2017. נשיא רוסיה ולדימיר פוטין ביקר אף הוא בישיבת הועידה על מנת להיפגש עם חבר הבישופים של הכר"פ (כך על פי חדשות סוכנות הידיעות הרוסית מה25 בנובמבר 2017).

העיתונאי המוסקבאי אלכסנדר מינקין נזכר בדברים שכתב היינריך הימלר לפקוד שלו ארנסט קלטנברונר בנוגע לרציחות טקסיות (מצוטט מהספר 'האס אס בפעולה. מסמכים על פשעי האס אס'):

1. יש לערוך חקירה מיידית אודות רציחות טקסיות בקרב היהודים אשר טרם פונו. לדווח לי על מקרים שהתגלו. לאחר מכן יש לארגן כמה משפטים בכיוון זה.
2. שאלת הרציחות הטקסיות צריכה להיחקר על ידי מומחים מרומניה, הונגריה ובולגריה. אני חושב שלאחר מכן נביא את המקרים הללו של הרציחות הטקסיות לידיעת העיתונות, על מנת להקל בכך על הוצאת היהודים ממדינות אלה. ודאי שדברים אלה יכולים להיעשות רק בתיאום עם משרד החוץ.
3. שיקלו אם אפשר לארגן בשיתוף פעולה עם משרד החוץ שידור מכוון אמריקה ואנגליה על טהרת החומרים האנטישמיים. ניתן יהיה לספק אותו בחומרים שיוגשו לאנגלים ולאמריקנים כפי שעשה זאת ה"שטירמר" בשנות המאבק. אני מניח שהכותרות הסנסנציוניות פה יהיו חשובות מאד. אבקש ליצור קשר עם הגרופנפיהרר של האס אס ד"ר מרטין על מנת לגייס לעניין את אחד מעובדי ה"שטירמר".

כמו כן יש למנות מיד אנשים באנגליה אשר יכולים להשיג ולבדוק דו"חות משפטיים ומשטרתיים בנוגע לילדים שאבדו, על מנת שדרך השידור שלנו נוכל להעביר הודעות קצרות על כך שבמקום X נעלם ילד וכנראה שמדובר ברצח יהודי טקסי.

אני מניח שבאופן כללי, על ידי שימוש בתעמולה אנטישמית בהיקף רחב בשפה האנגלית ואולי אף בשפה הרוסית, תוך שאנו משתמשים בתעמולה ברציחות הטקסיות, להעיר במידה אדירה את האנטישמיות בכל העולם.

אבקשכם לדון בדברים אלה בהזדמנות עם העובדים שלכם ולערוך הכנה מתאימה ואז להציג בפני את ההצעות.

שלכם ה' הימלר.[30]

באופן משעשע, הודיע הבלוגר הרוסי אנדרי איבלייב כי השריפה במרכז המסחרי של העיר קמרובו ב - 25.03.2018 בו נהרגו כשישים איש ובכללם ארבעים ילדים, מהווה בודאות "רצח טקסי של ילדים רוסיים לקראת חג הפסח".[31]

ד. הקשר של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית עם היהדות

יש לשוב ולציין כי הידיעות ההיסטוריות המובאות למטה, על המבחר שלהן, הבנתן, הערכתן ופירושן, הן מבחינת הגרסא המקובלת של ההיסטוריונים הרוסיים ואישי הכנסייה הפרבוסלבית, אשר מונחלת במשך מאות שנים לעם הרוסי.

---

[30] אלכסנדר מינקין, העיתון "מוסקובסקי קומסומולץ", מס' 27559 מה - 30.11.2007
(Александр Минкин, "Газета "Московский комсомолец", № 27559 от 30.11.2017)

[31] URL: https://vk.com/wall386457080_95

4.1 השתתפות היהודים בביסוס הפרבוסלביות ברוסיה, ואישור האנטישמיות על ידי הכנסיה הפרבוסלבית.

היהודים התגוררו בקייב ובמספר ערים אחרות זמן רב לפני התנצרותה של רוס בשנת 988. בהתבסס על מכתב מהגניזה הקהירית מתחילת המאה העשירית, הקהילה היהודית של קייב הייתה גדולה ומשכילה.

בספרות העיונית של הכנסייה הרוסית הימיביניימית, אנו נתקלים בפולמוס נגד האמונה היהודית, אשר רלוונטי הן לנצרות הביזנטית והן לפרבוסלביות הרוסית. על פי הכרוניקה של נסטור, בטרם קיבל על עצמו הנסיך ולדימיר את הנצרות, ניסו היהודים לשכנעו לקבל את היהדות - הדת העיקרית בממלכת כוזר. יהודי קייב תרגמו מעברית לשפה המזרח-סלאבית את ספר דניאל, ספר אסתר ולדעתם של כמה מלומדים, גם את "מלחמת היהודים" של פלביוס יוספוס מארמית, וייתכן שמספר כתבים דתיים והיסטוריים נוספים. לא לחינם הקדיש אילריון, הראשון מהמטרופוליטים של קייב שהיה ממוצא רוסי, את אחת מיצירותיו העיקריות "מילה על החוק ועל הטוב" (שנת 1049 לערך) לפולמוס מול היהדות.

ב"חיי פאודוסיי פצ'רסקיי" (שנת 1080 לערך) מסופר כי מייסד מנזר קייב-פצ'רסקי היה מבקר בסוד את היהודים ומנהל עמם ויכוחים תיאולוגיים נוקבים לעת לילה.

מקובל להניח כי הסתה כנסייתית הייתה מעורבת בפוגרום של קייב בשנת 1113.

בספרות הנוצרית המתורגמת שהתפשטה ברוס היו לא מעט יסודות יהודיים. ביבליה מלאה *[ביבליה: הברית הישנה והחדשה, ספר הקודש הנוצרי]* הופיעה ברוס המוסקבאית רק בסוף המאה הט"ו, אך ספר התהילים והפרימייניק - חיבור שהורכב מקטעים נבחרים מתוך הברית הישנה והחדשה היו נפוצים מאד גם בתקופה הקדם-מונגולית. מרבית הכתבים האפוקריפיים של אותה העת הושאלו מן הספרות היהודית. בינהן נפוצים במיוחד אגדות על שלמה המלך וקיטובראס *[מקבילה רוסית לאשמדאי]*, משלים על משפטי שלמה וכן הלאה.

עם זאת, מספר חיבורים אפוקריפיים שמוצאם בביזנטיון כללו התקפות נגד יהודים, כך למשל בחיבור הפופלארי עד מאד "מסע אם האלוהים אל הייסורים" (ההופעה הרוסית המוקדמת ביותר - המאה הי"ב). טקסט אפוקריפי זה מספר על מסעה של מריה אם ישוע אל הגהינום ומתאר את ייסורי החוטאים. אם האלוהים מביעה רחמים על המעונים, בוכה על מר גורלם ומביעה רצון לחלוק אותו; רק פעם אחת היא תומכת בעונש, וזאת כאשר מגיעה אל מקום בו נענשים יחדיו נוצרים שסרו מן האמונה, חוטאים בגילוי עריות, ואותם היהודים שצלבו את ישוע: "על פי מעשיהם יעשה להם!", היא אומרת.

השפעה יהודית נוספת באה לביטוי עקיף בתוך הכפירה הבוגומילית, אשר הגיעה אל רוסיה הקדם-מונגולית מבולגריה. למשל, רשומה משנת 1071 מתוך הכרוניקה של נסטור, מאזכרת גרסה ליצירת האדם השונה מן המקראית (הכפירה הבוגומילית היא כפירה דתית שקיבלה נופח אנטי-פיאודלי. היא הופיעה בבולגריה בראשית המאה העשירית. הכומר הבולגרי בוגומיל נחשב למייסד הכפירה. הבוגומילים קראו לסרבנות במילוי החובות הפיאודלים, ולאי-ציות לשלטונות המדינה, הם השתתפו באופן פעיל במרידות עממיות, גינו את הכנסייה הקיימת ואת הטקסים הדתיים הנוצריים, דחו את הדוקטרינה הכנסייתית הקיימת אודות השלמות של העולם כפי שנוצר על ידי הבורא וטענו כי העולם, העושר החומרי, הכנסייה, הברית הישנה ועוד נוצרו על ידי בנו הבכור של האל - שטניאל, כלומר מקור הרוע. רק עם הגיעו של בן האל השני, ישוע המשיח, קיבלה האנושות מקור לטוב רוחני. מעין דואליות של הבריאה. קהילותיהם הורכבו ממאמינים נבחרים ("מושלמים") אשר ויתרו על רכושם הפרטי והטיפו את תורתם, וממאזינים אשר עיבדו את אדמות הקהילה. החל מהמאה העשירית סבלו הבוגומילים מרדיפות קשות).

מקום מיוחד בספרות הרוסית העתיקה תופסת הספרות הצליינית, מה שמכונה ״הליכות״, על פי רוב מדובר היה במסעות לארץ הקודש; חלק מן היצירות אלה מהוות מקורות רבי ערך להיסטוריה של ארץ ישראל, למשל ״הליכות״ של ההגמון דניאיל (1106-1107), הארכימנדריט אגרפני (שנות ה - 1370), הדיקן איגנטי סמוליאנין (סוף המאה הי״ד), הנזיר וארסונופי (שנת 1456 והשנים 1461-1462) ואחרים. ה״הליכה״ של הארכיבישוף אנטוני ידרייקוביץ׳ אל המקומות הקדושים של קונסטנטינופול נמנית על מניינם ומכילה מספר מתקפות נזעמות נגד היהודים.

לאחר הפלישה המונגולית (המאה הי״ג) ועד להצהרת עצמאותה של הכנסייה הרוסית בשנת 1448, הפכה הסוגיה היהודית לרלוונטית פחות עבור הפרבוסלביות המזרח-סלאבית. עם זאת, ניתן לראות את יחסי הכמורה הפרבוסלבית עם היהודים בשטחה של הדוכסות הגדולה של ליטא, בה שרדה קהילה לא גדולה של יהודים דוברי שפה סלאבית. קהילה זו אחראית לתרגום של שורת חיבורים מעברית לסלאבית המזרחית (מערב רוסית), ולהרחבת האופקים של הציבור המשכיל בן התקופה על ידי ייבוא יצירות כגון ספר חנוך האפוקריפי, חיבורים בנושא לוגיקה של הרמב״ם והמלומד הערבי אל-ע׳זאלי, והחיבור האסטרולוגי ״שש כנפיים״ לעמנואל בן יעקב טוב עלם. תורגם גם מחזור, שתרגומו מיוחס למומר פיודור ז׳ידובין (סוף המאה הט״ו). בסוף המאה הט״ו - ראשית המאה הט״ז, התפרסמו חלק מן החיבורים הללו בהקשר למה שנקרא אז כפירת המתייהדים (כפירת המתייהדים: תנועה רעיונית אשר אחזה בחלק מהחברה הרוסית בסוף המאה הט״ו, ובפרט בנובגורוד ובמוסקבה. תפיסת עולמם של המתייהדים כללה בתוכה יסודות ניכרים מן היהדות, ולכל הפחות אי-הכרה בטבעו האלוהי של ישוע המשיח וכפירה בעיקרי האמונה הקשורים בכך, כמו גם מחוייבות לכמה מן המצוות הטקסיות של היהדות).
הפצת התרגומים הסתייעה בין היתר על ידי אחד מהמתנגדים הנחושים ביותר של הכפירה - גנאדי, ארכיבישוף נובגורוד. לאחר שגילה מינות באפרכיה שלו והשתכנע כי מתנגדיו ״המינים״ הם אנשים משכילים, הוא ערך בירורים בנוגע לתוכן הספריות שלהם וציווה להעתיק את הספרים שרווחו בקרב המתייהדים ולשלוח את העותקים לספריות המנזרים על מנת לבצע ניתוח של החומרים ולפתח פולמוס כנגדם. לאחר הועידות הכנסייתיות של השנים 1488 ו - 1490 במהלכם התבצעו ״ריבים״ עם המינים ונערך גינוי של המינות, הורה גנאדי לקבוצה גדולה של מתרגמים בראשו של דמיטרי גרסימוב לבצע תרגום מלא של הביבליה מלטינית (פרוייקט שהסתיים בשנת 1498). אחרי הביבליה תורגמו מספר פמפלטים אנטי-יהודיים של הכנסייה המערבית, ובתוכם: "Pulcherrimae quaestiones Iudaicam perfidiam in catholicam fide improbantes" של ניקולאוס מלירה, ו״חשיפת שונאי האל היהודים בדברי הנבואה של סמואיל היהודי״ (1504).
מרבית המתייהדים היו מתקנים כנסייתיים עם השקפות מגוונות למדי, אך כפי שנקבע בהחלטות הועידה משנת 1490, ״כולם כיבדו את השבת יותר מתחיית ישוע״. על פי עדותם של מתנגדי המתייהדים, מנהיגי תנועת המינות התרועעו עם היהודי זכריה מפמלייתו של הנסיך הליטאי מיכאל אוללקוביץ׳ אשר הוזמן למלוך על נובגורוד בשנת 1475; גם ליהודים הליטאיים יוסף שמוילו סקאריביי ומשה הנוש היה חלק בהתגבשות המינות. בניגוד לקביעתן של ועידות הכנסייה (הועידות גינו את המתייהדים בשנים 1502 ו1503, בעוד שועידת 1504 דנה אותם לשריפה בכלובי עץ), מרבית המינים לא ״הומרו״ ככל הנראה אל היהדות, אף כי דיכויה האכזרי של המינות אילץ כמה מהם לברוח אל ליטא שם התגיירו ממש.

כפירת המתייהדים שיחקה תפקיד בולט בכינון חיי הרוח ברוס, כאשר הניעה את המשכילים לדון בשאלות אשר לא נשאלו קודם לכן. הכפירה קשורה להופעתם של מחדשים-מתקנים מאוחר יותר: מטווי בשקין (ב - 1553) ובמיוחד פיאודוסי קוסוי ונאמניו (ב - 1547). פיאודוסי קוסוי תמך לא רק בעמדה אנטי-טריניטרית *[כלומר, התנגד לטריניטריות, הדוגמה של הנצרות הפרבוסלבית בנוגע לשלוש פנים נבדלים ושווים באל: האב, הבן, ורוח הקודש]*, אשר אפיינה מתקנים נוצריים רבים, אלא קרא לקריאה בחמשת חומשי התורה, ״ואילו ספרים

אחרים *[כלומר, הברית החדשה]* לקרוא לא ראוי, יען לא בהם נמצאת האמת". לאחר שקבוצת המינים שלו נלכדה, ברח פיאודוסי מהשגחת שומריו אל ליטא, שם התגייר ונישא ליהודיה.

פעילותם של המתקנים הפרבוסלבים בני המאה הט"ז גררה בעקבותיה ספרות פולמוסית נרחבת, ובתוכה פמפלט של מקסים גרק הממוען לאחד "יצחק ז'ידובין, אמגוש וקוסם ומכשף" (1517), פמפלטים רבים של יוסיף וולוצקי ורבים אחרים. הפחד מן הכפירה הנובעת מהיהודים רדף את הפרבוסלביות הרוסית. פחד זה, יחד עם אנטי-יהדות נוצרית מסורתית קבע את יחסה העוין של הכנסייה כלפי יהודים למשך שנים רבות. נראה כי הכנסייה הסיתה את השלטונות לפעולות אנטי-יהודיות, ואף להשמדה כוללת של היהודים אשר סירבו לקבל עליהם את הנצרות בערים שנכבשו על ידי הצאר איוון האיום, וכן להוצאת צווים אשר אסרו לחלוטין על כניסת יהודים לתחומי רוס המוסקבאית.

הרוחות האנטי-יהודיות במעגלי הכנסייה התגברו בתחילת המאה הי"ז כאשר נפוצו שמועות על כך שבפמלייתו של המתחזה דמיטרי הכוזב הראשון רכבו, לצד פולנים מרובים, גם מספר יהודים (מה שכנראה היה נכון) ואף כי דמיטרי הכוזב השני הוא מומר מן היהודים. בעת המלחמות מול פולין, יהודים שהיו נופלים בשבי הרוסי היו מומרים לנצרות בכפייה, ולעתים אף שאף היו מספרים אותם בכפייה לכדי נזירות.

אחדים מנזירים כפויים אלה זכו בפרסום ובהוקרה, בפרט אמנים ציירי איקונות. בשליש האחרון של המאה הי"ז, זכה הצייר של ארמון הגרניו, איוון בשמקוב אשר נלקח בילדותו מהוריו היהודים, בחסדיהם של הצאר ושל בכירי הכנסייה; וסילי פוזננסקי, עוד צייר בעל מוצא יהודי, הצטיין בכשרון יוצא דופן (בשנים 1655-1710). במחצית השנייה של המאה הי"ז התלונן הפטריארך ניקון על שני יהודים נזירים אשר, כפי שהתברר, שמרו על נאמנות לדת היהודית ואף "הסיתו" אליה פרחי נזירות צעירים.

העניין התמידי של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בירושלים ובארץ הקודש בא לידי ביטוי בבניית מנזר ווסקרסנקי על נהר האיסטרה בתקופת הפטריארך ניקון. המנזר נקרא "ירושלים החדשה", חלקיו השונים כונו על שם מקומות בפלשתינה - אלאון (הר הזיתים), פבור (הר תבור) ועוד, ואשר אמור היה, על פי התכנון האדריכלי, לשחזר את המבנים ואת המציאות של עיר הקודש. היוזם של המפעל הזה היה שותף קרוב של ניקון, נזיר ממוצא יהודי בשם ארסני גרק אשר הגיע למוסקבה בפמלייתו של פטריארך ירושלים פאיסי בשנת 1649 ובחר להשאר ברוסיה. בשנת 1653 ייסד ארסני גרק במוסקבה בית ספר ראשון בו למדו נערים רוסיים את לשונות יוון ורומא.

עבודותיהם של היסטוריונים רוסיים משחזרים במידת מה את התמונה הכללית של "העניין" הרוסי פרבוסלבי בארץ ישראל.[33] [32]

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בדוכסות ליטא, אשר כללה שנים ארוכות את אדמות אוקראינה ובלארוס של ימינו והתאחדה סופית עם פולין במאה הט"ו, הייתה סובלנית במידת מה כלפי היהודים. הכמורה המקומית חוותה השפעה מסוימת של תורות פרוטסטנטיות קיצוניות, אשר היו נפוצות גם בקרב ההדיוטות. כך, בצבאו של דימיטרי הכוזב הראשון הייתה מחלקה של קוזקים אוקראינים שהתנגדו לרעיון השילוש. אך במאות הט"ו-ט"ז, נציגים רבים של הכמורה הפרבוסלבית הזוטרה השתתפו בפרעות

---

[32] קליוצ'בסקי, ו"א "דיוקנים היסטוריים"/ ו"א קליוצ'בסקי - מוסקבה: מיסל, 1990
(Ключевский, В.О. Исторические портреты / В. О. Ключесвкий. – М.: Мысль, 1990)

[33] בדוול ג' "תולדות הכנסייה"/ ג' בדוול - מוסקבה: רוסיה הנוצרית, 1996
(Бедуелл, Г. История Церкви / Г. Бедуелл – М.: Христианская Россия, 1996)

שנערכו ביהודים על ידי צבאו של בוגדן חמלניצקי ועל ידי היידמקים (ונודעו במקורותינו כפרעות ת״ח ות״ט). במאה הי״ח, גילה המטיף, הסופר והפילוסוף האוקראיני הבולט ה׳ סקובורודה עניין רב כלפי היהדות, כנראה שגם הוא תחת השפעת תיאולוגיה פרוטסטנטית. באותה העת הפגינו המעגלים הכנסייתיים של רוסיה המוסקבאית חשד רב אפילו כלפי מומרים והסכימו למדי עם דעתו של הקרואטי יורי קריז׳ניץ׳, שהיה פעיל למען איחוד כנסיות המזרח והמערב, אשר במכתבו אל הצאר טען כי ״אם מלכות רוסיה תאבד אי פעם, הרי שאובדנה יבוא עליה מן המומרים או מצאצאיהם״

אין פלא אם כן שפטר הראשון, שבחר את מקורביו על פי תכונותיהם האישיות ולא על פי מוצאם והחזיק סביבו גם יהודים, משך אליו שנאה יתרה מחוגי הכמורה השמרנית, ובמיוחד אחרי עריכת הרפורמה לביטול מעמד הפטריארך, כלומר מיזוג הכנסייה עם המדינה. ברוסיה נפוצה שמועה, במיוחד בקרב נאמני המנהג הישן, כי בעת מסע המחקר שערך פטר מחוץ למדינה נעלם הצאר הצעיר והאדוק ובמקומו שב ״יהודי משבט דן שאימץ את מראהו - הוא האנטיכריסטוס״. ממש כך הסבירו השמועות את מעשיו של פטר לאחר שובו למולדת: ״את הצארינה כלא במנזר, את צארביץ׳ הרג... מילא את כל ארץ רוסיה באנשי המערב, השמיד את הפטריארך ותחתיו קבע סנהדרין של יהודים, הוא הסינוד הרוחני״. המתפלגים מן המנהג הישן היו קרובים ברוחם ובאורח חייהם למוטיבים ולרעיונות מן הברית הישנה, ועל כן יצאו בזעם דומה לנביאי המקרא נוכח החידוש של פטר באשר לרישום האוכלוסין הכללי ברוסיה, תוך שהם משווים פעולה זו לרישום שנערך ביהודה על ידי אוקטביאנוס קיסר.

פטר ויורשיו, הקיסריות אנה יואנובנה ויליזבטה פטרובנה, אשר גירשו יהודים משטח האימפריה או שלא התירו את כניסתם אליה, פעלו בעיקר בהשפעת הטינה ליהודים אשר טופחה בידי הכנסייה. ידועה החלטתה של יליזבטה בנוגע לבקשת כניסה של סוחרים יהודיים: ״מאויבי ישוע לא אחפוץ ברווח מוצלח״ (שנת 1743). גם יקטרינה השנייה התאימה את עצמה אל הדעה הקדומה נגד היהודים שהתקבעה היטב בחברה, כאשר קבעה את תקנת תחום המושב.

4.2 הכנסייה הפרבוסלבית והיהודים במאה הי״ט

מתחילת המאה הי״ט, עם התפשטות ההשכלה וקביעת ההגבלות, ניתן לשמוע פחות ופחות התייחסויות לעוינותם של יהודים כלפי הדת הפרבוסלבית, חזית ההתנגדות הראשונה ליהודים נתפסת כעת על ידי טיעונים באשר לנזקם הכלכלי הנובע מהם. עם זאת, פעמים רבות שסיבת הרדיפות האמיתית הייתה ונותרה השאיפה הפרבוסלבית הנושנה לגונן על הנוצרים הנאמנים מפני ״שידול למעבר אל היהדות״.

כך, בשנת 1820, מורה השר לעניינים רוחניים וחינוך העם, הנסיך א׳ גוליצין, לאסור על היהודים לשכור משרתים מן הנוצרים בשל הטענה כי יהודים ״רואים לחובתם להמיר הכל אל אמונתם״, ודרישתו זו נקבעה בחוק. כאשר בשנת 1865 הותר ליהודים בוגרי האקדמיה הצבאית-מדינית לשרת כרופאים צבאיים, הוגדר במיוחד כי אל להם להשתמש בשירותיהם של משרתים המגיעים עם תפקיד קצונה.

גם החוק של שנת 1887 מכיל בתוכו הדים לרדיפות ימי הביניים. החוק מגדיר כי יהודי השוכר נוצרי לביצוע עבודה אינו רשאי להפריע לעובד למלא את חובותיו הדתיות, אחרת יענש. יוזם החוק היה ק׳ פובדונוסצב, התובע הכללי של הסינוד. החקיקה על גירוש מיידי של כל היהודים מכל אותן גוברניות [מחוזות מנהלתיים] מחוץ לתחום המושב בהן נתגלו כתות של מתייהדים, שיקפה אף היא את הפחד אותו חשו השלטונות והכנסייה הרוסיים מפני ההשפעה היהודית האפשרית על קהל המאמינים הפרבוסלבי. חקיקה זו נשארה בתוקף בין השנים 1825 - 1905.

בתוך האוכולסייה הפרבוסלבית הוטמעו דעות קדומות ועלילות אנטי-יהודיות.

בשנת 1799, בשטעטל סנו שבבלארוס, התקיים משפט במהלכו הואשמו היהודים ברצח טקסי. על אף שזוכו על ידי בית המשפט, הכריז הסנטור והמשורר המפורסם ג׳ דרז׳בין כי כל היהודים אשמים ב״שפיכת דם נוצרי בצורה עוינת על פי תלמודיהם״.

ב - 1830 הופיעה עלילת דם חדשה בעיר איזיאסלב.

בשנת 1844 קיבל משרד הפנים נייר עמדה תחת השם "חקירה אודות הריגה בידי היהודים של תינוקות נוצריים והשימוש בדמם" שחיבורה יוחס לסופר והמילונאי ו' דאל או למנהל מחלקת העניינים הרוחניים של הדתות הזרות ו' סקריפצין. הכותב היה משוכנע באמיתות ההאשמות נגד היהודים.

משפט סרטוב בנוגע לעלילת הדם שם (בשנים 1853-1860) הסתיים בגזרי דין חמורים לנאשמים, על אף שהועדה המיוחדת שנוצרה לצורך המשפט על מנת ללמוד את הספרים וכתבי היד שהוחרמו מהיהודים, דחתה כל אפשרות של שימוש בדם נוצרי על ידי יהודים.

הכנסייה התייחסה באדישות לרדיפות היהודים במקרה הטוב, אך הופעותיהם הפומביות של סופרים מהכיוון השמרני-פרבוסלבי (י' אקסקוב, פ' דוסטוייבסקי ועוד) בשאלת היהודים, נשאו על פי רוב אופי אנטישמי מובהק. הסתה גלויה נצפתה בחיבוריו הנבערים של הכומר הקתולי לשעבר י' ליוטוסטנסקי, אשר המיר דתו לפרבוסלביות; ספרים אלה פורסמו והופצו באופן פעיל על ידי העיתונות הכנסייתית. רק בשנות השמונים של המאה הי"ט, כאשר הנטיות האנטי-יהודיות של שכבות העם הנמוכות החלו לבטא עצמם על ידי פוגרומים עקובים מדם, יצאו כמה מבכירי הכנסייה להגנת הנרדפים. ברוח זו נשא דברו המטרופוליט של מוסקבה וקולימה מקאריי ב - 17 במאי 1881 בקתדרלת אוספנסקי הגדולה בקרמלין. מקאריי אחר, הארכיבישוף של ניז'גורוד וארזמאס גינה בתקיפות את הפרעות של הפוגרום (1884), וברוח זו נכתבה גם ה"תוכחה" של ניקנור, בישוף חרסונס ואודסה (שנת 1886).

עם זאת, הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לא תמכה בשוויון זכויות אזרחי עבור היהודים, והאנטי-יהדות נשארה עבורה טבעית ממש כמו הנאמנות לשלטון.

ניתן לקבל התרשמות מסויימת באשר למצבם של היהודים ברוסיה של אותה התקופה, ליחסיהם עם הכנסייה הפרבוסלבית ועוד, על בסיס מאמרים פובליציסטיים, מונוגרפיות היסטוריות וחיבורים דומים.[34] [35]

4.3 ניסיונות המרה ואנטישמיות גלויה

המטרה העיקרית שלשמה נערכו כנראה הרדיפות הייתה הנסיון להמיר את היהודים אל הדת הפרבוסלבית, במסגרת זו למשל הקבעו התנאים האכזריים של הגיוס והשירות הצבאי שנדרשו מהקנטוניסטים מצד אחד, ומצד שני, התמיכה שניתנה על ידי השלטונות לפעילותם של היהודים ה"משכילים" *[מלשון "השכלה", יהודים שפעלו למען הטמעות תרבותית ואתנית של היהודים יוצאי השטעטל ולטובת שיפור ההשכלה הכללית בקרב היהודים, השתלבותם בחיי הציבור המודרניים של המדינה הרוסית ועוד. המשכילים היוו גורם מרכזי בתהליכי האתאיזציה ופירוק הקהילה המסורתית, השתתפות היהודים במהפכת 1917, ובהמשך גם רדיפת המאמינים, הרס בתי הכנסיות והתבוללות המונית].*[36]

עם טבילתו אל הדת הפרבוסלבית, היה היהודי משתחרר מאינספור מגבלות חוקיות. מעבר אל הכנסייה הפרוטסטנטית, ובאופן מורכב יותר גם אל הקתולית, היו

---

[34] רזגון א"א/ א' רזגון "יהודים במוסקבה" - ירושלים: סמיזדט, 1996
(Разгон, А.А. / А. Разгон. Евреи в Москве. – Иерусалим: Самиздат, 1996)

[35] ורמל ס"ס/ ס' ורמל. ו"ג קורולנקו והיהודים (זכרונות, מכתבים) - מוסקבה: גלבליט מס' 17.423, 1924
(Вермель, С.С. / С. Вермель. В.Г. Короленко и евреи (Воспоминания, письма). – М.: Главлит № 17.423., 1924)

[36] יוסף מנדלביץ', הקנטוניסטים: נערים יהודים במוסדות הצבא הרוסי 1827-1856, ארז, 2010
(Йосеф Менделевич, Кантонисты. Библиотека Офер, издание на русском языке 2015. М.: ООО; Столичная пресса: 2016)

יכולים להערך רק באישורו של השר לענייני פנים, אך הקלו גם הם על הקיום. המעבר של היהודים אל חסידי המנהג הישן, לעומת זאת, נאסר כליל. על אף האיסור ידועים מספר מקרים בהם "נטבלו" יהודים אל כנסיית המנהג הישן; אחד מהבולטים של המומרים אל כנסיית "המתפלגים" הוא המומר מיכאיל סמיונוב, ארכימנדריט ופרופסור לאקדמיה הרוחנית של פטרבורג.

על פי הערכות מסיימות, כמאה אלף יהודים התנצרו על פי המנהג הפרבוסלבי בתקופה שקדמה ל - 1917, ובינהם מספר אישים בולטים בתחומי המדע והתרבות - ד' חבולסון, א' רובונשטיין, י' גסן, י' ברפמן, מ' גרוליב, ס' פרנק ועוד. על פי רוב נבע המעבר אל הפרבוסלביות ממניעים "ארציים" מאד (כלומר, ממניעים "אנוכיים"), אותם מאפיינת אמירתו של ד' חבולסון כי קיבל על עצמו את הפרוסלביות "מטעמי אמונה" כי מוטב להיות פרופסור בפטרבורג מאשר מלמד טף בשטעטל.

עם זאת, הניסיונות לארגן ארגוני מיסיון בקרב היהודים נחלו כישלון חרוץ - גם המעטים שהתנצרו דרך ארגוני שכנוע פעיל, לא קיבלו על עצמם את הדת הפרבוסלבית כי אם את הפרוטסטנטית.

בתחילת המאה העשרים, בתנאים של משבר חברתי הולך וגובר, חברה הכנסייה ברובה למעגלים שמרניים-מלוכנים בהם הייתה האנטישמיות נפוצה. הכומר המוודה של ניקולאי השני, הפרופסור י' יאנישב היה בעל נטיות אנטי-יהודיות. כמרים רבים היו פעילים בברית העם הרוסי וברית הארכימלאך מיכאל, שניהם ארגונים אנטישמיים במובהק אשר היו אמונים על ארגון פוגרומים. ניקון (רוז'דסטבני), הארכיהגמון של ארכנגלסק ווולגודה ופרופסור א' ברונזוב הפובליצסט הפרבוסלבי, הביעו את אמונם במהימנות של "הפרוטוקולים של זקני ציון", אותם פרסם והפיץ הפובליציסט הפרבוסלבי סרגיי נילוס. ההיירומונאכוס איליאודור טרופנוב קרא בפשטות לפוגרומים.

גל הפוגרומים גרם לדאגה בקרב ההנהגה הכנסייתית, אך לא שינה את המגמה האנטי-יהודית שלה. תגובה אופיינית למדי בהקשר הזה היא תגובתו של המחבר הכנסייתי הנודע, הפרוטואיטריוס יואן מקרונדסטט (סרגייב) אשר צורף עם מותו אל מניין הקדושים. לאחר פוגרום קישינייב של שנת 1903 הוא פרסם פנייה לציבור בו גינה את המשתתפים בפוגרום, אך מאוחר יותר יצא עם הצהרות אנטי-יהודיות, השתתף בטקס קידוש הנס של ברית העם הרוסי ואף נבחר כחבר של כבוד בברית. עמדתו של הפובליציסט הפרבוסלבי ו' רוזנוב, בקיא גדול ביהדות ובהיסטוריה של עם ישראל, הייתה פרדוקסלית אף יותר. מאמריו ומכתביו משלבים התפעלות בפני העם היהודי והערצה כלפי הרוחניות היהודית, יחד עם אנטישימיות מהזן החריף והרעיל ביותר.

פרסומים של פובליציסטים ימנים אשר כללו התקפות כלפי הברית הישנה עמדו ממש בסתירה ישירה עם יסודות הנצרות וגררו בעקבותם מחאה מהכנסייה. מספר מחברים נוצריים, ובכללם א' גלגולב, הפרופסור-פרואיטריוס של האקדמיה הרוחנית של קייב וי' טרואיצקי, פרופסור של האקדמיה הרוחנית של פטרבורג ועוד, התייחסו בסימפטיה כלפי הציונות הפוליטית. אותו גלגולב, יחד עם ד' בוגדשבסקי, הרקטור של אקדמיית קייב (לימים, הארכיבישוף וסילי) גינו את האנטישמיות בתור אמונה המנוגדת לנצרות. י' טרואיצקי הופיע כעד של ההגנה במשפט בייליס כדי לטעון כי רציחות טקסיות אינן אפשריות עבור יהודים.

ההוגים של מה שכונה 'התחייה הדתית הרוסית' של סוף המאה הי"ט תחילת המאה הכ', המשיכו על פי רוב את מסורת הפילושמית הנוצרית שמקורה בו' סולובייב *[פילושמיות - הפגנת עניין וכבוד כלפי העם היהודי, חשיבותו ההיסטורית והשפעתה החיובית של היהדות בתולדות העולם. נחשבת להפך מאנטישמיות]*. השקפתם אודות השאלה היהודית הייתה כ"ציר של ההיסטוריה העולמית" וציפו להמרת דתם של היהודים רק עם קץ הזמן. הם תמכו באופן נחרץ במתן שוויון זכויות אזרחי עבור היהודים ויצאו כנגד המדיניות האנטישמית של המשטר הצארי ושל הריאקציה הרוסית. יחד עם זאת, ניתן למצוא ביצירותיהם של אותם הוגים שביצעו את המעבר "ממרקסיזם אל האידיאליזם" (ס' בולגקוב, נ' ברדייב), את המחשבה על קרבתו של הסוציאליזם המודרני אל ה"חיליאזם" היהודי *[תפיסה אוטופית אודות מלכות שמיים בת אלף שנים בעולם הזה]*, וקרבה זו הייתה לאחד המקורות של האשמת

היהודים באחריות למהפכה הקומוניסטית. בהמשך גינו ההוגים הדתיים הרוסים בתקיפות את הגזענות ההיטלראית, כמו גם מגמות אנטישמיות בקרב המהגרים הרוסים (למשל אצל נ׳ ברדייב ״נצרות ואנטישמיות״, שנת 1938). עם זאת, פעמים רבות שעמדתם של אותם הוגים הפרבוסלבים לא הייתה נקייה לחלוטין ממוטיבים אנטי-יהודיים קלאסיים.

על אף הרדיפות הבולשביקיות, ואף בימי מלחמת האזרחים, ידועות פעמים רבות בהן ברכו כמרים את חיילי הצבאות הלבנים או את צבאותיו של פטליורה לביצוע פוגרומים.

באידיאולוגיה של הכנסייה הפרבוסלבית בגולה, זו שלימים כונתה הכנסייה ״הלבנה״, ונוצרה לאחר מהפכת 1917, תפסה עדיין האנטישמיות עמדות חזקות. ויטלי (מקסימנקו), הארכימנדריט של הלאורה בפוצ׳אייב אשר הפך לבישוף של הכנסייה ״הלבנה״ ושילב אנטי-קומוניזם עם אנטשימיות, פנה בשנת 1941 אל נשיא ארה״ב פ״ד רוזוולט בקריאה להימנע מלסייע לברית המועצות במלחמה נגד היטלר.

הודות למאמציהם של המטרופוליטים סרגיי (ווסקרסנסקי) ושרפים (ליאדה), יחד עם הפרוטופרסוויטר קיריל זייץ ועוד, למעלה מ - 300 כנסיות ומנזרים נפתחו ומומנו בשטחים שנכבשו על ידי הנאצים, בהם נשמעו דרשות פרבוסלביות המהללות את הנאצים ואת היטלר וקוראות להשמדתם של היהודים והבולשביקים. הפילוסוף והפרואיטריוס ס׳ בולגקוב מגנה אמנם בגדול את השמדת העם ההיטלראית במאמריו ״רדיפות ישראל״ (שנת 1942, פורסם ב - 1973) ו״נצרות וגזענות״ (פורסם ב - 1991), אך מאשר את היותו של העם היהודי ״עם דחוי״.

מרבית האוכלוסייה הפרבוסלבית בשטחי אוקראינה, בלארוס ורוסיה הכבושים על ידי גרמניה השתתפה בהשמדת היהודים או התייחסה לכך בהבנה אדישה.

רק חלק קטן מן הכמורה ומן המאמינים הפרבוסלבים, למשל הסופר א׳ בונין, סייעו לקרבנות השואה תוך סיכון חייהם. הנזירה, המשוררת, האם מריה (יליזבטרה סקובצבה לפני נזירותה) ארגנה בפריז קבוצת רזיסטנס אשר הורכבה מכמרים וממאמינים, הסתירה יהודים מהגסטפו, ולאחר שנתפסה על ידי הנאצים נספתה במחנה השמדה. הכומר הקייבי אלכסיי גלגולייב (בנו של הפרופסור אלכסנדר גלגולייב) ואישתו טטיאנה הצילו יהודים ממוות בבאבי יאר.[37] [38]

בתקופת הליברליזציה, מה שנקרא ״ההפשרה של חרושצ׳וב״, זכתה אף הפרבוסלביות הרוסית לחיים חדשים. חוגים רחבים של האינטלגנציה התאכזבו מהקומוניזם ופנו אל הדת. תהליך זה נמשך והתעצם בסוף שנות השמונים ותחילת שנות התשעים. גם חלק קטן מהיהדות המתבוללת מכבר חבר אל התנועה לחידוש הפרבוסלביות, ובהם מנהיגים בולטים של תרבות הדיסידנטים כגון ז׳ קרכמלניקובה, ק׳ פודרבינק, פ׳ סבטוב, המשורר א׳ גליץ׳ ועוד.

מקום של כבוד ברשימה זו שייך למומר, הפרוטואיטריוס אלכסנדר מן (1934-1990). מן היה אחד מהכמרים המשכילים והיצירתיים ביותר, שיחק תפקיד חשוב בתנועה האקומנית *[תנועה לאיחוד הכנסיות הנוצריות, אשר נתפסת על ידי מנהיגים כנסייתיים כאחד האמצעים העיקריים לביסוס עמדות הדת בעולם המודרני]*. בשנות השמונים במיוחד זכה אלכסנדר מן לפופולאריות רבה בקרב אינטלגנטים יהודים-רוסיים מתוסבכים, משך אלפי אנשים אל הפרבוסלביות, התעסק בהצלחה בהפצת פרבוסלביות בקרב יהודים, הגה את הרעיון

---

[37] סטרובה ו"ו/ ו' סטרובה. אנטישמיות פשיסטית - שארית הקניבליזם. מוסקבה-סנט פטרסבורג: הוצאת האקדמיה למדעים של בריה"מ, 1941.
(Струве, В.В. / В. Струве. Фашистский антисемитизм – пережиток каннибализма. – М.-СПб: издательство Академии наук СССР, 1941)

[38] שקרובסקי מ"ב/ מ' שקרובסקי. גרמניה הנאצית והכנסייה הפרבוסלבית (הפרקטיקה הנאצית ביחס לכנסייה הפרבוסלבית והתחיה הדתית בשטח ברית המועצות הכבוש) - מוסקבה, חצר קרוטיצקי הפטריארכית: אגודת חובבי ההיסטוריה של הכנסייה, 2002
(Шкаровский М. В. / М. Шкаровский . Нацистская Германия и Православная Церковь (Нацистская политика в отношении Православной Церкви и религиозное возрождение на оккупированной территории СССР) – М., Крутицкое Патриаршее Подворье: Общество любителей церковной истории, 2002)

להקים כנסייה יהודית פרבוסלבית עצמאית על שם יעקב הקדוש, ובסוף חייו אף יצא בחריפות נגד אנטישמיות.

לדעתו "יש שני הבדלים עיקריים בין היהדות לנצרות. הראשון: הנצרות עומדת על כך שהאל התגלה דרך ישוע המשיח, דבר שהיה ונותר כפעולה מושיעה ייחודית ויחידה של מגע השמים בארץ. עבור היהדות היה ישוע במקרה הטוב מורה גדול למוסר ואמונה, אחרון נביאי התנ"ך. ההבדל השני, היהדות, אשר בקעה מתוך דת הברית הישנה שכבר הייתה כמעט אוניברסלית, הפכה לדת של לאום. הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, לעומת זאת, בהתאם לחוקתה כפי שהתקבלה בועידה, היא כנסייה רב-לאומית. אדם שירצה לעקור את כל היסודות היהודיים מן הכנסייה יצטרך להתחיל בהוצאת כל האיקונות של אם האלוהים אשר הייתה בת ישראל, להשליך את האיקונות של כל השליחים, לשרוף את הברית הישנה והחדשה ולבסוף להפנות את גבו גם לאדוננו ישוע המשיח אשר היה יהודי. לא ניתן לבצע ניתוח שכזה בכנסייה, על אף שניסו לבצע אותו פעמים מספר. היו גנוסטים שניסו לנתק את הברית הישנה מהחדשה, אך הם הוכרו ככופרים, ואבות הכנסייה לא אפשרו את התפשטות הרעיונות הגנוסטיים. היה הכופר מרקיון במאה השנייה אשר ניסה להוכיח כי הברית הישנה היא יצירת השטן. אך הוא הוכרז כמורה שקר וגורש מהכנסייה".[39]

בו בזמן, כמות מסויימת של כמרים והדיוטות בני הכנסייה חברו למחנה הלאומני-ימני, החלו לכתוב בכתב-העת הלא חוקי "וצ'ה [מועצה]" ובכתבי עת אנטישמיים חוקיים "בן זמננו", "הגוורדיה הצעירה" ועוד, להשתתף, בפעולותיהם של הארגונים השוביניסטיים "זכרון", "מולדת" וכן הלאה. במסגרת מחנה זה, תפקיד מיוחד שייך לתנועת "הפשיזם הפרבוסלבי".

ההנהגה הכנסייתית הרשמית ברוסיה נמנעה תקופה ארוכה מלצאת עם הכרזות בעניין "השאלה היהודית", על אף קריאות מרובות מצד נציגי דעת קהל בעלי נטיות דמוקרטיות (ההיסטוריון המוסקבאי ס' ליוזוב ואחרים) להכות על חטא בעניין השואה.

רק בסוף שנת 1990 פורסמה הצהרתו של הפטריארך אלכסיי השני אשר גינה באופן כללי את האנטישמיות. באופן כללי דומה, הצהיר אלכסיי השני, פטאיארך מוסקבה וכל רוס במסגרת נאום שנישא ב - 13 בנובמבר שנת 1991 במהלך פגישה עם רבנים בניו-יורק, כי "נביאיכם - נביאינו. אלוהי אבותיכם אשר גילה עצמו למשה עבדו בסנה הבוער ואמר 'אני אלוהי אבותיך, אלוהי אברהם, אלוהי יצחק, ואלוהי יעקב'. הוא ההווה בכל - אלוה ואבי כל, ואנו אחים בו כולם, שכן אנו בנים לברית הישנה בהר סיני, אשר על פי אמונתנו הנוצרית חודשה על ידי ישוע בברית החדשה. שתי בריתות אלה הן שתי מדרגות באותה דת של אדם ואל, שני רגעים באותו תהליך אלוהי-אנושי. בתהליך זה של הקמת ברית האדם עם האל היה ישראל לעם הנבחר של האל, לו ניתנו המצוות והנביאים. דרך עם זה הוענקה לבן האלוהים "אנושיותו", כאשר התגשם בעולם הזה דרך מרים הבתולה. קשר דמים זה לא ניתק ולא יינתק גם אחרי הולדת ישוע... אנו מאוחדים עם היהודים בלי לוותר על הנצרות, לא על אף הנצרות אלא בשם ובכוח הנצרות, והיהודים מאוחדים עמנו לא בניגוד ליהדות אלא בשם ובכוח היהדות האמיתית. אנו נפרדים מהיהודים רק משום שאנו "לא לגמרי נוצרים", והיהודים נבדלים מעמנו מאחר והם "לא לגמרי יהודים"... העם היהודי קרוב לנו באמונה. חוקיכם הם חוקינו, ונביאיכם - נביאינו. עשרת הדברות של משהו מחייבות את הנוצרים כמו את היהודים. סולובייב ראה בהגנה על היהודים, מנקודת מבט נוצרית, את אחת המשימות החשובות של חייו. השאלה עבורו היא לא השאלה האם היהודים הם טובים או רעים אלא השאלה אם אנו, הנוצרים, טובים או רעים. הן על האיקונוסטאסיס של הכנסייה הרוסית שלנו בירושלים חרוטים מילותיו של נעים זמירות

---

[39] הא"ב של האמונה. הפרוטואיטריוס אלכסנדר מן, "מהו יחסה של הכנסייה הפרבוסלבית כלפי היהדות" בכתובת: https://azbyka.ru/ob-otnoshenii-pravoslaviya-k-iudaizmu
(Александр Мень "Каково отношение Православной Церкви к иудаизму?")

ישראל: ״שאלו שלום ירושלים״. זה ממש מה שאנחנו צריכים כעת - לעמכם, לעמנו ולכל יתר האומות שכן אחד הוא האלוהים ואינו בר חלוקה עבור כל ילדיו״[40]

עם זאת, המגמה הלאומנית עדיין חזקה בחוגים הבכירים של הכנסייה.
כך למשל, בנובמבר שנת 1990, בעת פתיחת תערוכה המוקדשת לאנה פרנק, בספריית מוסקבה לספרות זרה, נאם הארכיבישוף של סמולנסק וראש אגף יחסי חוץ של הפטריארכיה של מוסקבה קיריל (כעת פטריארך מוסקבה וכל רוס) וטען כי סבלם והשמדתם של היהודים בשואה ״נשאו בתוכם משמעות של כפרת עוונות״. ב - 20 בפברואר שנת 2008, היה הוא שקבע ״...לא קיימת אנטישמיות בכנסיה הרוסית הפרבוסלבית...״
דרך-אגב, בסידורי התפילה הנקראים בכנסיות רוסיות פרבוסלביות מדי יום ביומו במהלך חגיגות הפסחא, אפשר לשים לב בקלות לאמירות אנטישמיות: ״נקום אדוננו בשבט היהודים אשר דן אותך לצליבה״, ״המושיע קם לתחייה, וזרע ישראל אבד״. כבר מזה כמה עשורים שהקתולים הצהירו רשמית על כך שהאשמת היהודים במותו של ישוע הנוצרי - בשקר יסודה, ואילו בסמינריונים רוסיים לכמורה עדיין מלמדים להתייחס אל היהודים כאל ״רוצחי אלוה״.

לא מפתיע אם כן שהאנטישמיות הכנסייתית, אשר לא נתמכת אמנם באופן רשמי על ידי הכנסייה, נפוצה באופן רחב ביותר בקרב חברי כנסייה והמשמשים בקודש. ישנם כמרים רבים שמטיפים לה בגלוי. יואן, המטרופוליט המנוח של סנקט-פטרבורג ושל לדוגה, הנהיג את המגמה הזו במסגרת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. האנטישמים של הנצרות מנציחים אמונות תפלות מסוכנות מימי הביניים, אשר הופרכו כבר מזמן על ידי החיים, ההיסטוריה, והמחשבה המדינית והתיאולוגית המודרנית. אמונות תפלות כגון, הרעיון של הקנוניה היהודית להשמדת הנצרות בכלל והנצרות פרבוסלבית בפרט; החדירה והאחיזה המשוערות של היהודים לכל שכבות החברה; העימות המיתי בן מאות השנים בין היהדות לנצרות; הפצת זיופים כגון ״הפרוטוקולים של זקני ציון״ או ״האני מאמין של היהודי הסובייטי״. האנטישמים של הכנסייה קוראים לדיאלוג לא ככלי להבנה ושיתוף פעולה בין-דתי אלא ככלי אשר נועד לחשוף את התפקיד היהודי המרושע לכאורה בחברה הרוסית.
אחד מהנושאים של פרופוגנדה מזן דומה הוא הכחשת אופיה הרב לאומי של החברה הרוסית, והשתתפות היהודים ביצירת מה שנקרא ״המודל האירו-אסיאתי״.
אגף זה של הכנסייה קיים ומהווה סכנה לא רק עבור היהודים, אלא ובעיקר עבור הנוצרים עצמם.[41]

ה. רוסיה וארץ הקודש

בטרם נפנה לחלק האמור של עבודה זו, ברצוני לציין את חשיבותם של כתבי העת הכנסייתיים הרוסיים כמקורות. למשל, ״אוגדן פרבוסלבי פלשתיני״ ו״ידיעות החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית״. פרסומים אלה מכילים חומרים רבים, אך למרבה

---

[40] אתר האינטרנט "רוסיה, כנסייה, אפוקליפסה". המאמר "נביאיכם - נביאנו: הפטריארך אלכסיי על היהודים ."
(Сайт Россия, Церковь, Апокалипсис. Статья «Ваши пророки – наши пророки. Патриарх Алексий II о евреях».)
כתובת: http://www.apocalyptism.ru/Christians-and-Jews.htm
[41] סולז'ניצין, א"א/ א' סולז'ניצין. מאתיים שנה יחדיו, כרכים 1-2 - מוסקבה: 2002/2001
(Солженицин А. А. / А. Солженицин. 200 лет вместе, ч. 1-2, – М.: 2001/2)

הצער משקפים רק צדדים מסויימים של התפשטות הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל.[42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51]

ישנן מספר עבודות של חוקרים זרים באשר להתרחבות של רוסיה בארץ ישראל הסובלות מאתו הפגם. כך למשל פרסומו של דרק הופווד (בריטניה), מזרחן מקצועי והיסטוריון של הנוכחות הבריטית בארץ ישראל ״הנוכחות הרוסית בסוריה ובפלשתינה. כנסייה ופוליטיקה במזרח התיכון״, אשר מוקדשת בראש ובראשונה לניתוח של התחרות הפוליטית של הדיפלומטיות האנגליות והרוסיות באזור על סמך מקורות ערביים.[52]

המונוגרפיה של ד״ר סטאורו (ארה״ב) מוקדשת לניתוח, על סמך מקורות יווניים, של הניגודים הפוליטיים כנסייתיים בין הרוסים ליוונים.[53]

כמו כן פנה המחבר לפרסומים המספקים מסמכי מקור, כגון הוצאת כתב העת של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית ״ידיעות החקפ״פ״, בו מוצגים דו״חות שנתיים של החברה, דו״חות פיננסיים של מנזרים, בתי חולים ומרפאות, סמינריונים

---

[42] חיטרובו ו"נ/ ו' חיטרובו. הפרבוסלביות בארץ הקודש. אוגדן פרבוסלבי פלשתיני. כרך א', מהדורה 1 - מוסקבה: 1881
(Хитрово В.Н. / В. Хитрово. Православие в Святой Земле. Православный Палестинский сборник Т. I., Вып. 1 –М.:. 1881)

[43] חיטרובו ו"נ/ ו' חיטרובו. החפירות במקום הרוסי ליד כנסיית התחייה בירושלים המתבצעות תחת השגחתו של הארכימנדריט אנטונין. אוגדן פרבוסלבי פלשתיני. כרך ג', מהדורה 1 - מוסקבה: 1884
(Хитрово В.Н. / В. Хитрово. Раскопки на Русском месте близ храма Воскресения в Иерусалиме, произведенные под руководством архимандрита Антонина. Православный Палестинский сборник. Т. I I I., Вып. 1 – М.: 1884)

[44] חיטרובו ו"נ/ ו' חיטרובו. מנין מגיעים הצליינים הרוסיים לארץ הקודש (מסקנות ממחקר סטטיסטי). ידיעות החקפ"פ. כרך ט', מהדורה 1 - מוסקבה: 1881
(Хитрово В.Н. / В. Хитрово. Откуда идут в Святую Землю русские паломники. (Опыт статистического исследования). Сообщения ИППО. Т.XI. Вып.1– М.: 1900)

[45] קפטרב נ"פ/ נ' קפטרב. תקשורות הפטריארכים של ירושלים עם ממשלת רוסיה. חלק א': מאמצע המאה הט"ז עד לסוף המאה הי"ח - סנט פטרבורג, 1895
(Каптерев Н.Ф. / Н. Каптерев. Сношения Иерусалимских патриархов с Русским правительством. Ч. 1. С половины XVI до конца XVIII столетия. – СПб., 1895)

[46] בזוברזוב פ"ב/ פ' בזוברזוב. על יחסי רוסיה ופלשתינה במאה הי"ט. סיכום היסטורי. ידיעות החקפ"פ. כרך כ"ב, מהדורה 1 - מוסקבה: 1911
(Безобразов П.В. / П. Безобразов. О сношениях России с Палестиной в XIX в. Исторический очерк. Сообщения ИППО. Т. XXII. Вып.1 с 1911)

[47] חומרי הסימפוזיון המדעי הבינלאומי "רוסיה ופלשתינה: קשרים ומגעים תרבותיים-דתיים בעבר, בהווה ובעתיד". מוסקבה, 23-27 בנובמבר 1990. אוגדן פרבוסלבי פלשתיני, מהדורה 31 (94) - מוסקבה: 1992
(Материалы международного научного симпозиума «Россия и Палестина: культурно-религиозные связи и контакты в прошлом, настоящем и будущем». Москва, 23-27 января 1990. Православный Палестинский сборник. Вып. 31(94). – М.: 1992)

[48] גרד ל"א/ל' גרד. מכתבי ו"נ חיטרובו בארכיון של א"א דמיטרבסקי. אוגדן פרבוסלבי פלשתיני. מהדורה 102 - מ: 2005.
(Герд Л.А. / Л. Герд. Письма В. Н. Хитрово в архиве А.А. Дмитриевского. Православный Палестинский Сборник. Вып. 102 – М.: 2005)

[49] פנצ'נקו ק"א/ק' פנצ'נקו. ו"נ חיטרובו ומשבר הפרבוסלביות של המזרח הקרוב: מבט מבעד למאה. אוגדן פרבוסלבי פלשתיני. מהדורה 102 - מ: 2005.
(Панченко К.А. / К. Панченко. В.Н. Хитрово и кризис ближневосточного православия: взгляд через столетие. Православный Палестинский Сборник. Вып. 102 – М.: 2005)

[50] ההגמון פטר (פיגול), דנילין אנטון ועוד. רוסיה בארץ הקודש. אלמנך "אל האור". מהדורה 19 - מוסקבה: "אל האור", 2002.
Игумен Петр (Пиголь), Данилин Антон и др.. Россия на Святой Земле, Альманах "К Свету", выпуск 19, – М.: "К Свету", 2002

[51] ליסובי נ"נ/ נ' ליסובי. הנוכחות הרוחנית והפוליטית הרוסית בארץ הקודש ובמזרח הקרוב בסוף המאה הי"ט ותחילת המאה העשרים - מוסקבה: אינדריק, 2006
(Лисовой Н.Н. / Н. Лисовой. Русское духовное и политическое присутствие в Святой Земле и на Ближнем Востоке XIX–начале XX вв. – М.: Индрик, 2006)

[52] Hopwood D. The Russian Presence in Syria and Palestine. 1843-1914. Church and Politics in the Near East. Oxford, 1969

[53] Stavrou Th. G. Russian Interests in Palestine. 1882-1914. Thessaloniki, 1963

להוראה ובתי ספר; פורסמו גם יומנים ורשימות אוטוביוגרפיות של פורפירי (אוספנסקי), והן דיווחים והתכתבויות אישיות שלו.[54] [55] [56] [57] [58] [59] [60]
מאד מעניינים גם הפרסומים אודות ההיסטוריה של הדיפלומטיה הרוסית-תורכית ושל יחסי ישראל ובריה"מ באמצע המאה עשרים [61][65] [64] [63] [62], כמו גם היומנים, הזכרונות והמכתבים השונים של משתתפים בארועים ההיסטוריים בארץ ישראל ושל המשקיפים על הארועים הללו, בני תקופות שונות. למשל זכרונות ניקולאי השני, יומנו של ו"נ למזדורף, של שגריר רוסיה בישראל בשנות התשעים של המאה העשרים א"א בובין.[66] [67] [68]
מקורות חשובים לעבודה שימשו גם הפרסומים התקופתיים בעלי אופי חילוני: כתבי עת; עיתונים; ספריות אינטרנט; אתרי חדשות, מידע ודעות מרוסיה, ישראל ומדינות אחרות; אתרי אינטרנט של כל מני ארגונים ומוסדות כנסייתיים, מדיניים וחברתיים.[69]
עם אלה, חשוב לציין את תרומתו המדעית של העמית המדעי הבכיר במכון להיסטוריה רוסית של האקדמיה הרוסית למדעים, ד"ר נ.נ. ליסובי, המשמש גם בתפקיד

---

[54] מיטרופנוב ג', פרואיטריוס. היסטוריה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. 1900-1927. סטנ פטרבורג: סאטיס, 2001
(Митрофанов Г., протоиерей. История Русской Православной Церкви. 1900 – 1927. – СПб: Сатисъ, 2001)

[55] פילרט (גומילבסקי), ארכיבישוף. היסטוריה של הכנסייה הרוסית. בחמש תקופות - מוסקבה: הוצאת מנזר סרטני, 2001
(Филарет (Гумилевский), архиепископ. История Русской Церкви. В пяти периодах. – М.: Издательство Сретенского монастыря, 2001)

[56] רומנוב ב', עורך. מסעות לארץ הקודש. רשימות של צליינים והרפתקנים רוסיים במאות הי"ב-כ' - מוסקבה: לפטה, 1994
(Романов, Б., сост. и ред., Путешествия в Святую Землю. Записки русских паломников и путешественников 12 – 20 вв., – М.: Лепта, 1994)

[57] צ'פלין ו', הגמון אינוקנטי (פבלוב), קולרוב, מודסט ואחרים. בעריכת הארכימנדריו קיפריאן (קרן). האב אנטונין קפוסטין. ארכימנדריט וראש המשלחת הדתית הרוסית בירושלים (1817-1894) - מוסקבה, חצר קרוטיצקי הפטריארכית: גראאל, 1997.
(Чаплин, В., игумен Иннокентий (Павлов), Колеров, Модест и др., ред. Архимандрит Киприан (Керн). О. Антонин Капустин. Архимандрит и начальник Русской Духовной миссии в Иерусалиме (1817 – 1894 гг.). – М., Крутицкое патриаршее подворье: Грааль, 1997)

[58] קתדרלת השילוש של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים - מוסקבה: אינדריק, 2007
(Троицкий собор Русской Духовной Миссии в Иерусалиме. – М.: Индрик, 2007)

[59] מסדר גורני של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים - מוסקבה: אינדריק, 2007
(Горненский монастырь Духовной Миссии в Иерусалиме. – М.: Индрик, 2007)

[60] אלון ממרה. אתר קודש רוסי בפלשתינה - מוסקבה: אינדריק, 2007
(Мамврийский дуб. Русская святыня в Палестине. – М.: Индрик, 2007)

[61] תחת דגלה של רוסיה. אוסף מסמכי ארכיון. עמ' 94-135 - מוסקבה: סוגיות היסטוריה, 1992
(Под стягом России. Сборник архивных документов. Стр. 94-135 – М.: Вопросы истории, 1992)

[62] סוריה, לבנון ופלשתינה בתיאוריהם של נוסעים רוסים, ודיווחים צבאיים ודיפלומטיים מהמחצית הראשונה של המאה הי"ט. עורכת י"מ סמיליאנסקאיה. עמ' 34-39, 128-148, 182-211 - מוסקבה: לפטה, 1991.
(Сирия, Ливан и Палестина в описаниях российских путешественников, консульских и военных обзорах первой половины XIX века. Отв. ред. И.М. Смилянская. Стр. 34-39, 128-148, 182-211 – М.: Лепта, 1991)

[63] טרוטנייב ו"פ/ ו' טרוטנייב. הדיפלומטיה הרוסית והחברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית. שנתון דיפלומטי. עמ' 64-85 - מוסקבה: 1992
(Трутнев В.Ф. / В. Трутнев. Русская дипломатия и Императорское Православное Палестинское общество. Дипломатический ежегодник. Стр. 64-85. – М.: 1992)

[64] יחסי ישראל-בריה"מ. קובץ מסמכים בעריכת ב"ל קולוקולוב, א' בנצור ועוד. כרך א': 1941-1953. ספר א' - 1941 עד מאי 1949; ספר ב': מאי 1959 - 1953. עמ' 44-53, 72-79 - מוסקבה: סוגיות היסטוריה, 2000
(Советско-израильские отношения. Сборник документов под ред. Б.Л. Колоколова, Э. Бенцура и др. Т. I. 1941-1953. Кн. I. 1941 – май 1949; Кн. 2. Май 1949 – 1953. Стр. 44-53, 72-79. – М.: Вопросы истории, 2000)

[65] בזילי ק"מ/ ק' בזילי. סוריה ופלשתינה תחת שלטון תורכי בהקשרים היסטוריים ופוליטיים. כרכים 1 ו2 - מוסקבה: פוליטיזדט, 1962
(Базили, К. М. / К. Базили. Сирия и Палестина под турецким правительством, в историческом и политическом отношениях. том 1-2 – М.: Политиздат, 1962)

[66] יומני הקיסר ניקולאי השני. עריכת כללית ומבואו מעת פרופסור ק"פ שצילו. עמ' 94-135 - מוסקבה: 1992
(Дневники императора Николая II. Общая ред. и пред. К.Ф. Шацилло. Стр. 94-135 – М.: 1992.)

[67] למזדורף ו.נ. יומן, 1894-1896 - מוסקבה: 1991
(Ламздорф В.Н. Дневник. 1894-1896. – М.:1991)

[68] בובין א.י./ א' בובין. רשימותיו של שגריר לא אמיתי, מתוך יומן - מוסקבה: זכרוב, 2001
(Бовин. А.Е. / А. Бовин. Записки ненастоящего посла Из дневника. – М.: Захаров, 2001)

[69] ראו למשל אתרים כגון: azbuka.ru, pravoslavie.ru, mospat.ru, rusdm.ru, sergwolfson.co.il, ippo-jerusalem.info, bogoslov.ru, katolik.ru, poklonnik.ru, ippo.ru, patriarhia.ru, sedmitza.ru, geocities.com, simvol-veri.ru, chaskor.ru, soctheol.ru, nigma.ru, lvov.judaica.spb.ru

ממלא מקום היושב-ראש בחברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית *(נפטר בינואר 2019)*. ד״ר ליסובי ביצע מחקר רב-צדדי של היסטוריית הנוכחות הרוסית בפן הפוליטי, רוחני והומניטרי בארץ ישראל, מימות רוס העתיקה ועד ימינו אלה. ד״ר ליסובי איתר בארכיונים של הסינוד הקדוש של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית במוסקבה, ״דיווח על ביקורת במשלחת הדתית הרוסית״, המסכם את כל שבעים השנה (1847-1917) לקיומה של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, ופרסם אותו.[70]

כך יצא שממלא מקום הקחפ״פ כתב כנראה את החיבור ההיסטוריוגרפי הטוב ביותר מן הזמן האחרון המוקדש להתפשטותה של רוסיה בארץ ישראל.[71]

אוסף בן שני כרכים, עם מבוא דיפלומטי-היסטורי תכליתי של פ״ו סטגני, מנהל המחלקה ההיסטורית-דיפלומטית במשרד החוץ הרוסי ושגריר רוסיה בישראל לשעבר, מאפשר ליצור תמונה רחבה מספיק של המאמצים המכוונים לחיזוקה של ההשפעה הרוסית בארץ ישראל ושל התוצאות שהושגו נכון למאה העשרים, ומה שחשוב אף יותר - מסמן את המטרות של ההתפשטות הכלכלית, החברתית והפוליטית של רוסיה בהווה. המטרות הנ״ל מבוססות באמצעות חקר היסטורי של פרוייקטים אדריכליים וארכיאולוגיים, מאמרים אנליטיים, אפיונים חברתיים של מאפיינים אלה או אחרים של הנוכחות (קרי התפשטות) הרוסית בארץ ישראל, ובעיקר על ידי מסמכים המוכיחים את המעמד המשפטי-קנייני של הנדל״ן בבעלות רוסית (קושאנים, שטרות מכירה וכו׳).

בנספח לכרך א׳ מוצג קטלוג משולב של נכסים דלא ניידי בישראל, אשר כולל הן אתרים הנמצאים בבעלות הכנסייה בזמן האמור, והן אתרים שהכנסייה מנסה להעביר לידיה בשלב הנוכחי של ההתפשטות. מדובר על עשרות חלקות אדמה, כנסיות, מנזרים ושטחי מנזר היכולים להכיל אלפי צליינים, בתי חולים, עשרות בתי ספר וסמינריונים להוראה עם אלפי תלמידים. רק במהלך 25 השנה הראשונות של קיום החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית יצאו לאור 347 חיבורים מסוגים שונים העוסקים בפלשתינה. אם מסוף המאה הי״ח ותחילת המאה הי״ט, כמות הצליינים הרוסים עמדה על עד מאתיים לשנה, ובאמצע המאה הי״ט על חמש-מאות עד שמונה-מאותאנשים לשנה, הרי שנכון לשנת 1915 מדובר היה כבר בעד עשרת אלפים אנשים לשנה.

מטרתו של מחקר זה מטעם הדיפלומטיה הרוסית נראית ברורה למדי - לספק בסיס של מסמכים ומקורות על מנת להמשיך את המאמצים הפוליטיים, המשפטיים והדיפלומטיים להתפשטותה של רוסיה לארץ ישראל בהיקף השווה לנוכחות הרוסית בראשית המאה העשרים, ואולי אף למעלה ממנו.

המסמכים והמקורות של האוסף מעידים על כך שהתפשטות הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית והצליינות לארץ הקודש באה תמיד ביוזמתם של מוסדות המדינה הרוסית ולמטרות המדינה: המשלחת הדיפלומטית של הנסיך ולדימיר בירושלים בשנת 1001 קדמה להופעת הצליינים הרוסיים ורלאם (שנת 1062) ודניאיל (השנים 1106-1107); פתיחת הקונסוליה הרוסית קדמה לייסוד המשלחת הדתית הרוסית בשנת 1847, ואף המשלחת עצמה עמדה בכפיפות כפולה לסינוד הקדוש ולמשרד החוץ; בראש הועד הפלשתיני (1859-1864) עמד אחיו של הצאר, והועדה הפלשתינית (1864-1889) שהחליפה אותו השתייכה אל המחלקה האסיאתית של משרד החוץ. החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית אשר נוסדה בשנת 1882, הונהגה על ידי אחיו של אלכסנדר השלישי - הנסיך הגדול סרגיי אלכסייביץ׳, ולאחר מכן על ידי אלמנתו, הנסיכה הגדולה יליזבטה פדורובנה. החברה הרוסית למסחר וספנות שנוסדה בשנת 1856, לא הונעה אך ורק משיקולי יזמות

[70] דיאקונוב מ:א/ מ' דיאקונוב. דו"ח בנוגע לביקורת של הרכוש הכספי והפיזי והפיקוח על הרכוש דלא ניידי, הנהלת החשבונות והמסמכים של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים. פרסום של נ"נ ליסובי. פרסומים תיאולוגיים. קובץ 36 - מוסקבה: 2001
(Дьяконов М.А. / М. Дьяконов. Отчет по ревизии денежного и материального хозяйства и по обозрению недвижимых имуществ, счетоводства и отчетности Русской Духовной Миссии в Иерусалиме. Публ. Н.Н. Лисового. Богословские труды. Сборник 36. – М.: 2001)

[71] ליסובי נ"נ/ נ' ליסובי. רוסיה בארץ הקודש. חומרים ומסמכים. עריכה, מבוא והערות מעת נ"נ ליסובי. כרכים א' וב' - מוסקבה, יחסים בינלאומיים, 2000
(Лисовой Н.Н. / Н. Лисовой. Россия в Святой Земле. Документы и материалы. Сост., вступительная статья и комм. Н.Н. Лисового. Т.I-II; – М.: Международные отношения, 2000)

בעניין השיוטים שביצעה מאודסה ליפו, כי אם, וזאת על פי דבריו של הקונסול הרוסי מנסורוב, שרתה גם את האינטרסים של ממשלת רוסיה.
אמצעים ממשלתיים הוקצו לתמיכה הן במשלחת הדתית הרוסית בירושלים והן בחברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית. חלק מאותם אמצעים נבעו מתרומות פרטיות אשר נאספו ביוזמת השלטונות, בראש ובראשונה מהתרמות פלשתינה (״מגביות ספל״) שנערכו ביום ראשון של הערבות [יום ראשון שלפני הפסחא] בכל המקדשים והמנזרים של רוסיה.
ממשלת רוסיה ומשרד החוץ בפרט נאלצו להתמודד עם יריבותן של מעצמות נוצריות אחרות, עם המגוון הדתי של האזור עצמו, ומערכות יחסים מורכבות עם הכנסייה היוונית של קונסטנטינופול, הכנסייה הארמנית-גרגוריאנית, הפטריארכים המזרחיים, האימפריה העות׳מאנית ומעצמות נוספות.

מניעיה של רוסיה מעולם לא היו רוחניים והומניים בלבד. כמו מעצמות אחרות, היא פעלה משיקולים של אינטרסים גיאו-אסטרטגיים, הרחבת השפעתה באזור, רווח ויוקרה.

5.1 מושג הצליינות הפרבוסלבית לארץ ישראל

יש לקחת בחשבון שהן המושג עצמו והן ההיסטוריה של הצליינות הפרבוסלבית לארץ ישראל נערכה ונוסחה באופן קפדני במשך כמה מאות שנים על ידי ההיסטוריונים והאישים של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית עד להיווצרותה של התמונה האמורה.

במשך כל ההיסטוריה הנוצרית של רוסיה, שבתה ארץ הקודש את לב המאמינים הרוסיים. משאלת לבם של רבים היה הרצון להשתחוות למקומות שקודשו על ידי מצעדו של ישוע.
דתות שונות מקיימות תופעה אשר בשפה הרוסית נקראת בדרך כלל ״פלומניצ׳סטבו״ [*צליינות*]. על אף השם המשותף, מסורות הצליינות והקריטריונים להערכתה משתנים מאד בין הדתות השונות. לפיכך כשירה המילה ״פלומניצ׳סטבו״ במלוא המשמעות שלה על מנת לתאר את הצליינות הרוסית דווקא.
המונח ״פלומניק״ נובע מהמילה ״פלמובניק״, שהיא תרגום של המונח הלטיני המקביל. בראשונה כך נקראו מתפללי-אל, משתתפים בתהלוכת הצלב בארץ הקודש בחג כניסת האל לירושלים (במסורת הרוסית הפרבוסלבית נהוג לקרוא לחג זה ״יום ראשון של הערבות״). מוצא המילה ״פלומניק״ קשור למנהג להביא מארץ הקודש (כעת כבר מישראל) את ענף עץ הדקל (״פלמה״) המהווה פריט האקזוטי עבור רוסיה. מאוחר יותר, החלה המילה לשמש גם לתיאור מתפללים שיצאו למקומות קודש נוצריים אחרים, ולא רק לירושלים.
בועידה האקומנית השביעית אשר סימלה את הנצחון על הכפירה האיקונוקלסטית (שונאי האיקונות), התקבלה הגדרה כי את האל יש לעבוד ולאיקונות יש להשתחוות. במסורת הכנסייתית הביזנטית מכונים הצליינים ״משתחווים״, כלומר, אנשים העורכים מסע על מנת להשתחוות לקדושים.
בשפות ארופאיות רבות מכונים צליינים במילה ״פילגרים״, מילה שמשמעותה המילולית היא ״נוסע״. הצליינים של הכנסייה הקתולית מתפללים במקומות הקדושים ועוסקים במדיטציה. אולם אותו פולחן של מקומות הקודש אשר מתקיים בכנסייה הפרבוסלבית אינו קיים בכנסייה הקתולית.
בניגוד לתיירות, לצליינות יש ככלל מטרה מרכזית אחת - השתחוות במקום הקדוש, הדבר מתקשר לעבודה רוחנית עזה ורבת-מתח, תפילות ושימוש בקודש. לעתים קשורה הצליינות בעמל פיזי, כאשר ״טרודניקים״ (עמלים, כפי שמכונים צליינים מסוג זה), מבצעים עבודה פיזית במקומות הקדושים.

5.2 תולדות הצליינות הפרבוסלבית בארץ ישראל

אחת מהעדויות המפורסמות ביותר בכתב בנוגע לצליינות לארץ ישראל נכתבה בשנת 1062 על ידי הנזיר ורלאם. בשנת 1109 ביקר בירושלים ההגמון דניאיל. הוא תיאר בפרוטרוט את מסעו. ה"הליכה" שלו הפכה למעין מורה-דרך בארץ הקודש עבור הצליינים הרוסיים. בימי קדם היו המסעות לקבר האלוהים מלאות בסכנות והרפתקאות. כמעט כל מקרה שכזה היה הופך לאירוע בעל משמעות מדינית וכלל-כנסייתית. אחת מהצליינִיוֹת, בתו של נסיך פולוצק יבפרוסיניה, אף צורפה למניין הקדושים הרוסיים. בביתה "טרחה יומם וליל על העתקת ספרי כנסייה" ובעת צליינותה "שיחק לה מזלה" למות ולהיקבר בארץ הקודש.

מותר להזכיר עוד פעם, כי באמצע המאה הי"ז ייסד ניקון פטריארך מוסקבה, במרחק קצר ממוסקבה, מנזר לו קרא ירושלים החדשה. בלב המנזר, על פי שרטוטיו של הצלין ארסני סוכאנוב אשר ביקר בפלשתינה פעמיים, נבנתה קתדרלת ווסקרסנסקי המפוארת - העתק של כנסיית קבר האלוהים בירושלים עם שינויים קלים .

כך נראו הצליינים הרוסים בעיניו של הסופר הלבנוני מיכאל נועימה, אשר כתב במאה הי"ט "ראינו איך פסעו המוניהם ברגל אל נצרת - מאות ואלפים, זקנים ונערים, מזוקנים וחסרי זקן, גברים ונשים; היו אלה בעיקר איכרים. מעניין היה להתבונן במלבושם המשונה ובבגדיהם הדלים. כל אחד מהם נשא קומקום פח על הכתף או מאחורי הגב, ובידיהם היו מקלות ארוכים עליהם נשענו בשעת ההליכה. אהבתי במיוחד את התמימות הקיצונית שנשקפה מפניהם, ואת יראת השמיים שהורגשה בכל תנועותיהם. הם היו ילדים מגודלים. למי שהתבונן בהם קשה היה להאמין שארץ הורתם הולידה אף גאונים ששמם מהדהד בכל העולם. ומאידך, יכול להיות שלא הייתה מולידה גאונים אלה אלמלא הייתה מולידה את העם הזה".[72]

הנוצרים הפרבוסלבים הרוסים אכן חשפו את עצמם לסכנות מגוונות. פרט לתנאי השטח הזרים להם, ספגו "המשתחווים" הרוסיים (כפי שקראו לעצמם הצליינים הרוסים בימי קדם) עלבונות מהאוכלוסייה המוסלמית הקנאית, והשלטונות התורכיים גבו מיסים מהם ומיתר הזרים. הם נאלצו ללון באסמים לחים ומלוכלכים, ולהתוודות אצל כמרים שלא דיברו את השפה הרוסית.

בתקופה זו, כמות נכבדת של "לא-שבים" רוסיים החלו להתיישב בירושלים: בהגיעם אל עיר הקודש כמה מהצליינים לא מיהרו לשוב הביתה. על פי נתוני בני התקופה,

---

[72] האתר Livejournal הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה וגורלה של פלשתינה הרוסית: 1948-1921 (Русская Православная Церковь за границей и судьбы Русской Палестины: 1921 – 1948 гг.). הפרואיטריוס ו' פוטפוב (Протоиерей В. Потапов). הרצאה שהועברה בכנס ההיסטורי-הכנסייתי השני, בעיר מוסקבה, בשנת 2002. זמין בכתובת: https://archiv.livejournal.com/198209.html

היו אלה נשים בעיקר - לרוב אלמנות אדוקות ומבוגרות, אך לעתים אף צעירות, אשר חיפשו מקלט מהשגחת המשפחה או מנישואין כושלים. רבות מהן השכירו את שירותיהן לערבים הפרבוסלבים (צאצאי אותם הערבים אשר הומרו לדת הפרבוסלבית עוד בימי הביניים על ידי כמרים יווניים של הפטריארכיה הירושלמית), חלקן סחרו במזכרות. "פנקס צליין" והמלצה בכתב של כומר מקומי אפשרו לצליינים לקבל מהשלטונות התורכיים מעמד תושב. בסוף המאה הי"ט, כמה צליינים רוסים ציינו מקרים בהם קרה כי "לא-שבות" אשר נותרו ללא אמצעים יצאו לזנות. הערבים המקומיים קראו כבר אז לנשים הללו "נטשות".

כך החלה "ההסתגלות" הרוסית הלא פשוטה אל ארץ הקודש.

ו. התפשטות רוסית בארץ ישראל

כל הנאמר בראשית הפרק הקודם באשר לעריכת ההגדרה וההיסטוריה של הצליינות הפרבוסלבית לארץ ישראל, מתייחס בה במידה גם לגרסא הרשמית של תולדות ההתפשטות הרוסית בארץ ישראל.

6.1 התפשטות ככיוון במדיניות החוץ הרוסית

בשנת 1820 פתחה ממשלת רוסיה הצארית קונסוליה עבור סיוע לצליינים בעיר הנמל יפו. בשנת 1841 קיבל השגריר הרוסי בקונסטנטינופול הוראה לפתוח במשא ומתן עם התורכים בנוגע לאפשרות לארגן תחבורה עבור הצליינים, ומתן זכות להקים מלונות עבור הצליינים על ידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית .

ביולי 1842 שלח הסינוד לירושלים את הארכימנדריט פורפירי (אוספנסקי), הממונה על הכנסייה בשגרירות רוסיה בוינה. הנסיעה שלו תוכננה כביקור בלתי-רשמי על מנת למנוע אי הבנות עם השלטונות התורכיים. לאחר פגישות עם הפטריארכים של ירושלים, קונסטנטינופול ואנטיוכיה, הגיע הארכימנדריט פורפירי לירושלים בדצמבר שנת 1842. כאן הכיר את אורח חייהם של אחוות הקבר הקדוש והקהילות הפרבוסלביות המקומיות, את מערכת היחסים בין הכנסיות השונות בירושלים ואת ההווי של הצליינים הרוסיים. בדיווח שלו לסינוד מדבר האב פורפירי על הכדאיות בהקמת משלחת דתית רוסית בארץ ישראל, אשר תשמש לאות "אחדותן הגלויה של כנסיות ירושלים, אנטיוכיה ורוסיה", תעסוק בפעילות מיסיונרית, תניע הקמה וארגון של בתי ספר וסמינריונים פרבוסלביים בארץ ישראל ותסייע לצליינים רוסים.

בשנת 1858 נוסדה קונסוליה רוסית בירושלים. עבור ה"נטשות" הוקם בית כלא קונסולרי, מאחר ועל פי הסכם עם תורכיה לא הייתה בידי המשטרה המקומית את הסמכות לעצור נתינים של האימפריה הרוסית לתקופה העולה על שתי יממות.

באותה העת נפתחה בירושלים סוכנות בשם "החברה הרוסית לספנות ומסחר" על בסיס חברת הספנות הרוסית באודסה אשר הוקמה בשנת 1856 כדי לתפעל הפלגות נוסעים קבועות למקומות הקדושים - פלשתינה, סיני ואפון (אתוס). במהלך עשרים וחמש השנים שלאחר הקמתה ביקרו את ירושלים חמש מאות צליינים רוסיים בשנה בממוצע.

משנת 1884, יזמו השלטונות הצאריים מכירה כלל רוסית של "פנקסי צליין" אשר סיפקו עד לשלושים וחמש אחוז הנחה לנסיעות ברכבת ובאונייה אל ארץ הקודש. מחירה של הדרך ממוסקבה לאודסה ברכבת ומאודסה ליפו בבטן אוניה (עם כל מצרכי המזון) עמד סה"כ על ארבעים ושש רובל וחמישים קופיקות. לצורך השוואה, עמד שכרו החודשי של פועל רוסי בסוף המאה הי"ט על 40-50 רובל, מה שאפשר אף לאנשים עם הכנסה בינונית לצאת לעלייה לרגל.

לקראת תחילת המאה העשרים עלה מספר הצליינים הרוסיים בפלשתינה לעשרה עד שנים-עשר אלף איש לשנה. 72 אחוז מתוכם היו בני מעמד האיכרים.

יש לציין כי המהגרים היהודים שניסו לברוח אל ארץ ישראל מפוגרומים ורדיפות באימפריה הרוסית לא הורשו להיכנס אל רכבות ואוניות אלה, ומי שהסתנן לשם במסווה של צליינים פרבוסלבים פשוט הושלכו החוצה.

בפברואר 1847, על ידי החלטה של הקיסר ניקולאי הראשון וקביעה של הסינוד הקדוש, נוסדה המשלחת הדתית הרוסית בירושלים (להלן: "**מד"ר**").
הוכרז כי "המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, תשמש כמופת למשכן נזירים בקרב זרים ומינים, וכי מהותה ומטרתה הן בסיפוק הצרכים הרוחניים של נתינים רוסיים ומתפללים רוסיים השוהים בארץ הקודש. בהתאם לכך, ומבלי להגביל עצמה לשימוש בקודש והשגחה רוחנית על המתפללים, תנקוט המשלחת הדתית בהשתדלות מיוחדת על מנת להבטיח כי משאלותיהם מהללות-האל אשר הביאו אותם לארץ הקודש יסופקו באופן מלא כמה שניתן".[73][74]

ב - 1860, החלה בנייתו של הרובע הרוסי בירושלים, על פני חלקת אדמה בשטח 68 דונם אשר הועבר לרוסיה על ידי האימפריה עות'מאנית כחלק מהתוצאות של מלחמת קרים (1854-1856).
באותה השנה הוקם מבנה עבור הקונסוליה הרוסית, סביבו החלו להופיע בתי אירוח, מנזרים וכנסיות על מנת לספק אתכל צרכיהם של זרם הצליינים הבלתי פוסק.
המשלחת השתמשה בתרומות המאמינים ברוסיה כדי לרכוש, על פני עשר השנים הבאות, חלקות אדמה בעלות ערך מקראי, וכדי להקים כנסיות, מנזרים, בתי ספר ובתי אירוח, ולקנות גם שטחי חקלאות.
מד"ר, כמו גם החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית, מומנה בעיקר על ידי "מגביות ספל" בכנסיות רוסיה. רווחית במיוחד הייתה "מגבית הצלחת" אשר התבצעה פעם בשנה בחג כניסת האל לירושלים, הידוע גם כיום ראשון של הערבות.

ארגון המגבית לביסוס רוסיה בארץ ישראל התבצע ביוזמתה ותחת ניהולה של הממשלה הצארית.

הארכימנדריט פורפירי (ק"א אוספנסקי) עמד בראשות המד"ר משנת 1847 ועד 1853. הבישוף קיריל (ו"נ נאומוב) עשה זאת משנת 1858 ועד 1864. הוא ערך תפילות בלשון הרוסית, שכר מגורים עבור הצליינים ואף פתח בית חולים קטן. הארכימנדריט ליאוניד (ל"א קוולין) הנהיג את מד"ר בשנת 1864.

[73] הפטריארכיה המוסקבאית: המשלחת הדתית הרוסית בירושלים. "היסטוריה קצרה והפעילויות של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים" («Краткая история и деятельность Русской Духовной Миссии в Иерусалиме»). הארכימנדריט טיכון (זייצב), ההגמון פיאופן (לוקיינוב) (Архимандат Тихон (Зайцев), игумен Феофан (Лукьянов).), זמין בכתובת: http://rusdm.ru/history/392;
[74] סביב לעולם. "רוסים בארץ הקודש" («Русские на Святой земле»). ו' קדרוב (В. Кедров).
בכתובת: http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/2689/

נראה ודאי לומר כי הדמות הפעילה ביותר בהתפשטות הרוסית אל ארץ ישראל היה הארכימנדריט אנטונין (א״י קפוסטין) אשר שימש בראשות המד״ר בשנים שבין 1864 ל1894. הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מעריכה את פועלו של אנטונין באלה המילים: ״דווקא לו, לחסיד הבודד והמסור שבני זמנו לא ידעו להעריך, אנו חייבים בראש ובראשונה תודה על אותה המורשת ההיסטורית הייחודית המכונה פלשתינה הרוסית, ומהווה את התוצאה העיקרית של פעילות רוסיה בארץ הקודש במשך מאה וחצי״.[75]

הארכימנדריט אנטונין (ששמו החילוני הוא אנדריי איבנוביץ' קפוסטין), נולד בשנת 1817 במשפחתו של כומר מגוברניית פרם. הוא קיבל השכלה רוחנית, סיים את הסמינריון הדלמטי ואת האקדמיה הרוחנית של קייב עם תואר בוגר. שליטתו המבריקה בשפה היוונית הביאה אותו אל אתונה, לאחר מכן אל קונסטנטינופול ולבסוף לארץ הקודש, בה התמנה לתפקיד ראש המד״ר בשנת 1864.

שמו נכנס להיסטוריה בעיקר בהקשר של רכישת קרקעות בארץ ישראל, ביצוע חפירות ארכיאולוגיות והקמת מקדשים, מנזרים ובתי מחסה.

הארכימנדריט רכש ורשם חוקית 13 חלקות אדמה (ובסך הכל 40) בשטח של 425,000 מטר רבוע, בשווי של כמיליון רובל זהב. בזכות המאמצים שלו הצליחה המד״ר לרכוש חלקת אדמה גדולה ממש על פסגת הר אלאון (״הר הזיתים״) ולהתחיל את בניית כנסיית העלייה בעלת מגדל הפעמון אשר גובהו 64 המטר, ואשר אף נקרא ״נר רוסי״. בזכות מאמציו, נרכשה בשנת 1871 גם חלקת אדמה עצומה בעין כרם עליה נבנה מנזר הנשים גורננסקי המוכר גם כ״גורני״. הוא רחש גם חלקת אדמה עם ״אלון ממרה״ ליד חברון. היה זה בזכות מאמציו כי בירושלים לבדה נוסדו ותפקדו אחת-עשרה כנסיות רוסיות ושבעה מנזרים, שבעה-עשר מלונות עבור צליינים, בית חולים, עשרים וחמישה בתי ספר וסמינריון למורים.

מעניין שעל מנת לכסות ו/או להצדיק פעילות כה אגרסיבית, נאלצה רוסיה לתפוס עמדה פעילה באשר לחקר המקומות הקדושים, עמדה שבלעדיה מורכב היה לטעון על שליטה עליהם ולהצדיק את התפשטותה הגלויה. על מנת להתחרות בהצלחה עם מדינות נוצריות אחרות, ועם נציגים של דנומינציות נוצריות אחרות, צריך היה להשיג שליטה על קרקע ואתרים באזורים חשובים היסטוריים, בעלי פוטנציאל לגילוי של עתיקות מקראיות או כנסייתיות, כמו למשל חלקות עם קברי ״אשת המלך שלמה... בכפר סילואן״, קברים עבריים עתיקים באר-רומניה, ״קברי הנביאים״ בירושלים. בחלקות אלה, ממש כמו כמעט בכל מקום בארץ ישראל, אפשר היה לנהל מחקר ארכיאולוגי. ניסיונות אלה נעשו. הארכימנדריט אנטונין למשל ביצע מספר חפירות ארכיאולוגיות בחלקות בממרה, ב״מקום הרוסי״ בבית זכר, בשטח המשלחת בטבריה בו התגלו ממצאים אדריכליים מהתקופה ההלניסטית המאוחרת (בסיסי קירות, כותרות עמודים ועמודים משיש ואבן שחורה); על אדמת חצר המנזר הרוסי ביריחו, בו התגלו שאריות של כנסייה מהמאה השישית לספירה, כאשר בין הממצאים אותרה גם מצבתו מכוסת הפסיפס של מייסד הכנסייה קיריאק עם התאריך 11 בדצמבר שנת 566; אנטונין יצר אפילו קטלוג שיטתי של 1348 כתבי יד יווניים וסלביים של מנזר קטרינה הקדושה בסיני.

הארכימנדיט אנטונין נפטר ב - 24.03.1984 ונקבר בכנסיית העלייה של מנזר ספסו-אלאון. הארכימנדריט קיפריאן (ק״א קרן) כתב על אנטונין ״...איש לא עשה, וודאי גם לא יכול היה לעשות בירושלים, יותר לתהילת השם הרוסי, משעשה זאת הארכימנדריט אנטונין״.[7776]

---

[75] האתר רוסיה והמזרח הנוצרי. המשלחת הדתית הרוסית בירושלים: היסטוריה ומורשת רוחנית (Русская Духовная Миссия в Иерусалиме: история и духовное наследие). נ"נ ליסובי (Н.Н. Лисовой). בכתובת: http://ros-vos.net/history/rdm/2/2/

[76] האתר פרבוסלביות.רו, "הארכימנדריט אנטונין "קפוסטין" - יוצרה של פלשתינה הרוסית" (« Архимандат Антонин (Капустин) – создатель русской Палестины»). הארכימנדריט קיפריאן (קרן) (Архимандат Киприан), 2007. בכתובת http://pravoslavie.ru/3084.html

[77] בלאייב ל"א, בוטובה ר"ט, ליסובוי נ"נ. אנדרטאות ארכיאולוגיות לפלשתינה הרוסית על פי חומרי הארכיון של שנות 1870-1910/ ר"א. 2009. מס' 4.

6.2 החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית

השיגיו של הארכימנדריט אנטונין השפיעו על כך שבשנת 1882 ברוסיה, נוסדה החברה הפרבוסלבית הפלשתינית בראשותו של אחי הצאר, הנסיך הגדול סרגיי אלכסדרוביץ' (מאוחר יותר "החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית"), (להלן: "**החפ"פ**" או "**החקפ"פ**"). לאחר רצח הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ' בשנת 1905, עבר תפקיד יושב הראש לאלמנתו, הנסיכה הגדולה יליזבטה פיאודורובנה.

מטרת החפ"פ הייתה לסייע לפעילות המסיונרית בקרב הערבים אשר נערכה על ידי המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, ולאסוף אמצעים לרכישת אדמות ואתרים בעלי חשיבות תרבותית ודתית. החפ"פ לקח על עצמו את הדאגה לצליינים המגיעים מרוסיה ולניהול מוסדות החינוך אשר נוצרו על ידי המד"ר ואף הנהיג את הפעילות המחקרית-מדעית בארץ הקודש.

הסעיף הראשון בתקנון של החפ"פ אומר: "החברה הפלשתינית הפרבוסלבית נוסדת למטרות מדע וצדקה בלבד, ולהשגתם תידרש:

א. לאסוף, לעבד ולהפיץ ברוסיה ידיעות בנוגע למטרות הקדושים של המזרח;
ב. לספק סיוע מיוחד עבור הצליינים הפרבוסלבים של מקומות אלה;
ג. להקים בתי ספר, בתי חולים ובתי הארחה, וכן גם להעניק סיוע חומרי לתושבים המקומיים, לכנסיות, למנזרים ולכמורה".[78]

צריך גם לציין את התפקיד המיוחד בייסוד ובפעילותו העתידית של החפ"פ אותו שיחק מזכיר החברה, השר הצארי וסילי ניקולאייביץ' חיטרובו, אשר השתמש בארגון על מנת לקדם את האינטרסים הממשלתיים של רוסיה במזרח הקרוב.

הנהגת החקפ"פ כללה שבעה חברים מבית המלוכה השולט, יחד עם פקידים מדיניים ורוחניים בולטים. התשתית הכלכלית של החברה התבססה על דמי חבר שנתיים. דמי החבר השנתיים של כל אחד מחברי בית המלוכה לדוגמא, עמד על בין עשרה לעשרים וחמישה אלף רובל, וזאת בהתחשב בעובדה שהתקציב השנתי של המד"ר עמד על 15 אלף רובל סך הכל, בהתבסס על מגביות "הספלים" בכנסיות רוסיה.

ראוי לציין כי החקפ"פ לא הפסיקה את קיומה גם אחרי המהפכה, על אף שהחל משנת 1918 עברה להיקרא פשוט החברה הרוסית הפלשתינית והפכה לחלק מן האקדמיה המדעית. ב - 1992 הושב לה שמה ההיסטורי וכעת היא שוב רשומה כחברה קיסרית פרבוסלבית פלשתינית.

מחוץ לגבולות רוסיה, החקפ"פ לא הפסיקה את פעילותה מעולם.

נותרו זכרונות מעניינים של בני התקופה ומשתתפי הארועים, למשל חיבורו של הארכימנדריט ניקודים (רוטוב), יושב הראש לשעבר של המשלחת הדתית הרוסית

(Беляев Л. А., Бутова Р.Т., Лисовой Н.Н. Археологические памятники Русской Палестины по архивным материалам 1870-1910-х годов // РА. 2009. № 4.)

[78] אתר החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית. "הקמת 'החברה' והתקנון שלה". נ' ליסובי.
(Открытие «Общества» и его устав». Н. Лисовой»)
בכתובת: http://www.ippo.ru/historyippo/article/otkrytie-obschestva-1882-ego-ustav-i-struktura-nn--200374

בירושלים, אשר נכתב אך ורק בהתבסס על החומרים הדוקומנטליים של ארכיון המיסיון.
[79] [80] [81] [82] [83]

כאשר מסכמים את תוצאות הפעילות של החקפ״פ והמד״ר בירושלים בתקופה שקדמה למהפכה, ראוי לציין את המספרים הבאים: לקראת תחילת מלחמת העולם הראשונה החזיקה המשלחת הדתית בבעלותה סך של 37 חלקות אדמה, שמונה כנסיות ובתי תפילה, שני מנזרי נשים, חמישה בתי חולים, שבעה מלונות צליינים. מערכת החינוך של הערבים הפרבוסלביים מנתה מאה (!) בתי ספר העומדים תחת חסות רוסית, ובכללם גימנזיה לנשים בבית ג׳אלה וגימנזיית גברים בנצרת, בהם למדו סה״כ 10,225 תלמידים בהנחייתם של 447 מורים.

הפאר הבלתי רגיל בו ״התגלתה רוסיה לירושלים״, יחד עם הניסיונות הבלתי מוסתרים לדחוק את הכמורה היוונית מן העמדות בהן החזיקה באופן מסורתי בארץ הקודש הפחידו את היוונים (והדבור הגיע לכך שהקונסול הרוסי תפס את מקומו של הפטריארך בכנסיית הקבר). מה גם שהרוסים, שנדמו כאחוזים ב״חמדנות נאצלת לרכישת המקומות הקדושים״, לא בחלו בהונאה: הממשלה התורכית לא אפשרה רכישת אדמה בפלשתינה לנציגים רשמיים של מעצמות זרות, ולכן מהרכוש נקנה על ידי הרוסים תחת שמות אחרים. הפטריארך היווני ניסה לא פעם ״לשתק את המשך הקניות בפלשתינה״, כלומר למנוע רכישות רוסיות או לחבל בחלקות שכבר נרכשו ולעשותן בלתי ראויות לפיתוח.

ב - 16 בנובמבר 2015, בבניין משלחת הדתית הרוסית בישראל, נערכה קבלת פנים בהשתתפות נציגים רשמיים של רוסיה וישראל, לרגל מתן מעמד רשמי לארגון ״החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית״ בישראל.
יושב ראש החקפ״פ, לשעבר ראש שירות הבטחון הפדרלי של רוסיה *[ק.ג.ב לשעבר]* וראש הממשלה לשעבר של הפדרציה הרוסית סרגיי סטפשין, הצהיר בין היתר כי ״מטרותינו העיקריות הן נוכחות הומניטרית בארץ הקודש, ארגון צליינות, כנסים תרבותיים, חקר היסטוריה, הקמת בתי ספר רוסיים״. ״עבודה עם נוער באוטונומיה הפלסטינית היא אחד הכיוונים החשובים ביותר שלנו. אנו מנסים לעשות זאת הן ביריחו, הן בבית לחם, הן בחברון והן בערים אחרות. אני סובר כי מדובר בדיפלומטיה עממית... עבורנו מדובר כאן במשימה חדשה ואנחנו מתכננים לבצעה.״[84]

---

[79] דמיטרייבסקי א"א/ א' דמיטרייבסקי. החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית ופעילותה במרבע מאה שחלפה. 1882-1907. מהדורה 1. מוסדות רוסיים בארץ הקודש עד שנת 1889, עמ' 77-98, 100-103. סנט פטרבורג, 1907
(Дмитриевский А.А. / А. Дмитриевский. Императорское Православное Палестинское общество и его деятельность за истекшую четверть века. 1882-1907. Вып. 1. Русские учреждения в Святой Земле до 1889 стр. 77-98, 100-103 – СПб, 1907)

[80] דמיטרייבסקי א"א/ א' דמיטרייבסקי. רישום חייו ופעילותו של הארכימנדריט לאוניד (קוולין), ראשה השלישי של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, ומחקריו לחקר המזרח הפרבוסלבי. מאמר פתיחה מעת נ"נ ליסובי. אוסף 36 - מוסקבה: 2001
(Дмитриевский А.А. / А. Дмитриевский. Очерк жизни и деятельности архимандрита Леонида (Кавелина), третьего начальника Русской Духовной Миссии в Иерусалиме, и его труды по изучению Православного Востока. Вступительная статья Н.Н. Лисового. Богословские труды. Сборник 36. – М.: 2001)

[81] קיפריאן (קרן), ארכימנדדריט. האב אנטונין (קפוסטין), ארכימנדריט וראש למשלחת הדתית הרוסית בירושלים. בלגרד: 1934. הדפסה חוזרת - מוסקבה: 1997, 2005
(Киприан (Керн), архимандрит. Отец Антонин (Капустин), архимандрит и начальник Русской Духовной Миссии в Иерусалиме. Белград, 1934. Репринт – М.: 1997, 2005)

[82] ניקודים (רוטוב), מטרופוליט. ההיסטוריה של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים - סרפוחוב: 1997.
(Никодим (Ротов), митрополит. История Русской Духовной Миссии в Иерусалиме. – Серпухов: 1997)

[83] טלברג נ'. נ' טלברג. היסטוריה של הכנסייה הרוסית - מוסקבה: הוצאת מנזר סרטני, 2004
(Тальберг, Н. / Н. Тальберг. История Русской Церкви, – М.: издательство Сретенского монастыря, 2004)

[84] האתר newsru.co.il . "'עדיף אנחנו מאשר דאע"ש': סרגיי סטפשין על העבודה הרוסית מול החמאס והחיזבאללה. ראיון", 2015.
(«"Лучше мы, чем ИГИЛ": Сергей Степашин о работе России с ХАМАС и "Хизбаллой". Интервью»)
בכתובת: http://newsru.co.il/israel/17nov2015/stepashin_int_201.html

איור נאה של המיזוג בין הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לבין המדינה הרוסית על אף ההפרדה הרשמית בין הדת למדינה, התקיים בעת הבחירות לנשיא הפדרציה הרוסית ב - 18.03.2018.

בירושלים, בחצר סרגיי, ארגנה הנהגת המד״ר קלפיות להצבעה לנשיאות. כל הכמרים של הכר״פ הגיעו לקלפיות על מנת להצביע. יתרה מכן, כל הצליינים אשר שהו באותה העת בישראל הובאו באוטובוסים בצורה מאורגנת תחת השגחת רועיהם הכמרים, אל הקלפיות שבחצר סרגיי, הנמצאת בבעלות החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית.[85]

בזה האופן, ההתפשטות הרוסית בארץ ישראל (פלשתינה) הייתה וממשיכה להיות עניין מדיני-פוליטי, המכוון לחזק את השפעתה של רוסיה בישראל.

6.3 הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הגולה והפטריארכיה של מוסקבה

ההיסטוריה המוצגת כאן של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הגולה מהווה עריכה מגמתית עוד יותר של הנסיבות ההיסטוריות.

לאחר כניסתה של תורכיה למלחמת העולם הראשונה, נסגרו כל המוסדות הרוסיים בפלשתינה למעט מנזרים וכנסיות. בדצמבר שנת 1914, הורו השלטונות התורכיים בפלשתינה לכל האוכלוסייה הרוסית הגברית לעזוב את ארץ הקודש אל עבר אלכסדנריה. ראש המשלחת דאז, הארכימנדריט לאוניד (סנצוב), כל סגל המשלחת ואף אמהות המנזרים, גורשו מפלשתינה. הכנסיות היו סגורות דה פקטו (אכן, נותרו אחד-שניים נזירים אשר שמרו והגנו על רכוש הכנסייה, ככל שזה היה אפשרי), ושטחי המשלחת, המנזרים ומלונות הצליינים אוכלסו על ידי הגיסות התורכיים. הנזירים, הצליינים וחברי המיסיון סבלו ממחסור עקב הגירוש.

רק בשנת 1919 שבו חברי המשלחת, הנזירות והנזירים ממצרים לירושלים. עד אז חלו שינויים ניכרים במפה הפוליטית של המזרח התיכון. גרמניה הובסה ועמה הובסה תורכיה בעלת בריתה, ושטחים גדולים אשר היו שייכים עד אז לשער העות׳מאני ניתקו ממנו. אנגליה קיבלה את פלשתינה, ועל פי סעיף 13 של כתב המנדט, אף את החסות על כל המקומות הקדושים.

בשל המהפכה ומלחמת האזרחים, הקשר עם רוסיה ניתק לחלוטין, ובשל העדר המשך המימון הרוסי של המיסיון, האחריות לשמירת הנכסים נלקחה על ידי ההנהגה הכנסייתית הרוסית המקומית ועל ידי מהגרים אחדים. זרם הנזירים, הכמרים והצליינים פסק. מרבית הבניינים של החצר הרוסית הוחכרו לאנגלים. בבית ההארחה ששימש קודם לכן עבור נזירים-צליינים אורגן כעת כלא בריטי בו ישבו רבים ממשתתפי המאבק בקולוניאליזם האנגלי, חברי המחתרות היהודיות לח״י, אצ״ל ופלמ״ח (כעת מכיל הבניין את מוזיאון אסירי המחתרות), בית החולים הרוסי הפך לבית חולים צבאי, ובחצר ניקולאי שוכנה המשטרה.

האנגלים שילמו סכום כסף לא גדול במיוחד תמורת שכירת המבנים, אך הכספים הללו היו למקור ההכנסה העיקרי עבור מאות נזירים, כמרים וצליינים רוסים אשר מצאו את עצמם בפלשתינה כתוצאה מהמלחמה והמהפכה. הם סייעו בעבודות התחזוקה של המנזרים, הכנסיות ויתר המבנים השייכים לרוסיה.

בשנת 1920 נוסד המנהל הכנסייתי העליון בראשות הרקטור לשעבר של האקדמיות הרוחניות במוסקבה וקזאן, אנטוני (חרפוביצקי), המטרופוליט של קייב ושל גליציה, והמשלחת הדתית הרוסית קיבלה את מרותו. עקב מותו של הארכימנדריט לאוניד בשנת

---

[85] אתר החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית. "בחירות לנשיא הפדרציה הרוסית במשלחת הדתית הרוסית בירושלים", 2018.
(Сайт Императорского Православного Палестинского Общества. «Выборы Президента Российской Федерации в Русской Духовной Миссии в Иерусалиме»)
בכתובת: http://www.ippo.ru/news/article/vybory-prezidenta-rossiyskoy-federacii-v-russkoy-d-403993

1918, נותרה המשלחת ללא הנהגה ומצאה את עצמה במצב כלכלי נואש. החובות נערמו עקב רכישת נדל"ן ערב מלחמת העולם הראשונה, וכדי לפתור את הסוגיה, הסמיך המנהל הכנסייתי העליון את הארכיבישוף אנסטסי (גריבנובסקי) לצאת אל פלשתינה ולנקוט שם במידות הנדרשות על מנת להסדיר את ענייני המשלחת על האספקטים הכנסייתיים, האזרחיים, והקנייניים שלה. מסעו של הארכיבישוף הוכתר בהצלחה. לא רק שהוא הצליח להגיע להסכם מול הרשויות האנגליות באשר לשמירה על הרכוש הרוסי, על ידי השכרת בנייני המיסיון לשימוש האדמיניסטרציה הבריטית, אלא גם סייע בהרגעת המהומות בכנסיית ירושלים.

בשנת 1921 נוסדה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה (להלן: "**הכרפ"ג**") שהבסיס החוקי להווצרותה נסוב על הוראותו של הפטריארך טיכון, הסינוד הקדוש והמועצה הכנסייתית העליונה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מה - 20 בנובמבר שנת 1920. ראש הכרפ"ג הראשון היה המטרופוליט אנטוני (א"פ חרפוביצקי).

הכרפ"ג איחד בתוכו את אותם חלקים של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אשר מכוח המצב הצבאי והפוליטי מצאו את עצמם מחוץ להישג ידם של השלטונות הסובייטיים. נציגי המד"ר והחקפ"פ בירושלים הכירו בכרפ"ג כיורשת הזכויות של הכנסייה הרוסית מחוץ לגבולות רוסיה, והכירו בועידת הבישופים שלה - תחליף לסינוד והסמכות הכנסייתית העליונה. אף האדמיניסטרציה הבריטית בפלשתינה הכירה במעמדה החוקי של הכנסייה הגולה, ובחברה הפלשתינית כארגון חברתי עצמאי.

מאז ועד היום, בכניסה למנזרים פרבוסלביים בארץ ישראל תלוי לוח עם ראשי התיבות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הגולה. לכל מנזר יש מעמד אוטונומי משלו, והוא נושא באחריות על עצמו ועל קשרי החוץ שלו. הכרפ"ג מעולם לא הצטיינה בפתיחות יתרה, תמיד הייתה "כנסייה לאנשי שלומנו".

הישראלים התחילו לקרוא למיסיון של הכרפ"ג בארץ הקודש "הכנסייה הלבנה", על מנת להבדילה מהכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של הפטיארכיה של מוסקבה, אשר כונתה "הכנסייה האדומה".

יש לציין כי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה המשיכה לחלוטין את מסורת ההתפשטות של רוסיה הצארית שלפני המהפכה, על ידי פעולותיה ומטרותיה. מנהיגיה ופעיליה היו אותם פקידי מדינה רוסיים, אלא שהעדר התמיכה המדינית הביא לקריסה כלכלית ופוליטית של הנוכחות הרוסית בארץ ישראל.

ב - 1924, תיאר ראש הכרפ"ג, המטרופוליט אנטוני, את מצבה של המשלחת הדתית בירושלים: "...כמעט כל המבנים הענקיים והמרובים של המגרש, כמו החדרים של ראש המשלחת לשעבר, תפוסים כעת על ידי מוסדות שלטון ממשלתיים, ודמי השכירות עבורם מהווים את סעיף הרווח היחיד של המשלחת הרוסית, המורכב כעת רק מ12-10 נפשות משורות הכמרים והנזירים. כל צאן מרעיתה של המשלחת עומד על שני מנזרי נשים ועוד שלוש-מאות נשים זקנות אשר עוכבו בפלשתינה על ידי מלחמת 1914 ולאחר מכן על ידי המהפכה. קשישות אלה, ממש כמו הנזירות של שני המנזרים, מתקיימות מאמצעי המשלחת שלנו יותר מאשר מעמלן, על אף שהן עמלות במרץ רב, אך עמלות על פני אבן, בין אנשים הזרים בשפתם ובאמונתם אשר ממאנים לשלם אגורה מיותרת לטובת עובדת ענייה, או מוכרת של עבודת היד שלה". "... הנשים הרוסיות בכנסיית קבר האלוהים מתפללות משבע בערב ועד שלוש אחרי חצות. לאחר שעמלו כל היום, מקדישות הן את כל

הלילה לתפילה. שרות ללא הפסק וקוראות קנונים ואקתיסטים, ולאחר מכן תפילת הבוקר וליטורגיה. נשים משתחוות אלה חיות באומץ אדיר ובמחסור אדיר".[86]

מעניין שדווקא השלטונות הבריטיים ורשויות המנדט אפשרו לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה להחזיק ואף להרבות את הרכוש שירשה.

הסופר א"פ לדינסקי נזכר "...יחס השלטונות הבריטיים לארגונים הרוסים הדתיים היה חיובי עד מאד. ביחס הזה יש גם תפקיד נכבד לטקט, לסמכות המוסרית ולאיפוק שהפגינו מנהיגי המיסיון הרוסי. אנסטסי שולט באנגלית בצורה מושלמת, הוא קורא המון, עוקב אחר הספרות. הספר האחרון של מורטון על ארץ הקודש מונח על שולחנו. בין נציגי השלטונות האנגליים, סמכותו גבוהה ביותר. בכל הארועים הרשמיים, כאשר הנציב העליון מקבל את נציגי הדתות השונות, המטרופוליט מייצג את הקהילה הדתית הרוסית כשווה בכל".[87]

בשנת 1926 קבעה הממשלה הבריטית חוק בנוגע לניהול הרכוש הרוסי בפלשתינה, אשר קבע במהותו כי בשל חוסר הבהירות של זכויות הקניין של המשלחת, זכויות שנדרשו פעמים מספר על ידי השלטונות הסובייטיים, הרי שהבריטים יקבלו על עצמם את ניהול הרכוש והכספים של הכנסייה, באחריות הנציב בירושלים.

האנגלים השקיעו את כל המאמצים כדי להוציא את המשלחת ממצבה החומרי האנוש. בשנת 1925 הושלם אף בניינה של כנסייה רבת הוד, כנסיית האבות ליד אלון ממרה שבחברון. הבנייה התחילה בשנת 1906 אך נקטעה בשל מלחמת העולם הראשונה. בשנת 1934 מסרה ממשלת המנדט חלקת אדמה בשטח של עשרת אלפים מ"ר על הגדה הימנית של נהר הירדן, ליד מקום טבילת ישוע, לידי המד"ר. במנזר שעל הר הזיתים הושלמה וקודשה כנסיית הסעודה על שם פילרט הקדוש, אשר בנייתה החלה עוד בזמן מלחמת 1914. נערך גם שיפוץ יסודי של בית התפילה על שם יוחנן המטביל, וכמה שנים מאוחר יותר - של מקדש העלייה הגדול אשר נפגע באופן קשה מרעידת האדמה של שנת 1927.

בשנות העשרים וראשית שנות השלושים, תפקדו המנזרים של גת שמנים ובית עניה כקהילה אחת גדולה. ייסוד הקהילה של בית עניה והקמת בית ספר לילדות ערביות הושג בזכות יוזמתן של שתי בריטיות - האם מריה (ברברה-סטלה רובינסון) והאחות מרתה (אליסה ספרוט). עד היום נותר בית הספר כבית הספר הפרבוסלבי היחיד לבנות בישראל. בשנת 1938 העבירה האם מריה את ניהול בית הספר לאם מרתה, והקימה מגורים בגן גת שמנים, לצד כנסיית מריה מגדלנה בה מצויים שרידי הקודש של הקדושות המעונות, הנסיכה הגדולה יליזבטה והנזירה ברברה (עד סוף ימיה העניקה הנסיכה הגדולה יליזבטה את חסותה לכנסייה ולקהילה הכנסייתית שצמחה סביבו. לאחר מות הקדושים שלה באלפאייבסק בשנת 1918, ולאחר שנכבשה עיר זאת על ידי כוחות הצבא הלבן, הוצאו שרידיה של הנסיכה הגדולה יליזבטה פאודורובנה ושל השמשית שלה, הנזירה ברברה, והועברו תחילה לסין ולאחר מכן לפלשתינה, בה הובאו למנוחות בהתאם לרצונה של הנסיכה הגדולה).

עוד מימי המלחמה ניסה הארכימנדריט אנטוני (סינקייביץ'), ראש המשלחת הדתית הרוסית בירושלים מ-1933, לתבוע סיוע כספי לתמיכה במנזרים הפרבוסלביים, אשר התמלאו בצליינים הרוסיים שנשארו בירושלים מתחילת מלחמת העולם.

יחד עם זאת, ניסו אף הבולשביקים להניח ידם על הירושה המזרח-תיכונית הרוסית. ב-18 במאי שנת 1923, שלח ל"ב קרסין, הקומיסר העממי לענייני סחר חוץ והנציג המוסמך של הרפובליקה הסובייטית הסוציאליסטית הרוסית בלונדון, נוטה דיפלומטית

---

[86] אתר הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה. "הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה וגורלה של פלשתינה הרוסית: 1921-1948"
(«Русская Православная Церковь заграницей и судьбы Русской Палестины: 1921 – 1948 гг.»). הפרואיטריוס ו' פוטפוב (Протоиерей В. Потапов). הרצאה שהועברה בכנס השני להיסטוריה של הכנסייה בעיר במוסקבה בשנת 2002.
כתובת:http://www.synod.com/synod/documents/art_potapov.html

[87] האתר 'רוסיה בצבעים'. :מסע אל פלשתינה. 1937", א' לדינסקי.
(Сайт Россия в красках. «Путешествие в Палестину. 1937,А.Ладинский)
בכתובת: http://ricolor.org/arhiv/redkie_knigi/ladinsky/10/

אל שר החוץ הבריטי המרקיז קרזון, ובה נאמר: "הממשלה הרוסית מצהירה על כך כי כל האדמות, בתי המלון, בתי החולים, בתי הספר ויתר המבנים, כמו גם כל יתר הרכוש דניידי או דלא ניידי של החברה הפלשתינית בירושלים, נצרת, חיפה, ביירות וביתר האתרים של פלשתינה וסוריה, הנם רכוש של המדינה הרוסית. הממשלה הרוסית מאשרת גם את זכויותיה המקבילות לרכוש המשלחת הדתית הרוסית לשעבר, אשר עמד תחת ניהולו של הסינוד הקדוש לשעבר, אשר מכוח זה ובהתאם לצו מה-23 בינואר שנת 1918 להפרדת הכנסייה מהמדינה, עבר לבעלותה של המדינה הרוסית. לבסוף, הממשלה הרוסית מציינת את אותו הדבר ביחס לרכוש דניידי ודלא ניידי של משרד החוץ לשעבר בפלשתינה ובסוריה (בנייני הקונסוליות וכו')".[88]

תזכיר זה של ל.ב. קרסין, כמו גם המשא ומתן אשר נערך מאוחר יותר, בשנת 1925 בלונדון על ידי הנציג המוסמך רקובסקי, לא נשא פירות.

אבל הפעילות הבינלאומית של הפטריארכיה הרוסית התעצמה באופן משמעותי החל משנת 1943, כאשר השפעת ברית המועצות בעולם גברה באופן משמעותי עקב ניצחונותיה במלחמה. הסינוד של הפטריארכיה של מוסקבה קבע כי יש צורך לערוך בירור מתאים בנוגע לרכוש ולבניינים שהיו שייכים בעבר למשלחת הדתית הרוסית בפלשתינה, ולאחר מכן לערוך פנייה משפטית רשמית להחזרתם. עוד לפני תום המלחמה, ב5 במרס 1945, מסר שגריר ברית המועצות בלונדון נוטה נוספת עבור הממשלה הבריטית עם תזכורת באשר לנדל"ן הנרחב של האימפריה הרוסית בפלשתינה ועם הדרישה לתת הוראה לנציב הבריטי בפלשתינה "להעביר בהקדם האפשרי את כל הרכוש, יחד עם כל ההכנסות אשר התקבלו מניצולו, לרשות המשלחת הסובייטית הדיפלומטית במצרים".

ב - 17 בספטמבר 1945, קיבלה בריטניה נוטה נוספת מהממשלה הסובייטית.

סטלין הקצה לכנסייה הפרבוסלבית תפקיד חשוב במימוש תכניותיו במזרח התיכון. לפיכך, במהלך מאי-יוני של שנתי 1945, נערך ביקור רשמי, בלוויית פמלייה רחבה, של הפטריארך אלכסיי (סימנסקי) לפלשתינה. בעת שהותו בירושלים, ניסה הפטריארך לשכנע את המנזרים והקהילות שחסו תחת סמכותה של הכרפ"ג לעבור אל שלטונה של הפטריארכיה של מוסקבה. הפטריארך הבטיח לארכימנדריט אנטוני כובע של מטרופוליט במידה ויסכים לעבור אל הפטריארכיה של מוסקבה. הפטריארך אלכסיי ביקר אף במנזרים שעל הר הזיתים וגת שמנים.

בהקשר הזה מעניין לקרוא את זכרונותיה של האם תאיסיה: ביקורו [של הפטריארך המוסקבאי] נקבע לשעה 16:30 לפנות ערב, שעתה של תפילת הערב שלנו. זמן קצר בטרם הגעתו, גילינו ליד שערי המנזר כוח של המשטרה הבריטית הממונעת אשר הכריז על הגעת המבקרים. השימוש בקודש כבר החל וכל האחיות היו בכנסייה. יצאתי אל המבואה על מנת להיטיב לראות את כל האחיות; פניתי אחורה וראיתי שיירה מוזרה לאורך השביל הארוך שלנו, המוביל משערי המנזר: שני כובעים לבנים של הפטריארך והמטרופוליט ניקולאי קרוטיצקי המוקפים בכמורה רמה יוונית, סורית וגם רוסית, והמון גדול של צ'קיסטים בחולצות שחורות; בשני צדיהם הלכו זוגות של שוטרים בריטיים חמושים במקלעי יד מוכנים לירי. כאשר התקרבה השיירה אל הכנסייה, שבתי ונכנסתי אל תוכה. הפטריארך וכל פמלייתו הגיעו עד לאמצע הכנסייה ועצרו; אף אחת מן האחיות לא נעה. בעת כניסתו למקדש שרה המקהלה את המזמור: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים". שערי הצאר נותרו סגורים. הארכיבישוף היווני אפיגנור ניגש אל המזבח ופתח את שערי הצאר. הפטריארך עבר מבעד לדלתות הדרומיות, ואחריו כל הכמורה... בהתקרבם ליציאה, פנה הארכידיקן אשר ליווה את הפטריארך אל האחיות אשר עמדו

---

[88] אתר החברה הקיסרית הרוסית הפרבוסלבית. מחלקת קפריסין.
(Сайт Императорского Православного Палестинского Общества, Кипрское оделение.)
בכתובת: URL: http://ippocyprus.ru/%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F

בעיניים מושפלות בשני צדי המקדש ושאל: ״אמהותינו, למה זה לא תבואו לקחת ברכה מהקדוש ביותר?״ כל האחיות המשיכו לעמוד ולהתפלל.[89]

קבלת פנים שכזו ציפתה לפטריארך גם במנזר מריה מגדלנה בגן גת שמנים. הפטריארך היה מאוכזב מתוצאה שכזו, אך עם זאת, לא יכול היה שלא להתפעל מנחישותן ועמידתן של הנזירות, ואמר ״חתיכת משמעת יש לו לארכימנדריט אנטוני!״

בשנת 1946, במטרה ״לחזק את ההשפעה על הפטריארכיות של המזרח, אשר קטנות אמנם מבחינה מספרית, אך נחשבות לבעלות סמכות בעולם הפרבוסלבי, על מנת להשתמש בהן לצידנו לאחר מכן בפתרונן של שורת סוגיות כנסייתיות חשובות״, שלח סטלין למזרח התיכון את המטרופוליט גריגורי (צ׳וקוב), אשר היה מוסר לאנשי הכנסייה סכומי כסף נכבדים כ״סיוע שלא על מנת לקבל פרס״. במנזר גורני התחילה חלוקה חודשית של קצבאות כסף משמעותיות, והאחיות קיבלו בהיחבא מהנהלתן את ״שקלי הכסף של יהודה״.

בשנת 1946, הוציאה מועצת ההנהגה של הכרפ״ג במינכן הודעה בתגובה לפניית הפטריארך: ״אנו לא מוצאים בעצמנו אפשרות מוסרית ללכת לקראת פניות אלה, כל עוד נמצא השלטון הכנסייתי העליון ברוסיה בברית לא טבעית עם השלטון נטול-האל, וכל עוד כל הכנסייה הרוסית לא זוכה בחירות האמיתית היאה לה על פי טבעה האלוהי״.[90]

ב - 15 במאי 1948, הכריזה מדינת ישראל על עצמאותה, והמלחמה הישראלית-ערבית הראשונה התחילה. עם יציאתם של הבריטים מירושלים, נתפסו כמה מהאתרים הרוסיים, שהיו קודם לכן מאוכלסים על ידי הצבא הבריטי, על ידי הערבים. במגרש הרוסים, בניין המד״ר, אשר יחד עם מבני החפ״פ יצר מקבץ גדול של מה שנקרא ״בניינים רוסיים״ במרכז העיר החדשה, ניצב בין החלק הערבי ליהודי, והיה נתון תחת ההגנה של החילות הבריטיים, לדברי בני התקופה - איש לא ידע בידי מי יפול. רק עם יציאת הבריטים יום אחד מוקדם משצפוי, ראו שוכני המיסיון חיילים ישראלים התופסים את מבני הממשל בבניינים הרוסיים, בעוד שמהצד הערבי השומרים הבריטיים לא הכניסו איש. צוות הנזירים הקטן של המיסיון (תשעה אנשים) החליט מראש להישאר על מנת שלא להפקיר את שתי הכנסיות ואת בניין המשלחת עצמו לידי הלא נודע.

מהצד הערבי החלה הפגזה על מבני הכנסייה הרוסיים בהם התבצרו הכוחות הישראלים החמושים. פגזים מכל סוג - נפץ ותבערה - פגעו בבניין המשלחת ובסביבותיו. ההפגזה נמשכה 28 יום ללא הרף. ההנהגה היהודית הצבאית הציעה לצוות המשלחת, למען ביטחונם, לעבור לעיר העתיקה יחד עם קבוצת שבויים ערביים. בבניין המשלחת נותרו שני מתנדבים לצורך ההגנה על הרכוש. ההיירודיקן מפודי, והנזיר ניקנור עם מפתחות לכנסיות וליתר המבנים.

על אף ההפגזה של מבני הכנסייה על ידי הערבים ומותם של משרתי קודש רוסים, מעלים הזכרונות ״הרוסיים״ של המעורבים נימה לא אוהדת לכל הפחות דווקא כלפי היהודים שהגנו על הרוסים ועל רכושם.

הארכימנדריט אנטוני (סינקייביץ׳), ראש המשלחת דאז, כותב למשל למטרפוליט אנסטסי על מצבה הקשה של המשלחת בתקופת המלחמה: ״בבוקר ה - 14 במאי נעשה ברור כי האנגלים יוצאים מירושלים והמשלחת שלנו תתפס על ידי הישראלים. בשעה שמונה בבוקר עוד עמדו זקיפים בריטיים לצד המבנה שלנו, אבל המבנים השכנים - בנייני הדואר והכלא - כבר נכבשו בידי הצבא הישראלי, וקולות רעש וצעקות נשמעו משם. חיכינו למוות וצפינו רק לראות מאיזה צד יתפרצו בעלי הבית החדשים. כמעט מיד פרצו החיילים הישראלים לקומה השנייה, ואנו שמענו את צעדיהם. אך במשלחת עצמה איש לא הופיע במשך שעתיים שלמות. כל הזמן הזה הרגשנו עצמנו כנידונים למוות. ב - 11:30, כאשר

---

[89] האתר Седмица.RU. מרכז כנסייתי-מדעי "האנציקלופדיה הפרבוסלבית". "הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה וגורלה של פלשתינה הרוסית: 1921-1948)" («Русская Православная Церковь заграницей и судьбы Русской Палестины: 1921 – 1948 гг».). הפרואיטריוס ו' פוטפוב (Протоиерей В. Потапов). דיווח שנמסר בכנס הכנסייתי-היסטורי השני במוסקבה בשנת 2002. בכתובת: https://www.sedmitza.ru/text/404529.html

[90] https://drevo-info.ru/articles/16916.html

ישבנו במסדרון המשלחת בפיות יבשים, פרצו חיילים חמושים אל המסדרון, תוך שהם מרסקים את הדלת מן הבניין הסמוך. החיילים היו נרגשים ולחוצים וציפו להיתקל בהתנגדות. כאשר הם ראו נזירים, הם שאלו מי אנחנו. הקצין המפקד פנה אלי באנגלית. "אל תדאגו, באנו להגן עליכם. איפה כאן החדר הפינתי?" מיד הם התמקמו עם רובי סער, רימוני יד וכלי נשק אחרים בחדר הפינתי של כבודו, באולם ובמשרד שלי עם הטלפון. בהדרגה הם תפסו יותר ויותר חדרים בחלק הזה של המשלחת, הופכים אותו לחלק מהמטה שלהם. במשך הימים הראשונים מצאנו את עצמנו בקו החזית, מאחר וכל מי שהיה יוצא החוצה או מוצא את עצמו ליד החלון היה חושף את עצמו לירי... המצאותנו בבניין המשלחת הייתה דכאנית אף יותר, שכן הרגשנו עצמנו גנבים-למחצה בביתנו אנו! הכל התרחש על פי פקודות הישראלים, אשר חיצונית נהגו כלפינו בעיקר (אף כי לא תמיד) בנימוס מתוח. פחות חששנו מן ההפגזה הארטילרית מאשר מנקמה אפשרית, על אף שההפגזה הייתה חזקה מאד. במשך 28 ימים הייתה המשלחת נתונה להפגזה ארטילרית יומיומית מדי שעה, יומם ולילה. המבנה שלנו ספג בין מאה למאתיים פגיעות ישירות, וכמות בלתי נספרת של פגזים פגעה בסמוך למבנה. האב פאופילקט נהרג בתא שלו במשלחת על ידי פגז. קברנו אותו בזמן ההפגזות, ללא ארון קבורה, בגינה שבסמוך לכנסייה הקטנה. האב ניקולאי נפצע על ידי רסיס בידו ליד הכניסה למרתף אותו חשב לאזור מבטחים. הפגזים לא הצליחו לחדור את הקירות העבים, אך לפעמים הם חדרו מבעד לדלתות ולחלונות. אף חדר למעשה לא נותר ללא פגע... למרבה השמחה, שתי הכנסיות של המיסיון נפגעו רק בגגן, ואילו כל תכולתן נותרה בלי פגע. בשישי במאי, ביומו של איוב למוד-הסבל, נערך חיפוש במשלחת. קבוצת אנשים חמושה עד שיניהם ציוו אותי לצאת מהבניין לשלוש שעות לאחר שנערך עלי חיפוש תחילה. הם תבעו מאיתנו את כל המפתחות ואיימו כי אחרת פשוט יפרצו את הדלתות. ביקשתי אישור והם הציגו בפני נייר שנכתב בחופזה בו נאמר כי "כל התנגדות תיענש בחומרה". אך תכף נעשה ברור כי אלה הם נציגי ארגון חמוש בשם 'ההגנה' ולא שודדים סתם... לאחר שלוש שעות הוזמנתי לבד. בחדר נאספו תיקיות רבות שלנו, מכתבים, חוזי שכירות ועוד הרבה מאד מסמכים אחרים העוסקים בנדל"ן שלנו. החיילים הישראלים היו מאד לחוצים, הם אמרו לי שאין להם זמן ולפיכך הם מוכרחים לקחת את זה לעשרה ימים. ביקשתי מהם קבלה. הם מיהרו, לפיכך לא ניתן היה ליצור רשימת מלאי שלמה. ביקשתי מהם לכל הפחות למנות את המסמכים, וקיבלתי קבלה על סך 78 חוזים ועוד ניירות ערך. בין הניירות נתקלתי בהתכתבות שלי הנוגעת למערכה הסובייטית נגד המיסיון שלנו, וגם ראיתי את ספרו החדש של האב מיכאיל (פולסקי) "המצב הקנוני של השלטון הכנסייתי העליון בברית המועצות ובגולה". עורכי החיפוש נסעו ואני ניסיתי שלא להישבר לחלוטין מהמכה הקשה הזו, על אף שאכן הרגשתי את עצמי מרוסק לחלוטין. היו אלה מסמכים שאספתי במשך 15 שנים. נאלצתי לנסוע בכל פלשתינה ולתור אחריהם בארכיונים תורכיים ישנים לפני שהצלחתי לאתר את הרישום של אדמותינו. חלק מהמסמכים עלה בידי לקבל לאחר תהליכים משפטיים ממושכים, רבים התקבלו בהתאם להסכם הקרקעות בזמן השלטון הבריטי. כתוצאה, עיקר הנכסים שלנו היו רשומים כראוי. כעת נראה היה שכל המאמצים נעשו לשווא. אבדן המסמכים הללו היה אבדן הנכסים... עברו עשרה ימים, אך המסמכים לא הושבו. לא קיוויתי לזה ממש, וחששתי שהם יעברו לקונסול הסובייטי החדש ירסוב, אשר על פי הודעות העיתונים צפוי היה להגיע בקרוב. מקץ שבועיים שלחתי מכתב לכוח הביטחון הקרוי 'ההגנה'. הסתמכתי על הקבלה שניתנה לי וציינתי כי מסמכי מקרקעין לא יכולים להוות איום לביטחון הציבור, שהם שייכים לנו ומהווים ערך רב עבור המיסיון. לא הייתה תשובה. לאחר מכן הלכתי שלוש פעמים אל המושל הצבאי וביקשתי ממנו להחזיר לי את המסמכים, אך גם זה לא עזר.

לא כולם הצליחו לקבל אישורי יציאה בסיוע הצלב האדום. נס ממש שהבקשה שלנו התקבלה... בעזרת האל הצלחנו לתקן את דלתות הקתדרלה אשר נותצו על ידי הישראלים, להטמין את חפצי הערך של הכנסייה ולתת את כל ההוראות הנדרשות במשלחת. אך הנס המופלא מכל היה החזרתם של מסמכינו! הם הוחזרו על ידי אותו החייל הישראלי שלקח אותם. הוא התנצל שהחזיק בהם חודש וחצי במקום עשרת הימים

המובטחים... השארתי לאב מפודי מלאי נכבד של מזון, סכום מסוים של כסף ואישור על כך שהוא האחראי על המבנים והכנסיות...

כמה דקות לפני הנסיעה שלנו, לבקשתי, האדם שהיה אמון על בדיקת המטען שלנו, אישר לי במפתיע לקחת את המסמכים הנוגעים לנכסים שלנו. הוא בחן אותם ואסר עלי להוציא רק כמה תוכניות מבנים הנספחים עליהם, אשר נותרו במשלחת״.[91]

כמעט במקביל נכנסו הישראלים לעין כרם ולמנזר הנשים גורני של המשלחת הרוסית. חלק מהנזירות, כשלושים מהן, נמלטו קודם לכן.

6.4 הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית ומדינת ישראל

בעשרים למאי שנת 1948, חמישה ימים בלבד לאחר ייסודה של מדינת ישראל, מינתה ממשלת ברית המועצות ״ממונה לענייני הרכוש הרוסי בשטח ישראל״ י״ל רבינוביץ׳, אשר לדבריו ״עשה את כל האפשרי להעברת רכוש זה לברית המועצות. במכתב מהעשירי בספטמבר 1948 כותב ו״א זורין, ממלא מקום שר החוץ של ברית המועצות לקרפוב, יושב ראש הסובייט לענייני הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הסמוך למועצת השרים של ברית המועצות, את הדברים הבאים: ״בהתחשב במצב העניינים שנוצר בירושלים, השליח, החבר ירשוב הכניס את ההצעה הבאה:

1. למנות ובזמן הקרוב ביותר לשלוח מנהל עבור המשלחת הדתית הרוסית מטעם הפטריארכיה של מוסקבה, כמו גם נציג של החברה הרוסית הפלשתינית, להעניק להם את כל הסמכויות וייפויי הכוח החוקיים הנדרשים לקבלת הרכוש וניהולו.
2. על מנת להגן על הארכיונים הנשארים של המשלחת הדתית ושל החברה הפלשתינית מהשמדה או גנבה אפשרית, להעביר את כל המסמכים למשמרת בבנק אנגלו-פלשתינה או להוציא אותם תחת הגנת השלטונות היהודיים אל תל-אביב לשמירה במשלחת הדיפלומטית שלנו.״[92]

זמן קצר לאחר מכן נפתחה שגרירות סובייטית בישראל. בעקבות השגרירות שלחה הממשלה הסובייטית משלחת דתית מטעם הפטריארכיה של מוסקבה והציגה את תביעת הבעלות שלה על הרכוש הרוסי.

מיד לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים עם ברית המועצות, הכריזה ממשלת מדינת ישראל שנוסדה זה עתה מחדש על כל הרכוש הרוסי בארץ כעל נכסי נפקדים. באופן שכזה, כל הרכוש שנרכש על ידי אנשים פרטיים, הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (המשלחת), החקפ״פ והכרפ״ג, לא רק לפני אלא גם לאחר המהפך הבולשביקי של 1917 הועבר לאופוטרופסות של מדינת ישראל, אך תחת ניהולה של הפטריארכיה המוסקבאית, הווי אומר, של השלטונות הסובייטיים.

כך הפכה הפטריארכיה של מוסקבה, ולמעשה ברית המועצות, לבעליהם של חלקות אדמה עצומות במרכז ירושלים, מבנים ונכסים רבים.

היה זה אחד מהישגיו הממשיים של סטלין, שהיה הראשון להכיר במדינת ישראל.

עדי ראייה של אותם הזמנים מספרים כי העברת הרכוש הנמצא בשטח ישראל לידי הפטריארכיה הרוסית נערכה בחפזה ולפעמים אף באכזריות. נזירים ונזירות רבים פשוט

---

[91] אתר סמל האמונה. "המשלחת הדתית הרוסית בירושלים עם כנסיית הבית של המעונה הקדושה אלכסנדרה" פ' פלטונוב. בכתובת: http://simvol-veri.ru/xp/russkaya-duxovnaya-missiya-v-ierusalime-s-domovim-xramom-sv.-muchenici-aleksandri.html (Сайт Символ Веры. «Русская Духовная Миссия в Иерусалиме с домовым храмом св. Мученицы Александры», П. Платонов.)

[92] האתר coldwar.ru. מכתב ו"א זורין, ממלא המקום של שר החוץ של ברית המועצות, אל ג"ג קרפוב, יו"ר הסוביט לענייני הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הסמוך למועצת השרים של ברית המועצות. בכתובת: http://www.coldwar.ru/conflicts/middle_east/israil/pismo-zorina-karpovu.php

(Сайт Coldwar.ru. Письмо заместителя министра иностранных дел СССР В.А.Зорина председателю Соввета по делам Русской Православной Церкви при Совете Министров СССР Г.Г.Карпову.)

גורשו מהמדינה. העברת הקתדרלה של השילוש הקדוש, למשל, נערכה על בסיס פתק מהראשון בדצמבר שנת 1948, אשר נכתב ברוסית ונחתם על ידי המושל הצבאי של ירושלים, בו נאמר "לאדון ההיירודיקן מפודי: אנו מציעים בזאת להעביר את המפתחות ואת כל יתר הרכוש של המשלחת הדתית הרוסית לנציגי הכנסייה הפרבוסלבית שהגיעה ממוסקבה, ובפרט הארכימנדריט ליאוניד והכומר האב ולדימיר". פתק זה הוצג לאב מפודי על ידי הארכימנדריט ליאוניד עצמו בלוויית האב ולדימיר וקבוצה של גברים צעירים וחסונים על לבוש אזרחי מן השגרירות הסובייטית, יחד עם מספר משקיפים מצד השלטון הישראלי. האב מפודי סירב בתוקף למסור את המפתחות של הכנסייה עליה הופקד. הגברים הצעירים בלבוש האזרחי הקיפו אותו מיד והתחילו להכותו. המשקיפים הישראלים לא השתתפו במפגן האלימות אך גם לא עצרו אותו. הכוח לקח את שלו: האב מפודי הוכה עד לאובדן הכרה הושלך אל תעלת ניקוז, מפתחות המקדש נתלשו מחגורתו ו"העברת הרכוש" התקיימה.[93]

הנכסים היחידים שנותרו כעת תחת ניהולה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה היו רק כנסיית מריה מגדלנה, מנזר הנשים על הר הזיתים וחצר אלכסנדר בעיר העתיקה. כלומר, אותם הנכסים אשר מ - 1948 עד 1967 היו בשטח ממלכת ירדן, אשר הצליחה לתפוס את החלק המזרחי של ירושלים, ואת אותן האדמות שנקראים עכשיו "הגדה המערבית של נהר הירדן".

תוצאותיה של מלחמת 1948 בין ישראל למדינות ערב הביאו לכך שירושלים ופלשתינה חולקו בין שתי מדינות שנוצרו זה עתה - ישראל וממלכת ירדן. הרכוש הרוסי הכנסייתי, המדיני והחברתי מצא את עצמו בשני צדי קו התפר אשר חצה את ירושלים לשני חלקים. מרבית האתרים הקדושים והאתרים הארכיאולוגיים החשובים שהיו מפוזרים ברחבי העיר העתיקה, הגיעו לשטח ירדן. המבנים והשטחים הרווחיים בפאתי העיר היו בצד הישראלי, במה שנקרא העיר החדשה.

בשנת 1962 החלה מדינת ישראל במשא ומתן מול ברית המועצות לגבי רכישת חלק מן הנכסים הללו. ב - 1964 הושג ההסכם. העסקה נודעה כעסקת "התפוזים" ("הסכם על מכירה לממשלת מדינת ישראל את רכוש השייך לממשלת ברית המועצות" מיום 7 באוקטובר 1964) מאחר והמחיר ששילמה מדינת ישראל על המבנים והאדמות הורכב ממשלוחי תפוזים על סך חמישה מיליון דולר. ההסכם היה רווחי מאד עבור מדינת ישראל, ומהצד הסובייטי ניתן להסביר אותו רק על ידי מהלך נוסף במערכה האנטי-דתית שהתחוללה בעת שלטונו של ניקיטה חרושצ'וב.

ברשות הפטריארכיה המוסקבאית נותרו רק קתדרלת השילוש ומבנה המשלחת הדתית הרוסית, שחלק ממנו הושכר על ידי ישראל עבור בית משפט השלום בירושלים.

לאחר מלחמת ששת הימים, קיבלה ישראל לניהולה גם את הרכוש של הכרפ"ג אשר לימים תבעה על כך את המדינה בבית המשפט ופוצתה במיליונים רבים.

---

[93] אתר הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה. "הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה וגורלה של פלשתינה הרוסית: 1921-1948". הפרואיטריוס ו' פוטפוב. הרצאה שהועברה בכנס השני להיסטוריה של הכנסייה בעיר במוסקבה בשנת 2002. כתובת: http://www.synod.com/synod/documents/art_potapov.html
(Сайт Русской Православной Церкви Заграницей. «Русская Православная Церковь заграницей и судьбы Русской Палестины: 1921 – 1948 гг.» Протоиерей В. Потапов. Доклад, прочитанный на 2-ой церковно-исторической конференции в г. Москве в 2002 г.)

שינוי נוסף במעמד נכסיה של רוסיה באזור ארע בשנת 1994, עם ייסודה של האוטונומיה הפלשתינית. ראש האדמיניסטרציה הפלסטינית דאז, יאסר ערפאת, העניק לפטריארכיה המוסקבאית "במתנה" את רכוש הכרפ"ג שנפל לידי הממשל שלו בגדה המערבית, בחברון וברצועת עזה.
היה זה אותו הרכוש ממש אשר עבר לישראל בהחלטת בית המשפט, עליו פיצתה ישראל בהמשך את הכרפ"ג.
רק מספר נזירות שבראשן האחות אנסטסיה (אגפיה), נעלו את עצמן ביריחו. כוחות הבטחון של ערפאת והכוהנים המוסקבאים לא הצליחו לשלוף אותן משם, וזאת בעיקר מאחר והאם אגפיה הייתה אחותו של ג'ורג' סטפנופולוס, עוזרו הכל יכול דאז של הנשיא קלינטון.

ב - 17 במאי 2008 נערכה החתימה על חוק איחוד הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של הפטריארכיה המוסקבאית (כר"פ) והכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה (כרפ"ג, מחוזות הבישוף: ברלין וגרמניה, בריטניה ואירלנדיה, מזרח אמריקה וניו יורק, ג'נבה ומערב אירופה, קאראקאס ודרום אמריקה, מונטריאול וקנדה, סן פרנסיסקו ומערב אמריקה, סידני ואוסטרליה, ניו זילנד, שיקגו ואמריקה התיכונה), שבו והתאחדו תחת הנהגתו הקנונית של פטריארך מוסקבה.
כבר ב - 9 ביוני 2008, ביצעו נציגי שני החלקים המתאחדים של הכנסייה הרוסית את השירות בקודש המשותף הראשון שלהם בישראל, בכנסיית מריה מגדלנה אשר בגת שמנים בבעלות הכרפ"ג, ואילו בעשירי ביוני התקיימה הליטורגיה האלוהית בקתדרלה המורחבת של כל הקדושים במנזר גורני השייך לכר"פ. הכנסייה הרוסית של רוסיה יוצגה על ידי ראש המשלחת הרוסית בירושלים, והכנסייה הרוסית בגולה יוצגה על ידי ארכיהגמון ברלין-גרמניה ובריטניה הגדולה מארק (ארנדט).

יש לציין במיוחד כי בהתאם לכללים הקנוניים, כל הסמכות של השלטון הכנסייתי בכנסייה הרוסית הפרבוסלבית המאוחדת שייכת לפטריארך מוסקבה וכל רוס (בימים אלה, הפטריארך קיריל). הוא זה שיכול לאשר את המינויים והבחירות של ראשי הכנסייה הפרבוסלבית בגולה, לאשר את בחירות ההגמונים. כלומר, האישור הסופי להחלטות העקרוניות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה צריך להתקבל כעת ממוסקבה.
אגב, מאז כרפ"ג התפצלה לכמה ארגוני הכנסייה שאינם מכירים אחד בשני ורואים את עצמם היורשים היסטוריים יחידיים של הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית בגולה.[94]

כמו כן, ב - 17 באוקטובר 2017, נחתמה במוסקבה אמנת שלום על שיקומו של השיח הדתי בין הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של המנהג הישן לבין הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. הוכרז כי "בתקופה הזו כבר יש לשתי ההיררכיות עצמאות קנונית ומשפטית ומנהגים מקובלים. אנו גוברים על חלוקה רבת שנים, משמידים ומבטלים כל מילה רעה, האשמה וספקות והאשמות של זה כלפי זה".[95]

במקביל, התמוטטות ברית המועצות ויצירת אוקראינה עצמאית לוו גם בפיצול חדש של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית.
לאמור, הכנסיות האוקראיניות הפרבוסלביות - כא"פ של הפטריארכיה הקייבית (כא"פ פ"ק) והכנסייה האוקראינית האוטוקפלית הפרבוסלבית (כאא"פ) הכריזו על הפרדה מהכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (הפטריארכיה מוסקבאית).
על אף שממש עד הזמן האחרון ניסו השלטון הרוסי והפטריארכיה המוסקבאית של הכר"פ להחזיר (לאחד) את הכנסייה האוקראינית תחת סמכותם, נאלצו הם להסכים לפיצול מוגבל.

---

94 https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%9F%D0%A6%D0%97(%D0%92)

95 מהאתר Livejournal, בכתובת https://mu-pankratov.livejournal.com/698546.html :

על פי החלטת מועצת הבישופים של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית ב-25-27 באוקטובר 1990 הכנסייה הפרבוסלבית האוקראינית קיבלה עצמאות בהנהלתה, ובישיבת מועצת הבישופים של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בנובמבר 2017 הוגדרו היסודות המשפטיים לעצמאותה.

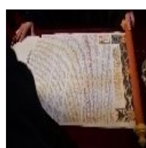
אולם בהתאם לתקנון המעודכן של הכר״פ, תקנון הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית מאושר על ידי הפטריארך של מוסקבה וכל רוס, המטרופוליט של הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית מקבל ברכה מהפטריאך הקדוש ביותר של מוסקבה וכל רוס, הכנסייה הפרבוסלבית האוקראינית מקבלת את המור הקדוש מפטריארך מוסקבה וכל רוס *[מור - שמן בשמים - תערובת מיוחדת של שמנים צמחיים, עשבי הרחה ומלחי הרחה, חמישים חומרים סך הכל. מהווה סמל של קבלה אל תוך הכנסייה הפרבוסלבית]*, הגבולות הטריטוריאליים של הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית מאושרים על ידי ועידת ההנהגה, החלטות ועידות ההנהגה והמנזרים הנן מחייבות לגבי הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית, ומשפט ועידת ההנהגה מהווה את הערכאה הגבוהה ביותר עבור הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית.

אם ניקח בחשבון את ״התפיסה״, הכיבוש״, ״הנחת ידיים״ על ידי רוסיה על אזורים של אוקראינה: חצי האי קרים, דונייצק ולוגנסק, ואת התעמולה ההדדית הבוטה של שתי המדינות, ה״עצמאות״ המתוארת לעיל לא סיפקה את המנהיגים החילוניים של אוקראינה ואת רשויות הכנסייה.

באפריל שנת 2018 פנה נשיא אוקראינה פטר פורושנקו לפטריארך קונסטנטינופול ברתולומיאוס, בהתאם להחלטת הראדה העליונה והצהרות מנהיגי הכנסיות האוקראיניות הפרבוסלביות - כא״פ של הפטריארכיה הקייבית (כא״פ פ״ק) והכנסייה האוקראינית האוטוקפלית הפרבוסלבית (כאא״פ), על מנת להעניק אוטוקפליה לכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית המאוחדת.

על אף ההתנגדות החריפה של רוסיה, בטקס שנערך ביום 05.01.2019 בקתדרלת סנט ג׳ורג׳ באיסטנבול, מקום מגוריו של הפטריארך של קונסטנטינופול, הפטריארך האקומני ברתולומיאו חתם על הטומוס של הענקת מעמד של אוטוקפליה לכנסיה פרבוסלבית אוקראינית, שהוקמה מהכנסיות האוקראיניות הפרבוסלביות - כא״פ של הפטריארכיה הקייבית (כא״פ פ״ק) והכנסייה האוקראינית האוטוקפלית הפרבוסלבית (כאא״פ). *(טומוס (יוונית-Tomos) - הצו שהונפק על ידי הכנסייה הראשית לצורך הענקת עצמאות - אוטוקפליה לכנסיות מקומיות, כמו גם בנושאים הנוגעים להוראות הדוגמה הנוצרית או ארגון הכנסייה).*

לפיכך הפכה הכנסיה הפרבוסלבית האוקראינית לכנסיה ה - 15 הפרבוסלבית המקומית.

עם זאת, בטומוס צוין גם כי לכנסיה הפרבוסלבית האוקראינית יש את המעמד של מטרופוליה (בישופות), ולא פטריארכיה. משמעות הדבר היא כי נשללת ממנה הזכות למנות בישופים או להקים קהילות מחוץ לגבולות אוקראינה, והנהלת כ - 60 קהילות במדינות זרות עוברת לפטריארכיה האקומנית, כלומר לאיסטנבול (קושטא).

הפטריארכיה המוסקבאית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, ניתקה את קשרים עם הפטריארכיה האקומנית, ופטריארך מוסקבה וכל רוס קיריל שלח מכתב לברתולומיאו, שבו איים עליו על יום הדין.

הפטריארכיה המוסקבאית טוענת כי לטומוס על האוטוקפליה של המבנה החדש של הכנסייה האוקראינית אין תוקף קנוני ואפילו משווה את מה שקרה עם הפילוג של הכנסייה הנוצרית בשנת 1054 (הפילוג הגדול), כאשר כתוצאה מכך היא חולקה לרומית-קתולית ופרבוסלבית.

דרך אגב, הפטריארכיה הירושלמית ובאופן אישי פטריארך ירושלים תיאופילוס השלישי, לא תמכו בהחלטה זו.

פרט לכך, נציגי הכנסיה הפרבוסלבית האוקראינית ב - 27.04.2019 לא יכולו להשתתף בשירות האלוהי בכנסיית הקבר בירושלים במהלך חג הפסחא ובירידה של האש הקדושה (כפי שעשו כל הנציגים השייכים לפטריארכיות מוסקבאיות). יו״ר הפטריארכיה הירושלמית הסביר כי נציגי הכנסיה הפרבוסלבית האוקראינית יכולים להיות במקדש, אך אינם רשאים לשרת. ישנן בעיות אפילו עם הגישה למקום בכנסיית הקבר שבו האש הקדושה יורדת, שכן זה דורש תגים מיוחדים המונפקים מראש על ידי הפטריארכיה הירושלמית.

בודאי אופי של הפילוג הוא פוליטי, לא דתי, שכן בין כנסיות פרבוסלביות אלו אין הבדלים דוגמטיים, פולחניים או קנוניים.

למעשה, שתי המדינות נלחמות על 12.8% מתושבי אוקראינה שהם חברי קהילת הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית (הפטריארכיה מוסקבאית) ועל ה – 11,296 מקומות פולחן השייכים לה (כנסיות, מבנים, מגרשים וכו׳) מתוך סך של 28.841 שקיימים באוקראינה. אנדרי פרוביי, יו״ר הראדה העליונה (כנסת, פרלמנט), הודע כבר כי מתכוון להציע לדיון של הראדה העליונה את הצעת החוק על העברת של הנכס השייך לכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית (הפטריארכיה מוסקבאית) לידיה של הכנסיה הפרבוסלבית האוקראינית.[96] [97]

ז. מצב הקניין הנוכחי של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל

בימינו חלה עלייה מחודשת בהתפשטות הכנסייה הפרבוסלבית הרוסית בארץ הקודש. ההתייצבות החברתית-כלכלית לה זכתה רוסיה בראשית המאה הכ״א, מאפשרת לה לנקוט מחדש בפעולות התפשטות בשטחה של ארץ-ישראל.

סרגיי סטפשין, לשעבר מנהל שירות הבטחון הפדרלי של רוסיה (״ק.ג.ב״ לשעבר), לשעבר ראש ממשלת רוסיה וכעת יושב הראש של החקפ״פ, הכריז ב - 2015 כי ״בכלל, בתקופת הצאר, מה שנקרא אז ׳פלשתינה הרוסית׳ תפסה 25 הקטר אדמה בירושלים. כל מרכז העיר הנוכחי היה בבעלות רוסיה״.[98]

נראה כי ממשלת ישראל, ודאי שגם הרשות הפלסטינית, בשל השפעה רוסית מוסרות לבעלות הכר״פ חלקות אדמה, מבנים וכנסיות.

כספים רבים מוקצים עבור הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, ועבור ארגונים חברתיים ומדיניים, למטרות הרחבת והעמקת השפעתם בישראל.

העדר הצורך בויזה עבור מבקרים רוסיים מאפשר כמעט לכל סוכנות תיירים לערוך סיורים במקומות הקדושים לנצרות הפרבוסלבית, בהם נאספות תרומות נדיבות המאפשרות לכר״פ לערוך שיפוצים מקיפים בנחלותיהם.

ביצוע טקסים כנסייתיים, נהירה של כמרים וצליינים רוסיים הפכו לדבר שבשגרה בארץ ישראל. בחג המולד מוארת המדינה באורם של אלפי עצי אשוח, וההמון העצום אשר ממלא את כנסיית קבר האל בפסחא מורכב בחלק ניכר מצליינים ומתיירים רוסיים.

תופעת הכנסייה ״האדומה״ ו״הלבנה״ היו באופן פורמלי לנחלת העבר. אולם דווקא העניינים שברכוש לא כוסו במסגרת הסכם האיחוד הפורמלי. הכל נשאר כפי שהיה, על אף שכעת לפחות לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של הפטריארכיה המוסקבאית ישנה

---

[96] האתר NEWSru.com בכתובתhttps://www.newsru.com/religy/23apr2018/raskol.html

[97] האתר https://www.bbc.com/russian/news-46768634

[98] האתר newsru.co.il . "'עדיף אנחנו מאשר דאע"ש': סרגיי סטפשין על העבודה הרוסית מול החמאס והחיזבאללה. ראיון", 2015. בכתובת: http://newsru.co.il/israel/17nov2015/stepashin_int_201.html
(Сайт NEWSru.co.il «"Лучше мы, чем ИГИЛ": Сергей Степашин о работе России с ХАМАС и "Хизбаллой". Интервью», 2015.)

אפשרות פורמלית לשרת בקודש על המזבחות השייכים לכרפ״ג ולהפך. לפיכך, על אף הסכם האיחוד בין הכנסיות, חילוקי הדעות באשר לנכסים בירושלים ובחלקיה האחרים של ארץ ישראל נמשכים עד לימינו אנו.

בהתאם לנתונים המצויים במקורות הרוסיים שפורסמו, להלן השטחים, המבנים והמקדשים אשר היו שייכים לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית המאוחדת בעבר, נמצאים בבעלותה בהווה ומהווים יעד לתביעה:

7.1 מגרש הרוסים

כולם בירושלים מכירים את המקום הזה! מגרש הרוסים נמצא אולי במקום היוקרתי ביותר של העיר החדשה, ממש נושק לעיריית ירושלים ולרחוב יפו.

תולדות המגרש מתחילות בשנת 701 לפני הספירה וקשורות לאשורים, אשר הציבו כאן את המחנה שלהם, לפני ההתקפה על ירושלים. אבל בגלל מגיפה שאחזה במחנה הם נאלצו לסוב לאחור. בשנת שבעים לספירה ניצב בשטח הזה הלגיון העשירי, אשר החריב את ירושלים ואת בית המקדש.

במהלך מאות השנים שלאחר מכן נוצל המגרש למטרות שונות.

מהמאה הי״ג הייתה הקרקע שייכת למשפחת טאונוס, והכיכר נקראה חמידן.

בתקופת התורכים (המאה הט״ו עד לתחילת המאה העשרים) - שימש למצעדים צבאיים, מסדרים ותרגול. באחד מבנייני המגרש היה כלא.

בשנת 1858 ייסדה רוסיה בירושלים את המשלחת הדתית הרוסית אשר הונהגה על ידי מזרחן ידוע באותן השנים, בוגר של משלחות חקר למזרח הקרוב, הבישוף פורפירי (אוספנסקי).

השטח עליו נבנה מגרש הרוסים נרכש ב - 1859 הודות למאמציו של ב״פ מנסורוב, יועץ למשימות מיוחדות ממשרד לעניינים ימיים, ושל ו״א דורוגובוז׳ינוב, הקונסול הרוסי הראשון בירושלים. המוכרים היו בני משפחת טאפוס הערבים, תושבי הכפר ליפתא, וסכום העסקה עמד על 733,190 רובל. על השטח הקנוי החלה בנייתם של המבנים הנוצריים הראשונים מחוץ לחומות העיר העתיקה.

המבנים שהרכיבו אז למעשה את מגרש הרוסים כללו את: קתדרלת השילוש, המעוטרת בעשר כיפות ירוקות מיציקת טולה, שני מגדלי פעמונים (הפעמונים הראשונים אשר הותרו בירושלים על ידי התורכים); ״בית החולים הרוסי״ ששטחו 1,210 מטר רבוע, אשר נפתח ב - 1864. בשנת 1889 נפתחה גם מרפאה עבור תושבי המקום בנוסף למבנה קטן נפרד עבור מחלקת נגיפים שהוקמה ב - 1885 על שטח של 186 מטר רבוע; בית אירוח עבור צליינים-נזירים; בניין דו קומתי עבור המשלחת הדתית הרוסית - מבנה בעל ארבע חצרות פנימיות וכנסייה ביתית על שם הצארינה המעונה אלכסנדרה במרכזו; בניינים חד-קומתיים של חצר יליזבטה (לגברים) על פני שטח של 4,612 מטר רבוע, וחצר מריה (לנשים), על שטח של 3,706 מטר רבוע; חצרות סרגיי וניקולאי עבור צליינים מבוססים ורמי מעלה; ומעט לצד המגרש, ברחוב הנביאים - אכסניית בנימין ובית הקונסול אשר לא השתמר עד ימינו.

כל המתחם היה מוקף חומת אבן עם שתי כניסות - אחת מכיוון דרך יפו (״שערי הכנסייה״) ואחת מכיוון דרך שכם (״שערי הקונסולי״). מאוחר יותר נפתח גם שער שלישי, צפוני, אשר חיבר את החצר הישנה לחצר החדשה (חצר סרגיי). כאשר הסתיימה בנייתו של מגרש הרוסים ב - 1903, התברר כי הוא המתחם הגדול ביותר מכל נכסי המעצמות הזרות בפלשתינה, והילכו שמועות כי רוסיה רוכשת אדמות כהכנה לכיבוש.

הפרוייקט האדריכלי הופקד בידי האדריכל הרוסי הנודע מרטין איוונוביץ' אפינגר (1822-1872) אשר הסתמך על רישומים מפורטים שנעשו קודם לכן על ידי אחיו פיודור איוונוביץ', אדריכל אף הוא, עבור הכנסייה ועבור יתר המבנים של בית ההארחה הרוסי, אבל הלך מעבר לכך ופיתח משהו מרשים כל כך שעורר חוסר נחת גלוי מצד הפטריארכיה היוונית אשר חששה לאבד את בכורתה המסורתית בקרב כנסיות ירושלים. מ"א אפינגר לא זכה לראות בחייו את מלוא התגשמות יצירתו, אך זכה להוקרה עוד בחייו כאשר הוענק לו תואר אקדמאי לשם כבוד מהאקדמיה הפטרבורגית לאמנויות.

כפי שכבר כתבנו, בזמן מלחמת העולם הראשונה, עזבה הנציגות הרוסית את ירושלים. מגרש הרוסים נפל לידיה של האימפריה העות'מאנית, ולאחר מכן לידי השלטונות הבריטיים. כאשר ברוסיה עלו הבולשביקים לשלטון, ניסתה רוסיה הסובייטית לקדם את שאלת קנייניה בארץ הקודש, אך השלטונות הבריטיים שמרו על שתיקה, כנראה מתוך חוסר רצון לראות בולשביקים בפלשתינה.

לאחר הקמת מדינת ישראל ב - 1948, עזבו נציגי הכנסייה בגולה שאחזו במגרש את שטח הארץ ויצאו לירדן מאימת המלחמה. גם הבריטים עזבו את ישראל, והנדל"ן של מגרש הרוסים עבר לידי ישראל.

במהלך השנים הראשונות להיסטוריה שלה, הייתה ישראל חשופה ללחץ דיפלומטי חזק מצד ברית המועצות אשר תמכה בהכרזת העצמאות של המדינה הצעירה, ולאחר מכן טענה לזכות יורשים של קנייני הכנסייה הפרבוסלבית ובית רומנוב בפלשתינה.

אולם שש-עשרה שנים מאוחר יותר, בשנת 1964, במסגרת עסקה שנודעה כ"עסקת התפוזים", פדתה מדינת ישראל את האדמות מברית המועצות. כתוצאה מעסקה זו, מספר רב של אדמות רוסיות נמכרו לישראל, מתוכן מדובר בירושלים בחצר יליזבטה, חצר מריה, חצר ניקולאי, חצר בנימין. מהצד הישראלי נחתם ההסכם על ידי ראש ממשלת ישראל גולדה מאיר, ואילו מהצד הסובייטי - על ידי השגריר המיוחד והמוסמך בודרוב. העסקה נקראה "עסקת התפוזים", מאחר וישראל סיפקה תפוזים מיפו בתור תשלום על האדמות שהתקבלו. ברוסיה היו מורידים מהם את המדבקות ומדביקים מלבנים עם הכיתוב "מרוקו" - על אף כי קיימת גם דעה כי אותם תפוזים לא היו ולא נבראו, וכי על פי העסקה הועברו ארבעה וחצי מיליונים בשלושה תשלומים לבנק סחר החוץ של ברית המועצות לצורך קניית טקסטיל במחירי השוק העולמי דרך ישראל.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה ניסתה גם היא לקבל את חלקה. לפיכך, בשנות השבעים המוקדמות הגישה הכרפ"ג תביעות הצהרתיות הדורשות לבטל את ההעברה הבלתי חוקית של זכויות הנדל"ן. התביעות הביאו לכך שבשנת 1984 נחתמה פשרה בין מדינת ישראל והכרפ"ג - הכרפ"ג ויתרה על כל טענותיה בנוגע לנדל"ן הנמצא בשטח השייך למדינת ישראל משנת 1967 וקיבלה על כך פיצוי כספי בשווי שבעה מיליון דולר. מלכתחילה הוערך הנדל"ן במאה מיליון, אך כתוצאה מהמיקוח ירד המחיר ביותר מפי עשרה. "פשרה" זו מזכירה את "עסקת התפוזים".

בסך הכל, ניתן להשוות את שתי העסקאות רק עם מכירת אלסקה בשנת 1867.

יש לציין כי לפני שנתיים, בשטח מגרש הרוסים, התחילה בניית הקמפוס הראשי של האקדמיה לאמנויות בצלאל, בעקבות החלטת הממשלה מס' 4464 משנת 2005. נותר רק לקוות כי הבנייה תסתיים לפני שרוסיה תעמוד במטרות שהגדירה לעצמה.

אך לא הכל נמכר. בין האתרים שאינם שייכים למדינת ישראל: מבנה המשלחת הדתית הרוסית, קתדרלת השילוש הקדוש ועד לא מזמן אף חצר סרגיי.

7.2 הקתדרלה החד-מזבחית לכבוד השילוש (קתדרלת השילוש הקדוש)

הכנסייה נוסדה בעשרים באוגוסט שנת 1860. הפרויקט האדריכלי של מ״י אפינגר בוצע במסורת המאפיינת את בניית הכנסיות המקובלת באתוס. הוא תכנן אותו עם עשר כיפות, שני ענפים חיצוניים ושני מגדלי פעמון. דלתות הברונזה נושאים בכתובת ״שערים אלה הוענקו לכנסייה הקתדרלית בשם השילוש הקדוש על ידי הוד רוממותם הקיסרית, הנסיך הגדול קונסטנטין ורעייתו הנסיכה הגדולה אלכסנדרה יוסיפובנה״. את האיקונות עבור האיקונוסטאזיס יצר הצייר הרוסי הנודע ניקולאי אנדרייביץ׳ קושלב (1840-1918). האיקונוסטאזיס עצמו, דו-מפלסי ומגולף בעץ, בוצע על ידי האומן הפטרבורגי של מפעל אוכטנסק נ״א לאונטייב על פי הרישום של האדריכל א״פ דמיטרייב ב1869.

קתדרלת השילוש הקדוש היא הכנסיה העיקרית של קהילת המשלחת הדתית הרוסית (מד״ר) בירושלים. במקום נערכות תפילות, טבילות, מיסות, חתונות ווידויים, אותן פוקדים תושביה הפרבוסלבים של ירושלים ותיירים.

7.3 חצר סרגיי

זהו בוודאות המבנה היפה ביותר של המתחם. סברה אחת היא כי האדריכל הוא מרטין אפינגר שבנה אף את קתדרלת השילוש הקדוש ועוד שורה של מבנים במגרש הרוסים. מאידך סוברים אחרים כי, לטובת הקמת המבנה החדש, הוזמן דווקא אדריכל מקומי בשם גאורגי פרנטייה (או פרנגייה) אשר היה ערבי או יווני בן הדת הפרבוסלבית.

חצר סרגיי שימשה כבית מלון מכובד למדי עם חדרים עבור פשוטי העם, חדרים עבור אנשים עם הכנסה בינונית וחדרים עבור האצולה הרוסית. המלון הכיל בופה עבור העשירים וחדר אוכל עבור דיירים צנועים יותר. חיצונית, מהווה חצר סרגיי מבנה בסגנון ארופאי בצורת האות ח׳, עם מגדל עגול בפינה, עליו היו תולים בחגים את דגל החקפ״פ. חצר סרגיי זכתה לגורל מעניין במיוחד.

הודות לפעילות החקפ״פ בשנות השמונים של המאה הי״ט, בתי ההארחה לא יכלו כבר להכיל את זרם הצליינים הגובר ודרשו לא מעט השקעות, כך שהתקבלה החלטה לבנות בית הארחה חדש. נציג החברה בירושלים, ד״ד סמישליאייב, רכש על שמו של סגן יושב ראש החקפ״פ, הגנראל-מאיור מ״פ סטפנוב, את חלקת האדמה בשטח 4,252 מ״ר עבור סכום של 28,100 פרנק בתאריך הארבעה-עשר במאי 1886. ב - 29 לאוקטובר 1886 התקיים טקס רשמי של הנחת אבן הפינה, וכבר ב - 3 במאי שנת 1889, ביום הולדתו של יושב ראש החקפ״פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳, הונף לראשונה דגל החברה הפלשתינית על המגדל העגול, דמוי הצריח, של החצר החדשה. בקדמת המגדל, כמו גם על כמעט כל המבנים של המגרש הרוסי, חקוק הסמל של החברה הקיסרית הפלשתינית - מעגל המכיל את ה״כי-רו״, סמל נוצרי קדום המורכב מאותיות יווניות הראשונות במילה משיח, בין אלפא ואומגה, וסביב לו, בכתב רוסי מסורתי, מילותיו של ישעיהו הנביא ״למען ציון לא אחשה ועבור ירושלם לא אשקוט״. כל המערך האדריכלי נשלם וקודש בשנה שלאחר מכן, שנת 1890. המחיר הכולל של הפרוייקט עבור החברה עמד על 328 אלף פרנק. בית ההארחה החדש קיבל את שמו של הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳, שאף השתתף אישית במימונו.

באופן מסורתי, הורכבו הנכסים של רוסיה בארץ הקודש משלוש קטגוריות שונות: רכוש הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, ובפרט זה שנרכש ונבנה על ידי הארכימנדריט אנטונין (קפוסטין), רכוש המדינה - הקונסוליה ומבנים דומים, ורכוש פרטי או פרטי לכאורה, ולמעשה - רכוש החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית, אשר נקנה בדרך זו מאחר והחוקים התורכיים לא העניקו לארגונים פרטיים, והחקפ״פ בכללותן, זכויות של פרסונה משפטית. אי לכך, בשנת 1898, נרשמה החצר על שם יושב ראש החקפ״פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳. אולם הנסיך הגדול או מי מבני משפחתו מעולם לא ראה בחצר סרגיי רכוש פרטי. המסמכים הרשמיים מדברים על נכסי הנדל״ן של החקפ״פ אך ורק כעל ״רכוש נומינלי״ של הנסיך הגדול, הנובע מהנוחות הפורמלית שברישום המשפטי על שמו של נציג שושלת המלוכה הרוסית.

ברביעי בפברואר שנת 1905, נרצח הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳ בידיו של טרוריסט, ללא שהשאיר אחריו צוואה. עם זאת, במשך כל השנים שלאחר מכן, היו אלה החקפ״פ שהחזיקו דה-פקטו בחצר ושלמו עבורה את כל המיסים הנדרשים. אי לכך עלו הוויכוחים בנוגע לירושה, שכן הטוענים לירושת חצר סרגיי היו: הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, הנציגות הרוסית הפרבוסלבית בפלשתינה ובעלה של מלכת אנגליה אליזבת השנייה, הנסיך פיליפ דוכס אדינבורו, צאצא ישיר של משפחת רומנוב מצד סבתו, כיורש על פי חוק.

עם ייסודה של מדינת ישראל, ניהול האתר נעשה על ידי האופוטרופוס הכללי. חלק מהבניין היה בשימוש ממשלת ברית המועצות בתקופה בה התקיימו יחסים דיפלומטיים בין המדינות.

לאחר ניתוק היחסים הדיפלומטיים בין ברית המועצות לישראל בשנת 1967, העביר בית המשפט את המבנה לניהולו של האופוטרופוס הכללי של מדינת ישראל, והאגף המדובר של המבנה פונה ועמד ריק. אגפים אחרים אוישו על ידי משרד החקלאות, רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הסביבה. דמי השכירות היו גבוהים, וכולם הועברו לקרן המיוחדת של האופוטרופוס הכללי. משרד החקלאות ישב באחד מאגפי האחוזה, והחברה להגנת הטבע שהייתה בחצר סרגיי 33 שנה, תפסה מבנה של בית מרחץ לשעבר בחצר הפנימית. החברה להגנת הסביבה השקיעה לא מעט מאמצים על מנת לשמר את חלקו החיצוני של המבנה במצבו המקורי.

ישראל הייתה ללא ספק מודאגת מגורל בניינים אלה. כך למשל, ב - 04.09.2005, החליטה ועדת השרים לענייני ירושלים, בהחלטת ממשלה מס׳ 4464 על הצורך להקים את הקמפוס המרכזי של אקדמיית בצלאל במרכז ירושלים. הועדה המליצה להקצות לצורך זה חלקה במגרש הרוסים. לצורך כך נשלחה שאילתא אל ענף הנדל״ן במשרד האוצר בנוגע לאפשרות להשכיר את חצר סרגיי לתקופה ארוכה עבור אקדמיית האמנויות ״בצלאל״, אך הבדיקה הראתה כי לא ניתן להשכיר את המבנה לפרק זמן ארוך, מאחר שלמדינת ישראל אין זכויות בנוגע לנדל״ן זה.

המכשול החוקי הפורמלי (המשפטי) להחזרת חצר סרגיי לבעליו החוקיים היה בכך כי אף אחד משלושת התובעים - לא המדינה הרוסית, לא הכנסייה האדומה ולא הכנסייה הלבנה - לא היו בעליו החוקיים של הנכס. כפי שנאמר, רק שארי בשרו של הנסיך סרגיי אלכסנדרוביץ׳, ובפרט הנסיך פיליפ דוכס אדינבורו, היו בעלי הזכות החוקית לנכסים אלה, אך אף אחד מהם לא הביע את עניינו בה. חצר סרגיי לא הייתה ברשימת הנדל״ן שנכלל בפשרה של 1984 באשר לפיצוי לכרפ״ג, מאחר שהייתה רשומה על שם הנסיך הגדול.

אנשי החקפ״פ בחו״ל פנו למדינת ישראל לא אחת בבקשה להעביר להם את חצר סרגיי, בטענה כי בפועל המבנה לא היה בבעלות הנסיך הגדול אלא בבעלותם.

אולם ישראל לא הכירה בתביעותיהם של חקפ״פ בחו״ל בין היתר כי גם ממשלת ברית המועצות פנתה לא אחת עם אותה הבקשה.

בשנת 1987, מיד עם ראשית הפרסטרויקה בבריה״מ, ביקרה משלחת רשמית ראשונה מטעם הסובייטים בישראל, כאשר מטרתה היא מציאת ורישום הבניינים השייכים לברית המועצות. המשלחת פעלה תחת כיסוי הקונסוליה הפינית. הנציגים הרוסיים רצו להמנע מהליך משפטי רועש, ולפיכך נוהל הדיון בועדות שונות. בדרך כלל,

רוסיה העדיפה הפעלת לחץ פוליטי על ישראל במקום הליכה לבית המשפט. בשנת 1990, החליטו שר החוץ ושר המשפטים בישראל לספק את תביעתה של ברית המועצות ולהעביר להם את הזכויות על חצר סרגיי, זאת מבלי לפגוע בזכויותיהם של הארגונים השוכנים בו בפועל.

המשך המשא ומתן בין ישראל לברית המועצות נקטע עקב פירוקה של ברית המועצות. כמה שנים מאוחר יותר חזרו הנציגים הרוסים על התביעות של בריה"מ לשעבר - הפעם כבר מטעם הפדרציה הרוסית. השאלה נידונה במהלך הפגישה בין ראש הממשלה אריאל שרון ונשיא רוסיה ולדימיר פוטין עת ביקורו של זה האחרון בישראל בשנת 2003. אהוד אולמרט אישר את ההבטחה שנתן שרון, ובפברואר 2009 חתם שר האוצר דאז רוני בר-און על הוראה להעברת הזכויות.

כדי לבצע את התהליך, ראשית הועברה חצר סרגיי רשמית לרשותה של מדינת ישראל, כנכס נטוש שבעליו לא נמצא במשך 15 שנה, בהתאם לסעיף 15 (ס"ק ג'1) של חוק האופוטרופוס הכללי משנת 1978, ולאחר מכן הועברה לבעלות ממשלת רוסיה בהתאם לסעיף 5 של החוק לרכוש המדינה משנת 1951.

בהתאם למסרים הרשמיים, העברת זכויות הבעלות לממשלת הפדרציה הרוסית, כוללת רק את ניהול אותו החלק מהבניין אשר היה שייך לברית המועצות לפני ניתוק היחסים הדיפלומטיים בשנת 1967 ואשר עמד ריק; ההסדר הנוכחי בו שורה של ארגונים תופסים מבנים במתחם אמור היה להישאר על כנו ולהשתנות רק במקרה של הסכמת כל הצדדים. המשך הדיונים בשאלת זכויות השימוש ביתר חלקי הבניין אמור היה להתחיל לאחר העברת זכויות הבעלות.

ההעברה הפכה לאפשרית לאחר שרוסיה מילאה שתי דרישות שמטרתן להגן על מדינת ישראל מתביעות של גופים או אנשים אחרים בקשר למתחם האמור.

הדרישה הראשונה - קבלת מכתב התחייבות מממשלת הפדרציה הרוסית, למקרה בו בית משפט בישראל או מחוצה לה יחייב את מדינת ישראל לשלם פיצויים לפרסונה משפטית זו או אחרת אשר תתבע בעלות על חצר סרגיי בהקשר להעברת הבעלות עליו לממשלת רוסיה (שכן, כפי שנאמר, החקפ"פ בחו"ל והכרפ"ג לא מכירים בכך שהפשרה של 1984 כללה גם את חצר סרגיי). התחייבות זו נמסרה במכתב שנחתם על ידי שר החוץ של הפדרציה הרוסית, יחד עם מכתב נוסף (שנחתם על ידי שגריר רוסיה בישראל), אשר מרחיב ומבהיר את המכתב הראשון.

הדרישה השנייה - קבלת הצהרת ויתור על כל זכויות הבעלות על חצר סרגיי מצד הארגון אשר ירש חוקית האת החקפ"פ שלפני המהפכה ברוסיה והפועל כעת ברוסיה תחת אותו השם; גם החקפ"פ בן זמננו טען לבעלות על נדל"ן זה. הצהרת ויתור כזו התקבלה אף היא, בחתימת יו"ר חקפ"פ.

באופן זה, התחייבו הפדרציה הרוסית וחקפ"פ המוסקבאי לפצות על כל הפסד של ישראל מעסקה זו, במקרה שההעברה של חצר סרגיי לרוסיה תגרור אחריה תביעות פיננסיות כלשהן מצד טוענים אחרים על הבעלות בחצר.

הליך העברת זכויות הבעלות על חצר סרגיי למדינה אושר תחילה על ידי בית המשפט המחוזי בירושלים, והחצר נרשמה בבעלותה של מדינת ישראל.

ההחלטה העוקבת להעברת חצר סרגיי לרוסיה, אושרה על ידי ממשלת ישראל בחמישי באוקטובר של שנת 2008.

בשלישי בפברואר שנת 2009, הודיע שר האוצר הישראלי רוני בר-און על העברת הזכויות על חצר סרגיי בירושלים לממשלת הפדרציה הרוסית. הוא העביר גם עותק של המסמך המעיד על העברת זכויות הבעלות.

הארגון "הפורום המשפטי למען ארץ ישראל" עתר נגד החלטת הממשלה בבית המשפט העליון, בציינו כי העברת חצר סרגיי תהיה לתקדים משפטי, במיוחד עקב תביעות אחרות של הפדרציה הרוסית בבירת ישראל ובאזורים אחרים של הארץ, אך בג"צ קבע כי אין בסמכותו לבטל החלטת ממשלה.

ב - 24.02.2009, הגיעו עובדים של השגרירות הרוסית בישראל לחצר סרגיי על מנת להשיב ולמיין ארכיון חתום של החקפ"פ. ארכיון החקפ"פ סבל עוד מידי התורכים, אשר חייליהם פרצו אל חצר סרגיי כבר ב - 1914, ולאחר מכן גם הבריטים "נתנו ידם". לאחר

הקמת מדינת ישראל ארגנה הסוכנות היהודית הגנה של המבנה מביזה. משנת 1967 נחתמו המבנה והארכיון על ידי "החברה הרוסית פלשתינית". לישראלים לא היה זכות לגעת בארכיון אשר נשמר על ידי האופוטרופס הכללי של המדינה. שנים-עשר עובדים מטעם השגרירות הרוסית ניקו את המדפים והארונות מהאבק ומהזבל שהצטברו משנת 1967, מיינו וקטלגו שכיות חמדה היסטוריות, ספרים, מסמכים של החקפ"פ שנמצאו בחדר האוכל העממי של חצר סרגיי. הממצאים מוספרו ונארזו ב52 ארגזים מיוחדים לשמירה. בין הממצאים היו שאריות של ספריית החקפ"פ מסוף המאה הי"ט - תחילת העשרים אשר הורכבה חלקית מאוסף הספרים של סמינריון ההוראה לנשים של בית ג'אלה - ספרי לימוד להוראת רוסית לילדים ערבים, פרסומים של המשרד להשכלה עממית מ-1860-1889, פרסומים של החברה הקיסרית הארכיאולוגית, אוניברסיטת קזאן, כתבי עת של משרד הפנים הרוסי מהשנים 1854-1910. כמו כן התגלו מסמכים ודיווחים נדירים הקשורים לפעילותו של החקפ"פ עצמו. הארגזים נחתמו מחדש על ידי החקפ"פ עד להגעתם של היסטוריונים מומחים מן הארמיטאז' למטרות ניתוח מקיף.

קרוב לארבע מאות אלף דולר הוקצו על ידי צו מס' 224-рп מה - 26.04.2008 לעריכת עבודות השימור. החקפ"פ פתחה גם באיסוף תרומות לשיפוץ החצר, כאשר הכספים נאספו הן במוסקבה והן בירושלים ובבית לחם. ראש המחלקה הירושלמית של החקפ"פ, מר פאבל פלטונוב, ישראלי שעלה מרוסיה בשנת 1997 ורכש את השכלתו באקדמיה למוזיקה, מונה כאחראי על מימוש הצו. לדברי מר פלטונוב, משרד החקלאות וחברה להגנת הטבע השוכנים בשטח החצר "מקבלים בהבנה את הסטטוס-קוו החדש, ומסייעים לנו עם החניה".

בד בבד, פבל פלטונוב במאמרים שלו ובנאומים בעל פה תמיד מכריז על אי חוקיותה של "עסקת התפוזים". לדעתו, ממשלת ברית המועצות מכרה את הנכס שלא היה השייך לה, וממשלת ישראל שמה יד על רכוש של מישהו אחר.

בעיקר, הוא קורא לכל בני האדם האכפתיים לפתוח במאבק נגד ישראל להחזרת הרכוש הרוסי. [99]

מעניין לציין כי חודשיים לאחר ההעברה חסרת התמורה של חצר סרגיי, פנתה מדינת ישראל באופן רשמי אל ממשלת רוסיה בבקשה להחזיר אוסף של ספרים וכתבי יד שהשתייך למשפחת גינצבורג, משפחה של בנקאים וסוחרי זהב שהייתה מפורסמת ברוסיה הצארית, והולאם לפני 88 שנה. במהלך ארבע דורות נאספו בסביבות 14 אלף ספרים, כתבי-יד ופריטי יודאיקה. האוסף נרכש חודשיים לפני הפיכת אוקטובר על ידי יהודים-ציונים אשר שילמו תמורתם 500 אלף רובלים הזהב. הם תכננו להעביר את האוסף לספרייה של האוניברביטה העברית (כיום, הספרייה הלאומית). בשל ארועי המהפכה, לא ניתן היה לשלוח את הארגזים לישראל והאוסף הועבר למשמורת אצל משפחת פרסיץ היהודית אשר התגוררה במוסקבה. בשנת 1920 הולאם האוסף והועבר לספרייה הממלכתית (הספרייה על שם לנין) בה הוא שוכן עד היום.

במשך שנים ארוכות הממשלה הרוסית לא הגיבה כלל לפנייה זו, ולאחר מכן סירבה בתוקף להשיב את הספרייה. לאחר פניות חוזרות ונשנות של יהודים אמריקנים ושורה של פניות לבתי משפט בארה"ב תחת האיום לאסור רכוש רוסי, הועבר האוסף באופן רשמי לרשות מרכז הסובלנות במוסקבה, על אף שבפועל נמצא עדיין באותה ספריה ממלכתית (הספריה ע"ש לנין), לצרכי דיגיטליזציה. הבטיחו להעביר לישראל עותק דיגיטלי.

סיפור זה מאפיין היטב את החכמה והפטריוטיות של מדינאי ישראל.

ב - 08.07.2017, לאחר סיומם של עבודות שיפוץ שנערכו חמש שנים, נערכה פתיחה חגיגית של חצר סרגיי, הנמצא בממש במרכז ירושלים. בטקס פתיחת המחנה שלאחר

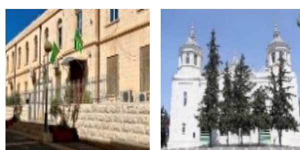
---

[99] אתר http: //palomnic.org/journal/4/1/1/, המורשת הרוחנית הרוסית בירושלים נמצאת תחת איום של אובדנה. פבל פלטונוב (Сайт "Паломник", Русское духовное наследие в Иерусалиме под угрозой исчезновения. Павел Платонов)

שיפוץ נכח ראש החקפ״פ הנוכחי וראש ממשלת רוסיה לשעבר, סרגיי סטפשין, השר הישראלי לענייני ירושלים זאב אלקין ושגריר הפדרציה הרוסית בישראל אלכסנדר שאין.

בבניין נמצאים בית ספר של יום ראשון, מוזיאון, ספריה ומלון עבור צליינים. יש להניח ששופצה גם מכונית מדגם Chevrolet Corvair בגוון תכלת שמיים, אשר עמדה ללא ניע בחצר במשך ארבעים ושתיים שנה וננטשה בחצר בשנת 1967 לאחר ניתוק היחסים הדיפלומטיים בין בריה״מ ומדינת ישראל, עליו הלינו כל כך במד״ר ובחקפ״פ.[100]

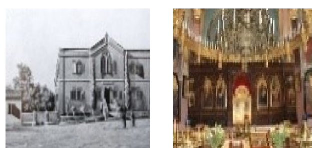
7.4 בניין המשלחת הדתית הרוסית

בניין המשלחת הדתית הרוסית מורכב ממשרד, אולם קבלה, חדר אוכל, ספרייה ומלון. חלקו המרכזי של הבניין נתפס על ידי כנסיית הצארינה אלכסנדרה הקדושה המעונה, אשר מוקפת על ידי ארבע חצרות פנימיות זעירות. הכנסייה אינה גדולה, עם איקונוסטאזיס חד-מפלסי מעץ אלון. האיקונות צויירו על ידי אמנים מפטרבורג: ו״ו וסילייב, אקדמאי לאמנות ביזנטית (1828-1898) וצייר האיקונות הנודע ו״מ פשחונוב. הקירות ופנים הכיפות מלאים בפני הקדושים: השליחים יעקב ואנדרי, הקדושות המעונות ברברה, אלכסנדרה, יקטרינה, הארכידיאקון סטפן, הקדוש המעונה ליאוניד. משמאל על הדוכן, ניצבת איקונה של השילוש הקדוש אשר הוענקה בשנת 1997 על ידי הפטריארך הקדוש מכל של מוסקבה וכל רוס אלכסיי השני, לכבוד חגיגות 150 השנה של המד״ר בירושלים.

כעת שוכן בית משפט השלום של ירושלים במחצית מהמבנה של המד״ר.

7.5 מבני ״בית החולים הרוסי״ והקונסוליה הרוסית הקיסרית הכללית בירושלים

בית החולים הרוסי הוא בית החולים הראשון של ירושלים מחוץ לחומות העיר העתיקה. מאחר והרפואה הציבורית של ירושלים באותה התקופה הייתה בלתי מספקת, וחלק משמעותי מן הצליינים הרוסיים הורכב מאנשים עניים, חולים וזקנים, נבנה בית חולים זה בשנים 1862-1863 מאמצעיה האישיים של הקיסרית הרוסיה מריה אלכסנדרובנה. בשנת 1889 הועבר בית החולים לניהולה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית.

בית החולים עצמו הורכב מחדרי אשפוז המכילים 44-54 מיטות, ובכללן מחלקת מחלות מדבקות ותשתית לטיפול אמבולטורי.

חזית הבניין עדיין שומרת על כתובת האבן ההיסטורית ״בית החולים הרוסי״, ועל תבליט אבן עם סמלה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית.

---

[100] אתר http://newsru.co.il/auto/12aug2009/corvair304.html

בשנת 1858, פתחה ממשלת הצאר קונסוליה רוסית קיסרית כללית בירושלים, על מנת לבצע פיקוח על הצליינים הרוסים והושטת סיוע כנדרש, תחזוק קשרים ישירים עם השלטונות התורכיים וקונסולים של מדינות אחרות הנוכחות באזור.

לקראת שנת 1864, במסגרת הכללית של הקמת מבנים רוסיים במגרש הרוסים, נבנה בניין נפרד עבור הקונסוליה הרוסית.

משנת 1914 נתפסו מבני בית החולים הרוסי והקונסוליה הרוסית על ידי הגיסות התורכיים.

משנת 1917, בתקופת הבריטים, שימש בית החולים כבית חולים צבאי עבור הרובע הבריטי המבוצר 'ביווינגראד', ומאוחר יותר כבית חולים עירוני ואוניברסיטאי.

בשטח הקונסוליה הרוסית בירושלים פרסו שלטונות המנדט הבריטי את משרדי ההנהלה שלהם.

משנת 1948 הושכרו שני המבנים לגופים ממשלתיים וחברתיים ישראליים שונים, עד אשר נמכרו בשנת 1964 למדינת ישראל על ידי ברית המועצות במסגרת "עסקת התפוזים" הנזכרת.

בימינו מאכלסים מבני בית החולים הרוסים והקונסוליה הרוסית אגפים שונים של עיריית ירושלים.

7.6 חצר ניקולאי

המבנה האחרון של מגרש הרוסים שנבנה על ידי החקפ"פ הוא חצר ניקולאי, בשטח של 1,170 מטר רבוע.

חצר ניקולאי, אשר נקרא כך על שם הקיסר הרוסי האחרון, יועד למבקרים בני אצולה או עשירים סתם (המחירים עבור שהייה בחצרות התחלקו לשלוש קטגוריות. 13 קופקות, שתי רובל או ארבע רובל ליום). תכנון הבניין על ידי האדריכל הפטרבורגי א"א אלקין והקמתו התארכו בשל מלחמת רוסיה-יפן ונסיון המהפכה של 1905. הבניין נחנך רק ב - 06.12.1905.

כעת ממוקמים בחצר ניקולאי מוסדות של משרד המשפטים הישראלי (המרכז למיפוי ישראל).

7.7 חצר יליזבטה

מבנה חצר יליזבטה (לגברים), שנפרש על פני 4,612 מטר רבוע, היה בית הארחה שמסוגל היה לקלוט למעלה מ - 300 צליינים בו זמנית. זהו מקום מדהים, יפה מאד, עם בתים מפוארים, שעד עכשיו משמר את תנורי הטולה בו.

בימים אלה נמצאים בחצר יליזבטה בית מעצר ותחנת משטרה.

לאחר ה"ההחזרה המוצלחת" של חצר סרגיי שנערכה בתקופת אריאל שרון כיוצ"ב, השגת מרכז צליינים פרבוסלבי זה משנות השישים של המאה הי"ט הפכה למטרה בעדיפות גבוהה עבור החקפ"פ.

ב - 2018 הכריז סרגיי סטפשין, יו"ר החקפ"פ הנוכחי, כי הוא מזועזע מהמצב הנוכחי, בו מכיל המבנה שנמכר לישראל במסגרת "עסקת התפוזים" מחלק משטרה ובית מעצר. "תמונה מפליאה ממש", הכריז סטפשין "מי שהיה בירושלים יכול היה לראות: על רקע כנסיות רוסיות פרבוסלביות - ובימים אלה אנו מציינים הרי את 170 השנה למשלחת הדתית הפרבוסלבית - חוט תיל, גדר... פלסטינים עצורים. כך הם מנסים להפליק לנו באף ברמה המוסרית...", "שוחחנו על כך עם הפטריארך קיריל והצבנו לפנינו את המשימה הזו, דיברנו על כך עם ראש ממשלת הפדרציה הרוסית מדבדייב, ומובן שאנו הולכים לפדות את המשק הזה ולהחזירו לחיק החקפ"פ ולחיק המדינה הרוסית".[101]

7.8 חצר בנימין

מתחם חצר בנימין או כפי שהוא מכונה לפעמים "אכסניית בנימין" בירושלים נקרא על שם מייסדו, אב המנזר (הגנום) בנימין, אשר בחצי האי קרים שירת בתור כומר וידוי בבתי חולים צבאיים ובתחנות של ההלבשה במהלך מלחמת רוסיה-טורקיה. הוענקה לו מדליה. לזכרם של קורבנות המלחמה החליט לייסד מקלט רחמים בארץ הקודש.

בשנת 1887 עם כספים משלו וכספים שאספו מהקהל רכש האב בנימין את הבניין בירושלים אשר מאוחר יותר נרשם על שם יו"ר החקפ"פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ'.
מתחם בנימין הנפתח בשנת 1892 ברחוב הנביאים בירושלים היה בשטח של 1,600 מטר רבוע, מוקף חומת אבן, והכיל חמישה מבנים.

בניגוד לחצרות אחרות, אשר סיפקו מקלט זמני לעולי רגל (ככלל, עונתי, מחג המולד עד לחג הפסחא), חצר בנימין היה למעשה בית אבות, אם כי לא היה לו מעמד רשמי כזה. תמורת דמי כניסה קטנים, עולי הרגל שרצו לסיים את ימיהן בירושלים יכלו לרכוש חדר נפרד או מקום בחדר משותף.

ב -1964 חצר בנימין נמכר לישראל במסגרת "עסקת התפוזים" האמורה לעיל. כעת במבנה ממוקם מרכז לאספקת ציוד רפואי "יד שרה".[102]

7.9 חצר מריה

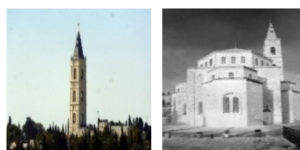

[101] אתר רי"א חדשות. רוסיה היום. בכתובת: https://ria.ru/religion/20170613/1496405799.html (Сайт РИА Новости. Россия сегодня)

[102] האתר /http://jerusalem-ippo.org/history/compounds/8/1

בשנות השישים של המאה הי"ט נבנתה חצר מריה. היא הוקמה כאכסנייה עבור צלייניות, ושמה ניתן לה לציון הצארית מריה אלכסנדרובנה (אשר נולדה כמארי, נסיכת הסן), אישתו הנדבנית של הצאר אלכסנדר השני.
מבנה האכסניה הוא מלבני בצורתו ומקיף שתי חצרות פנימיות. החצרות שימשו כמקום בו יוכלו הצלייניות הקשישות להתחמם בשמש, שכן חדריהן שלהן היו קרירים מאד (כך גם בימינו) בשל עובי הקירות של המבנה.
מתחם האכסנייה והחצר כללו גם מספר מטבחים אשר שימשו להגשת ארוחות דלות אך חמות לצלייניות השוהות בחצר. גם תנאי השהייה היו דלים למדי. בניגוד לאכסניית הגברים, אשר הציעה חדר נפרד עבור כל שני אורחים, הכילה האכסנייה של חצר מריה אולמות שינה בהם נפרסו מאות מיטות עץ בחללים משותפים. כשזרם הצליינים הרוסיים גדל והגיע כמעט לכדי 15,000 צליינים לשנה, קורו גם החצרות הפנימיים על ידי גגות עץ וגם בהן נפרסו מיטות.
בשנת 1917 עלו הקומוניסטים לשלטון באימפריה הרוסית. האימפריה בוטלה, ברית המועצות הוכרזה תחתיה והמשפחה הצארית נרצחה. תמורות ותהפוכות אלה קטעו לחלוטין את מסורת העלייה לרגל הרוסית לארץ הקודש. זרם הצליינים פסק, ומגרש הרוסים התרוקן משוהים. באותן השנים ממש, עברה ארץ ישראל לרשות המנדט הבריטים. הבריטים לא היססו למצוא שימוש למבנים הפנויים, ועד מהרה (בשנת 1924) הפכה אכסניית הנשים לשעבר לשמש כבית הסוהר המרכזי.
עם ראשית השלטון הבריטי, הייתה כמות האסירים צנועה למדי - רק 250 אסירים. האוכלוסייה הזו הוכפלה לקראת סוף תקופת המנדט, אך במאי 1948, שבועות מספר לפני עזיבת הבריטים את הארץ, פונה המבנה ואסיריו הועברו לבתי סוהר אחרים ברחבי הארץ. כאשר נפל לידי ההגנה במלחמת העצמאות, עמדה חצר מריה ריקה.
במהלך ראשית שנות המדינה שימש המבנה במגוון שימושים ממשלתיים, כולל אירוח מחסני הסוכנות היהודית. בשנת 1964 עבר רשמית לידיה של מדינת ישראל במסגרת עסקת התפוזים, עם יתר המבנים של מגרש הרוסים.
בשנות השבעים הוקם במבנה "היכל הגבורה", אתר הנצחה לאסירי האצ"ל והלח"י. כאשר בשנת 1991 הועבר המבנה לרשות משרד הבטחון, שופץ המבנה הישן, והאתר שודרג והפך למוזיאון לוחמי המחתרות, השוכן עד היום בחצר מריה.[103]

7.10 מנזר הנשים הפרבוסלבי על הר הזיתים וכנסיית העליה הרוסית (מגדל הפעמונים "הנר הרוסי")- Russian Tower and Church of Ascension

מנזר הנשים ספאסו-ווזנסנסרי של הר הזיתים (הר אלאון בפי הרוסים) נמצא על השלוחה התיכונה של הר הזיתים, הנקראית ג'בל א-טור. הר הזיתים הנו בעל חשיבות רבה במסורת הנוצרית. מכאן נכנס ישוע לירושלים, כאן לימד את תלמידיו, למרגלות ההר נעצר, עבר את הפסיון שלו ומפסגת ההר נישא לשמים.
מובן שמקומות אלה משכו במיוחד את הארכימנדריט אנטונין (קפוסטין), ראש המשלחת הדתית דאז. בשנת 1870 רכש עוזרו של אנטונין, יעקב יגורוביץ' חלאבי, אזרח עות'מאני ומתורגמן משפות המזרח, חלקת קרקע מרכזית על פסגת ההר, לצד מנזר הכרמליטיות פאטר נוסטר וכנסיית העלייה המכונה "כוסית" על שם צורתה הייחודית. לאחר מכן נרכשו עוד מספר חלקות קטנות, למשל חלקת אד-דאבי בצלע המזרחית והדרום-מזרחית של הר הזיתים, וחלקה ללא שם ("חלקת אדמה") אשר נרכשה לבניית דרך לחיבור החלקה העליונה (חלקת העלייה) עם התחתונה (חלקת גת שמנים).

---

[103] האתר /http://jerusalem-ippo.org/sv_z/vestnik/3-4/i/rp/iii/2

בזה האופן, נכון להיום, נמצאים על השטח המאוחד של 11 חלקות שנרכשו בזמנים שונים, על הר הזיתים בסמוך למקום העלייה: מקדש הקתדרלה על שם עליית האל, מקדש הסעודה על שם פילרט הקדוש, בית תפילה לכבוד ראשו של יוחנן המטביל, מגדל הפעמון "הנר הרוסי", בית מלון לצליינים ומעונות לאחיות המנזר.

הארכימנדריט אנטונין תכנן ליצור כאן מנזר לגברים, אך לאחר מותו יוסד מנזר נשים על הר הזיתים, והארכימנדריט נקבר במקדש המרכזי שלו.

חלקת האדמה ניחנה גם בערך ארכיאולוגי עצום. ראשית כל, נחשפו כאן שרידיה של כנסייה ארמנית עתיקה מהתקופה הביזנטית המוקדמת, נמצאו שתי רצפות פסיפס, שאחת מהן מהווה דגם ייחודי של אמנות הפסיפס ומתוארכת למאה החמישית או השישית, ממצאים נוספים בדמות מערות קבורה, כדים, ואפילו פסל ראש של הורדוס הגדול. אך הארוע הגדול ביותר היה חשיפת האבן עליה, על פי המסורת, עמדה אם האלוהים בעת עלייתו של ישוע לשמים. סביב האבן נמצאו חתיכות רבות של שיש לבן, שברים של עמודים מהמאה החמישית, קבר של ארכי-דיקן מהמאה השישית ופסיפס זהוב.

ממש לאחר רכישת החלקה הראשונה החלה בניית מקדש העלייה. הבנייה התקדמה תוך קשיים, אך אנטונין ידע לצלוח את הבעיות השונות באמצעות כסף וקסם אישי.

הכנסייה תוכננה לחלוטין על ידי הארכימנדריט אנטונין עצמו. הוא בנה אותה דמוית צלב, עם עשרים וארבע חלונות בסגנון הביזנטי. מקום הקודש העיקרי של המקדש, אותה אבן מקודשת שהוזכרה מעלה, מוקמה במבואה. נישה מקושתת קטנה בקיר אשר כוסתה על ידי סכך עם צלב, מתקן נרות ואיקונה של אם האלוהים. האיקונוסטאסיס הובא מאפון, האיקונות מרוסיה. אחת מהאיקונות - איקונת אם האלוהים מצ׳רניגוב - מבוצעת על קנבס. מכנים אותה גם "הסקורופוסלושניצה של אלאון". הרקמה בוצעה על ידי הנזירה תאיסיה (בשמה החילוני טטיאנה גאורגייבנה קרצבה, 1901-1991. בקודש - אנטוניה). היא היגרה מרוסיה בשנות המהפיכה, נטלה את נדרי הנזירות המנזר הנשים פוקרובסי בצרפת, ולאחר מכן עברה אל המנזר שעל אלאון (הר הזיתים).

בתוך הרצפה שמשמאל למזבח, משולבות חתיכות שיש לבן עם כתמי דם אדומים שכאילו בולטים החוצה ממנו. אלה פרגמנטים של רצפה עתיקה שנשתמרה מימי הפלישה הפרסית בשנת 614. על פי האגדות והשרידים שנותרו, הרגו אז הפרסים 1207 נזירות אשר מונצחות כאן באופן זה.

מקדש העלייה של האל ניזוק מאד מרעידת האדמה של שנת 1927, שופץ ושוקם כבר בתקופת המטרופוליט אנטוני.

במקום הוצאתו להורג של יוחנן המטביל נבנה בית התפילה של כריתת הראש של יוחנן המטביל (המקדים). כידוע, באופן זה הוא הוצא להורג על ידי בנו של הורדוס הגדול, הורדוס אנטיפס. תחת ריצוף העץ נמצא פסיפס שנשתמר היטב המציג דמויות של ציפורים ובעלי חיים שונים.

כספי הבנייה נתרמו בשנת 1907 על ידי אירינה גריגורייבה סילאייבה, ועל כך זכתה לכבוד להיקבר לצד הקיר השמאלי של בית התפילה ב - 08.09.1927 והיא בת 76.

יש לציין שלמנזר שייכים שלושה בתי קברות: הגדול בינהם מתחת להר, השני - מאחורי המקדש והשלישי לצד מגדל הפעמון. הקבורה בהם נחשבת לכבוד גדול.

בשנת 1888 הוקם מגדל פעמון על שם יוחנן המטביל, המתנשא 64 מטר מעל סביבותיו, אשר זכה לכינוי "הנר הרוסי" על שם יופיו וזקיפותו. הפעמון הגדול שלו שוקל 308 פוד (שהם 4,928 קילו) והיקפו שתי מטר ו - 13 ס"מ. הפעמון ניצוק ברוסיה מתרומותיו של הסוחר הסוליקמסקי א"ב ריאזנצב והובא ליפו בשנת 1885 בדרך הים. הפועלים הערביים סירבו להעביר את הפעמון, והנזירות גלגלו ידנית את העגלה עם הפעמון אל המנזר. והרי מדובר בלמעלה מ - 60 ק"מ! כך זכה הר הזיתים בקול הרוסי שלו!

כך מתאר זאת מאיר שליו בספרו "עשו": " ... ארבע מאות וחמישים צליינים שגררו פעמון נחושת ענקי לכנסיית מרים המגדלית. את הפעמון יצקו באודסה והציבו על גבי עגלה כבירה שנבנתה במיוחד לשם כך. הגברים משכו אותה עד לנמל. משם הפליגו באונייה "סנטה-אנה" ליפו, ושם נרתמו הנשים אל העגלה. למן אותו רגע שתקו כולם, כי כך נשבעו

לעשות עד שיתלו את הפעמון במקומו. עוד זמן רב אחר-כך היה אפשר להכיר את משתתפי המסע ההוא לפי אופן הליכתם: פוסעים מאומצים ושחוחים, כחותרים נגד רוח עזה".[104]

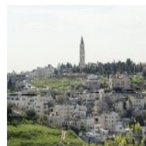
קהילת מנזר הנשים של מנזר ספאסו-ווזנסנסקי התארגנה עשר שנים אחרי הקהילה של מנזר גורני. בשנת 1906 הכיר הסינוד הקדוש בקהילת אלאון כמנזר (אחוות אלאון קיבלה מעמד המנזר על פי צו המטרופוליט אנתוני בשנת 1924) ארוע אשר אחריו החל המנזר לצמוח במהירות. תוך זמן קצר גדל מספר האחיות בו מחמש-עשרה למאה. באותו מקום בו על פי המסורת נכרת ראשו של יוחנן המטביל נחנכה כנסייה חדשה, שבנייתה נקטעה על ידי תחילתה של מלחמת העולם הראשונה, מאחר והאחיות של אלאון שהו, יחד עם האחיות של גורני במנזר הגליל הקטן באלכסנדריה שהיה בבעלות הפטריארכיה של ירושלים.

בעת המלחמה נפגע המנזר קשות, מאחר והתורכים השתמשו בו למגורי חיילים, אך הוא שוקם בידי הנזירות, אשר אף חידשו את בניית מקדש יוחנן המטביל והתחילו את בניין מקדש הסעודה על שם פילרט הקדוש.

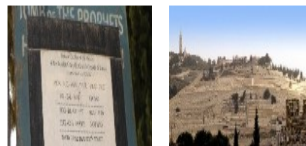
בעיה עיקרית של מנזר הר הזיתים (אלאון) הייתה משיכתן של כמות האחיות הנדרשת. על אף שמהגרות מסויימות, ובמיוחד אחיות מבסרביה, השתלבו אל תוך הקהילה, מעולם לא היה די בהן לשימור אופיו הרוסי של המנזר. לקראת שנת 1930 היו שם כבר שלוש-מאות אחיות, לאחר מכן מספרן צנח בהדרגה ובעת הזאת נשארו בו רק כחמישים נזירות, על אף שהמנזר הנו עדיין המנזר הגדול ביותר של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל. בשנים האחרונות הופיעו בקהילה הרבה אחיות ערביות, אך למרות זאת, משמרת הקהילה את המסגרת הרוסית שלה בעבודות הקודש והיומיום, והתפילות מתנהלות רק בשפה הסלאבית-כנסייתית. האחיות חיות על פי התקנון של וסילי המבורך, תוך שמירת שלושה נדרים: עוני, פרישות וציות. הן עובדות במדי יום במקדש, בחדר הסעודה, בסדנאות ציור איקונות ורקמה, בפרוספורנה *[מאפייה ליצור לחמניות עם חותם מוטבע]*, בספרייה, במרפאה ובבית המלון.

משנת 1997 ועד 2017 הונהג המנזר על ידי ההגמונית מואיסיה, וכעת על ידי הנזירה ברברה.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל **תובעת בעלות גם על חלקות אדמה אחרות בהר הזיתים**, אשר נרשמו בשלב כלשהו על שם יושב ראש החקפ"פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ'.

- חלקה בשם כרם אל-ע'אזל (Karm-el-Ghazal), או "ציון קליסטרטיס" בצלע הדרום-מערבית של הר הזיתים, נרכשה על ידי אנטונין בשנים 1881-1884;

- על מורדות הר הזיתים יש לפחות מאה וחמישים אלף קברים! לפי אומדנים שונים לבית הקברות הזה בין שניים וחצי לשלושה אלפים שנה.

---

[104] עשו, מאיר שלו, תל-אביב: עם עובד, תשנ"א 1991, עמודים 50-51

כאן ממוקמת חלקה בשם כרם אל-חרב או "קברי הנביאים על הר הזיתים", ובה, על פי המסורת, נמצאים קבריהם של הנביאים חַגַּי, זכַרְיָה בֶּן-בֶּרֶכְיָה בֶּן-עִדּוֹ הַנָּבִיא ומַלְאָכִי שחיו במאות ה- VI-V לפנה"ס.

חלקת האדמה הזאת עם מתחם בית הקברות רכש ארכימנדריט אנטונין קפוסטין. לאחר מותו בשנת 1894 החלקה נרשמה על שם יושב ראש החקפ"פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ'.
באמצע המאה הקודמת, כשהמקומות האלה היו שייכים לירדן, נפגעו מצבות היסטוריות רבות, או אפילו נהרסו לחלוטין. עכשיו, על הקברים העתיקים ביותר ממוקמת השכונה המגורים הערבית סילואן. בפרט, משפחה ערבית מתגוררת כיום בבית שנבנה בשנת 1912 על ידי ההיירומונאכוס אילריון.[105]

- חלקת ע'רס חסן.

- חלקת הקרקע ארד' אל-חביל ("עשוי הזיזים") על הצלע המערבית, הפונה העירה, של הר הזיתים וגובלת בשטחו של המנזר היווני "גליל הקטנה", בשטח 9,726 מטר, אשר נרכשה בשנת 1859. בשטח תוכנן הקמת בית יתומות.

איננו יודעים מה עלה בגורלן של עוד שתי חלקות "רוסיות" על הר הזיתים, אשר היו שייכות לאיכרה של גוברניית סמרה פיאודורה סוסנובצבה, אשר היו ממוקמות לא רחוק מחלקת ארד' אל-חביל (מנזר גת שמנים) וגובלות עם המנזר היווני "גליל הקטנה". בשנת 1912 דחתה החקפ"פ את בקשתה של פ"י סוסנובה לקבל במתנה את אדמותיה.

"אדמתנו דורשת הגנה מיידית. רכוש רוסי עומד ליפול לידיים זרות ולהפוך לנחלת הישראלים", זעק פאופן (לוקיאנוב) ראש המד"ר בירושלים בשנת 2014. "הרשויות הישראליות רוצות לקחת כמה חלקות אדמה לא מפותחות, לבנות עמדת תצפית ורכבל על שטחים בהר הזיתים, ולנצל שורה של שטחים אחרים השייכים למד"ר בירושלים".[106]

7.11 המנזר הרוסי הפרבוסלבי לנשים של גת שמנים וכנסיית מריה מגדלנה - Church of St. Mary Magdalene

הארכימנדריט אנטונין, ראש המשלחת הדתית הרוסית, הציע לנסיכים הגדולים סרגיי אלכסנדורביץ' ופאבל אלכסנדרוביץ' את הרעיון להקים מקדש לזכר אמם, הקיסרית מריה אלכסנדרובנה, בעת ביקורם בירושלים במאי שנת 1881. הוא אף הראה להם חלקה אפשרית באזור התיכון של הצלע המערבית של הר הזיתים, בין כנסיית דומינוס פלוויו

---

105 מתוך : יהושע בן אריה, עיר בראי תקופה, > ירושלים החדשה בראשיתה > פרק רביעי התפתחותה של ירושלים הלא־יהודית מחוץ לחומות עד למלחמת־העולם הראשונה > ההתגברות בפעילות הרוסית ובצליינות הרוסית, ופעילות שאר הכנסיות המזרחיות; דרך יפו > המשלחת הרוסית הדתית; הבנייה בהר הזיתים; הקשרים עם היוונים, הוצאת יד יצחק בן צבי, ירושלים, 1979, עמוד: 408 בכתובת: https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Index/Page.aspx?nBookID=21584635&nTocEntryID=21933730&nPageID=21774179

106 האתר Vlasti.net בכתובת:: http://vlasti.net/news/211280

לכנסיית כל העמים (בגן גת שמנים). עם שובם לרוסיה, נידון הרעיון במועצה המשפחתית, והתקבלה החלטה חיובית. הקיסר תרם מאה אלף רובל, כל אחד מארבעת אחיו - עוד 15 אלף. הנסיכה הגדולה מריה אלכסנדרובנה ודוכסית אדינבורו - 5 אלף כל אחת. אלכסנדר השלישי נתן למד״ר הוראה לפעול לרכישת הקרקע, בשטח של 10,112 מטר רבוע. על אף קשיים רבים, הקרקע נקנתה לקראת חורף שנת 1882, על שמו של הקונסול הכללי של רוסיה ו״פ קוז׳בניקוב, ובשנת 1896 הועברה על שם הממשלה הרוסית.

לאחר רכישת הקרקע, ערך שם האב אנטונין חפירות ארכיאולוגיות ובמקום שנועד עבור הכנסייה נמצאה דרך עתיקה בה ״כמובן״ השתמש ישוע בכניסתו לירושלים, ושרידים רבים מכנסיות מוקדמות יותר אשר היו על הר הזיתים.

הניהול הכללי של מפעל הבנייה הופקד בידי הארכימנדריט אנטונין. לתפקיד ממציא הפרוייקט נבחר דוד איוונוביץ׳ גרים, אדריכל רוסי בולט, תלמידו של א.פ. בריולוב וחבר של האקדמיה לאמנות הפטרבורגית, אשר הציב לו למטרה להקים משהו אשר ישמש כ״כרטיס ביקור״ של רוסיה בארץ הקודש.

כבר במאי של שנת 1886 מדווח בוכרין לקיסר כי ״...במקום המופלא מוקמת אנדרטה הראויה למשפחת הקיסר ולתהילת רוסיה. הנזירים הקתוליים קורעים על עצמם את גלימותיהם הנזירים מרוב קנאה״.[107]

הכנסייה היפיפייה, הנראית זעירה על רקע ההר, בעלת שבע הכיפות ומגדל הפעמון עם פעמונים מעולים, מעוטרת בקשתות מוסקבאיות דקורטיביות קלסיות, התמזגה לתוך הנוף בשלמות כזו שהפכה לאחת ממרכיביו הטבעיים.

אבן הפינה של הכנסייה הונחה ב21 לינואר שנת 1885, וכבר ב1 באוקטובר שנת 1888, קודשה כנסיית מריה מגדלנה באופן רשמי על ידי הפטריארך היווני בנוכחות הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳ עם יליזבטה פדורובנה והנסיך הגדול פאבל אלכסנדרוביץ׳.

מריה אלכסנדרובנה, אשת הקיסר אלכסנדר השני ואם לחמישה אחים ובכללם הקיסר אלכסנדר השלישי, נולדה בשנת 1824, תחת השם מקסימיליאנה וילהלמינה סופיה מריה, במשפחתו של הנסיך הגדול לודוויג השני לבית הסן מנישואיו עם הנסיכה וילהלמינה לואיזה לבית באדן. אמה נפטרה כאשר הייתה בת 13, במשך כמה שנים חונכה על ידי אומנת וחיה בטירה המרוחקת יוגנהיים שליד דארמשטאדט. היא הייתה בת חמש-עשרה כאשר ביצע אלכסנדר, יורש העצר הרוסי, מסע באירופה לצורך מציאת כלה. ממש במקרה סטה מן המסלול המתוכנן ונכנס אל דארמשטאדט. בראותו את הנסיכה, ביצע את בחירתו באופן נחוש. ״...אני אוהב אותה, ואעדיף לוותר על הכס מאשר עליה. אשא רק אותה, זו החלטתי״, כתב אז לאמו. בספטמבר 1840 הגיעה הנסיכה לרוסיה, ובדצמבר של אותה השנה המירה את דתה לפרבוסלביות וקיבלה את השם מריה אלכסנדרובנה. באפריל שנת 1841 נישאו הנסיכה מריה והצאר לעתיד אלכסנדר השני.

הקיסרית מריה אלכסנדרובה ביצעה את ההישג העיקרי של חייה כאשר הצליחה לבסס את כס השושלת על ידי יורשים רבים, בהולידה שישה בנים ושתי בנות. פרט לכך היא הנהיגה מוסד עצום לגמילות חסדים בתחום החינוך, ייסדה את מחלקת הצלב האדום הראשונה ברוסיה יחד עם שורה של בתי חולים צבאיים בזמן מלחמת רוסיה-תורכיה בין 1877-1878, ייסדה את התיאטרון הגדול ביותר בסנקט-פטרבורג ורוסיה כולה (תיאטרון מריה) ובית ספר לבלט אשר נוהל מאוחר יותר על ידי אגריפינה וגנאובה. הן בית הספר והן התיאטרון המפורסם הוחזקו במלואם מאמצעי המשפחה הקיסרית. אולם לאחר רצף ההריונות, מות בכורה, שורה של שש התנקשויות בבעלה, מחלות מתישות וההשפלה שחוותה הפרשיית האהבהבים הנפשעת של הקיסר אלכסנדר השני עם הדוכסית יקטרינה דולגורוקובה, החלה בריאותה של הקיסרית להדרדר והיא נפטרה בשנת 1880.

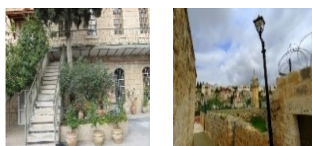
[107] האֲתר סמל אמונה. המנזר הרוסי הפרבוסלבי לנשים גת שמנים וכנסיית מריה מגדלנה הקדושה במעלת השליחים. בכתובת:
http://simvol-veri.ru/commodity/uslugi/raspis3.shtm
(Сайт Символ веры. Русский Православный Гефсиманский женский монастырь и церковь Святой равноапостольной Марии Магдалины.)

כך הקימו ילדיה בשנת 1892, לזכר אימם, כנסייה יפה וקלילה להפליא (של מריה מגדלנה), ממש במרכזו של הר הזיתים. הכנסייה נמצאת בגן יפהפה, בו שוכנים גם מבני עזר וחנות עם מוצרים הנעשים על ידי הנזירות.

הכניסה אל הכנסייה נעשית כביכול מן הקומה השנייה. במקום איקונת מזבח מסורתית תלוייה תמונתו של ו.ו. ורשצ׳אגין ״ביקורה של מריה מגדלנה את טיבריוס קיסר״. האיקונות שעל האיקונוסטאזיס שייכות למכחולו של ס״ב איוונוב, צייר רוסי בולט נוסף. כאן נמצא גם החפץ המקודש הייחודי של המקדש - האיקונה ״הסנה הבוער״.
בשנת 1904 הוקם בית קברות רוסי לצד מקדש מריה מגדלנה. כאן קבורים נציגים בולטים רבים של ירושלים הרוסית.
בין היתר נמצאים כאן שרידיה של יליזבטה פדורובנה, רעייתו של הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ׳, אשר נהרג בחמישי בפברואר 1905 בכיכר הסנאט של הקרמלין על ידי פצצה שהשליך הטרוריסט איוון קלאייב. מיום מותו עטתה עליה רעייתו בגדי אבלות, שמרה על צום חמור והרבתה בתפילות. חדר השינה שלה בארמון ניקולאייב החל לדמות לתא נזירים. כל הריהוט המפואר הוצא ממנו, הקירות נצבעו בצבע לבן והתמלאו באיקונות ובתמונות בעלות תוכן רוחני. הנסיכה הגדולה חדלה מלהופיע בכל ארועי החברה. יליזבטה פדורובנה השתמשה באמצעיה הפרטיים על מנת לרכוש במוסקבה, באורדינקה הגדולה, אחוזה בת ארבעה בתים וגן על מנת לפתוח שם משכן נזירות. שם היו חדר סעודה, מטבח, מחסן ועוד מבנים למשק הבית, כנסייה על שם מריה ומרתה הקדושות, בית מרקחת ומרפאה עבור חולי העדה, בית ספר לבנות וספרייה. כך נוצר המנזר המפורסם על שם מריה ומרתה.
בשנת 1909 הפכו הנסיכה הגדולה ושבע-עשרה מאחיות המנזר לאחיות רחמניות, ובכך החלו מסורת זו.
לאחר המהפכה, למרות הנסיונות לשכנע אותה לעזוב את רוסיה, החליטה יליזבטה פדורובנה לחלוק את גורל הארץ בה ראתה מולדת חדשה, סירבה לנטוש את אחיות המנזר בעת קשה זו, וסרבה בתוקף לצאת מרוסיה.
באפריל שנת 1918, יחד עם חברים נוספים בבית המלוכה, הוסעה יליזבטה פטרובנה אל אלפאייבסק, וב - 18 ביולי הושלכה שם לתוך פיר של מכרה. לפני מותה חזרה על מילותיו של ישוע: ״אבי סלח להם, כי אינם יודעים מה שהם עושים!״. לאחר תפיסת העיר על ידי יחידות של הצבא הלבן, הוצאו שרידיה של יליזבטה פדורובנה המשרתת שלה, הנזירה ברברה (יקובליבה) אל סין, ומאוחר יותר לפלשתינה, שם נטמנו בקריפטה של הכנסייה בהתאם לצוואתה של הנסיכה הגדולה.

קהילת גת שמנים מעולם לא הייתה גדולה, תמיד חיו כאן בין עשרים לארבעים אחיות. כעת אוכלוסיית המנזר עומדת על כעשרים, כאשר חציין ערביות, והחצי השני מורכב מרוסיות עם נציגויות קטנות של עמים אחרים. בשנת 1988 קיבלה קהילת גת שמנים מעמד של מנזר. החל משנת 1999 אם המנזר היא יליזבטה (שמלץ), רוסיה שנולדה באוסטרליה.

7.12 בית עניה

בית עניה מוכר לנו עוד מתקופת בית שני, בתור כפר יהודי הממוקם כשלוש ק״מ מירושלים, למורדותיו הדרום-מזרחיים של הר הזיתים. המסורת הנוצרית מייחסת את ביתם של אלעזר (הידוע כלזרוס במערב) ואחיותיו - מרתא ומרים, לכפר זה ממש.

הברית החדשה מספרת כי בשעה שישוע ותלמידיו התארחו בביתו של שמעון המצורע, הגיעה אליהם מרתא על מנת לבקש כי יסייע לאלעזר אחיה על ערש הדווי. ישוע בחר להישאר בבית שמעון עד שאלעזר מת, ולאחר מכן בא להחיותו: "וְאָז יֵשׁוּעַ, נַפְשׁוֹ שׁוּב סוֹעֶרֶת בְּקִרְבּוֹ, נִגַּשׁ אֶל מְעָרַת הַקֶּבֶר הַמְכֻסָּה אֶבֶן. אָמַר יֵשׁוּעַ: "הָסִירוּ אֶת הָאֶבֶן!" אָמְרָה לוֹ מָרְתָא אֲחוֹתוֹ שֶׁל הַמֵּת: "אֲדוֹנִי, הֲרֵיהוּ כְּבָר מַעֲלֶה רֵיחַ, כִּי עָבְרוּ אַרְבָּעָה יָמִים. "הֵשִׁיב לָהּ יֵשׁוּעַ: "הֲלֹא אָמַרְתִּי לָךְ שֶׁאִם תַּאֲמִינִי תִּרְאִי אֶת כְּבוֹד הָאֱלֹהִים". הֵם הֵסִירוּ אֶת הָאֶבֶן וְיֵשׁוּעַ נָשָׂא אֶת עֵינָיו לַמָּרוֹם וְאָמַר: "אָבִי, אוֹדְךָ כִּי שְׁמַעְתָּנִי. יָדַעְתִּי כִּי תָּמִיד שׁוֹמֵעַ אַתָּה אוֹתִי, וְרַק לְמַעַן הָעָם הָעוֹמֵד מִסָּבִיב אָמַרְתִּי זֹאת, שֶׁיַּאֲמִינוּ כִּי אַתָּה שְׁלַחְתָּנִי. לְאַחַר שֶׁאָמַר אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, קָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: "אֶלְעָזָר, צֵא הַחוּצָה!" יָצָא הַמֵּת כְּשֶׁרַגְלָיו וְיָדָיו כְּרוּכוֹת בְּתַכְרִיכִים וּפָנָיו עֲטוּפוֹת בְּמִטְפַּחַת. אָמַר לָהֶם יֵשׁוּעַ: "הַתִּירוּ אוֹתוֹ וְהַנִּיחוּ לוֹ לָלֶכֶת." (הבשורה על פי יוחנן 11, 38-44).

בעת החיפוש והרכישה של החלקה להקמת מקדש הנצחה עבור הקיסרית מריה אלכסנדרובנה, ניהל האב אנטונין גם משא ומתן בנוגע לרכישת חלקה בבית עניה, הממוקמת כשלושה קילומטר מזרחית מירושלים, על צלע של הר הזיתים המנוגדת לגת שמנים, בחצי הדרך מירושלים לבית לחם, מקום בו היו הצליינים עוצרים תמיד לצרכי מנוחה ולינה. הוא היה בטוח שממש כאן צריך היה לעמוד ביתם של לזרוס (אלעזר) ומרפה, היכן שישוע היה עוצר לעתים קרובות והיכן שלזרוס קם לתחייה. ממש במקומות אלה נערכה שיחתו של ישוע עם מרפה אחות לזרוס, כאשר בדרכו מיריחו פגש אותה מחוץ ליישוב. דרך יריחו אכן עוברת ממש ליד הכפר. השערותיו של הארכימנדריט אנטונין התאמתו כאשר בעת עבודות הבניין בחלקה נמצאה אבן סיד עם כיתוב ביוונית עתיקה "כאן שמעו מרפה ומריה לראשונה מן האל על תחיית המתים"

אולם רק בשנת 1909 רכש הארכימנדריט לאוניד חלקה בבית עניה (אלעיזריה של ימינו), בשטח של שני קמ"ר, עם ארבעה בניינים ומה שמכונה בית התפילה של מרפה, מעל האבן העתיקה. באחד הבניינים הוקמה אכסנייה עבור צליינים.

בשנת 1929 הוצבה הנזירה ולנטינה (צבטקובה), בת למשפחת אינטלגנציה מוסקבאית, על ידי המטרופוליט אנסטסי לנהל את חלקת גת שמנים הרוסית. כאן עצרו בשנת 1933, בעת ביקורן את ארץ הקודש בדרכן להודו, שתי נזירות אנגליקניות - סטלה-מריה רובינסון וקטרין-פרנסס ספרוט. הן לא ידעו מאומה בנוגע לרוסיה או לפרבוסלביות, אך לאחר ששוחחו עם הנזירה ולנטינה ונכחו בטקס שימוש בקדוש בכנסייה הרוסית המקומית, החליטו שתי הנזירות האנגליקניות להמיר את דתן לפרבוסלביות. ב - 1934 קיבלו שתיהן ברכה להקמת קהילה פרבוסלבית בבית עניה.
האחיות הפרבוסלביות לא התקבלו בסבר פנים יפות בכפר הערבי, אך הדבר השתנה אחרי התאונה הראשונה בכפר, כאשר המקומיים נזקקו לסיוע רפואי. תוך כמה חודשים היו האחיות מקבלות עד מאה מטופלים ליום. הילדים שהופיעו שם היו כבר מטופלים שלהם, האחיות התחילו לתקשר עמם וללמד אותם קרוא וכתוב.
בשנת 1937 נעזרה האחות סטלה (אשר קיבלה את השם מריה כנזירה) בתרומות בני משפחתה האנגלית על מנת לייסד בבית עניה פנימייה עבור ילדות פרבוסלביות ממשפחות ערביות ורוסיות, פתחה בית ספר לציור איקונות וסדנת אריגה עבור נערות עיוורות, הקימה מרפאה רפואית עבור האוכלוסייה המקומית, וארגנה כנסייה ביתית בבניין דו-קומתי ישן שנבנה עוד על ידי ליאוניד. בית הספר תמך בסטנדרטים גבוהים של לימוד, ואף זכה לשבח רב מן הנציב העליון סר אלן קנינגהם. פרט למקצועות הלימוד הרגילים של בתי ספר ירדניים, כללה תכנית הלימודים גם את חוקת האל, היסטוריה של הכנסייה וזמרה כנסייתית, ובכיתות הגבוהות גם לימודים של השפות הרוסית והאנגלית. אולגה אלייבה, בוגרת של מכון סמולני, מונתה למנהלת הפנימייה. בחינוך הילדים נעזרה אף במחנכת המיומנת האחות אולגה, אחייניתו של פרופסור מצ'ניקוב. לימוד השפה האנגלית נעשה על ידי האנגלי הפרבוסלבי, הארכימנדריט לזר (מור) שהגיע במיוחד מהודו לירושלים.

בשנת 1938 העבירה האם מריה את בית הספר בבית עניה לאחות קתרין, אשר קיבלה את השם מרתה עם נזירותה, וייסדה משכן נזירות בגת שמנים.

כעת מהוות קהילות בת עניה ומנזר הנשים בגת השמנים קהילה גדולה אחת.

האתר המקודש המרכזי של בית עניה הוא קבר לזרוס, ממנו יצא בציוויו של ישוע המשיח ארבעה ימים אחרי מותו. הקבר נמצא בכפר עצמו, לא רחוק מדרך ירושלים. קבר לזרוס הוא מערה מרובעת עמוקה בסלע. עשרים וארבע מדרגות תלולות מוליכות אל המערה הראשונה, עם כס אבן הסמוך לקיר. חמש מדרגות נוספות מובילות אל מערה חשוכה לגמרי, היא מקום הקבר ממש. הלנה הקדושה הציבה מעליו מקדש אשר הומר חלקית למסגד. בימינו שייך המקום למוסלמים אשר מאפשרים לבקרו תמורת סכום קטן.
מעל למקום הזה, מציינות שתי חורבות של מבנה מסיבי את מקום ביתו של שמעון המצורע, בו אכל ישוע המשיח יחד עם לזרוס שקם לתחייה ועם אחיותיו.
מול החלקה הרוסית ובית הספר נמצא מנזר הנשים היווני, מנזר "הפגישה", המוקדש לפגישתו של ישוע עם מרפה. במרכזו עומד מקדש קטן ויפה עם איקונוסטאזיס רוסי, כולו מעוטר על ידי נזירות רוסיות. מימין לאיקונוסטאזיס ישנה אבן מזן מקומי, עליה נח כביכול ישוע כאשר פגש את מרפה. בית כנסייתי גדול ובתי נזירות מקיפים את החצר בו נטועים עצים ופרחים. שתי מערות נמצאות בסביבה.
בית עניה הרוסית מארחת בה קבוצות קטנות של צליינים רוסים פרבוסלבים בתקופת הקיץ, ויוונים עם חג הפסחא. במבנה הישן מוצבת כנסייה קטנה בה נערכת ליטורגיה עבור ובהשתתפות ילדים בימי חמישי. מעל לאבן המוזכרת ניצב בית תפילה קטן.
בשבת של לזרוס נערך בבית עניה שימוש חגיגי בקודש, ותהלוכת צלב יוצאת אל האבן.

בשנת 1972, בית הספר הרוסי הפרבוסלבי מצא את עצמו על סף סגירה בשל העדר תלמידות נוצריות, התקבלה החלטה עקרונית להעביר את בית הספר לבעלות פרטית ולרשום אותו כבית ספר כללי. מאז החלו לקבל לתוכו מוסלמיות, מה שמצד אחד הפיח רוח חדשה במוסד, ומצד שני העמיד את מארחיו הנוצרים במצב של "הישרדות יומיומית".
על פי פרסומי הכנסייה הרוסית, נכון לשנת 2015, כ - 415 ילדות לומדות בבית הספר, כאשר רק אחדות מהן נוצריות וכל היתר מוסלמיות.
בבית הספר לומדות ילדות ממשפחות ערביות עניות ובעייתיות של הכפרים הערביים הסמוכים, בגילאי שבע עד חמש-עשרה. הערבים המוסלמים המקומיים מוסרים את בנותיהם לבית הספר בחפץ רב, שכן רמת הלימוד שם גבוהה מהפלסטינית המקובלת, והילדות יכולות לחיות בפנימייה בתמיכה מלאה של קהילת גת שמנים. הילדים מקבלים תכנית לימודים כלליים על פי התכנית הפלסטינית, עם לימוד מוגבר של השפות האנגלית והרוסית, מתמטיקה ולימודי טבע.
חוקת האל נלמדת על ידי הילדות הנוצריות, בעוד שהמוסלמיות לומדות קוראן. ילדות עם קשיי למידה מקבלות שיעורי תגבור על פי תכניות מיוחדות של הוראה מתקנת. הילדות מקבלות שיעורים מיוחדים בנושאי חינוך גופני, שירת מקהלה, מוזיקה, מקבלות כישורי עבודת יד ועורכות הכרות עם אמנות מעשית.
כמה מנזירות גת שמנים שחיות שם משמשות בתפקיד אפוטרופסיות עבור בית הספר, וזאת למרות שכמעט כל סגל ההוראה (כשלושים מורים) הם מוסלמים.
בית הספר הנוצרי בעיר מוסלמית של שמונה-עשרה אלף תושבים מתקיים בתנאים לא פשוטים. כמעט כל הנוצרים נמלטו מזמן מבית עניה. האוכלוסייה המקומית מציבה דרישות משלה כלפי החינוך. כמעט מדי לילה הופך שטח בית ספר למפלט עבור נרקומנים מקומיים, אשר מטנפים את בית הספר תוך שימוש בסמים.
אולם לדברי המנהלת האופטימית של בית הספר, הנזירה מרתה (ואל): "כל ערבי שמכבד את עצמו ומעוניין איכשהו בחינוך של ילדיו, יאסוף אולי את הגרושים האחרונים, אבל ישלח את ילדו דווקא לבית ספר נוצרי פרטי. הם לא חוששים ממעבר ילדיהם לפרבוסלביות, ולוקחים בחשבון את זה ששבבית הספר יש סימבוליקה נוצרית. למרות זאת, אנחנו בהחלט מתהלכות על חוד התער - לפעמים יש התפרצויות של אי נחת הן מקרב

ההורים והן מקרב המורים. למשל, המחצית הראשונה אצלנו נגמרת ממש בחג המולד, ואנחנו מנסים לקיים את הארוע הבית ספרי ברוח חג המולד. מדי שנה זה מספק עבורנו פתח ללא מעט דאגה, מאחר ויש תגובות שונות מקרב ההורים. בשנה הזו למשל למדו הילדים שירי חג מולד בערבית - החגיגות שלנו נערכות בדרך כלל בשלוש שפות: ערבית, אנגלית ורוסית. השירים הכילו את המילים "אם האלוהים". למחרת היום באה אלינו קבוצה של הורים כועסים: "הילדים שלנו לא יוציאו מהפה כאלה מילים!". אבל בכל זאת ניסינו למצוא איתם שפה משותפת. במקרה הזה פתרנו את העניין כך: הילדים שלא רצו לשיר את השיר הזה, לא שרו".[108]

על אף שמדובר בבית ספר פרבוסלבי, אף אחד מהכנסיות הפרבוסלביות לא משתתפת במימונו, אל אף שיו"ר החקפ"פ ס"ב סטפאשין הבטיח בשנת 2008 להקצות אמצעים לתמיכה בבית הספר הרוסי האחרון שנותר בארץ הקודש, בבית עניה, ואילו מרק, הארכיבישוף של ברלין וגרמניה, רק רטן בנוגע להעדר סגל רוסי ולאמונתן המוסלמית של התלמידות.

ואמנם, מתקיים בית הספר רק בגלל נטיות ההתפשטות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית.

7.13 חלקות בכפר שילוח (סילואן) ובנחל קדרון בירושלים

שמו של הכפר הערבי סילואן נובע מבריכת השילוח המוכרת מהתנ"ך (שמות 8: 6, יוחנן 9: 7-11). ממש כאן, על יד מעיין גיחון, נוסדה פעם ירושלים, כאן היה הגרעין ההיסטורי של "עיר דוד" העתיקה (שמואל ב'. ה' ט')
מצדה המזרחי הוגבלה העיר על ידי הערוץ של נחל קדרון שעל גדותיו שכן אתר הקבורה של ירושלים בימי דוד ושלמה ('קבר בני העם', המוזכר במלכים ב' כ"ג ו'; ירמיהו כ"ו כ"ג; ירמיהו ל"א מ')
כך למשל, מזכיר התנ"ך הקמת מצבה עבור אבשלום בן דוד בערוץ נחל קדרון:
וְאַבְשָׁלֹם לָקַח, וַיַּצֶּב-לוֹ בְחַיָּו אֶת-מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק-הַמֶּלֶךְ--כִּי אָמַר אֵין-לִי בֵן, בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי; וַיִּקְרָא לַמַּצֶּבֶת, עַל-שְׁמוֹ, וַיִּקָּרֵא לָהּ יַד אַבְשָׁלֹם, עַד הַיּוֹם הַזֶּה (שמואל ב'. י"ח י"ח)

לאחר נפילת ממלכת יהודה ועד לימינו אנו, שינו אחוזות הקבר את ייעודם, חרבו ונבנו מחדש, אך תמיד התגוררו שם ערבים שבתיהם נבנו ממש מעל הקברים. לא פלא שהחוקר הידוע צ' וורן אפיין אותם כך "תושבי סילואן הם כנופייה חסרת חוק, ללא ספק הגזלנים המנוולים ביותר בפלשתינה כולה".[109]
כבר בשנת 1920, בהוראת השלטון הבריטי, הוכר כל השטח שבין החומה הדרומית של אל-חרם א-שריף (הר הבית) לבין בריכת השילוח כ"מקומה של עיר דוד העתיקה המכילה מצבות היסטוריות אשר מהוות עניין עבור כלל עולם התרבות".[110]

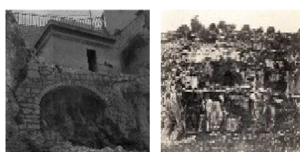
[108] האתר פרבוסלביות.רו "שירות לא פשוט בעולם המוסלמי" - שיחה עם הנזירה מרתה (ואל), מנהלת בית הספר הפרבוסלבי בבית עניה (פלשתינה). 2008. בכתובת: http://www.pravoslavie.ru/4796.html
(Сайт Православие.ru «Непростое служение в мусульианском мире» Беседа с инокиней Марфой (Валль), директором православной школы в Вифании (Палестина))

[109] Warren C. Underground Jerusalem. L., 1876. P. 149

[110] http://www.iaa-archives.org.il

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל טוענת לבעלות בחלקות בכפר השילוח ובנחל קדרון בירושלים המכילות מערות קבורה, ובמיוחד את האתרים "מצבת השילוח" ו"עולייה".

1. חלקה בכפר שילוח (בימינו כפר סילואן) בשטח של 684 מטר רבוע (על פי נתוני שנת 1990 - 409 מטר רבוע) אשר נרכשה עוד על ידי הארכימנדריט אנטונין. החלקה מוקפת גדר אבן וסיד, ונמצאת בצדו הצפוני של הכפר סילואן. ב1900 הועבר האתר על שמו של יו"ר החקפ"פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ', והוא ומורכב משתי מערות חצובות בסלע:

א. מערה עם שוליים - נקראת מעירת אז-זונר ("מערה עם חגורה, או עם שוליים") או "קבר בת פרעה" (כאשר הכוונה היא למקדש אלילי אשר נבנה על ידי שלמה המלך לבת פרעה שהייתה אחת מנשותיו הרבות - מלכים א', ג' א'). או "מצבת השילוח" כפי שהוא מכונה בספרות המחקרית.

ב. מערת "חכורת אל-בידר" - או "שדה החיטה" כפי שהיא מכונה בספרות - "עולייה", המכילה מערת קבורה יהודית עתיקה החצובה בסלע ושרידים של כנסייה ביזנטית - חלק מגבס עתיק וכתובת בשפה הסורית. כעת האתר אינו זמין כלל למחקר. לפני מספר שנים נסגר הפתח למערה והיא עצמה נחסמה על ידי בית מגורים חדש.[111]

2. חלקה בשטח 28 מטר רבוע אשר נרכשה על ידי הארכימנדריט רפאל בשנת 1898 ("פס אדמה על יד מערה") ליד החלקה הקודמת.

3. חלקת וארה אד-דובב, אשר נרכשה על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנת 1866 מכילה שתי מערות, שהגדולה בהן נקראת רומייניה או דיר עסינייה מדרום מערב לירושלים, במקטע של נחל קדרון הנקרא ואדי סוארה, לכיוון הלאורה של סאבה הקדוש. החלקה מורכבת מפיסת אדמה, מאה מטר אורכה ו - 25 מטר רוחבה הנמתחת מצפון-מערב לדרום-מזרח. שטחה המדוייק הוא 2493.51 מ"ר. בפינה הדרום-מערבית של החלקה נמצא פתח למערת קבורה גדולה עם מבואה וחמישה חדרים עם שלושים מדפים. לפי דעתו של הארכיאולוג הרוסי הנודע, פרופסור של האקדמיה הרוחנית של רייב א"א אולסניצקי, מדובר על קברו של יאשיהו מלך יהודה. החלקה רשומה על שמו של יו"ר החקפ"פ סרגי אלכסנדרוביץ'.

4. חלקה שנרכשה על ידי הארכימנדריט לאוניד (סנצוב) בשנת 1910 ליד מערת רומנייה, "בדרך למנזר סאבה המבורך", מורכבת משתי חלקות בשטח כולל של 10,214 מ"ר.

[111] יאנה צ'חנובץ (רשות העתיקות ירושלים). "מצבת השילוח והעוליה". ארכיאולוגיה של החלקות הרוסיות בעיר דוד; ארכיאולוגיה רוסית, 2013, מס' 4, עמ' 143-152
http://www.academia.edu/5304818/The_Siloam_Monolith_and_Ulliye_Archaeology_of_Russian_Plots_in_the_City_of_David
(Яна Чехановец, "Силоамский монолит" и "Верхотура". Археология русский участков в граде Давидовом; Российская археология, 2013, № 4, с. 143-152.)

7.14 מנזר הנשים הפרבוסלבי גורני - Monastery Gorny

האתר נחשב באופן מסורתי למקום לידתו של יוחנן המטביל (המקדים), אשר הטביל את ישוע הנוצרי על פי המסורת. כאן חיה גם יליזבטה (אלישבע), דודניתה של מריה, אשר הגיעה לבקרה לאחר שהמלאך גבריאל בישר לה על ההולדת הקרובה של בנה. יש למאורע זה מקום נכבד מאד במסורת הנוצרית. שכן הוא מסמן את הפגישה הראשונה בין יוחנן המטביל, בנה הקרב של אלישבע, לבין בנה של מריה, ישוע המשיח.

מקום לידתו של יוחנן המטביל לא יכול היה שלא למשוך את עינו של הארכימנדריט אנטונין. הוא החליט לרכוש כאן חלקה ולהקים עליה מושבה רוסית.

בשנת 1871 נרכשו שני בתים קטנים עם חלקת אדמה סמוכה בכפר עין-כרם, כחמישה קילומטר מדרום-מערב לירושלים. בסנט פטרבורג אף הוקם ועד מיוחד לאיסוף תרומות על מנת לממן את הרכש הזה. השטח הכולל עומד על 228,776 מ״ר (על פי הנתונים האחרונים) ומורכב ממספר חלקות אשר נרכשו על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנים 1871-1889. בשנת 1894, פרט לכנסייה, הכיל השטח גם את ביתו של אנטונין עצמו, בית לשמירת גלימות הנזירים, בית סעודה, שני בתים לאירוח צליינים וגם שישה בתים ציבוריים ושלושים בתים פרטיים בהם התגוררו שמונים איש סה״כ.

בפרט, השטחים בהם נמצא כיום בית החולים הדסה עין כרם ודרך הגישה אליו גם היו שייכים לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. לאחר עסקת ״התפוזים״ הועברו אדמות המנזר לשימוש עירוני.

בחלקה שנרכשה הוקמה קהילת נשים על פי דגם מנזרי. הראשונה לשכון בה הייתה הנזירה פאבלה. תחילה גרה במערה, אך עם הזמן ובברכתו של האב אנטונין עברה לבית שנבנה במיוחד עבורה. לאחר מכן הופיעו גם אחרות. החלקות הוקצבו להן לא רק לצרכי מגורים אלא גם עבור גינות ירק וצרכי משק בית אחרים. בשנת 1886 קיבלה הקהילה מעמד של מנזר. אם המנזר הראשונה הייתה הנזירה ולנטינה. בעת כהונתה פתח המנזר סדנאות לציור איקונות ולתפירת זהב, אשר אפשרו לו להתפרנס בכוחות עצמו.

פיתוח השטח התנהל באופן כאוטי למדי, והבתים המשמשים את הנזירות כתאי מנזר מפוזרים גם כעת ברחבי השטח הענקי של המתחם. עם תחילת מלחמת העולם הראשונה שהו שם כמאתיים נזירות אשר עזבו את הקהילה בעת המלחמה וגלו לאלכסנדריה על מנת לשוב לאחר סיום הקרבות אל המתחם שניזוק כהוגן במהלך המלחמה. עם זאת הוא שוקם במאמציהן של האחיות, ובשנת 1924 שב וקיבל מעמד של מנזר.

שוהות רבות שהגיעו למנזר באותה העת היו נזירות -מהגרות שברחו מרוסיה אל בסרביה, משם אל סרביה ואז לארץ ישראל. רק מיעוט מהנזירות היו ערביות.

ביולי 1948, כאשר התחילו הפצצות, שוב עזבו האחיות את המנזר ועברו לממלכת ירדן.

בשנת 1883 כאן קודש מקדש בשם האיקונה של אם האלוהים מקזאן. מדובר באיקונה עושת ניסים הנמצאת באופן קבוע בתוך המקדש, אולם בהתאם למסורות שהתקבעו במנזר, הנזירות מקיפות עמה את השטח מדי יום ביומו על מנת להגן על הקהילה ממני פורענויות.

בפרט, גם סלילת מסילת הרכבת הקלה נחשבת לפורענות, שכן מלמעלה יוכלו הנוסעים להציץ בחלונות המנזר ותאי הנזירות. כך בערך נוסחו הטענות של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים והנהלת מנזר גורני בפנייתם אל בית המשפט.[112]

בשטח המנזר נמצא אף כלי קודש נוסף - אבן עליה ניצב, על פי המסורת יוחנן המטביל כאשר נשא את הדרשה הראשונה שלו. לצד האבן עומדים פסלי ראש של הארכימנדריטים אשר הוענקו למנזר על ידי הפסל הידוע ז' צרטלי. ובגינה ההגמונית נטועים פרחים לא בולטים הנקראים "סנה בוער". נטען כי ניתן לראות את הפרחים רק במנזר, כי הם פורחים רק במהלך השבוע הקדוש, ובערב יום הראשון של תחיית ישוע - קומלים.

בשנת 1910, בתקופת הארכימנדריט ליאוניד (סנצוב), החלה במנזר גורני בנייה של קתדרלה לכבוד כל הקדושים אשר נולדו על אדמת רוסיה, בנייה שנקטעה על ידי מלחמת העולם הראשונה. רק בשנת 2004 חודשה בנייתה של הקתדרלה. פרט לכך, בשנת 1987 הושלמה בנייתה של כנסיית מערה על שם יוחנן המטביל.

כעת מאכלס המנזר שישים וחמש נזירות. כולן שליחות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (הפטריארכיה המוסקבאית) אשר זכו לכבוד לשרת בארץ ישראל. משנת 1991 מתנהל תחת הנהגתה המיומנת של אם המנזר, ההגמונית גאורגיה (שצ'וקינה מחוץ לנזירות), וחיי הנזירות מלאות תפילות ועמל של אירוח הצליינים המרובים, מאחר וכמעט כל הצליינים המגיעים מרוסיה בשנים האחרונות מתגוררים במנזר (מנזר גורני מחזיק גם 4 בתי מלון: במנזר בירושלים, בבית לחם, בטבריה ובירדן (על הנהר ירדן). לכל אחת מהנזירות עבודת קודש משלה: בחדר הבגדים, חדר הסעודה, הסדנא לאיקונות או לאריגים, בספרייה או בסדנא לנרות.

7.15 סביבות מנזר גורני בעין כרם

על פי טענתה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, יש בבעלותה עוד שתי חלקות אדמה בסביבה זו.

1. חלקה על ידי מנזר גורני הנקראת אבן הישיבה, אשר נרכשה על ידי הארכימנדריט ליאוניד (סנצוב) בשנת 1913 ונרשמה מחדש בשנת 1942 על שם המשלחת הדתית הרוסית.

2. חלקה בשטח 6,204 מ"ר בכניסה לעין-כרם, במקום המכונה קריה-ג'בארי, בסמוך למנזר הפרנציסקני של הולדת המטביל.

[112] האתר פרבוסלביות והעולם.
בכתובת: http://www.pravmir.ru/russkaya-duxovnaya-missiya-v-ierusalime-dobivaetsya-prokladki-tramvajnyx-putej-vne-gornenskogo-monastyrya/
(Сайт Православие и мир.)

7.16 חצר אלכסנדר, כנסיית אלכסנדר נבסקי - Church of Alexander Nevsky

חצר אלכסנדר נמצאת ברובע הנוצרי של העיר העתיקה, ברחוב דבגה (רחוב הבורסקאים) 25, על ידי שוק המוריסטן, שבעים מטר מכנסיית הקבר וכנסיית המושיע (רדימר).

בשנת 1859, בלב ההתפשטות הרוסית בארץ הקודש, רכש הקונסול הרוסי ו"י דורוגובוז'ינוב מהכמורה האתיופית חלקת אדמה בשטח של 1,433 מ"ר אשר כונתה ביומיום "המקום הרוסי על ידי כנסיית הקבר".

אולם בעת פינוי החלקה לצורך יציקת יסודות, בתוך האדמה התגלו שיירים של קירות עתיקים ושל קשתות ביזנטיות. הובן מייד כי יש צורך בחקירה ארכיאולוגית ותכניות הקונסוליה הועברו לחלקה אחרת, ששכנה מחוץ לגבולות העיר של אותה התקופה.

במקביל, בשנת 1883, התחיל הארכימנדריט אנטונין בחפירות בהתבסס על אמצעים שעמדו לרשות החברה הפרבוסלבית הפלסטינית, ובפרט על האמצעים של הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ' והצליח לצרף אל החפירות את הארכיאולוג הבולט קונרד שיק, ואכן במהלכן נתגלו מספר תגליות ארכיאולוגיות מעניינות (חורבות של בזיליקה מתקופת שלטונו של קונסטנטין הגדול, אוסף קרמיקה, סרקופגוס מן התקופה ההלניסטית ועוד) הנמצאות כעת במנזר הנשים הפרבוסלבי שעל הר הזיתים. פונה מקום לבניית הכנסייה לכבוד הנסיך הקדוש אלכסנדר נבסקי, שבנייתה הסתיימה בשנת 1896.

יש לציין שעוד לפני תחילת החפירות הארכיאולוגיות צצו השערות על הימצאות שערי המשפט במקום הזה, מאחר והברית החדשה מציינת באופן מדויק למדי באיזו דרך הובל ישוע אל הגולגולתא. השערים היו אם כן צריכים להיות איפושהו בדרכה של תהלוכת הצלב, בין מקום ההוצאה להורג לארמונו של פונטיוס פילטוס, אחרת ישוע המיוסר פשוט לא היה מצליח להעביר את הצלב ומת במהלך הדרך.

הקושי היה טמון בצורך להוציא ולפנות כמות גדולה מאד של אדמה. החפירות חשפו את חומת ירושלים שנבנתה עוד בתקופת נחמיה, בשנת 445 לפני הספירה. מציאת הכיוון של החומה, שגובהה כשלוש מטר, יחד עם קיומה של מדרכה רומית וחורבות של שערים בעלי מפתן, הובילו את החוקרים למסקנה כי לפניהם המפתן של שערי המשפט דרכם הובל המשיח אל הגולגולתא. חומה זו ושערי המשפט נחרבו עם כיבוש ירושלים על ידי טיטוס בשנת שבעים לספירה ומעולם לא שוקמו לאחר מכן. עיצובם של שערי הענק התאים באופן מדוייק לטכנולוגיות ששימשו את הבנאים העתיקים בתקופת ישוע. מרגש עוד יותר היה הגילוי של פשפש בחומה, אשר פירש באופן בלתי-צפוי אך מילולי את אמירתו המפורסמת של ישוע על כך שנקל לגמל לעבור בנקב המחט מבוא עשיר אל-מלכות האלהים. מסתבר שלביטוי ציורי זה הייתה גם משמעות ספציפית מאד. החפירות אשר חשפו את החורבות של שערי המשפט, איתרו גם את אותו נקב המחט. בתוך חומת האבן, כמטר מהשערים עצמם, פתחו הבנאים החכמים של העבר, נקב צר ומוארך המזכיר את נקב המחט. הוא היה נחוץ על מנת שלא יהיה צורך לפתוח את השערים הכבדים עבור נוסעים מאחרים. מבעד לנקב המחט שלצד שערי המשפט, יכלו אנשים וצאן קל להידחק אל העיר. אך סוחרים עשירים קרבו אל ירושלים על גבי גמלים. מי מהם שחשש להשאיר את "ספינות המדבר" ללילה מחוץ לעיר, סבר כי מוטב כבר להתענות ולנסות לדחוק את הגמל דרך נקב המחט מאשר להשאיר אותו למאכל התנים.

החפירות הארכיאולוגיות שנערכו "במקום הרוסי בירושלים", היו הפעם הראשונה והאחרונה בה ערכו חוקרים רוסיים חפירות שיטתיות בארץ ישראל. כל יתר החפירות

הארכיאלוגיות של "חוקרים" רוסיים היו בעלי אופי מקרי, שתוצאותיהם כמעט ולא תוארו או הוצאו לאור, ובכללן תוצאות חפירות שערך הארכימנדריט אנטונין בהר הזיתים, בגת שמנים, ביפו, ביריחו ובאתרים אחרים.

החפירות נערכו באופן רוסי במיוחד: בצורה לא מקצועית להפליא, ללא שום תיעוד ותוך אידיאליזציה מופרזת. על פי עדותו של ט"ס קיבלצ'יץ', מהנדס ואדריכל בקייב: "נדמה לי שב - 13,000 שקי החמור שמילאנו באדמת פסולת, השלכנו גם המוני חפצים קטנים, מה שאפשר לשער מבחינה של הרכב אדמה דומה, ממנה נוצר עמוד אבן המשמש כתמך לרחוב הקופטי הסמוך. מתוך שטח מצומצם מאד של אדמה מעין זו, במהלך מספר דקות של מנוחה מעבודה, שלפתי 16 פיסות פסיפס הזהות בגודלן, גימורן והחומר שלהן לפסיפס של הבזיליקה בבית לחם ומערת המולד של ישוע. אילו היינו קובעים את מספר האבנים ממן זה, שללא ספק מצויות כאן בכמויות רבות, היינו יכולים לדבר עוד יותר בבטחה על כך שהאתר שלנו נוסד מחוץ לגבולות של מבני קונסטנטין הגדול. עוד קובלנה קטנה כלפי מנהל העבודות - על כך שלא ניהל יומן חפירות, שבמקרה הזה היה נחוץ במיוחד: ככל שיומן כזה היה מתנהל באופן מדויק יותר, ולו רק על ידי שפה ויזואלית בסיסית ביותר, כך היו צצים פחות ויכוחים בנוגע לסוגיות שעלו".[113]

מבנה הכנסייה על שם אלכסנדר נבסקי הקדוש מזכיר מבנה סנט-פטרבורגי טיפוסי מסוף המאה הי"ט. מסדרון קצר שקירותיו מעוטרים על ידי דיוקנים של בני המשפחה הצארית ושל פקידי החצר. קירות הכנסייה מציגים איקונות פרי עבודתו של נ"א קושלב, תמונות של א"א רפין "נשיאת הצלב", של א"נ קרמסקי, של ו"א סרוב.

חפץ הקודש העיקרי המצוי בכנסייה הוא המפתן של "שערי המשפט". הוא ממוקם בבזיליקה הסגורה על ידי זכוכית. מעליו נישא צלב המזכיר סלע טבעי. קירות הכנסייה נחים על בלוקים עצומים של אבן גיר המונחים על בסיס הסלע, אשר מיוחסים לתקופת מלכותו של הורדוס הגדול. פריטים נוספים של הכנסייה המושכים את עין המתבונן, כוללים קשת ממוצא ביזנטי, שני עמודים מן התקופה הרומית וציור קיר המתאר את ייסורי ישוע.

פרט לכנסייה עצמה, כוללת החצר גם מבנים לקבלת צליינים, מתוכם 11 מיועדים לקבלת אורחים רמי יחס, אולם קבלת פנים, חצר פנימית ומוזיאון.

למרבה הצער, חצר אלכסנדר וכנסיית אלכסנדר נבסקי פתוחים למבקרים רק על פי תיאום מראש, וכבר הרבה זמן מהווים מוקד לסכסוכים בין קבוצות שונות בכנסייה הרוסית הפרבוסלבית.

על פי הטענה, בפועל מצויים חצר אלכסנדר והכנסייה של אלכסנדר נבסקי בניהולו של הארכימנדריט (כעת בישוף) אנטוני (גראבה), מהכרפ"ג וקבוצת אנשים בראשות אזרח גרמניה בשם נ"א הופמן הקרויה "החברה הרוסית הפרבוסלבית של ארץ הקודש" אשר רשומה במינכן. לארגון אין שום קשר לחקפ"פ.

כתוצאה מכך, במהלך השנים שחלפו מאמצע המאה הי"ט, המתחם לא שופץ מעולם. שיפוץ כלשהו נערך בשנים 2005-2006. אולם בעת החגיגות בקשר לסיום השיפוץ, אשר נערכו בשלישי ביוני 2006, בנוכחותם של האב קיריל, ראש הפטריארכיה הרוסית, הארכיבישוף מארק, ראש המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, הארכימנדריט יליסיי, נזירות מנזר גורני, אחיות גת שמנים, נציגי עיריית ירושלים, אורחים נכבדים, תקשורת ובני הקהילה, התגלה דבר העלמו של אוסף תמונות חשוב וייחודי, פרי עטו של הצייר נ"א קושלב - "מחזור הפסיון". התמונות לכאורה "נשלחו" לשחזור לאמריקה, לגלריה הפרטית של אולג ומריה בבייקוב.

על אף איחודם של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של הפטריארכיה המוסקבאית (כר"פ) והכנסיה הרוסית הפרבוסלבית בגולה (כרפ"ג), החל משנת 2015, נוקטת ממשלת

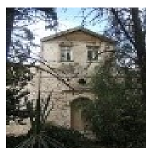
[113] אתר החדשות "עולם רוסי" ("Сайт информационного портала "Русский мир") בכתובת: https://russkiymir.ru/publications/84993/

רוסיה במאמצים לרישום הזכויות על חצר אלכסנדר וכנסיית אלכסנדר נבסקי על שם הפדרציה הרוסית.

כך למשל, בסוף שנת 2012, בישיבת החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית, הכריז שר החוץ סרגיי לברוב כי הוא בונה על החזרת חצר אלכסנדר שבירושלים לידי רוסיה (יש להניח שהוא מתכוון לידיה של הפטריארכיה המוסקבאית). - "זו לא תהיה משימה פשוטה במיוחד, אך אני חושב שעל הצדק לנצח", אמר.[114]

7.17. חלקות אחרות בעיר העתיקה ובשכונות המרכזיות ההיסטוריות בירושלים

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת גם לחלקות נוספות בעיר העתיקה ובשכונות מרכזיות היסטוריות בירושלים:

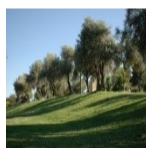
1. שטח עם שני בתים ברחוב הנביאים 64, בשטח של 2,490 מ"ר, ובו בית בשטח 634 מ"ר. השטח נרכש בשנת 1899 על ידי מ"ב מילובידובה (לימים הנזירה אופרקסיה, הגמונית של מנזר העלייה הרוסי על הר הזיתים).

2. בית ברחוב הנביאים 50, בשטח 495 מ"ר, אשר נרכש בשנת 1905 על ידי א"ג סילאייבה.

3. בית וחלקת חומסי (מריס אל-אסלי) בפינת רחובות הע"ח והצנחנים, ליד השער החדש, מרחק שני בתים מכנסיית נוטר דאם דה פראנס, בשטח של 3,127 מ"ר. השטח נרכש בשנת 1859 על מנת לשמש משכן לקונסול הרוסי, אך לאחר שזה עבר למגרש הרוסים, שימש הבניין כבית דירות לעובדי הקונסוליה.
בשנת 1964 נמכרה החלקה והבית שעליה במסגרת "עסקת התפוזים", ובשנת 1983 נהרס הבית, והחלקה נותרה ריקה.

4. חלקת אגנמי (חאכורת אל ברג'ייה) בהצטלבות רחובות הנביאים והצנחנים, ממערב לכיכר של שער שכם, בשטח של 12,410 מ"ר, נרכשה בשנת 1859.
כעת ניצבים על חלקה זו חנויות, בתי קפה, מוסכים וכדו'.

5. שטח ליד בריכת ממילא עם מחצבה ועמדת שומר בשטח 15,565 מ"ר, אשר נרכש בשנת 1857 על ידי הרוזן נ"א קושלובי-בזבורודקו. התכנון היה להקים על השטח בית

---

[114] האתר NEWSru.com בכתובת https://realty.newsru.com/article/28nov2012/puin_comlex?fb_source=ticker (Сайт NEWSru.com)

חולים עבור צליינים רוסיים ומרפאה אמבולטורית לכל דורש. בשנים 1901-1906, בעת הקמת חצר ניקולאי, שימשה החלקה כמחצבה.
בשנת 1964 נמכר השטח לישראל במסגרת "עסקת התפוזים", ובימים אלה משמש כחניון ("גן המלך דוד") עם כניסה מרחוב המלך ג'ורג'.

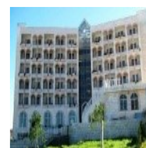
6. חלקה מדרום-מערב לבריכת ממילא, שטחו 3,677 מ"ר, אשר נרכש בשנת 1885 על ידי ב"ט מנסורוב ולימים אוחד עם המגרש הקודם.
בימים אלה משמש לחניון של העירייה.

7. חלקה באזור הצפון-מזרחי של העיר העתיקה, בשכונת באב אל-חוטה, בשטח של 1,934 מ"ר הנמשך ממערב למזרח, לאורך החומה, לכיוון של בורג' אללקלק ("מגדל החסידה"). החלקה נרכשה על ידי הקונסול ו"א דורגובוז'ינוב בשנת 1859. החלקה הכילה שני מגרשים עם באר ונטיעות, ועם מבנה דו-קומתי בשם אולד שריף.
תוכנן להקים עליה מחסה לגברים זקנים.

8. חלקה ליד מנזר סן-סימון בשכונת קטמון, לא רחוק מאחוזתו הכפרית של פטריארך ירושלים.

7.18 בית לחם

בשנות השמונים של המאה הי"ט, רכש הארכימנדריט אנטונין, לבקשתה ובכספיה של הרוזנת מ"ו דוידובה, חלקה בשם אל-אטן בבית לחם, בשטח כולל של 7,955 מ"ר, הממוקמת בסמוך לרחוב מערת החלב. הרחוב חוצה אותה לשתי חלקות לא שוות בגודלן (הצפונית בינהן בשטח של 4,461.47 מ"ר, והחצי השני, הנמצא מעבר לכביש, משתרע על פני 3,493.9 מ"ר). מאוחר יותר הועבר הרישום של השטח על שם יו"ר החקפ"פ, הנסיך הגדול סרגיי אלכסנדרוביץ'.
בשנת 1900 פתחה החקפ"פ בית ספר יסודי לילדים ערבים פרבוסלביים בבית לחם. הצוות החינוכי מנה ארבע מורות, שתיים מרוסיה ושתי בוגרות של סמינריון המורות בבית לחם. בית הספר הרוסי בבית לחם התקיים עד תחילת מלחמת העולם הראשונה. בשנות החמישים נמכר השטח לארגון הצדקה הפרבוסלבי (Orthodox Charity Society), השייך לקהילה הפרבוסלבית של בית-לחם.

ביוני שנת 1997, עם מסע הצליינות של אלכסיי השני, פטריארך מוסקבה וכל רוס לארץ הקודש, לרגל ציון מאה וחמישים שנה להקמת המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, החליטה הרשות הפלסטינים להעביר חלק מהשטח הנ"ל לידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (הפטריארכיה המוסקבאית).
נכון לעכשיו הוקם באתר בית הארחה לצליינים ממש מול כנסיית המולד. בית ההארחה מונה שמונה קומות ועומד בנקודה הגבוהה ביותר של בית לחם. הבניין מעוצב בשיש וזכוכית, ובעל אולם מרכזי מרווח ומואר מאד העובר דרך כל הקומות ומסתיים בגג זכוכית. כעת זהו המרכז הראשי למיקום צליינים רוסיים בבית לחם.

ב - 21 למאי שנת 2008, העניק מחמוד עבאס לא"ו סלטנוב, הנציג המיוחד של הנשיא הפדרציה הרוסית במזרח הקרוב, תיק מסמכים באשר להעברת החלק השני של הקרקע. הרחוב החוצה את החלקה נקרא על שמו של נשיא הפדרציה הרוסית ולדימיר פוטין לאחר פגישתו עם ראש האוטונומיה מחמוד עבאס. הנציגים הרוסים הבטיחו לבנות על השטח בית ספר תיכון דובר רוסית וערבית המתוכנן לחמש-מאות תלמידים, אולם בסוף שנת 2012, באסיפה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית הכריז שר החוץ של רוסיה סרגיי לברוב על בניית מרכז לעסקים, בריאות וספורט בשווי של כחמישים מיליון דולר, בו יוכלו הפלסטינים לעסוק בספורט ולערוך מגעים עסקיים המוקדשים לחיזוק היחסים עם האדמיניסטרציה הלאומית הפלסטינית.

בשנת 2015, בעת פגישתו של מחמוד עבאס עם ולדימיר פוטין במוסקבה, הכריז עבאס כי: "המרכז התרבותי אשר נבנה בבית לחם בסיוע רוסיה כמעט מוכן", "יש שם שבעת אלפים מ"ר, כמה אולמות של אמנויות לחימה, ג'ודו, פנטקרטיון, קרב חופשי ואגרוף". המרכז כונה "דאר אל-רוסיה" ("בית רוסיה").[115]

קיריל, פטריארך מוסקבה וכל רוסיה, הכריז בפגישתו עם מחמוד עבאס כי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מביעה את תמיכתה לשאיפות והמשאלות החוקיות של העם הפלסטיני. הפטריארכיה המוסקבאית מקדמת בברכה את כל ההחלטות של הרשות הפלסטינית. הפטריארך העניק לעבאס את אחד מהעיטורים הכנסייתיים הבכירים ביותר - אות התהילה והכבוד מהמעלה הראשונה, ומחמוד עבאס השיב בהתרגשות כי "הפלסטינים המוסלמים רואים את בכל האזרחים הנוצרים כאחים".[116]

בינואר שנת 2018 הוצבה בבית לחם, כמה עשרות מטרים מהכניסה אל כנסיית המולד, אנדרטה לקוסמונאוט הראשון יורי גגרין (פסל ראש מברונזה המציג את גגרין בקסדת חלל). "גגרין הרוסי בעיר פלסטינית - זה המשך הנוכחות הרוסית שתמיד התקיימה בפלשתינה, החל מהמאה הי"ט", אמר נציג רוסיה ברשות הפלסטינית איידר אגנין.[117]

לא ניתן שלא להתפעל מן הצביעות המוסלמית, שכן בית לחם של ימינו מוסלמית כמעט לחלוטין וכלל לא מעודדת פעילות מיסיונרית. מרבית הנוצרים, אשר היוו פעם את עיקר האוכלוסייה של בית-לחם, נסו מן העיר, ומקרב הנוצרים הפרבוסלבים נותרו אך בודדים.

כך, בשני באפריל של שנת 2002, בעת חגיגות הפסחא, השתלטו "פטריוטים" מוסלמים על כנסיית המולד והעמידו דרישות פוליטיות בפני ישראל. הם התבצרו שם למשך 39 יום, עד אשר הישראלים, "סחוטים" על ידי דעת "הציבור הבינלאומית הפרוגרסיבית", נאלצו לשחרר את המחבלים ולהבטיח שאלה לא יאסרו.

החבלנים של חיל ההנדסה היו הראשונים להיכנס לכנסייה המשוחררת, ולא לשווא. הם נאלצו לפרק כארבעים מטעני חבלה. המראה והריח של הכנסייה היה מחריד ממש! הכל היה מזוהם - בדלי סיגריות, שפופרות של משחת שיניים, שאריות אוכל. הכל היה ספוג כל כך בריח של שתן שהנזירים חששו ברצינות כי לעולם לא ניתן יהיה למגר את הריח!

בעריסה בה הניחה הבתולה הקדושה את ישוע היילוד, צלו המוסלמים שיפודים על האש!

הנוצרים שתקו!

---

[115] אתר "רוסקאיה גזטה" בכתובת https://rg.ru/2015/04/14/abbas.html
(Сайт Российской Газеты.)

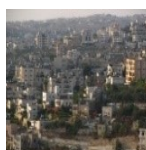
[116] האתר הרשמי של פטריארכיית מוסקבה, בכתובת: http://www.patriarchia.ru/db/text/4040084.html
(Официальный сайт Московского Патриархата.)

[117] אתר NEWru.co.il בכתובת http://www.newsru.co.il/mideast/19jan2018/gagarin805.html
(Сайт NEWru.co.il)

להפך - שמא מצו מצפונם, שמא בגלל החשש מפני המוסלמים, יצאו הפרבוסלבים של הכנסייה הרוסית ובפרט ההירומנאכוס פאופן וגינו בחריפות את פעולותיהם של החיילים היהודים ששהו בבית המלון מול כנסיית המולד, על מנת להוציא מן הכנסייה את המחבלים המוסלמים. החיילים, לדבריו, ממש הורידו וילונות מהחלונות![118]

לטענת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, רכש הארכימנדריט ליאוניד, בין השנים 1909-1914, עוד חלקת אדמה בכפר בית סאחור שעל ידי בית לחם ("בשדה רועי הצאן") בשטח של 12,000 מ"ר.
כעת נמצאים בחלקה זו בתי מגורים.

7.19 בית ג'אלה

בית ג'אלה היא נקודת ישוב עירונית הנמצאת בין השכונה הפרברית גילה שבירושלים לבין בית לחם. מזוהה עם גילה המקראית, עיר של שבט יהודה ומולדתו של אחיתופל, רעו ויועצו של המלך דוד, אשר בגד בו מאוחר יותר כאשר ערק לטובת בנו המורד אבשלום.
בבית ג'אלה ניצבת אחת מהכנסיות העתיקות ביותר המוקדש לניקולאי הקדוש בעל-הנס (המאות הי"ג-י"ד) ובה קבור על פי המסורת ישי, אביו של המלך דוד. הכנסייה פורקה ונבנתה מחדש בשנת 1923, ובמהלך העבודות על המזבח נתגלה מסתור בן המאות החמישית-שישית המציין את מקום גבורותיו של ניקולאי בעל-הנס בעת מסע הצליינות שלו אל פלשתינה. המסתור שימש תחילה כמקום קבורה, ולאחר מכן כחדר אוצר.
כאן ממוקמת גם כנסייה עתיקה המוקדשת לגאורגי המנצח (ג'ורג' הקדוש) שם נמצא אחד מהאזיקים בהם נכבל ואיקונה עתיקה עושת-פלאות של גאורגי עצמו, המרפאת למטורפים. כעת המנזר פעיל. הגן שסביב המנזר, בו צומחים עכשיו זיתים וענבים, שייך על פי המסורת לאמו של גאורגי הקדוש. לא רחוק מהמנזר נמצא מעיין קיפריאן הקדוש, וקצת הרחק ממנו נח "עמק אשכול" - מקורו של אותו אשכול הגפן שהביאו המרגלים למשה בקושי, מרוב גודלו ומשקלו.

מובן שבית ג'אלה - "כפר בז'לובו" כפי שנקרא בפשטות על ידי הרוסים, לא יכול היה שלא למשוך את תשומת לבשם של הצליינים הרוסיים ושל הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית. בשנת 1866 רכש הארכימנדריט אנטונין, ראש המשלחת הדתית הרוסית, חלקת אדמה בבית ג'אלה - אשר זכה לשם 'החלקה בדחרה', בשטח של 9,726 מ"ר, ובשנת 1869 - חלקה נוספת, בשטח של 2,700 מ"ר אשר התמזגה עם הראשונה לכדי חלקה בשטח 13,177 מ"ר.

מבנה חדש נבנה בשטח והוא קלט את בית הספר הרוסי הראשון לילדים ערבים בירושלים אשר נפתח עוד בשנות החמישים של המאה הי"ט על ידי המחנכת והפעילה

---

[118] אתר וסטי.רו בכתובת: http://www.vesti.ru/doc.html?id=1172&cid=9
(Сайт Вести.ru)

הדתית א״פ ודרובה. הכספים למבנה בית הספר ולתחזוקתו נתרמו על ידי הקיסרית מריה אלכסנדרובנה, רעייתו של אלכסנדר השני. לאחר שלוש שנים פתחה החקפ״פ סמינריון למורות על בסיס בית הספר, על מנת להכשיר מורות לבתי הספר הכפריים של פלשתינה.

בסמוך לכך, מימנה א.א. פוטיאטינה (בתו של א״ו פוטיאטין, האדמירל והדיפולמט המפורסם אשר חיבר את ההסכמים הראשונים בין רוסיה ויפן), מרפאה אמבולטורית אשר שירתה לא רק את המורות והתלמידות של הסמינריון, אלא את כל תושבי הסביבה. המתחם של בית הספר והסמינריון לא השתמר עד ימינו.

בית המרפאה האמבולטורית הפך בימים אלה לבית קפה, ואילו החלקה בה שכנה בית הספר והסמינריון לנשים, נמכרה לרשויות העירוניות של עיריית בית לחם.

מבין שישה וחצי אלף התושבים של בית-ג׳אלה, בעברה יישוב עם רוב פרבוסלבי, כעת נותרו רק כמה עשרות של משפחות נוצריות.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לעוד חלקה הנקראת ״ראס-אונה״, השוכנת על פסגת הר באותו השם, בשכנות לישוב בית-ג׳אלה. שטח החלקה, על פי נתונים משנת 1990, עומד על 9,519 מ״ר, והיא נמצאת במרחק של כחצי שעה הליכה מהחלקה המתוארת (החלקה בדחרה), על פסגה שטוחה של הר, ממנה נפרשת תצפית יפיפיה על הים התיכון. החלקה נרכשה על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנת 1873, ואילו בשנת 1907 הקים שם הארכימנדריט ליאוניד בית מחסה לצליינים עם גידור אבן על בסיס יבש.

7.20 מנזר חריטון המבורך. הלאורה של חריטון המבורך בפרן. מנזר פרן (עין פרן).

המנזר של חריטון המבורך במדבר יהודה נמצא בקרבת שכונות הפרברים הצפון מזרחיות של ירושלים, ליד הישוב הישראלי נופי פרת, ושמורת הטבע עין פרת *[בערבית עין פרה - מעיין העכבר].*

מנזר חריטון המבורך או הלאורה של חריטון נחשב למנזר העתיק ביותר בארץ הקודש - ומכאן בעולם כולו, שנוסד עם שחר הלידה של מוסד הנזירות בנצרות.

אורח החיים המנזרי התחיל במצרים, בעת הרדיפות נגד הנוצרים.

הנזירים חיו חיי התבודדות באזור ואדי נטרון שבמערב מצרים, והיו מתאספים בכנסיות רק בימי ראשון ובחגים הגדולים לצורך תפילה משותפת. הם היו מפקידים עצמם לידי ייסורים ומחסורים שונים ומשונים, ועושים חייהם בתפילה לא נפסקת ובצום חמור (מסתפקים בכמויות קטנות של לחם ומים בלבד). במאה הרביעית, קמות גם בארץ ישראל מספר יישובים של נזירים, אשר לימים זכו לשם לאורות. הלאורה מורכבת מתאים עצמאיים רבים עם מקדש משותף אחד, בו משמש הכומר או איש הדת, דורש בפני הנזירים ומחבר אותם לחיי הכנסייה.

כך נוסדה הלאורה הראשונה בשנים 330-323 (ועל פי מידע אחר, בשנת 285 לספירה), על ידי חריטון המבורך בפרן שבמדבר יהודה. הלאורה חוותה לא מעט תקופות קשות. הנזירים שחיו כאן נאלצו להתגונן, במידה משתנה של הצלחה, מפני פרסים, צלבנים, ערבים ותורכים. פעמיים נחרבה הלאורה על ידי מוסלמים.

ישנה אגדה יפה אודות חריטון המבורך ועל המנזר הראשון שייסד.

חריטון המבורך (הנקרא גם חריטון המוודא), חי בראשית המאה הרביעית, ובהיותו מאמין נוצרי, עבר רדיפות בעיר קוניה, תחת הקיסרים גלריוס (305 עד 311), מקסימינוס דאיה (313-305) וליקניוס (324-311) על כך שחשף את אפסותם של האלילים הפגניים

והטיף לאמונה באל אחד - ישוע הנוצרי. חריטון נכלא וספג עינויים קשים בכלא, אך נותר בחיים, וכאשר שככו מעט הרדיפות, שוחרר לחופשי. לאחר שיצא מבית האסורים, נשבע על ויתור מתענוגות העולם הזה, החל לחיות רק למען תהילת האל ועלה לירושלים על מנת להודות על שחרורו מהכלא. בהיותו בדרך, בקרבת ירושלים, הותקף על ידי שודדים בואדי קלט, אשר התאכזבו קשות בראותם כי הנזיר הנודד לא נשא עליו שום דבר בעל ערך. הם קשרו את חריטון, הביאו אותו למערה והשליכו אותו שם על מנת להרגו בהמשך. בעוד חריטון הקשור שכב, מצפה למוות, התפלל בכל מאודו לישוע המשיח, וחזה כי נחש ארסי זוחל לתוך המערה ומרעיל את היין בקנקן. כאשר שבו השודדים אל המערה, הם התירו את הנזיר, שתו את היין הזה ונפלו מתים. כך מצא את עצמו חריטון חופשי לחלוטין, בתוך מערה מלאה זהב ושאר אוצרות. הנזיר הצדיק חילק את אוצרו לעניים, וסידר כנסייה במערת השודדים. מאוחר יותר הרחיב חריטון את המערה וחיבר אותה עם מערות אחרות. הבשורה אודות הנזיר הצדיק התפשטה עד מהרה בכל ארץ ישראל, וחריטון זכה לתלמידים רבים. תקנון המנזר הראשון היה נוקשה עד מאד, עם תפילה המתחילה בחצות ונגמרת לקראת הצהריים, סעודה אחת בלבד ביום ומזון מבושל שהותר רק בחגים.

מאוחר יותר יצא חריטון המבורך הלאה לתוך המדבר בחיפושו אחר התבודדות וייסד את לאורת דוקה שעל יד העיר יריחו.

לאחר מכן, בשנת 345, נטש חריטון אף את הלאורה הזו, ומצא לעצמו משכן בתוך סלעי הבקעה שליד פקוא (תקוע או תוקוע). כעת מכונה בקעה זו על ידי הערבים על שמו - ואדי חריטון. כאן הוא מייסד את הלאורה השלישית שלו, הנקראת סוקה, או פשוט 'סוכה'.

את ימיו האחרונים עשה חריטון המבורך בלאורת פרן, הראשונה שהקים, וכאן אף ביקש להקבר. חריטון נפטר בעין פרה בשנת 350 ונקבר בשטח המנזר. שרידיו נגנבו, ונמצאים בותיקן על פי החשד של הכנסייה הפרבוסלבית.

מרבית הבקעה של ואדי קלט, יחד עם מעיין עין פארה (עין פרת) והמכינה הקדם צבאית הנמצאת בו, מהווים שמורת טבע לאומית המוגנת על ידי המדינה. שמורה זו כוללת גם את את שטח מנזר פרן, את חורבות הלאורה המקורית שהקים חריטון במערה (המאה הד'-ז') ואת מטע הזיתים שעל הצוק המשקיף לבקעה, בשטח כולל של 3,700 מ"ר.

המנזר הוא בניין בן שתי קומות עם בית תפילה ותאי נזירים הניצב לרגל סלע, בו שתי מערות. הגדולה מהן שוכנת בגובה עשרים מטר ומכילה את כנסיית חריטון המבורך עם איקונוסטאזיס שצוייר על ידי נזירי הר אפון בראשית המאה הקודמת, ומערה קטנה יותר בה תלויים שלושה פעמונים לא גדולים.

בחייו של חריטון המוודה, הייתה בקעה זו חלק מהדרך בין יריחו וירושלים. לדברי נזירים בני זמננו, ניתן לבצע מסלול צליינות שכזה במשעוליו המתפתלים של הואדי, בתוך חמש שעות.

לקראת המאה הי"ט הוזנחה הלאורה של פרן וננטשה. נותרו שם רק חורבות של מבני מנזר ומדבר מסביב. האתר הנטוש של הלאורה נרכש בשנת 1903 לטובת המשלחת הדתית הרוסית על ידי ההייכרומונאכוס פנטליימון, אב המנזר של משכן הנזירים הרוסי באפון. לאחר הרכישה, השתכן פנטליימון בפרן יחד עם נזירים רוסיים אשר שיקמו את הלאורה.

לפני מלחמת העולם השנייה, ספג המנזר נזקים כבדים משריפה. רק האב גרסים נשאר מהנזירים של אפון, והוא שב ושיקם את המנזר בשתי ידיו. לאחר המלחמה נאלץ ההיירומונאכוס גרסים לעזוב לירושלים בשל זקנתו ונכותו, בה נפטר בתחילת שנות הששים.

המנזר נשאר בבעלותה של הכרפ"ג ועמד שומם וחרב לאחר פשיטות מצד מוסלמים מקומיים מענתות.

בשנת 1997, החל הנזיר הרוסי חריטון, בהתאם לשם שלקח לעצמו, לשקם מחדש את המנזר. הוא עבד כמעט לבדו, ושיפץ ותיקן לאט את המבנים ההרוסים של המנזר. כעת מתגוררים ועובדים פה עוד מספר עמלים *[אנשים אשר חיים ועובדים במנזר על בסיס התנדבותי, אך אינם מהווים חלק מאחוות נזירים ומבלי שקיבלו עליהם נדרי נזירות]*.

מאחר שואדי קלט, יחד עם מנזר פרן, נמצאים בשטח הנחשב על ידי מדינת ישראל כשמורת טבע לאומית ונמצא בניהולה של רשות הטבע והגנים, סידרה המדינה דרכי גישה אל המנזר, ניקוי האזורים הסמוכים אליו ושמירתו.

הדבר אפשר למנזר לקלוט צליינים ותיירים ולאסוף תרומות עשירות. מעבר לכך, לאחר ששוקמו הכנסיות, החל המנזר לקבל כסף מהפטריארכיה המוסקבאית, מאחר ורוסיה אינה רוצה לאבד את חזקתה בו. ביום חריטון המבורך נערכים במנזר שירותים בקודש בהשתתפות כמרים מהמשלחת הדתית בירושלים.

העמדה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מעניינת פה. היא רואה את שטח ואדי קלט והמנזר כשטחה שלה. שטח "כבוש", "משוחרר", או "במחלוקת", אך שלה. במקום הכרת תודה ושיתוף פעולה מלא עם רשות הטבע והגנים של מדינת ישראל, הכנסייה מפרה ללא הרף את סדרי הביקור במנזר על ידי הצליינים, מעסיקה עובדים פלסטיניים משטח הרשות לצורך בנייה ושיפוץ ללא האישורים מתאימים לכניסתם, מתחמקת מהשתתפות כלכלית באבטחת המנזר, סידור החנייה ויתר השירותים עבור הצליינים.

7.21 רמאללה

בעת הזו, לא ניתן לקבוע במדויק את מיקומה של החלקה 'עין אל-מזריב', אשר בעיר רמאללה. בהתאם לספרי הזכרונות ולרישומי הכנסייה, העניק הכומר הפרבוסלבי הערבי איוב חלקה זו לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בשנת 1900. שטח החלקה הוא 2,796 מ"ר (על פי נתונים אחרים 2,310 מ"ר), החלקה אינה בנויה ומוקפת חומת אבן עם מלט סיד. הכנסייה תכננה לכאורה להקים בשטח בית אכסנייה עבור צליינים.

ההנהלה הנוכחית של החקפ"פ ושל הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מסדרות את יחסיהן עם הנהגת הרשות הפלסטינית, ומבטיחות אף להקים אגף של החקפ"פ ברמאללה.

7.22 חלקות אחרות במדבר יהודה

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לבעלות על עוד מספר חלקות במדבר יהודה:

1. חלקת בית אל-חרב, בשטח 370 מ"ר אשר נרכשה על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנת 1879. החלקה ממוקמת בכניסה לכפר ענאתא, מצפון-מזרח לירושלים. בשטח החלקה נתגלו חורבות של כנסייה נוצרית עתיקה, הקשורה על פי ההשערות לזכרו של הנביא ירמיהו (שמקום מולדתו הוא בענאתא - ענתות של תקופת המקרא).

2. חלקה שנרכשה בשנת 1910 על ידי האכימנדריט ליאוניד בכפר ענאתא, העומדת כעת שוממת. החלקה היא בשטח של 1,200 מ"ר, מגודרת על ידי גדר על בסיס סיד, וביתן שמירה.

7.23 יריחו

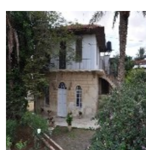

יריחו היא העיר העתיקה בעולם. על פי המקרא, לפני דורות רבים הושמדה יריחו על ידי השופרות האגדיים המוזכרים שם. הארכיאולוגים טוענים שהם חשפו את החומות והמגדלים המקוריים אשר נחרבו אז על ידי בני ישראל בהנהגת יהושע בן נון.

על פי האגדה הנוצרית, היו ישוע הנוצרי ותלמידיו עוברים פעמים רבות דרך יריחו בדרכם מהגליל אל ירושלים. בכל פעם היו תושבי העיר מקיפים אותו בהמון צופף. כך קרה באחת הפעמים כי גובה-המסים המקומי (ככלל, האדם הניבזה והשנוא ביותר בקהילה) זכי, שהיה נמוך מאד בגובהו אך רצה לחזות במו עיניו בישוע ולשמוע את כל דבריו, טיפס על עץ תאנה גבוה. משראה אותו ישוע על העץ, החליט לעצור דווקא בביתו של גובה-המסים החוטא ולהיות לו לאורח. זכי התרגש כל כך שהבטיח לחלק לעניים ולמעונים מחצית מרכושו. מאז מכונה אותו עץ התאנה - "העץ של זכי".[119]

בשנת 1873/74 על מנת להקים חצר עבור צליינים רוסיים העולים למקום הטבילה בנהר הירדן, רכש הארכימנדריט אנטונין (קפוסטין), ראש המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, את חלקת חאקורת אל-בורג' ("השדה שעל יד המגדל") ששטחה 15,127 מ"ר וחלקה ביישוב ירד אל-בלאד. החלקות המאוחדות האלו המכונות "חלקת אנטונין", נמצאות כעת במרכז יריחו. לפי האגדה במקום זה היה ממוקם ביתו של גובה-המס זכי, לכן נבנה כאן מקדש קטן (קפלה), הקרוי על שם גובה-המס זכי, והחצר כולו נקראת על שמו של יוחנן המטביל (המקדים).

במתחם ממוקמים עכשיו בית דו-קומתי לכומר, אחיות וצליינים, כמה מבני עזר, וגן ענק של עצי דקל, ענבים ופרי הדר. במהלך חפירות ארכאולוגיות בשנת 1891, כאן נמצאו, בין היתר עמודים של כנסייה ביזנטית מהמאה ה - VI, גוש של אבן ורודה, אבנים עם תמונות של קדושים, פסיפסים, כְּתוֹבֶת של האב קיריאקוס ביוונית.
לאחר המהפכה הרוסית מ -1917 החצר שייך לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה (כרפ"ג). כפי שארע גם בחברון עם מנזר טרואיצקי ואלון ממרה, עוד לפני ששבה הכנסייה הרוסית ואוחדה, החליט יאסר ערפאת לקרוץ למשטר הידידותי לו במוסקבה, וניצל את כוחותיו החמושים (כפי שמתואר בהמשך) וב - 15 בינואר 2000 בוצעה העברת החלקה הזאת לפטריארכיה המוסקבאית .

---

[119] האתר http://archaeolog.ru/media/books_2016/belyaev_jericho.pdf
RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY Edited by Academician N. A. Makarov LEONID A. BELYAEV BYZANTINE JERICHO EXCAVATIONS AFTER A CENTURY, Moscow, INDRIK, 2016

המתנה התקבלה בשמחה ובהכרת תודה עמוקה על ידי הפרבוסלבים המאמינים של רוסיה.

בדצמבר 2018 נפגשו בחצר מושל יריחו ובקעת הירדן ג'יהאד אבו אל-אסל, ראש עיריית יריחו חסן סאלח ונציגי המיסיון הרוחני הרוסי של הפטריארכיה המוסקבאית. מושל יריחו ובקעת הירדן אמר: "... אנחנו לא מבחינים בין נוצרים למוסלמים: כולם שווים לנו, כולם רצויים, יריחו הוא הבית השני שלכם.

הכנסייה הפרבוסלבית מחזיקה חלקה נוספת ביריחו, והיא חלקת אל-בירכה, המכונה גם "חלקת יואסף", בשטח של 22,500 מ"ר (נכון לנתונים של שנת 1949, בשטח של 15,375 מ"ר. בהתאם לנתוני 1990 - שטח של 11,811 מ"ר). החלקה נרכשה בשנת 1883 על ידי ההיירומונאכוס הרוסי יואסף (פלכאנוב) אשר הגיע מהר אפון (אתוס) בכספיה של הנדבנית הרוסית, האיכרה אלנה רזניצ'נקוב. מאוחר יותר הוא מסר את החלקה שברשותו לידי החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית (החקפ"פ). בשטח התבצעו חפירות ארכיאלוגיות, נתגלו שרידיה של כנסייה ביזנטית מן המאה השישית, על רצפות הפסיפס שלה. עד כה נותרו בחלקה גן התפוזים שנטע יואסף, וכמה מבני שירות שהוקמו על ידיו.

לפי טענת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, כביכול, אותו עץ התאנה עליו טיפס גובה-המס זכי בתקופתו של ישוע נשמר כאן. התאנה הוצלה מהתייבשות דווקא על ידי מומחי חקלאות הרוסים.

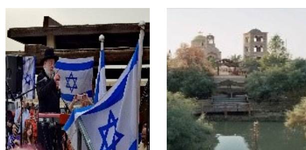
היום, למען רוסיה ובמימון רוסי, על "חלקת יואסף", ברחוב על שמו של נשיא רוסיה, ד 'מדבדב (כעת ראש הממשלת רוסיה), נבנה מתחם תרבותי ופארק מפואר עם מוזיאון להיסטוריה של פלשתינה העתיקה. לדברי ראש עיריית יריחו חסן סלאח, יעסוק המוזיאון ב"היסטוריה העתיקה של העם הפלסטיני"

וכלל לא חשוב שבמקומות אלה עמדו פעם ארמונות החורף של מלכי יהודה החשמונאים, וכי לערב הרב של העמים דוברי הערבית אשר החלו לכנות עצמם פלסטינים בסוף המאה העשרים - סורים, מצרים, ערבים מחצי האי ערב וכו' - אין שום קשר שהוא לעם הפלישתים אשר שכן כאן במאות הי"ב-ז' לפני הספירה.[120]

פרט לכך, טוענת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לחלקת "השומרוני הטוב" לצד כביש ירושלים-יריחו, אשר נרכשה בשנת 1911 על ידי הארכימנדריט ליאוניד. מדובר בחלקה מגודרת בשטח של 3,578 מ"ר (על פי נתוני שנת 1990 - 6,360 מ"ר), בה נמצא בור מים.

[120] האתר NEWSru.co.il בכתובת http://newsru.co.il/mideast/29dec2010/muzeum_a201.html (Сайт NEWSru.co.il)

7.24 מקום הטבילה בנהר הירדן וכנסיית יוחנן המטביל (המקדים)

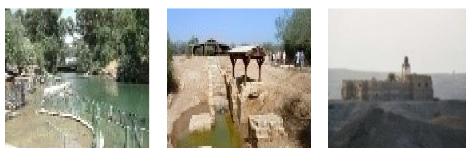
בית עברה, תורגם מעברית פירושו "מקום המעבר".
על פי המקרא, בני ישראל, בהנהגת יהושע בן נון, עשו את המעבר דרך הירדן לארץ כנען לאחר ארבעים שנות נדודים במדבר (יהושע 3, 14-17); כאן חצה אליהו הנביא את הירדן לפני שעלה לשמים במרכבה של אש (מלכים ב', ד-יא), (מלכים ב', ה-יד); יוחנן המטביל הטיף והטביל כאן (הבשורה של יוחנן 1, 28).

כנראה עכשיו לא ניתן לקבוע בדיוק גיאוגרפי באיזה חלק מהנהר צלל ישו כי בתקופה כה עצומה השתנה אפיק הנהר.

במשך תקופה ארוכה היה נהוג לחשוב כי בית עברה ממוקמת בישראל, על הגדה המערבית של הירדן, סמוך לכפר קאסר אל-יהוד, כ -4 קילומטרים מהמקום שבו נהר הירדן נשפך לים המלח.
זה הוכח בעזרת הפסיפס בגודל 15X6 מטרים המתוארך למאה ה -VI לספירה על רצפתה של כנסיית סנט ג'ורג' בעיר הירדנית מידבא (40 ק"מ מנהר הירדן), שהינו שמור להפליא ובו מפה מדויקת של ארץ הקודש עם ציון כל המקדשים הנוצריים.
המפה, על פי דיעות רוב החוקרים של ההיסטוריה המוקדמת של הנצרות, הצביעה על כך שמקום טבילתו של ישו בנהר הירדן נמצא על הגדה המערבית של הנהר. תיאופילוס, פטריארך עיר הקודש ירושלים וכל ארץ ישראל, סוריה, ערב, עבר הירדן, כנא שבגליל וציון הקדוש אישר באופן חד משמעי שישוע הוטבל על הגדה המערבית של הירדן. מכאן הוא מתחיל את התהלוכה של הצלב.

בד בבד, טוענים הירדנים כי המקום הזה, הנקרא "אל-מגתס" (צלילה), נמצא על הגדה המזרחית של הירדן, על שטחה הנוכחי של ירדן הנוכחי, ליד העיירה ואדי אל-חארר.
מסקנות האלה התקבלו על ידי ראשי הקהילות הנוצריות השונות, כולל האפיפיור יוחנן פאולוס השני, שהשתתפו בטקס פתיחת המתחם שנבנה בירדן.

כיום, באזור בית עברה האוונגלי על הנהר, הן בצד הירדני והן בצד הישראלי, נוצרו כל התנאים עבור עולי רגל המבקשים לבצע פולחן במקום (טקס רחצה או אפילו טקס טבילה). מתחמי העלייה לרגל בקסר אל-יהוד וואדי אל-חארר ("אל-מגתס") מופרדים רק על ידי נהר הירדן, כעשרה מטר רוחב.
בימים אלה האתר אינו עוד אתר צבאי סגור ואלפי צליינים נוצרים יכולים לבצע פולחן במקום (במקרה זה טבילה) שכן על פי תקנות הכנסייה הפרבוסלבית צריך לבצע את הברכה הגדולה של המים, בעיקר פעמיים בשנה: לפני חג הטבילה (19 בינואר) ובחג הפסחא.

המתחם לעולי רגל בקסר אל-יהוד נבנה על אדמות קיבוץ כנרת ב -1981 ונקרא "ירדנית". מעוטר בציטוט מתוך הבשורה של מארק (ח' 1, 9-11).

המתחם כולל שבילי הליכה, גישות נוחות למים, חדרי הלבשה, מקלחות. בחנויות ניתן לקנות או לשכור חולצות הצליינים, בקבוקים למים מהירדן, מזכרות שונות, מוצרי קוסמטיקה ומוצרים אחרים של ארץ ישראל. במסעדה מציעים לטעום דג אמנון הפופולרי בקרב התיירים, אשר גם נקרא "דג פטרוס הקדוש". כאן אפילו אפשר לקבל תעודה אישית על טקס רחצה או טבילה במימי נהר הירדן.

בשנת 1934 העבירו שלטונות המנדט הבריטי חלקת אדמה נוספת לידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בגולה (כרפ"ג) החלקה בשטח של 10,000 מ"ר, הכילה ביתן שמירה ובית תפילה ונמצאת בגדה הימינית של נהר הירדן אשר כעת הוכחה להיות בירדן. בשנת 2007 הכריזה ממלכת ירדן על העברת חלקה זו לידי הכנסייה הפרבוסלבית, לצורך הקמת חצר צליינים רוסית.

בשנת 2012, במסגרת ביקורו הרשמי של נשיא רוסיה ו.ו. פוטין לישראל, התקיימה פתיחת בית הצליינות הרוסי המפואר. בית הצליינים מיועד ל - 86 מיטות (42 חדרים זוגיים סטנדרטיים ו -2 חדרי יחיד), בניין VIP נפרד עם דירות ברמה הנשיאותית. יש כנסייה פרבוסלבית לכבוד הקדוש יוחנן המקדים, שבה כמרים של המיסיון הרוחני הרוסי מבצעים בקביעות מבצעים שירותי פולחן.[121]

כאמור, הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית השתתפה בבנית ותיקון הכנסייה הפרבוסלבית ע"ש יוחנן המקדים - המטביל של ישו בשטח ואדי אל-חארר. הוא נבנה על ידי יוונים הפרבוסלבים על יסודו של מנזר עתיק. המקדש מעוטר עם כיפות מוזהבות עם שני מגדלי פעמון, פסיפסים עתיקים וציורי קיר. מן המנזר הזה מתחילה התהלוכה הדתית של הטבילה.

7.25 חלקת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בחברון המכילה את אלון ממרה

חברון היא העתיקה בערי ארץ ישראל, אשר נבנתה על ידי צאציו של חנוך, הדור השביעי שאחרי אדם הראשון – לפי המקרא.

על פי המסורת, לאחר הגירוש מגן העדן, חיו אדם וחווה בסביבות חברון, במה שמכונה "מערת אדם וחווה". כאן, במערת המכפלה, אומרים שקבורים גם אבות העם היהודי: אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. מן השדה שקנה אברהם מתחיל גם ישראל.

לצד הדרך המוליכה מחברון לירושלים, נמצא "אלון ממרה", חוטר של חורשת אלוני ממרה אשר מוזכר עוד על ידי פלביוס יוספוס.

ספר בראשית מתאר כיצד אירח אברהם אבינו את שלושת המלאכים תחת אחד מאותם האלונים.

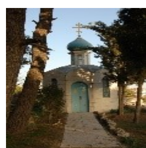
"ויאהל אברהם ויבא וישב באלוני ממרא אשר בחברון... ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי והוא יושב באלוני ממרא האמורי... " (בראשית יג, יח: יד, יג).

עבור הצליינים הרוסים היה אלון ממרה לאתר קדוש, אשר מילא עוד מימי ילדותם את חייהם הליטורגיים, הרוחניים והיומיומיים. לפיכך הוא היה כאחת ממטרות ההתפשטות הרוסית לארץ הקודש שהחלה במחצית השנייה של המאה הי"ט.

---

121 האתר https://rusdm.ru/chapel/1146

הארכימנדריט אנטונין התגבר על התנגדויות המוסלמים על ידי שקר, שוחד ואמצעים שונים "היאים לאל", ורכש בחברון 12 חלקות אדמה בשטח כולל של 72,354 מ"ר, הממוקמים 40 ק"מ מדרום לירושלים, בסביבה המכונה על ידי הערבים חירבת אל-זיבתה.
כך הייתה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לבעליה של אלון ממרה, אחד מאתרי הקודש של הכנסייה הפרבוסלבית.
בחלקה עומד בית דו-קומיתי לקבלת צליינים אשר נבנה על ידי אנטונין בשנת 1874, ומגדל שמירה שהוקם בנקודת הגובה של הגבעה בשנת 1890, ממנו נשקפת תצפית אל ים המלח ואל הים התיכון. החלקה מכילה גם מערות עם שימוש לא ידוע וגת ענבים.

בתקופת הארכימנדריט ליאוניד (סנצוב), החלה בחלקה בנייתה של כנסייה לכבוד האבות הקדושים, אך זו נקטעה בשל מלחמת העולם הראשונה. רק בשנת 1925 נשלמה בנייתה של כנסייה תלת-מזבחית מרשימה לכבוד האבות הקדושים לצד אלון ממרה שבחברון.
עוד לפני איחודה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, קיבלה הפטריארכיה המוסקבאית את אתר הקודש הזה לשימושה, ב - 17 ביוני 1996, כאשר לכבוד ביקורו של הפטריארך אלכסיי השני לחברון, גירשו מוסלמים חמושים ברוס"רים סובייטיים את הנזירי הכרפ"ג אל הרחוב על פי הוראות הפטריארכיה המוסקבאית.
מנזר זה מעולם לא ידע בתוכו אחים רבים, אך בימים האלה נמצאים בו רק "נזירים" בודדים מטעם הפטריארכיה.

בינתיים יבש אלון ממרה בהעדר השגחה והגנה מפני המוסלמים, אשר הציתו אותו לא פעם מאז.
אמנם, בשנים האחרונות מן השורש של האלון הופיעו שני בריחים צעירים, אשר נתנו לנוצרים עילה לקוות על "הצלת העולם".
בחודש פברואר 2019 נמסר כי תמוכות מתכת ששמרו על חלקו העתיק של העץ נירקבו והאלון ממרה נפל. מומחים רוסיים עובדים על שחרורו של עץ התנ"ך מן החלקים המתים. כל הרסיסים שנפלו מעץ האלון העתיק נאספו ובעתיד יוצגו עבור צליינים בכנסייה לכבוד האבות הקדושים. בשנים הקרובות מתוכננת המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, ששליטתה על המתחם בחברון, לשחזר את גזע העץ העתיק: גזע העץ המשוחזר, מוגן מחשיפה למשקעים, יותקן בסמוך למקום הצמיחה ההיסטורי.[122]

[122] האתר https://rusdm.ru/news/1971

7.26 הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לחלקות ומבנים נוספים בחברון וסביבותיו

1. חלקת בית זכריה (בתור דיר שער) בדרך אל חברון, בשטח 151,154 מ״ר, אשר נרכשה בשנת 1903. בשנת 1904 הקים הארכימנדריט ליאוניד (סנצוב), לצד חורבותיה של כנסייה ביזנטית, חצר עבור הצליינים הרוסים הפרבוסלביים לאירוח אלף איש (בית גדול ושלושה קטנים) ובשנת 1914 אורגן בחלקה זו אף בית תפילה.

בעת מלחמת 1948 מוקמה עמדה חשובה של צה״ל בחלקה זו, ובמהלך הקרבות, חרבו המבנים.

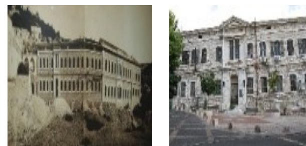
2. חלקת בלאד אנ-נצארה (או חרבת אל-נצארה), בתרגום לרוסית - ״אדמת הנוצרים״, או חורבות הנוצרים, ממוקמת בצפון העיר חברון. נרכשה בסביבות שנת 1880 על ידי הארכימנדריט אנטונין במספר חלקים, בשטח כולל של 265,000 מ״ר (על פי נתונים אחרים 1,960 מ״ר). תפקד כמטע זיתים.

כעת ממוקמים בחלקה זו מספר מבנים של האוניברסיטה האסלאמית.

3. חלקת חלאת אל-בותמה (בתרגום לרוסית - ״פיסת אדמה צרה עם אלת טרבינת״) בחברון. בשטח של 37,556 מ״ר (על פי נתונים אחרים 18,000 מ״ר).

7.27. נצרת

בעיר נצרת, מבנים רבים וחלקות אדמה רחבות היו בבעלותה של הכנסייה הרוסית.

ראשית כל מדובר בחצר נצרת אשר נרכשה בשנת 1864, ונודעה כתור ״חלקת נצרת הראשונה״, עם אדמה סמוכה בשטח של 3,134 מ״ר (על פי נתוני שנת 1984, מדובר בשטח של 4,016 מ״ר, מתוכם רק 2,064 מ״ר נתפסו על ידי מבנים). החצר נבנתה בכספי הקיסר הרוסי בשנים 1901-1904, על פי התכנית של גוטליב שומאכר - אדריכל גרמני מחיפה. המתחם הענק מורכב מארבע בניינים מרכזיים, הכוללים מגורים לצליינים, מרפאה ואמבולטוריה, בית ספר לנשים וסדנאות אומנים. עם הזמן התרחב המתחם על מנת לכלול גם את:

א. אחוזת מגלי, אשר נושקת לצד המערבי של המתחם. האחוזה, ששטחה 270 מ״ר, נרכשה בשנת 1903 בעת הקמת חצר נצרת. היא מכילה בית בן שלושה חדרים, המחוברים על ידי מסלול פנימי למסדרון של החצר, בור מים וגדר;

ב. אחוזת האחים סאלם אד-דבוע, אשר היוותה מעין המשך לאחוזת מגלי, שטחה 800 מ״ר והיא מכילה מערה גדולה. הגדר בינה לבין אחוזת מגלי הורדה, ושתי החלקות שימשו כגן וחצר אחורית בחצר נצרת;

ג. החלקה של חנא חמיס ואבו-חאמד, בשטח של 1,000 מ״ר.

בניין חצר נצרת (המכונה גם "מוסקוביה") והשטח הסמוך אליה, הועברו לרשות מדינת ישראל במסגרת "עסקת התפוזים", כאשר ברית המועצות ויתרה על חלק מהמבנים השייכים לה במדינת ישראל בתמורה לתפוזי יפו.

כעת נמצאים בשטח מחלק משטרה ועוד שירותים עירוניים של העיר נצרת.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לעוד שלוש חלקות, אשר נרכשו עבור סמינריון המורים של נצרת, על שם ו.נ. חיטרובו:

1. חלקת חאקורת את-תין ("השדה של שורוש"), בשטח של 1,480 מ"ר, מה שכונה גם "חלקת נצרת השנייה", אשר שימשה עבור תרגולים חקלאיים של תלמידי הסמינר למורים (לגברים), של החקפ"פ;

2. חלקת "גן הסמינריון", מה שנקרא "חלקת נצרת השלישית", אשר נרכשה עוד בשנת 1892, בשטח של 3,361 מ"ר (עלפי נתוני שנת 1993, בשטח של 2,437 מ"ר) עם ביתן שמירה.
כאן שוכן כעת בניין של בית ספר תיכון מקצועי בנצרת, ולידו - מה שנקרא "בית פרנק סינטרה";

3. חלקת חדג'ה-סלים עננאללה, בדרך תבור, בשולי נצרת עילית ששטחו 52,000 מ"ר (על פי נתוני שנת 1990 - שטח של 48,157 מ"ר) אשר נרכש בשנת 1914 לטובת הקמת בניין חדש של סמינריון המורים על שם ו.נ. חיטרובו.

מעבר לכך, מתפשטות טענותיה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית גם לחלקה שלצד מעיין אם אלוהים, אותו מתאר הצליין זוולף בשנת 1103: "ועל יד העיר, נובע לו הטהור שבמעיינות, אשר מוקף מכל עבר - מאז ועד היום - בעמודי שיש ולוחות שיש: משם היה ישוע הילד, יחד עם יתר הילדים, שואב מים עבור אמו".[123]
שטח זה, ששטחו 5,000 מ"ר, נרכש על ידי הארכימנדריט לאוניד (סנצוב) בשנת 1909, למטרות הקמת כנסייה.

בימים אלה עומדת באחד מהחלקים של החלקה חנות המכולת של אבו אל-נחג', ובחלק השני, מעבר לכביש "בית הידידות".

יש לציין שבהתאם לאחת הגרסאות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, הנדבנית הרוסיה מ. קיסלבה, הקימה בשנת 1894 את כנסיית אם האלוהים באימה בחלקה בבעלות הכנסייה היוונית-פרבוסלבית לזכר נסיון ההתנקשות הכושל של אנשי נצרת בישוע. על פי המסורת, כאן במקום זה ניצבה מריה וצפתה כיצד גררו אנשי נצרת הנזעמים את בנה לצוק גבוה על מנת להשליכו לתהום, אך ישוע חמק מידיהם ופנה לטבריה (קפרנאום).

המבנה החרב של הכנסייה הזו נמצא כעת באזור התעשייה של נצרת עילית.

---

[123] האתר e-reading. "האוונגליון החמישי. חלק 4: אקזוגטיקה של העובדה" ס' בלנדין. בכתובת: http://www.e-reading.club/chapter.php/1011625/26/Balandin__Pyatoe_evangelie._Chast_4._Ekzegetika_fakta.html (Сайт e-reading. «Пятое Евангелие. Часть 4. Экзегетика факта». С. Баландин)

7.28 חיפה

הר הכרמל העתיק, "יקב האלוהים" ממנו נשקפת תצפית מרהיבה אל עמק יזרעאל, זוכר את אלפי השנים שחלפו. יופיו, עצמתו ועושרו של הטבע משכו לכאן עמים בכל התקופות.

כמסופר, אליהו, אחד מנביאי ישראל של תקופת המקרא, אשר נולד כתשע-מאות שנה לפני ישוע הנוצרי, הסתתר כאן מפני רדיפות. כאן גם גבר על כופרים בדת ישראל.

על פי הסיפור המסורתי, תחת שלטונו של אחאב, מלך ישראל השמיני, התחילו בני ישראל להשתחוות לבעל ולאסטאראט, לחטוא בעריות ואף להביא קרבנות אדם. כאשר אחזה עבודת האלילים בכל שכבות העם, ראה אליהו הנביא כי פונה עמו לאבדן והחל לחשוף את הכפירה של אחאב ברבים, מנסה לשכנע אותו לחזור לאלוהי האמת. משסירב אחאב לעשות כן, הכריז אליהו כי "חַי-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו, אִם-יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר--כִּי, אִם-לְפִי דְבָרִי". ואכן הביאה תפילת הנביא לבצורת כללית בארץ כולה, ובשל הבצורת כשלו אף היבולים, והעם סבל מהחום, הרעב והצמאה. בשנה שלישית לייסורים, חזר אליהו אל הארמון, לאחר שהסתתר מזעמה של המשפחה המלכותית, והציע להפסיק את האסון ולהוכיח את אמיתות אמונתו על ידי דו-קרב הוגן מול נביאי הבעל. המאבק התרחש על הר הכרמל, עת הועלו קרבנות בפני האליל הכנעני - הבעל, ואלוהי ישראל היחיד. "וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם, וַאֲנִי אֶקְרָא בְשֵׁם-יְהוָה, וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה בָאֵשׁ, הוּא הָאֱלֹהִים", אמר הנביא אליהו "וכולם ישתחוו לו, ומי שלא יכיר בו - יומת". ארבע מאות וחמישים נביאי הבעל שמו את קרבנותיהם על המזבח והחלו לקרוא לאלילם לקבל את הקרבן, תוך שהם רוקדים כאחוזי תזזית וזועקים את תפילותיהם, דוקרים ומגרדים את עצמם בסכינים וכידונים במצב אקסטטי ומגירים דם, אך כל מאצמיהם היו לשווא. אז ניגש אליהו אל המזבח השני. הוא היה בודד, מולו ניצבו מאות כוהני בעל ואלפי עובדי אלילים, אך אמונתו הייתה איתנה. הוא בנה מזבח מתריסר אבנים, כמניין שבטיחי ישראל, חפר סביבו תעלה שמילא במים, הניח את העגל ופנה לאל בתפילה סוערת. באותו הרגע ירדה אש מהשמים אשר בלעה הן את הקרבן והן את המים שסבבו אותו. כל נביאי הבעל נהרגו והושלכו מהצוק אל נהר הקישון. לתפילתו של אליהו, גשם עשיר החל לרדת, אשר השקע את הארץ הגוועת. המלך אחאב חזר בתשובה, אך אליהו נאלץ בכל זאת לנוס להרי יהודה, חושש מזעמה של איזבל הכנענית, אשת אחאב. בעודו נמלט זכה אליהו בחזון מהאלוהים, גידל תלמיד לרשת אותו - את אלישע, ועלה בסערה השמימה במרכבה של אש הרתומה לסוסי אש. המקרא מבטיח כי הוא יחזור לאדמה לקראת אחרית הימים, על מנת לסייע בגאולתם של האנשים.

הנביא אליהו מכובד במיוחד על ידי הנוצרים, ובכללם על ידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, ולפיכך יש בחיפה מספר כנסיות על שמו.

СООБЩЕНИЯ
ИМПЕРАТОРСКАГО
ПРАВОСЛАВНАГО ПАЛЕСТИНСКАГО
ОБЩЕСТВА
Томъ XXV
С.-ПЕТЕРБУРГЪ

לא פלא כי הארכימנדריט לאוניד (סנצוב) רכש בשנת 1908 חלקת אדמה מכוסה ביער עבות בחלקה העליון של העיר חיפה, ששטחה עמד על 21,000 מ"ר (על פי נתוני שנת 1984, עמד השטח על 6,113 מ"ר), ולקראת שנת 1913 נבנתה שם כנסייה על שם אליהו הנביא.

תחילה נבנה באזור היער גם חדר אוכל עבור הצליינים הרוסיים המרובים אשר הגיעו באותה עת לחיפה דרך הים. אולם לאחר השלמת בניית הכנסייה בשנת 1913, עמד המתחם ריק. בזמן מלחמת העולם הראשונה, מלחמת האזרחים ותקופת השלטון האתאיסטי החזק בברית המועצות הפסיקו את זרם הצליינים, והכנסייה עמדה שוממת

ללא קהילה או כומר. רק בשנות התשעים, כאשר זרם הצליינים שב לתפקד לאט לאט, נשלח האב מירוסלב, כומר דובר רוסית, אל כנסיית אליהו הנביא.

כעת התמלאה הכנסייה על ידי קהילה חדשה, ובינהם ערבים חיפאים ויוצאים מרוסיה. השימוש בקודש מתנהל בשפות הרוסית והערבית, והכמרים משמשים לסירוגין.

מלבד זה, הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לעוד מבנים וחלקות אדמה, ובכללן גם אלה שנמכרו לישראל על ידי ממשלת בריה"מ במסגרת "עסקת התפוזים":

- חצר על שם ו.א. ספרנסקי עם גן ואחוזה, בשטח של כ - 3,600 מ"ר, אשר נרכשה בשנת 1902 בעזרת אמצעים שנתרמו על ידי ו"א ספרנסקי, על המדרגות מילר, מימין, לפני רח' קיבוץ גלויות (לפי מחבר האיורים - https://haifa.livejournal.com/3777359.html [https://alldubin.livejournal.com/]).

- חלקה על שפת הים ברחוב נתנזון, על יד מסגד אל-ג'רינה, בשטח של 2,015 מ"ר (על פי נתוני שנת 1990, שטח של 988 מ"ר).

- מה שנקרא "חצר רומנוב" ברחוב נצרת, המורכבת משתי חלקות בשטח כולל של 3,712 מ"ר (על פי נתוני 1985, בשטח של 2,600 מ"ר) אותה רכש הארכימנדריט לאוניד (סנצוב), בשנת 1911. כנראה כי חל בלבול ומדובר על חצר על שם ו.א. ספרנסקי (לפי מחבר האיורים - https://haifa.livejournal.com/3777359.html [https://alldubin.livejournal.com/]).
-

וגם:

- חלקה עם מבנה בן שלוש-קומות ושטח של 146 מ"ר, אשר שימש למחסנים ועומד הרוס משנת מלחמת 1948. כעת נמצא במקום זה כביש אספלט.

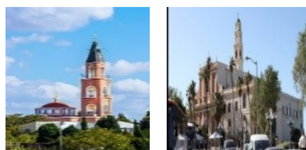

- חלקה בפינות רחוב מילר ורחוב טארק, בשטח של 525 מ"ר, ובית אשר שימש לקבלת צליינים וטיפול בהם. בית-ספר רוסי של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשטינית (לפי מחבר האיורים - https://haifa.livejournal.com/3777359.html [https://alldubin.livejournal.com/]).

7.29 יפו

כבר צליינים משנת 570 מזכירים את קברה של הצדקנית טביתא בתיאוריהם, והמסורת הנוצרית מצביעה על מקום זה דווקא כמקום קבורתה. טביתא, שפירושו

״יעלה״, הייתה תופרת, ״וְהִיא מְלֵאָה מַעֲשִׂים טוֹבִים וּצְדָקוֹת אֲשֶׁר עָשְׂתָה״, אך חלתה ומתה. שארי בשרה קראו לשליח פטרוס, אשר היה אז בסביבה, מלמד את הנצרות לעובדי האלילים. פטרוס החייה את טביתא המתה ״וַיִּוָּדַע הַדָּבָר בְּכָל־יָפוֹ וַיַּאֲמִינוּ רַבִּים בָּאָדוֹן״

החלקה המכונית ״דרבטין דביטא״ או ״גן יפו״, נמצאת בפאתי יפו, באזור הגבול אבו-כביר. שטחה הכולל הוא 33,750 מ״ר (על פי נתונים אחרים - 22,300 מ״ר), והיא נרכשה על ידי הארכימנדריט אנטונין (קפוסטין), ראש המשלחת הדתית הרוסית, בשנת 1868.

רכישת השטח והקמת כנסייה רוסית בעיר הנמל יפו, נבעה מהצורך לקלוט ולמקם את הצליינים הרבים שהגיעו מרוסיה בסוף המאה הי״ט, בעת התגברותה של ההתפשטות הרוסית בארץ ישראל. הצליינים העושים את דרכם לארץ הקודש, היו יכולים להשתמש בחצר הרוסית, שם קיבלו את כל צרכיהם במחיר סמלי ובשפת אמם.

במהלך השנים 1888-1894 הוקם פרדס תפוזים בחלקה מגודרת האבן. בחלקה הוקמה גם כנסייה על שם השליח פטרוס הקדוש, וטביתא הצדקנית, בית תפילה עם מצבת הקבר של טביתא במקום בו שכן אתר קבורה קדום, ועוד תשעה מבני אבן, מתוכם שלושה שימשו כמחסה לצליינים.

הכנסייה עצמה והפרדס הנושק לה יפים עד מאד. הכנסייה מכילה איקונוסטאזיס לבן מפואר עם איקונות רבות המוקדשות לטביתא ולשליח פטרוס. בפרדס ניתן להנות משירת ציפורים, לראות טווסים ותוכים אקזוטיים.

היה זה מפעלו האחרון של הארכימנדריט אנטונין, אשר נפטר בשנת 1894.

לקראת שנת 2000, שופצה אכסניית צליינים, אשר בכוחה לארח למעלה מ - 25 איש, אולם השמחה הועכרה על ידי צו עיכול על הקרקעות והמבנים המדוברים, אשר הוציאה עיריית תל אביב ומחלקת מיסוי הנדל״ן ב - 31.10.2008, בשל חובות הארנונה שהצטברו מצד הכנסייה בין השנים 1991 ל - 1999. החוב עומד על 12.5 מיליון שקלים (כ3.5 מיליון דולר).

המשלחת הדתית הרוסית בישראל טוענת כי מאחר והיא מהווה ארגון דתי, והנדל״ן שלה שימש לצרכים דתיים בלבד, הרי שהיא צריכה לקבל פטור גורף ממיסוי; כי חלק מהשטח של גן יפו נמסר לשגרירות הרוסית על פי הסכם בין-ממשלתי; כי הם לא קיבלו התראות על חובות המס שלהם, מאחר שאלה נשלחו לכתובת שגויה; כי המיסוי על שטחים לא בנויים בוטל לפני זמן רב; כי עיריית תל אביב החכירה חלק מהאדמות עוד בשנת 1988 לתקופה של 99 שנים, וכן הלאה.

פרט לכך, טוענת הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לאדמות ומבנים נוספים בעיר יפו:

- חלקת האדמה סאכת אס-סביל בפרבר סביל א-שיפא. השטח נרכש על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנת 1883 ונמצא לצד חלקו הדרמי של גן יפו המתואר. שטחו 79 מ״ר.

- ״בית הברון פ.ג. אוסטינוב״, אשר היה בעל גן נאה עם גן קופים ונבנה בסוף המאה הי״ט במושבה הגרמנית, מול כנסיית המושיע. כעת רחוב אורבך 6.

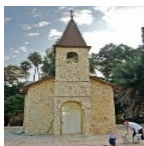
הבניין נמצא בבעלות אדם פרטי והוא אחד מהאובייקטים של התישבות גרמנית הסטורית. לא ברור איך הבית הזה קשור לנכס של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אשר מכריזה ללא שום הוכחות שבשנת 1918 הבית היה שייך לה.

האישיות והגורל של הברון הרוסי פלאטון אוסטינוב מאוד מעניינים. קצין רוסי, שהעבר לפרוטסטנטיות ונאלץ לעזוב את רוסיה.
בתחילת שנות ה-90 של המאה ה - XIX הגיע לארץ ישראל. לאחר שקנה את הבית הנ"ל ביפו, הוא הקים שם גן מפואר המאוכלס על ידי קופים ותוכים צבעוניים. הבית הפך למקום מפגש של החברה הגבוהה. בשנת 1895 אוסטינוב בנה מחדש את הבית הפך אותו למלון, שבו הוא סידר 24 חדרים: 12 חדרים נקראו על שם השבטים של ישראל, 12 על שמם של השליחים הנוצריים.
מאז תחילת מלחמת העולם הראשונה, פלטון אוסטינוב נסע לרוסיה כדי להשתתף בקרבות. שם הוא מת.
מנישואיו עם מגדלנה, בתו של היהודי מוריס קאל, היו לפלטון אוסטינוב שלושה בנים ובת. לבנו הבכור יונה נולד בן - השחקן האנגלי המפורסם פיטר אוסטינוב.[124]

- החלקה של נ"ג מיכיילוב, נציג החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלסטינית בשכונת שייח' אבראהים אל-עג'מי. שטח החלקה עומד על 455 מ"ר, ועליו נמצאים שני בתים שהוענקו לו על ידי הערבייה הפרבוסלבית ילנה דב-בס באוגוסט שנת 1901.

7.30 טבריה

המסורת הנוצרית מציינת את טבריה (מגדלה), כמקום לידתה של מרים המגדלית, שהייתה הראשונה לבשר לעולם על תחייתו של ישוע הנוצרי.
האמונה חסרת העכבות בישוע הפכה את שמה של מריה מגדלנה (מרים המגדלית) לפופלארי, על אף שהייתה אשתו של ישו ו/או פרוצה ו/או חולה במחלה נפשית. אולם ישוע הצדיק למעשה את התנהגותה, כאשר הציע שמי שאין בו חטא ישליך בה את האבן הראשונה, וכל פסיכיאטר יאשש כי "אין אנשים בריאים פסיכולוגית. יש מי שטרם אובחן...".

על שפת הכנרת, בטבריה, בשכונת ואדי אל-עמיס, על יד אכסניית הנוער של ימק"א, מחזיקה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בחלקת אדמה עצומה, בשטח של 43,512 מ"ר, אותה רכש הארכימנדריט לאוניד בשנת 1909. כיום, החלקה נמצאת בסמכותה של השליחות הרוחנית הרוסית של הפטריארכיה המוסקבאית.
בשנת 1962 הוקמה על שטח זו כנסייה רוסית טיפוסית על שם מריה מגדלנה הקדושה (Church of St.Mary Magdalene). כאן ממוקם מנזר רוסי פרבוסלבי לנשים שבו אחיותיו של מנזר גורנסקי נושאות ציות שונים: מטפלים בגן, במעיינות, בחדר האוכל.
בשנים 1997-1999, נבנה גם בית דו-קומתי עבור צליינים.
החלקה הכנסייתית יפה עד מאד. "הגן הרוסי", כפי שהוא מכונה, שוכן ממש על שפת האגם. מעיין כפר נחום (קפרנאום), שלידו ריפא ישוע את מריה מגדלנה, נמצא אף הוא בשטחו.

---

[124] ד"ר מרדכי נאור - מסיפורי ארץ אהבתי, הוצאת משרד הביטחון, 1991

פרט לכך, לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (מנזר הנשים הפרבוסלבי גורני בירושלים) בטבריה שייך גם מלון שנקרא "הבית עם העמודים" ("אל-יקוד") ולצדו חלקת אדמה, אשר על שפת הכנרת. המגרש והבית, בשטח כולל של 864 מ"ר (על פי נתונים אחרים, מ - 562 עד 773.91 מ"ר) נרכשו עוד על ידי הארכימנדריט אנטונין בשנת 1979. מדובר במבנה מבזלת שחורה, עם מגדל שהוא תא התבודדות, הסמוך למנזר ניקולאס היווני הפרבוסלבי.
במהלך שחזור המבנה בשנת 2009 נחשפו במגרש עתיקות בעלות ערך.

הכנסייה טוענת גם לבעלות על "החצר החדשה" שעל שפת הכנרת, שנרכשה על ידי הארכימנדרט ליאוניד (סנצוב), בשנת 1914, לצורך מיקום צליינים.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מזכירה שתי חלקות נוספות אשר נרכשו אף הן על ידי הארכימנדריט אנטונין, אולם המסמכים שלהם לא אושרו על ידי השלטונות התורכיים. חלקה "עם עמודים" בשטח 18,000 מ"ר וחלקה עם "מעיינות חמים", בשטח של 4,500 מ"ר.

7.31 כנא הגלילית, ראמה, עפולה, לוביא בהר תבור, טורעאן ומוג'דיל

כנא הגלילית ידועה בכך כי הברית החדשה מתארת כיצד ישוע ביצע שם את הנס הראשון שלו: בחתונה שבה לא היה מספיק יין, הוא הפך מים ליין.

הכנסייה רוסית הפרבוסלבית טוענת כי בשנות ה - 80 של המאה XIX על חשבונה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית בכפר כנא שוחזרה הכנסייה הישנה היוונית סנט ג'ורג'. כתזכורת של השתתפות החקפ"פ בבנייה עד תחילת המאה הנוכחית על הקירות של הכניסייה הונחו אייקונים של סנט סרגי רדונז'סקי וסנט אליזבת, ועכשיו האייקונים הרוסים האלה הוחלפו לאייקונים יווניים היות והמנהיגות הפטריארכיה הירושלמית מנסה להסתיר את עקבות הנוכחות הרוסית.

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית טוענת לגבי זכויותיה במקרקעין על החלקות הבאות:

<u>בכפר כנא:</u>

- בשנות ה -80 של המאה ה -XIX ארכימנדריט אנטונין (קפוסטין) עשה ניסיון להשיג דריסת רגל בכפר כנא ולכן הוא עזר בתחזוקה של בית ספר פרבוסלבי מקומי. בד בבד בשנת 1889 הוא קנה מגרש של כ -900 מ"ר, ליד האזור הקתולי, קרוב לכנסייה הפרבוסלבית. אולם המגרש הזה נתפס בידי מנזר פרנציסקני, אשר הקיף את המקום שתפס בקיר ובנה עליו מקלט קטן על שמו של סנט ברתולומיאו; *(נ.נ. ליסובוי)*

- חלקה עם גן וגינת ירק בשטח של 6,433 מ"ר, המגודרת על ידי קיר אבן ("סור אל-מוסקוב" - "קיר מוסקבה"), אשר נרכשה ע"י החקפ"פ בשנת 1896; *(נ.נ. ליסובוי)*

- חלקת "הגן הרוסי" לצד הכניסה הדרומית ליישוב, בקרבת המעיין, אשר נרכשה בשנת 1913 על ידי הארכימנדריט לאוניד (סנצוב). בשנת 1922 הוא נרשם מחדש על שם של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, בשליטה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הגולה. *(נ.נ. ליסובוי)*

<u>בכפר ראמה:</u>

- חלקה בשטח של 689 מ"ר עם בית דו-קומתי הממוקם עליה, ששטחה 229 מ"ר. החלקה מכילה גם גן, גינת ירק ובור מים, ונרכשה עבור בתי ספר דו-כיתתיים עבור נשים וגברים;

<u>בכפר לוביא, דרום קיבוץ לביא על יד הכביש בהר תבור:</u>

- חלקה בשטח של 3,767 מ"ר, אשר נרכשה בשנת 1912 על ידי הארכימנדריט לאוניד;

<u>בכפרים טורעאן ומג'דיל:</u>

- שטחים אשר אינם מתוארים;

<u>בעפולה:</u>

- חלקותיהם של האחים ניקולאי ונח'לי סורסוק, בין תחנת האוטובוס והסופר-מרקט, בשטח כללי של 10,800 מ"ר (על פי נתוני שנת 1993: חלקה אחת בשטח של 6,675 מ"ר, השנייה בשטח של 1,591 מ"ר). נרכשו בשנת 1913, על שם מנהל הסמינריון למורים של נצרת, א"ג קזמה.

7.32 טענות הרכוש של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית כלפי מדינת ישראל

העשורים האחרונים בהם הופעלה מחדש מדיניות ההתפשטות של רוסיה, התבטאו בעיקר על ידי העצמת והגדלת זכויות הקניין של רוסיה בישראל, ברוח ההתפשטות הרוסית של המאה הי"ט.

יש לציין כי חלק מן המבנים והאדמות שתובעת לה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אבדו לה עקב סיבות שונות, חלקם עקב העדר הבעלים, העדר מסמכים וכדו', וחלקם במסגרת "עסקת התפוזים" הנזכרת משנת 1964, שבמהלכה מכרה ממשלת ברית המועצות אדמות ומבנים למדינת ישראל.

כיווני הפעילות הרוסיים בהווה כוללים החזרת הבעלות על נכסים שהיו בבעלותם בעבר, למשל חצר סרגיי; שיפוץ מבנים חרבים ומוזנחים, כמו מנזר חריטון הקדוש - לאורת פרן; אך גם רכישה ובנייה של נכסים חדשים, למשל בבית-לחם ויריחו.

טענות הנדל"ן הרוסיות בישראל מתייחסות בראש ובראשונה אל חלקות ומבנים שנרכשו או נרכשו לכאורה על ידי כל הנציגויות של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, ארגונים ציבוריים וממשלתיים ואנשים פרטיים בארץ ישראל, לפני מהפכת 1917, כמו גם לאחריה.

באשר לחלק מהנכסים, מסתמכת רוסיה רק על זכרונותיהם של בני התקופה, ובאשר לחלקם האחר - על מסמכים תורכיים או בריטיים מסוימים.

למשל, חלקות אותן כבר תיארנו, אשר נמצאות ברחוב הנביאים שבירושלים, במפסרים 50 ו - 64, בשטח של 2,490 מ"ר ו - 1000 מ"ר; חלקה בשטח של 12,000 מ"ר מול שער שכם של העיר העתיקה בירושלים (חלקה שאבדה הלכה למעשה לכנסייה הרוסית עוד בתקופה התורכית, ובתקופת מלחמת העצמאות של שנת 1948 ונחרבו אף הבניינים עליה. בשנת 1970 הולאמה החלקה על ידי ממשלת ישראל עבור צרכי הציבור ושימשה כמרכז

תחבורה - כארבעה אלף מ״ר נתפסו על ידי כבישים ודרכי גישה. רוסיה טוענת לכל הפחות כי זכותה לקבל פיצויים על השימוש בחלק מהשטח למטרות ציבוריות, אולם עד כה, כל נסיונותיה לאתר בארכיונים את המסמכים העותמאניים הנחוצים לכך, כשלו); חלקה באזור התעשייה בחיפה בשטח 1,600 מ״ר; חלקה על הר הכרמל בשטח 6,000 מ״ר; חלקה בנצרת בשטח 5,000 מ״ר בה שוכן ״בית הידידות״; חלקות בכפר-כנא, לוביא; חלקות בעיר טבריה ועוד.

פרט לכך, השכרה של חלקות אדמה ומבנים מהווה מקור נאה לרווח עבור רוסיה ו/או הכנסייה הפרבוסלבית בישראל.
כך למשל, על פי הסכם עם ממשלת בריה״מ משנת 1989, שוכרת החברה הישראלית ״ימית״ חנייה בחלקה הממוקמת ברחוב קינג ג׳ורג׳ שבירושלים, תמורת סכום חודשי של 15,000 דולר; בניין המשלחת הדתית הרוסית בירושלים מנוצל אך חלקית על ידי המשלחת כיום כמשכנה של המשלחת. עיקר הבניין משמש בימים אלה את בית משפט השלום של ירושלים במעמד של שכירות מוגנת, ומדינת ישראל משלמת תמורתו שכר דירה של מאתיים אלף דולר לשנה לטובת הכנסייה הפרבוסלבית בישראל.

ח. המעמד הסוציו-פוליטי הנוכחי של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל.

8.1 פעילות המיסיון של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל.

בנוגע לפעילות המיסיון של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, יש לצטט את התבטאותו המובהקת של פאופיל פטריארך ירושלים: ״אתם יודעים הרי שהרוסים, עוד מימי שלטונה של יקטרינה הגדולה ואולי אף לפני כן, העסיקו עצמם, במובן הפוליטי, בענייני המזרח הקרוב. בינתיים המדיניות הזו לא השתנתה. הנוכחות הרוסית כאן הייתה אגרסיבית למדי והאנשים, עקב התנאים החברתיים בהם חיו, קיבלו ברצון כל צורה של תמיכה פיננסית ולא תפסו את האגרסיה התרבותית והמוסרית הזו כדיכוי״.[125]

עד למהפכת 1917 עסקו הגופים הממשלתיים הרוסיים, מייסדיה ופעיליה של החברה הקיסרית הפלשתינית הפרבוסלבית בפעילות חינוכית (מיסיונרית), ניהלו חפירות ארכיאולוגיות, והפעילו למעלה ממאה בתי ספר עבור האוכלוסייה המקומית.
כך למשל אחזה הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בסמינריון הוראה לגברים בנצרת וסמינריון הוראה לנשים בבית ג׳אלה אשר עסקו בהכנת כמורה וצוות הוראה לבתי ספר, ושורה של בתי ספר יסודיים שעצם מספרם ופיזורם הגיאורפי מעיד על ההיקף והקשיחות של פעילות רוסיה בארץ ישראל:

בתי ספר יסודיים מעורבים:
- בירושלים, עם גן ילדים (1898-1907);
- בכפר מג׳דל (שנת 1882);
- בכפר ראמה (שנת 1883);
- בכפר יסיף (שנת 1883);
- בכפר אל-בירווה (שנת 1894);
- בכפר כנא (שנת 1895);
- בכפר שעב (שנת 1895);
- בבית לחים (שנת 1(1990
- בכפר בענה (1895);
- בכפר יפיע (שנת 1896);

[125] האתר רוסופוביה. בכתובת http://www.russophobia.net/trevogi-russkogo-palomnika (Сайт Русофобия)

- בכפר אעבלין (1897) ;
- בכפר אבו-סנאן (שנת 1897) ;
- בכפר מעיליא (שנת 1895) ;
- בכפר בקיע (פקיעין) (שנת 1895) ;

בתי ספר יסודיים לבנים :
- בבית ג׳אלה (שנת 1886) ;
- בכפר ריינה (שנת 1891) ;
- בכפר סאג׳ור (שנת 1884) ;
- בחיפה (שנת 1895) ;
- בכפר טורעאן, (1895) ;
- בכפר אל-באסה (שנת 1898) ;

בתי ספר יסודיים לבנות :
- בבית ג׳אלה (שנת 1886) ;
- בכפר בית-סאחור, על יד בית לחם (שנת 1887) ;
- בחיפה (שנת 1898) ;[126] [127]

פעילות מיסיונרית זו של המדינה הרוסית והכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בקרב המוסלמים של ארץ ישראל במחצית השנייה של המאה הי״ט ותחילת המאה העשרים, נשאה פירות מסוימים. כמות הפרבוסלבים עמדה על עשרות אלפים. המצב הגיע לכדי כך שהערבים הפרבוסלבים פתחו במאבק על ניהול ענייני הפטריארכיה הפרבוסלבית, שכל השליטה בה הייתה בידי היוונים.

אך המאבק על השלטון, ההשפעה והכסאות אינו משקף את המצב הריאלי של התנצרותם של מוסלמי ארץ ישראל בימינו.
אפילו על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של הרשות הפלסטינית נראה שמכלל הערבים המתגוררים בשטחים הפלסטיניים ביהודה, שומרון ורצועת עזה, רק 46,850 הם נוצרים (בני כל הכנסיות).
הלחץ הגובר של המוסלמים, ובפרט של הפונדמנטליזם המוסלמי אשר נולד בתחילת המאה העשרים, ביטלו כליל את השפעת הפעילות המיסיונרית של הכנסיות הנוצריות בכלל, ושל הכנסייה הנוצרית הפרבוסלבית בפרט. המיסיון בקרב המוסלמים של ארץ ישראל כבר לא מצליח להשיג את מטרותיו, ומאבד את משמעותו המקורות. המוסלמים מקבלים מהכנסייה סיוע כלכלי והומניטרי (ובכללו מקומות עבודה, השכלה איכותית לילדים וכן הלאה), מנצלים את הניגודים בין הכנסייה הפרבוסלבית ויריבה הותיק והמסוכן - הותיקן, וממשיכים לשמור על זהותם המוסלמית, תוך שהם סובלים את הנוכחות הנוצרית לעת עתה.
אותו פאופיל פטריארך ירושלים, תיאר בחדות את המוסלמים כמושא פעולתה של פעילות המיסיון הפרבוסלבית: ״ערבים-נוצרים אינם קיימים. מבחינתנו קיימים רק נוצרים דוברי ערבית. אני אומר זאת מאחר שעל מנת להיות ערבי, יש להיות חסיד הקוראן. והנוצרים, לא משנה כמה ירצו לזהות את עצמם עם התרבות הערבית והעולם הערבי,

---

[126] האתר של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית "פעילות חקפ"פ בבית הספר שפלשתינה". נ' ליסובי. בכתובת:
http://jerusalem-ippo.org/history/name/2/ga/7/
(Сайт Императорского Православного Палестинского Общества. «Школьная деятельность ИППО в Палестине». Н. Лисовой)

[127] האתר של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית "בתי ספר והפעילות הבית ספרית של החקפ"פ".א' גרושבוי. בכתובת:
http://www.ippo.ru/historyippo/article/shkolnaya-deyatelnost-ippo-v-palestine-nn-lisovoy-200369
(Сайт Императорского Православного Палестинского Общества, Иерусалимское отделение. «Школы и школьная деятельность ИППО». А. Грушевой)

לעולם לא ייתפסו על ידי העולם המוסלמי כחלק מהאומה של האסלאם, של העם הערבי".[128]

יוסטוס רייד ויינר, מחבר הספר "זכויות האוכלוסיה הנוצרית באומה הפלסטינית" מומחה למשפט בינלאומי באוניברסיטה העברית ועמית במכון ירושלים למחקרי מדיניות, מציין כי "יציאת הנוצרים מהמזרח התיכון לא התחילה היום ואפילו לא אתמול. הקמת המדינות המוסלמיות במזרח התיכון ובצפון אפריקה הביאה למנוסתם של מאות אלפי נוצרים. בכל המדינות המוסלמיות ללא יוצא מן הכלל ארעה ירידה חדה במספרים של האוכלוסייה הנוצרית. באשר לשטחים הפלסטיניים, שני שליש מהנוצרים שהתגוררו בהם עזבו אותם בתקופה שבין 1948 ל - 1967, כאשר ירדן כבשה את יהודה ושומרון, ומצרים כבשה את עזה... מאז מלחמת העולם השנייה ועד היום, ירד שיעור הנוצרים ביהודה, שומרון ובחבל עזה מ – 20% עד ל – 1.7%".[129]

הסיבה העיקרית למנוסת הנוצרים, ובכללם נוצרים פרבוסלביים משטחי ארץ ישראל המיושבים בעיקר על ידי מוסלמים היא רדיפות ואפלייה מצד השלטונות הפלסטיניים והמוסלמים המקומיים.

שורש האפליה ברור אם נזכר בכך ש"החוקה" של ממשל הרשות הפלסטינית מבוססת על חקיקה מוסלמית דתית ומעניקה לנוצרים וליהודים המרכיבים כאחוז מהאוכלוסייה מעמד של ד'ימי, אזרחים סוג ב', אשר אף חוזה עמם לא יכול להחשב כמחייב ונתון לשינוי וביטול באופן חד-צדדי.

הנוצרים אשר מתגוררים במובלעות לצד המוסלמים, מהווים קרבנות של קיצוניים דתיים וחשים באימה יומיומית על עצם חייהם וחיי קרוביהם. האסלאמיסטים מקיימים מדיניות של איום ורדיפה מכוונת כלפי "הכופרים", על מנת לגרום להם למכור את בתיהם ולהגר או לחליפין להתאסלם.

לפחות ארבעה-עשר בתים של נוצרים (קתולים ופרבוסלבים), לדוגמא, נשרפו על ידי מוסלמים פנאטיים בכפר טייבה אשר בשטח הרשות הפלסטינית. לדברי התושבים של הכפר אשר נפגעו, מוקדם בבוקר חדרו כמה עשרות מוסלמים צעירים אל טייבה המאוכלסת בקתולים ובפרבוסלבים. הם רגמו את בתי ה"כופרים" בבקבוקי תבערה ולאחר מכן החלו לרסק את המכוניות החונות לידם ולחלק מכות רצח לתושבים המזנקים באימה מהבתים. פרט לבתי התושבים, הוצתו ונשרפו גם תחנת דלק, מספר חנויות וחווה חקלאית. כוחות המשטרה הופיעו רק בשלב מאוחר בהרבה, כאשר הפורעים הספיקו להסתלק הרחק, מותירים בעקבותיהם רק חורבות מעשנות.[130]

על בסיס האידיאולוגיה והפעילות של הפונדמנטליזם האסלאמי, מתדרדרת הקהילה המוסלמית לכדי עוני כלכלי, כאוס, שחיתות וכן הלאה, אשר מסייעות אף הן למנוסת הנוצרים מארץ ישראל.

אחד מהכלים לדחיקתם של נוצרים מתוך שטחים בהם מתגורר רוב מוסלמי הוא הפשע המאורגן. שלטונות הרשות, בפרט מחמוד עבאס, לכאורה ידיד גדול של הנוצרים ושל רוסיה, מחלק ביד אחת שטחים ומבנים לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, וביד השנייה מארגן את דחיקת רגליהם של הפרבוסלבים. כנופיות מקומיות הבעלות קשר עם אנשים בשלטון ובעלות פטרונים משלהן בכוחות הביטחון הפלסטיניים גוזלות בחוצפה את רכוש הכנסייה, מאלצות את הסוחרים הנוצרים לשלם דמי הגנה, חוטפות את מנהיגי העדה לצורך כופר, וכן הלאה.

לאחרונה ציין מוטי לוי, יועץ ראש העיר של ירושלים לענייני עדות נוצריות, כי מרבית חנויות המזכרות, בתי הקפה והמסעדות במזרח העיר, אשר היו באופן מסורתי

---

[128] האתר "טטיאנין דן", עיתון-אינטרנט צעירים של אוניברסיטת מוסקבה. בכתובת: http://www.taday.ru/text/111321.html
(Сайт Татьянин День. Молодёжный интернет-журнад МГУ.)

[129] האתר isra.com "בין פחד לתקווה". א' מייסטרובה. בכתובת: http://www.isra.com/lit-29989.html
(Сайт isra.com «Между страхом и надеждой» А. Майстровой.)

[130] אתר ופ"ק. עיתון כלל-רוסי שבועי. בכתובת: https://www.vpk-news.ru/articles/4547
(Сайт ВПК Общероссийская Еженедельная газета)

שייכות לנוצרים, עברו כבר לידיים מוסלמיות, ואלה שלא מכרו עדיין את רכושם נאלצים לשלם דמי הגנה לכנופיות. ערבים נוצריים אשר מסרבים להילחם ביהודים וב"צלבנים" מסומנים כ"בוגדים" וכ"גיס חמישי" על ידי אחיהם המוסלמים. הנוצרים מעדיפים לא לפנות אל עזרת המשטרה הישראלית על מנת לא להעמיק את "אשמתם".

כתוצאה מכך, עוד לפני עשור גרו בירושלים כעשרת אלפים ערבים פרבוסלביים בלבד, ואילו כעת חיים בה לא יותר מחמשת אלפים נוצרים מכלל העדות. רוב הנוצרים מעדיפים לנטוש הכל ולהגר. ערים שהיו קודם נוצריות כמעט לחלוטין, כגון בית לחם ובית ג'אלה, הופכות למוסלמיות עקב הגירתם ההמונית של חסידי ישוע.

רומן רדואן, אב הקהילה הפרבוסלבית דוברת הרוסית של צפון הארץ והגליל, מספר כי המוסלמים בבית לחם, עיר בה עד לא מזמן התקיימה הקהילה הנוצרית הגדולה ביותר במזרח התיכון, יוצרים אווירה שאינה מאפשרת חיים, הם תופסים רכוש, מגרשים אנשים, מטרידים נשים, מאיימים על ילדים. על אף מערכת היחסים החיובית שהתקיימה בין הנוצרים לשכניהם המוסלמים לאורך הדורות, עוסקות הרשויות המקומיות והכלליות בדחיקת רגליהם של הנוצרים.[131]

הרווח ממכירת המזכרות לתיירים נוצרים, מקור ההכנסה היחיד עבור הנוצרים של בית לחם, נשדד לעתים קרובות על ידי גובי דמי חסות, אשר מטילים אימה על שכונות העיר הנוצריות בחסות השלטונות. חלק מהשלל מוקדש ל"מאבק בכובש הציוני", חלקו מחולק בין השודדים לבין עצמם. מנקודת מבטם של השודדים מדובר אך במס צודק - מס הג'יזיה, אותו חייבים "הבוגדים", כלומר, הערבים שהתנצרו, לשלם ל"לוחמי האסלאם".

כתוצאה מכך, אם לפני החתימה על הסכם אוסלו ב - 1993 אשר העביר את הנהלת בית-לחם תחת סמכותה של הרשות הפלסטינית, מנו הערבים הנוצרים ששים אחוז מתושבי בית-לחם, כיום מדובר כבר בפחות משלושים אחוז.

צליין רוסי אחד, אשר נמלט אך בקושי מכנופיית שודדי רחוב והצליח למצוא מקלט מאחורי שערי הברזל של המשלחת הדתית הרוסית ביריחו, מתאר את המציאות היומיומית הזו של שוד בחסות החוק: "שוטרים" ערבים בעלי מראה בנדיטי למחצה, נוסעים בעקבות אוטובוסים של תיירים במכוניות ספורט בעלות זגוגיות כהות וגובים דמי חסות מסעיף ההכנסה העיקרי של סוחרי העיר - מכירת מזכרות לתיירים.[132]

בשנים 2003-2004, עשרות משפחות מבית סאחור ובית ג'אלה, ישובים המאוכלסים בעיקר בתושבים קתוליים ופרבוסלביים, נאלצו לעזוב את הכל ולברוח. חברי אחת המשפחות סיפרו כי ביתם נתפס בכוח על ידי "פרטיזנים" פלסטינים שהשתמשו בו על מנת לצלוף ממנו בשכונת המגורים הירושלמית גילה. "ניסינו לדבר עם החמושים, אך הם שבו ואמרו שהבעיות שלנו לא מעניינות אותם. גם אם הבית שלנו ייחרב בגלל הפעילות שלהם - זה לא עניינם". תושבים אחרים שניסו להגן על ביתם מפלישה הוכו קשות. טקטיקה דומה של שימוש ב"מגן אנושי", פועלת גם אצל אסלאמיסטים אפגניים, סומליים, צ'צ'נים ואחרים.[133]

בדו"ח "רדיפת הנוצרים ברשות הפלסטינית" שהוכן על ידי ד"ר אדי כהן ופורסם בסוף מאי 2019 על ידי המרכז למחקרים אסטרטגיים "בגין-סאדאת" תועדו שלוש דוגמאות מהעת האחרונה של רדיפת הנוצרים, אשר אף אחת מהן לא כוסתה במה שמכונה "המדיה המובילה.".

---

[131] האתר isra.com "בין פחד לתקווה". א' מייסטרובה. בכתובת: http://www.isra.com/lit-29989.html
(Сайт isra.com «Между страхом и надеждой» А. Майстровой)

[132] אתר ופ"ק. עיתון כלל-רוסי שבועי. בכתובת:https://www.vpk-news.ru/articles/4547
(Сайт ВПК Общероссийская Еженедельная газета)

[133] האתר פרבוסלביה. רו. ס' פוטילוב, בכתובת: http://www.pravoslavie.ru/news/051101174657.htm
(Сайт Православие.ru С. Путилов)

"האירוע הראשון התרחש ב -25 באפריל 2019, כאשר התושבים המפוחדים של הכפר הנוצרי ג'פנה ליד רמאללה ... הותקפו על ידי מוסלמים חמושים ... לאחר שאישה מהכפר הגישה תלונה למשטרה כי בנו של מנהיג פת"ח בולט תקף את משפחתה. בתגובה פרצו עשרות פעילי פת"ח לכפר וצעקו קללות, ירו מאות כדורים באוויר, זרקו כמה פצצות תבערה וגרמו נזק חמור לרכוש ציבורי. באורח פלא, זה נגמר ללא מתים ופצועים ...".
"התוקפים דרשו מהתושבים [הנוצרים] לשלם את הג'יזיה - מס גולגולת, אשר הוטל לאורך ההיסטוריה על המיעוטים הלא-מוסלמים תחת שלטון אסלאמי. לדוגמא, הקורבנות האחרונים של הג'יזיה היו הקהילות הנוצריות בעיראק ובסוריה תחת שלטון דאע"ש.".
"למרות שהתושבים הנוצרים של ג'פנה זעקו לעזרה", "משטרת הרשות הפלסטינית לא התערבה ולא עצרה אף חשוד.".

"האירוע השני קרה בליל ה - 13 במאי 2019. אלמונים פרצו לכנסיית העדה המארונית שבמרכז בית לחם, חיללו אותה וגנבו את הציוד היקר של הכנסייה, כולל מצלמות מעקב".
אגב, כנסייה זו "בפעם השישית הייתה נתונה לפעולות של ונדליזם וגניבות. בשנת 2015 הוצתה ובגלל הנזק החמור שנגרם על ידי האש ,הייתה סגורה במשך זמן רב.".

"שלושה ימים אחר כך הגיעה תורה של הכנסייה האנגליקנית בכפר עבוד ממערב העיר רמאללה. אלמונים חתכו את הגדר, ניפצו את חלונות הכנסייה ונכנסו פנימה. הם חיללו אותה, חיפשו חפצי ערך וגנבו הרבה ציוד."

בדומה לג'פנה, "לא נעצר אף חשוד" גם בשתי ההתקפות על הכנסיות.

כפי שציין ד"ר כהן בדו"ח שלו "במקרים רבים רשויות האוטונומיה מטילות איסור מוחלט על פרסום": "הדבר היחיד שמעניין את הרשות הפלסטינית הוא שאירועים כאלה לא ידלפו לתקשורת.
פקידי הרשות הפלסטינית מפעילים לחץ חזק מאוד על הנוצרים המקומיים כדי שלא ידווחו על מעשי אלימות וונדליזם שמהם הם סובלים באופן קבוע, משום שמידע כזה יכול לפגוע בדימוי של רשויות האוטונומיה כמסוגלות להגן על חייהם ורכושם של הנצרים תחת שלטונם.".
"עוד פחות מעוניינת הרשות הפלסטינית להצטייר כעוד משטר בעל אידיאולוגיה אסלאמית רדיקלית אשר פוגע במיעוטים דתיים. תמונה כזו של הרשות עלולה לפגוע ביחסיה עם הקהילה הבינלאומית, ומעל לכל להשפיע לרעה על המשך קבלת הסיוע הבין לאומי ובפרט הסיוע האירופי.".

בארגון להגנת הזכויות "Open Doors" מכריזים בקול רם: "הנצרות הינה על סף הכחדה במקום שהיא נולדה פעם, כולל בבית לחם".
"רדיפה שיטתית של נוצרים ערביים המתגוררים באזורים שבשליטת הרשות הפלסטינית מושתקת כמעט לחלוטין מצד הקהילה הבינלאומית, פעילי זכויות אדם, אמצעי התקשורת וארגונים לא ממשלתיים ... ומכיוון שלנוצרים הערבים אין קול ואין הגנה, לא צריך להתפלא על הבררחתם ההמונית". [134]

התקפות המוסלמים על הכנסייה הפרבוסלבית בישראל אינן חיצוניות בלבד.

[134] אתר "The Suppressed Plight of Palestinian Christians", by Raymond Ibrahim ,https://www.gatestoneinstitute.org/; בכתובת: https://www.gatestoneinstitute.org/14358/palestinian-christians-persecution; https://mnenia.zahav.ru/Articles/12009/kak_palestinskaya_administracia_izjivaet_hristian

כה, למשל, בשנת 1992, נוצרה ועדת היוזמה הערבית הפרבוסלבית שהעמידה לה למטרה לייצר ערביזציה של הפטריארכיה. הפטריארכיה של ירושלים נאלצה לכלול בתוך הסינוד הקדוש את הכומר הערבי גלקטיון מבית ג׳אלה, ואילו הארכימנדריט עטאללה חנא, האידיאולוג של הערביזציה של הפטריארכיה, מונה לבישוף של סבסטיה.

התוצאה הראשונה של תהליך הערביזציה של הפטריארכיה הייתה התפטרותו של הפטריארך אירינאי בשנת 2005, על כך שהשכיר מבני כנסייה בשכירות ארוכת טווח לשלוש חברות שמאחוריהן עמדה העמותה היהודית ״עטרת כהנים״. כאשר בקיץ 2017, לאחר הליך משפטי שנמשך עשר שנים, הוציא בית המשפט המחוזי בירושלים פסק-דין על כך שהעסקה כשרה (ב-10.06.2019 בית המשפט העליון אישר את ההחלטה הזו), שלחו פטריארכים וארכיבישופים של ירושלים מ - 13 עדות שונות מכתבים למנהיגי העדות, ובהם דרישות ואיומים להפעיל לחץ על ישראל ולשחזר את הסטטוס-קוו בשאלת הבעלות על האדמות: ״אנו רואים בצעדים אלה נסיון שיטתי לגרום נזק לירושלים ולמקומות הקדושים על ידי החלשת הנוכחות הנוצרית בעיר. קהילה נוצרית פעילה מהווה גורם חשוב בחיים החברתיים של העיר. כל איום ביחס לקהילה הנוצרית רק יחזק את המתיחות שנוצרה לאחרונה בעיר״.[135]

זעם מיוחד נבע מעסקה בה קנו יהודים שתי חלקות הממוקמות ליד כנסיית הקבר וליד כנסיית המולד בבית לחם, וזאת על שום ״חוסר המוסריות במכירת אדמת קודש למשטר כיבוש״. גופי הרשות הפלסטינית של אבו-מאזן בבית לחם ארגנו הפגנות מחאה שתבעו ״לשלול מהיוונים את הזכות להחליט בנוגע למקומות הקדושים בארץ הקודש״ ולמסור את השליטה עליהם לפלסטינים.[136]

בה בעת נודע גם על שורה שלמה של עסקאות שביצע הפטריארך פאופיל השלישי במהלך שש השנים האחרונות, למכירת אדמות בבעלות הפטריארכיה היוונית הפרבוסלבית בירושלים, קיסריה, יפו ועוד, במחירי הפסד לחברות offshore:

- חברה לא ידועה (Kronti Investments הרשומה באיי הבתולה, אשר מכרה את הנכס לחברת Oranim Ltd הרשומה באיי קיימן) רכשה, תמורת 850 אלף דולר, בניין משרדי בן שלוש קומות ברחוב המלך דוד, הנחשבת לאחד הרחובות היוקרתיים בירושלים;

- בניין בן שש קומות עם חנייה ברחוב הס הסמוך לרחוב המלך דוד, תמורת 2.5 מיליון דולר;

- חלקת אדמה בשטח 2.3 דונם, בשכונת בקעה, ירושלים, תמורת 350 אלף דולר;

- 27 דונם תמורת 3.3 מיליון דולר בשכונת גבעת אורנים שבירושלים, עליהם נמצאים מלבד מרכז מסחרי גדול עוד 240 דירות שערכה של כל אחת מהן מתחיל מ - 570 אלף דולר;

- חלקות אחרות בשטח כולל של 500 דונם, הממוקמות בשכונות ירושלים רחביה, טלביה וניות;

- בסך הכולל מדובר במכירת סדר גודל של 200 חלקות אדמה בירושלים לחברות offshore, כאשר על חלקות אלה ממוקמות בין היתר תיאטרון החאן, חלק ממוזיאון ישראל, בית הכנסת הגדול, המרכז למורשת מנחם בגין ועוד מבני ציבור;

- ביולי 2017 נשלמה מלאכת הרישום של העסקה משנת 2013 בנוגע למכירת הזכויות על ששה דונם אדמה ב״מתחם השעון״ בעיר העתיקה ביפו, עם אזורי מסחר, יחד עם

---

135 האתר NEWSru.co.il בכתובת http://newsru.co.il/israel/05sep2017/christ301.html (Сайт NEWSru.co.il)

136 האתר וסטי. ישראל ברוסית. בכתובת: https://www.vesty.co.il/articles/0,7340,L-4987740,00.html (Сайт Вести.Израиль по-русски)

עשרות חנויות ברחובות יפת, בית-אשל ושמעון הצדיק, תמורת 1.5 מיליון דולר, לחברת האופשור Bona Trading הרשומה באיי סנט-וינסנט והגרנדינים שבים הקריבי (מגדל השעון ביפו הנו אחד משבעה מגדלים אשר הוקמו בארץ ישראל בתקופה העות'מאנית. המגדל נמצא במרכז רחוב יפת, בכניסה הצפונית לעיר העתיקה, בכיכר מרכזית הנקראת על שמו, מגדל השעון. המגדל הוקם בשנת 1902 לרגל חצי יובל להכתרת הסולטן עבדול-חמיד של האימפריה העות'מאנית. המגדל נבנה בתרומותיהם של תושבי יפו היהודים והערבים. המגדל בנוי אבן גיר ומזכיר כנסיות ארופאיות במבנהו. על המגדל נמצא שעון אשר מציג את הזמן הארופאי והמקומי. כמו כן נמצא במגדל גם פעמון אשר מצלצל פעמיים בשעה. בשנת 1965 ערכה עיריית תל-אביב שיקום של המגדל. השיקום הבא נערך בשנת 2001).

- זמן קצר לפני כן נודע על עסקה משנת 2015 למכירת 700 דונם של אדמה בין קיסריה לקיבוץ שדות ים תמורת מיליון דולר, לחברת האופשור Senet Ventures, הרשומה אף היא בסנט וינסנט והגרנדינים. רוב השטח הנו פארק לאומי מפורסם הכולל אמפיתיאטרון ואת אדמות הקיבוץ שדות-ים.[137] [138] [139] [140] [141]

הכנסייה היא בעל האדמות השני בגודלו בישראל. כשליש מכלל הנדל"ן בישראל הנמצא בבעלות פרטית, שייך לארגונים נוצריים. קרקעות ביפו, ירושלים, חיפה, נצרת, עכו, רמלה וטבריה נמצאות בבעלותן של קהילות נוצריות. בירושלים לבדה מדובר בכ - 10% מכלל השטח הבנוי.

בינתיים רק פעולות המכירה של הפטריארכיה היוונית הפרבוסלבית זכו לפרסום.
מי יהיה זה שיזכה באדמות שבלב בירת ישראל?
מי הם בעליה החדשים של חלקות אסטרטגיות אלה במדינה? אולי מדובר ב"אחים המוסלמים" של הצדיקים הנוצרים?
אין פלא שיוזמת החקיקה של חברת הכנסת רחל עזריה (ממפלגת "כולנו"), אשר הציעה להחרים אדמות כנסייה עליהן ממוקמים בתי מגורים על מנת להגן על הדיירים הישראלים המתגוררים על אדמות כנסייה לשעבר שנמכרו לחברות offshore, עוררה את זעמם של אבות הכנסייה.[142]

זעם גדול אף יותר הובע עקב החלטת עיריית ירושלים מה - 01.02.2018, להתחיל לגבות מס עירוני ("ארנונה") מ - 887 הנכסים דלא ניידי בירושלים העומדים בבעלות הכנסיות, יחד עם גביית חוב עבר של למעלה מ - 186 מיליון דולר, מאחר ו"...איננו יכולים להסכים עם מצב בו בתי מלון, אולמות ארועים ומבנים אחרים מקבלים פטור מארנונה רק משום שהם נמצאים בבעלות כנסייתית. לא מדובר בבתי תפילה שמקבלים פטור על פי חוק, אלא במוסדות העוסקים בפעילות כלכלית. איננו מוכנים להסכים עם כך שתושבי ירושלים צריכים למעשה לפרנס את קיומם של מוסדות אלה מכיסם".
מצויין גם כי לדעתו של גבריאל הלוי, מומחה למשפט בינלאומי, הטלת מס עירוני על נכסים מעין אלה, תואמת באופן מלא את דרישות החוק.[143] [144] [145]

---

[137] האתר Mignews.com בכתובת: http://mignews.com/news/economics/141017_115724_01398.html (Сайт Mignews.com)

[138] האתר 'דטאלי', בכתובת: http://detaly.co.il/bes-poputal-grecheskij-patriarhat-rasprodaet-doma-i-zemli-po-brosovym-tsenam (Сайт Детали)

[139] אתר Israelinfo בכתובת: https://news.israelinfo.co.il/economy/67447 (Сайт Israelinfo)

[140] האתר NEWSru.co.i בכתובת http://newsru.co.il/realty/18jul2017/yaffo308.html (Сайт NEWSru.co.il)

[141] האתר NEWSru.co.il בכתובת https://realty.newsru.com/article/19jul2017/yaffo (Сайт NEWSru.com)

[142] האתר סימבול ורי (סמל האמונה), בכתובת: http://simvol-veri.ru/xp/glavi-xristianskix-cerkveie-ierusalima-prizvali-vosstanovit-narushenniie-status-kvo-v-voprosax-vladeniya-zemleie.html (Сайт Символ Веры.)

[143] האתר newsfiber.com בכתובת http://www.newsfiber.com/p/s/h?v=E1vUZ4gCTT9E%3D+XiYGTBmEgG8%3D (Сайт newsfiber.com)

[144] האתר NEWSru.co.il בכתובת http://newsru.co.il/israel/15feb2018/jer_106z.html (Сайт NEWSru.co.il)

[145] האתר Jenkers בכתובת https://jenkers.com/ru#!t=16933404 (Сайт Jenkers)

יש לציין כי ההבדל בין אתרים לביצוע פולחן דתי (״מקומות קדושים״) לבין נכסים אחרים של נדל״ן, שאינם בעלי שימוש דתי בלתי-אמצעי, הוא הבדל המוגדר באופן ברור למדי, וזאת בין היתר על ידי קביעות בית המשפט העליון של מדינת ישראל. אולם ״הקדושה״ המזויפת של חלקות אדמה, מבנים וסוגי נדל״ן אחרים, מסייעת לכנסייה לבסס את טענותיה על אדמות ונכסים בארץ ישראל.[146]

לאחר התקפה כזו על ״הכיס״, נזדעקו אבות הכנסיות!

הפטריארך הפרבוסלבי היווני פיאופיל השלישי, הפטריארך הארמני נורהאן מנוגיאן, הארכיבישוף פייר בטיסטה פיצבלה, המנהל האפוסטולי של הפטריארכיה הלטינית פרנצ׳סקו פטון - ״שומר״ ארץ הקודש, הארכיבישוף האפיסקופלי סוהיל דואני, הפטריארך הקופטי אנבא אנטוניוס, יחד עם ראשי הכנסיות האתיופית, המרונית, הסורית, הלותרנית, הקתוליות-סוריות וקתוליות-ארמניות, הודיעו יחדיו על כך שהעירייה מפרה את הסטטוס-קוו אשר התקבע בירושלים.
הפגנת מחאה אורגנה בעיר העתיקה של ירושלים בתביעה לבטל את הדרישה לגביית ארנונה מכנסיות. כל משתתפי ההפגנה היו גברים עוטי כאפיות, הצועקים ססמאות בערבית.
אחמד אל-טייב, המופתי של אוניברסיטת אל-אזהר האסלאמית, הכריז כי החלטה זו לא שונה במאום מפעולות השלטונות הישראליים במסגד אל-אקצא, ״מטרת צעדים אלה היא לגרש מהעיר את האוכלוסייה הפלסטינית, נוצרית ומוסלמית גם יחד״, אמר.[147]

ב - 25 בפברואר שנת 2018, לראשונה מזה 118 שנה, סגרו פטריארך ירושלים פאופיל השלישי (מהפטריארכיה הפרבוסלבית היוונית של ירושלים), שומר ארץ הקודש מטעם מכנסייה הקתולית פרנצ׳סקו פטון (ממסדר הפרנציסקנים) והפטריארך של הכנסייה הארמנית האפוסטולית נורהאן מנוגיאן, את שערי כנסיית הקבר. לדברי הבכירים בשלוש הכנסיות, התקבלה החלטה זו כמחאה נגד:

1. ״הצעת החוק המפלה והגזענית״ העומדת כעת לבחינתה של ממשלת ישראל.
2. הניסיון למסות את רכוש הכנסייה, ולהשוות אותה לנדל״ן מסחרי בירושלים.[148]

כבר ב - 27 בפברואר התקפלה ממשלת ישראל תחת הלחץ של הכנסיות הנוצריות. הוקמה ועדה מיוחדת בראשו של צחי הנגבי על מנת להסדיר את המצב הטעון, והצעת החוק של רחל עזריה על ״אדמות כנסייה״ ותחילת גביית הארנונה מנדל״ן כנסייתי, הוקפאה באופן זמני.

המזכיר של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים, ההגמון ניקון, הכריז שהוא תומך כמובן בהחלטות מנהיגי הכנסיות היוונית, הארמנית והקתולית בישראל לסגור את כנסיית הקבר לאות המחאה נוכח החלטת השלטונות העירוניים.
הוא הוסיף כי לפדרציה הרוסית ולכנסייה הרוסית יש רכוש בארץ הקודש. ראשית כל מדובר במקדש ובאכסניות בהן מארחת הכנסייה סדר גודל של חמשת אלפים צליינים או יותר מדי שנה. המיסוי החדש צריך לחול גם על מבנה המשלחת הדתית עצמה, הנציגות הרשמית של הכר״פ בארץ הקודש כמו גם על מבנים רבים של מנזר גורני.
גם קודם לכן קיבלה הכר״פ חשבונות ארנונה על הנדל״ן שברשותה, אך עד כמה הצליחו הכמרים פשוט להתעלם מהם - ״...עד כה העמידו בפנינו חשבונות, אך אנו לא שילמנו על בניין המשלחת ועל מנזר גורני. לפעמים זה היה עובר בשלום, לפעמים החשבונות שלנו היו מוקפאים, אך אז עורכי הדין שלנו היו משיגים את הפשרתם. הסיכון הוא בכך

---

146 ברקוביץ, שמואל. "מה נורא המקום הזה!". ירושלים, כרטא, 2006; עמודים 71-277.

147 האתר NEWSru.co.il בכתובת: http://newsru.co.il/mideast/26feb2018/hgg_203.html (Сайт NEWSru.co.il)

148 האתר fraza.ua בכתובת: https://fraza.ua/news/267105-v-izraile-vpervye-za-118-let-zakrylsja-hram-groba-gospodnja (Сайт fraza.ua)

שבניין המשלחת ומבני מנזר גורני, מלבד הכנסיות, ימוסו. אולי אפילו באופן רטרוספקטיבי", אמר ההגמון. ההגמון בטוח ש"אם הפקידים הישראלים לא יסוגו, הרי שפעילותה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, נוכחותה הרשמית כאן, תעמוד לפתע בסימן שאלה, שכן סביר שהמיסים יהיו עצומים".[149]

עמדה זו של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית מעוררת תמיהה, לכל הפחות.
האם הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית לא מקבלת כסף מהצליינים במעמדם כתיירים? האם מלונות יוקרה במנזר גורני, בבית לחם ובטבריה הם גם מקומות לשימוש הפולחן?
האם האכסנייה/המבנה האדמיניסטרטיבי של חצר סרגיי, בו נערכו הבחירות לנשיאות רוסיה, מהווה נכס נדל"ן בעל שימוש פולחני בלבד, שהשימוש בו על ידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית צריך לשחרר אותו ממס?

לאור הארועים המתוארים, אי אפשר שלא לציין את הפעילות והאידיאולוגיה האנטי-ישראליות, אנטי-יהודיות ופרו-ערביות בהם נוקטות הכנסייה הנוצרית בכלל, והכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בפרט.
כך למשל, הפטריארכיה הלטינית של ירושלים מביעה תמיכה גלויה בזכותם הבלעדית של הערבים לפלסטין ורואה את היהודים ככובשים בארץ הקודש. הפטריארך הלטיני של ירושלים, מונסניור פואד טואל, שואף לאסלאמיזציה יסודית של ישראל, השמדת היהודים והשכנת שלטון החמאס על מנת להשיג אושר עבור הנוצרים של המזרח התיכון וישראל. רק שנאת יהודים יכולה להסביר את העיוורון והטפשות של מסרים כגון אלה היוצאים מצד הפטריארך: "הנוצרים של בית לחים ובית ג'אלה סוברים כי שלטון אבו מאזן אינו מסוגל לפתור אף אחת מהבעיות על הפרק ולכן החליטו להצביע לחמאס אשר שלח את לוחמיו להגנה קבועה על הכנסיות. אני חושב שאיננו צריכים לחשוש ממדינה פלסטינית בהנהגת החמאס. אם תופיע ממשלה חזקה, נחיה בשלום. במידה ולא, נגיע לכאוס מוחלט".[150]
במאי שנת 2009, לקראת ביקורו של האפיפיור בישראל, הצהיר המונסניור פואד טואל כי: "אני מכריז באופן גלוי כי יש לנו בעיות משמעותיות עם המוסלמים והתגברות האסלאם באזור. המשפחות הנוצריות בבית-לחם סובלות מאד", מתלונן מנהיג הקתולים. אך מצב הנוצרים ברצועת עזה טוב בהרבה (על אף שבשטחה מתגוררים רק 286 קתולים): "איננו מהווים איום, ואיננו מהווים ערך כגוש מצביעים. אנחנו מעטים מכדי שתפתח לכיווננו עוד חזית. בני הפעילים בחמאס הולכים לבתי הספר שלנו. הם גם יודעים כי קולנו נשמע בעולם. ניתן לקרוא לזה תעמולה".[151]

הפטריארכיה של ירושלים (של הכנסייה הפרבוסלבית), מצהירה כי לכאורה רק מאז המאה העשרים נמצאת הפרוסלביות בכיתורן של שתי דתות מתחרות - האסלאם והיהדות, לפיכך הוא חייב לתאם אפילו את רשימת המועמדים לכס הפטריארך מול ישראל, ירדן ופלסטין. מנהיגי הפטריארכיה נאנקים משום שישראל ניסתה לא אחת להתנגד למינויים של פטריארכים ירושלמים אשר הפגינו עויינות מיוחדת כלפי יהודים.
בשנת 2018, ביקש קונסטנטין נאסר, כומר של הכנסייה היוונית הפרבוסלבית, כי הרשות הפלסטינית תשלח עבור בית הספר הפרבוסלבי ביפו ספרי לימוד בנושאי נצרות, מדעי המדינה והיסטוריה של האסלאם. כפי שציין בגאווה שר החינוך של הרשות הפלסטינית סברי סיידם, שיבח הכומר את תכנית הלימודים החדשה שפותחה על ידי

[149] אתר רי"א חדשות. רוסיה היום. בכתובת: https://ria.ru/religion/20180225/1515257704.html (Сайт РИАНовости. Россия сегодня)

[150] האתר הרשמי של פטריארכיית מוסקבה בכתובת: http://www.patriarchia.ru/db/text/284319.html (Официальный сайт Московского Патриархата.)

[151] האתר "בלגווסט-אינפו". בכתובת: http://www.blagovest-info.ru/index.php?ss=2&s=3&id=27338 (Сайт Благовест инфо)

הרשות הפלסטינית. השר ציין שהוא מוכן לספק ספרי לימוד בחינם, מאחר והדאגה לאחדותם של שני חלקי העם הפלסטיני היא מבחינת משימה אסטרטגית עבור רש״פ.

המדינה הרוסית והכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אמנם לא קוראים באופן גלוי לכינון שלטון החמאס בישראל, אך תופסים אף הם עמדה פרו-ערבית, ומכנים אותה ״ניטראליות שקולה בין היהודים והמוסלמים המסוכסכים״.

הנה שני ציטוטים מהתבטאויותיהם של פעילי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל: ״די להיזכר בתפיסת כנסיית המולד העתיקה בבית לחם על ידי חמושים פלסטיניים בשנת 2001, ואת מבצע העונשין של הישראלים בתמורה, שבמהלכו נתפסה אכסניית צליינים רוסית״. ״בתגובה ״גיהצו״ *(דפקו, ירו לכל עבר)* חיילי צה״ל, במצפון שקט את בית סאחור, בלי להתעמק בשאלה אם מתחבאים שם אזרחים או חמושים בלבד. כתוצאה מכך למעלה מ - 140 בתים נפגעו, מה שאילץ את תושביהם לעזוב את הכפר ולחפש מפלט אצל קרובים בירושלים, בית לחם וערים אחרות״.[152]

בזה האופן מתבצעת השוואה מוחלטת בין ״תפיסת״ כנסיית הקבר על ידי חמושים מוסלמים, ושל האכסנייה ממנה החיילים רק תצפתו על המחבלים, ואילו הצליפה בבתי מגורים בגילה ומותם של אנשים משתווה לפגיעה ב - 140 בתים מתוכם נערך ירי.

אין מנוס מלהניח כי הפרבוסלבים חפצים במעמד הד״ימי ותשלום מס הגולגולת (17 גרם זהב מבן אדם), במשטר אשר יכפה עליהם איסורים לשיפוץ הכנסיות, צלצול בפעמוני כנסייה, הצגת סמלים נוצריים, שתייה פומבית של משקאות אלכוהוליים, ומכירת אלכוהול ובשר למוסלמים וכו׳.

נראה כי מצוות הקוראן ״הלחמו באנשים אשר אינם מאמינים באללה (...) ואינם מחזיקים בדת האמת״ (ט׳, כ״ט); ו״הלחמו בכופרים הקרובים אל גבולכם, והקשו ידכם עליהם״ (ט׳ קי״א), קדושים בעיניהם יותר מהברית הישנה.

לדברי חוקרי מדיניות רוסים, הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית המודרנית מהווה אך אחת מהמחלקות של ממשל הנשיא, ״שמשחק את הקלף הערבי״. אף האמונה בפני עצמה נחשבת רק לכלי, מאחר והממשלה מחזיקה את המונופול על האידאולוגיה.

כמתואר לעיל, בשנת 2017 ניתן היה לראות באיזו קלות וטבעיות מנוצל המכשיר של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית על מנת, בנוסף לאויבים החיצוניים, לייצר ולהציג אויבים פנימיים האחראים לרצח הטקסי של משפחת הקודש הפרבוסלבית של הצאר.

העברת חצר סרגיי (פעולה אותה קשה לדמיין, אגב, בכל מדינה מערבית מפותחת אחרת), ופעילותם נטולת ההפרעות של כמרים בישראל לשיקום כנסיות, קבלת צליינים ועריכת טקסי פולחן מרובים, אינה גורעת את שנאתם כלפי היהודים.

כך מלמד הפרוטואיריאוס וסוולוד צ׳פלין - כעת יו״ר האגף לקשרי חוץ של הפטריארכיה המוסקבאית - כי נבחרותו של עם ישראל היא מושג הרלוונטי רק לברית הישנה, אך לא בימינו. לדבריו, עם נבחר הוא עם המקיים את שליחותו של ישוע בעולם, שליחות שבוצעה לא פעם על ידי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית, אשר נטלה על עצמה אחריות על כל ההיסטוריה והכנסייה הנוצרית, וכינתה את עצמה ״רומא השלישית״ ו״רוס הקדושה״.[153]

לאוניד סבסטיאנוב, אחד מהאידיאולוגים המודרניים של הפרבוסלביות, אשר בשנת 2015 קיבל את אות סרגיי רדונז׳זקי הקדוש מהדרגה השנייה מידיו של גנדייב, פטריארך הכר״פ, שולל מירושלים את המעמד המיוחד של עיר הקודש בה שורה תמיד

---

[152] האתר סדמיצה. רו. מרכז מדעי-כנסייתי "האנציקלופדיה הפרבוסלבית". עולמם השברירי של הנוצרים בישראל (פרשנות לאור האמונה). ס' פוטילוב. בכתובת: http://www.sedmitza.ru/text/403653.html
(Сайт Седмица.RU Церковно-Научный Центр «Православная Энциклопедия». Хрупкий мир христиан Израиля (комментарий в свете веры). С. Путилов)

[153] האתר soborjane בכתובת: https://soborjane.wordpress.com/author/kiliyas/page/5/ (Сайт soborjane)

השכינה. הוא מכריז כי "השכינה עברה: ראשית עיר הקודש ירושלים, לאחר מכן רומא הישנה, אז קונסטנינופול, היא רומא החדשה, ולבסוף - מוסקבה".[154]

מובן שלא כל המאמינים הפרבוסלביים נתונים להשפעה האנטישמית, האנטי-ישראלית, פרו-מוסלמית של הפוליטיקאים מן הכנסייה או המדינה.

ראוי להביא את דבריה המדוייקים של מאמינה רוסית פרבוסלבית: "אין לרוסים הפרבוסלביים בארץ הקודש נציגים אותנטיים. מי שמדבר בשמם של הפרבוסלבים הרוסים, מבלבל בין הפרבוסלביות הרוסית לבין שוביניזם מעצמתי רוסי המהול באנטישמיות, הם נופלים לכפירה הפילונית, כלומר מעמידים את הלאומי הרוסי מעל הכנסייתי הפרבוסלבי".[155]

הארכימנדריט אליסיי, לשעבר ראש המשלחת הדתית הפרבוסלבית בירושלים אומר כי: "אני בטוח שבמוקדם או במאוחר מדיניותה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית תהפוך לפרו-ישראלית במובהק במידה והכר"פ תרצה באמת באזור הזה, ובמידה והאיום האסלאמי יתגבר, והוא הרי יתגבר. בסופו של דבר, לא עלי ולא עליכם להגיד זאת, אבל הרבה מהיסודות הפסיונריים *[פסיונריים: דינמיים, בעלי תשוקה לעשייה וחידוש - מושג נפוץ במחשבה הפוליטית הרוסית בעקבות ההוגה וההיסטוריון לב גומילב]* בכנסייה שלנו בימינו הנם בעלי מוצא יהודי - חצאים וקוורטרונים *[כך כונו באמריקה הקולוניאלית בני אדם שאחד מסביהם היה שחור. המונח הינו בעל קונוטציות גזעניות]*".[156]

האב רומן רדואן, כומר ערבי פרבוסלבי אשר שיקם בסוף שנות התשעים את הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית של ניקולאי הקדוש במגדל העמק, מעיד באחריות: "הישראלים מתייחסים בחשדנות להקמת כנסיות, אך אינם מפריעים לאיש ואינם פוגעים באיש".

(במקור נבנתה הכנסייה מן הכספים שנתרמו בשנת 1888 על ידי הנסיך הגדול סרגיי ניקולאיביץ' בעת מסעו לפלשתינה. בניית הכנסייה החלה בשנת 1894 והסתיימה בשנת 1896. הכנסייה הפעילה את אחד מבתי הספר הראשונים בפלשתינה עבור קהילה נוצרית. הכנסיה ניהלה חיי קהילה ודת מלאים עד לשנת 1948, אך לאחר יצירתה של מדינת ישראל עזבו הערבים הנוצרים את האזור, והכנסייה ננטשה).[157]

הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית אינה מסתירה את ההיקף ואת הצורה של פעילויות המיסיון וההתפשטות שלה, ובכללן בישראל.

הפעילות המיסיונרית של הכנסיה הרוסית הפרבוסלבית בישראל, מכוונת בראש ובראשונה למשיכה של לא-יהודים, עולים חדשים מברית המועצות לשעבר, לתוך חיי הכנסייה.

על פי הערכות משרד הפנים, הסוכנות היהודית והארגון הקהילתי של הרוסים האתניים - במדינת ישראל מתגוררים כמאתיים אלף לא-יהודים המוגדרים כ"בני משפחה של יהודים".

מעבר לכך, עלתה לישראל קבוצה גדולה למדי של יהודים אשר היו פרבוסלביים כבר במדינות ברית המועצות לשעבר, כלומר התנצרו תוך שנשארו יהודים על פי המסמכים. הכנסייה מעודדת מומרים לרמות את הרשויות הישראליות באשר לדתם, תוך שהיא מצדיקה את מעשיהם על ידי השאיפה הנעלה להגיע לארץ הקודש "בעזרת האל". כומר רוסי המלמד את בן קהילתו היהודי שהחליט לעבור לגור בישראל מורה לו: "התחמק כמה שתוכל, רק אל תתכחש למושיע". ישנן עצות מעשיות - למשל, בעת מילוי הטופס

---

154 אתר סוכנות הידיעות cursorinfo בכתובת: http://cursorinfo.co.il/ordenonosets-rpts-bog-pereehal-iz-ierusalima-v-moskvu/ (Сайт информационного агентства cursorinfo)

155 אתר לבד ("ברבור"). אלמנך עצמאי. בכתובת: http://lebed.com/2005/art4222.htm (Сайт Лебедь. Независимый альманах)

156 אתר Pravda.ru. "איננו צריכים לפחד". בכתובת: https://www.pravda.ru/faith/religions/orthodoxy/05-09-2003/38213-podvorje-0 (Сайт Pravda.ru «Мы не должны бояться» В. Генина)

157 האתר NEWSru.co.il, בכתובת: http://newsru.co.il/israel/09jun2006/temple.html (Сайт NEWSru.co.il)

לרשום orthodox בשאלה לגבי הדת; לא להוריד את הצלב אלא את החוט שלו בלבד, ולהדביק אותו לגוף על ידי סרט הדבקה.[158]

עצוב במיוחד לקרוא סיפורים על "פליאתם" של מיסיונרים נוצריים מכך שלאחר מאות שנים של ניסיונות לנצר את העם היהודי במזרח ובמערב, רבים מ"עם האלוהים" אשר חזר והתאסף במולדתו בימים אלה - מתנצרים כעת מרצונם. לדברי מיסיונרים אלה, אין זו אלא התגשמות נבואותיו של פאולוס השליח, על כך ש"...כל ישראל יוושע", כלומר, שהאל אסף מחדש את העם היהודי על מנת להביאו אל בנו האהוב - ישוע הנוצרי.

הנה מובאה מסיפורה של האם אולגה עבור הירחון "קונטיננט" ב - 2006, כדוגמא לדרכה אל הכנסייה הפרבוסלבית של נערה יהודייה, עולה חדשה ממשפחה של "יהודים אגנוסטים":

"גדלתי במשפחה טיפוסית מאד של יהודים סובייטיים. הוריי היו אנשים טובים והגונים. אמי תמיד האמינה באלוהים אבל לא הייתה יהודייה דתייה, ואבי הגדיר את עצמו כאגנוסטי. הוא היה יהודי גרמני. על אף שהיה נימול, הוא לא ויתר על "הגרמניות" שלו. הוא תמיד הזדהה עם הדחויים, מי שזה לא יהיה באותו הרגע; מי שנרדף כרגע על ידי החברה. זו תכונה שעזרה מאד לי, ומאוחר יותר לאחי, כאשר המרנו את דתנו לפרבוסלביות בהיותנו בארץ: אבי סבר כי יהיה נורא מבחינתו להביע איזושהי אי-הסכמה באשר להמרה שלנו. ממש ברמה של - , איך יכול היה להיות שהוא - אדם הגון, ימצא את עצמו לצד הרוב הישראלי הלאומן והתאוקרטי, נגד מיעוט כלשהו.

"וכיצד הגיבה אמכם להמרת הדת?"

תחילה היא הגיבה בצורה הרבה יותר קשה מאבי. היא קינאה, הרגישה שקיימת איזו מציאות שלקחה את הילדה שלה מהתחום בה היא הייתה נגישה לה לחלוטין. בסופו של דבר גם אמי המירה את דתה לפרבוסלביות, וכעת אנחנו קרובות מאד. אמנם היא לא ידענית גדולה בעניינים של היהדות ושל מה שמעניין אותי בדת משה, אבל דווקא מבחינתה, היא הפכה לבאמת נאמנה רוחנית כלפי השורשים היהודיים שלה רק לאחר שהפכה לפרבוסלבית וחוותה התנסות מיסטית מסויימת משלה בהקשר למותו של אבי וליהדות שלו.

"סיפרת שההמרה שלך נעשתה בישראל ולא ברוסיה. תוכלי לספר על כך?"

העניין שלי בפרבוסלביות הגיע בגלל הקשר לפילולוגיה. לאחר שהיגרנו לישראל בשנת 1974, התחלתי להתעניין בשפה העברית. אף תרגמתי אליה משיריהם של כמה מהמשוררים הרוסיים: לרמונטוב, פושקין, מנדלשטם. לאחר מכן התעניינתי בכמה אלמנטים פיוטיים בברית הישנה (בספר ישעיה, תהילים וגם בספרי יונה ואיוב). רק אז פנתה ההתעניינות שלי כלפי זה שאותו בישרה הברית הישנה. באותו הזמן נהגתי בגרסא מתונה למדי של יהדות אורתודוקסית. מאחר וחייתי במשפחה חילונית למדי, הייתי יכולה לשמור על כללי הכשרות רק על ידי אימוץ צמחונות, מה שעשיתי. העניין בישוע צץ מאחר והחלטתי לחפש את המשיח היהודי. מרגע שהתחלתי לקרוא את האוונגליונים (ברוסית), הרי שממש הכרתי אותו אישית, ממש פגשתי את זה שחיפשתי שנים ארוכות. באותו הרגע, לסרב להמיר את דתי היה לסרב לכל מה שהנחה את כל חיפושיי היהודיים. מובן שממש מאותה העת - כבר עשרים וחמש שנה עברו מאז - קרה פעמים רבות שייחסו לי מניעים חמדניים, הן בישראל, הן מצד יהודים מארצות אחרות ובמיוחד ארצות הברית; וכמובן מצד אנטישמים בכנסייה.

"מדוע בתוך הנצרות בחרת דווקא בפרבוסלביות ?"

בגלל הקשר הישיר שלה ליהדות בה נתקלתי במהלך חקירותיי. המבנה של רבות מהתפילות החשובות בפרבוסלביות, ובמיוחד בתפילות המחזוריות של הערב והבוקר - הן סדרה של תשובות לנבואות של הברית הישנה או לפסוקי תפילה ממנה (על פי רוב

---

[158] האתר NEWSru.co.il, בכתובת: http://ami.spb.ru/A428/pages/A428-011.html, "יהודים-נוצרים: שלנו או זרים?", י. בספלובה (Сайт NEWSru.co.il, «Евреи-христиане: свои или чужие?» Е. Беспалова)

לתהילים). הסטיכירות ופעמים רבות שגם האירמוסים של הקנונים הם וריאציות על פסוקי תהילים הקודמים להם, הטרופארים של הקנונים ובמיוחד הדוגמטיקה של מזמורי התאותוקיון הם תשובות-פראפרזות של סיפורי הניסים שנתגלו ליהודים בברית הישנה וכן הלאה. תשובות אלה ניתנות במונחים יהודיים מובהקים, כלומר סימטריים במובן הצורני למה שעליו משיבים. *(**הסטיכירות** - שירים מזמורים ליטורגיים ; **הקנון** - שיר-המנון המשווה תמונות של התנ"ך ונביאים עם האירועים הרלוונטיים של הברית החדשה, כולל 9 שירים, הפסוק הראשון של כל שיר נקרא אירמוס ; **אירמוס** - פסוק היכרות, שהוא הקשר המשמעותי בין השיר המקראי לבין הטרופרים ; **טרופאר** - שיר קצר, שבו מהולל הקדוש או חושף את המהות של החג אשר לא נלקחו מהמקרא ; **דוגמטיקה** - מזמור המוקדש למרים מנצרת, אשר בהיותה נשואה לנגר יוסף ובהיותה בתולה, ילדה את ישוע באמצעות רוח הקודש. כלומר, מזמור המוקדש לדוגמה נוצרית על אודות הטבע האלוהי של ישוע.)*

כך שעצם הפואטיקה הליטורגית תפסה אותי בכך שהיא מבשרת באופן ציורי ומבני גם יחד על ניצחון השליחות של ישוע ועל ביצוע - בו זמנית כיהודי וכמשיח (בן האדם) וכאלוהי היהודים (בן האלוהים). כל זה בלתי נתפס מנקודת המבט של היהדות האורתודוכסית, אך מרבית שאלותיי אשר נענו באופן מדהים בתפילה הפרבוסלבית מובאים למבוי סתום בתוך היהדות, ללא תשובות אלה, מבוי סתום ממנו מנסה היהדות להחלץ באופן הגון למדי אך מתוחכם יתר על המידה. העניין הוא בנקודות לא-רציונאליות אך חשובות קיומית, נקודות של נגיעה בשאלות של חיים ומות, חוסר המשמעות או המשמעות של הסבל כניסיון האדם על ידי האל, שאלות של תיאודיציה.

"תוכלי להביא דוגמאות קונקרטיות?"

מה שהפליא אותי במיוחד מלכתחילה היה האופי האנטינומי של הרטוריקה הפרבוסלבית כאשר זו פונה אל הארועים של הברית הישנה. כך, במקום הסבר סתם על כך שהבתולה הולידה ונותרה בתולה, הדוגמטיקה של הקול החמישי מכילה אנלוגיה ציורית הלקוחה מן ההיסטוריה היהודית. ים סוף אשר נבקע עבור היהודים ואז נחתם מחדש. "הסבר" הנס על ידי פנייה לנס אחר, פלאי ובלתי מוסבר בה במידה, מאפשר להבין את הקשר העמוק, המסתורי ביניהם. קשר שמתגלם בשימוש שלהם, כלומר במשמעותם של שני הניסים בישועת ישראל (להפתח ולהסגר עבורו ללא עקבות, "ללא תפרים"), ודרך ישראל - לישועת העולם שלו. על כן, הפולחן הפרבוסלבי מושך לבי דווקא על ידי היהדות הרוחנית והפיוטית שבה, האסוציאציות השורשיות שלו אשר רלוונטיות עבור היהדות. אפשר לראות זאת במיוחד ברגעים בהם היא מזמינה את האדם לבצע "קפיצת אמונה", לראות את הדגם בתוך הנסים עצמם ולא בתוך ההסברים הרציונליים שלהם. ממש כמו בחקיקה - הכל נובע מהתקדים. אלא שכאן התקדימים לא נטועים בחוקי האדם אלא בדת משה האלוהית. הפרבוסלביות תפסה את הקטגוריות היהודיות במשמעות הפואטית והדוגמטית שלהן: המאורעות המתוארים בברית הישנה הפכו לטיעונים תיאולוגיים פרבוסלביים לטובת הקורבן הסופי של ישוע. בעניין זה אני מקבלת השראה יתרה מהפרמיות (קריאות בברית הישנה במסורת הפרבוסלבית) בליטורגיה של שבת הגדול, במיוחד הפרמיה ה - 14, המוקדשת לעקידת יצחק (אחת מ - 15 הפרמיות של תפילה זו). מצד אחד, הקריאה בפרשיה זו, באמצעות אנלוגיה אנושית, נותנת לנו אילוסטרציה חיה באשר למחיר ששילם האל האב על הקורבן העילאי שהביא בנו. אך לא די בכך על מנת להצדיק או להסביר מדוע נדרש הניסיון הממשי, הלא-אלגורי, אשר נפל בחלקו של אברהם.

אולם מצד שני, קריאה זו הקושרת בין אברהם המביא את בנו כקורבן לאל עם האל המביא את בנו לקורבן (עבור אברהם), נותנת את ההצדקה היחידה לניסיון של אברהם, שמנקודת מבט אחרת עשוי להראות חסר-משמעות, אכזרי ובעייתי. אסביר. אנחנו יודעים ודאי מדברי המלאך כי מטרת הסיפור כולו היא לנסות את אמונתו של אברהם. אך אמונתו במה? במוכנותו, רצונו ויכולתו של האל עצמו להביא לקורבן את בנו למען כל בני אברהם. גם כאן נוכח יסוד יהודי, רגע של הממשיות הדרמטית של דו-שיח בין האלוהים לאברהם. אני חושבת שכאשר קריאה זו נשמעת ברגע האזכרה של קבורת ישוע ושל תחייתו, אז גם נוצרים פרבוסלביים הרחוקים מאד מהעולם היהודי חייבים במוקדם או במאוחר, ולו לזמן מה, להרגיש עצמם יהודים - בני אברהם, בצד המילולי של הדבר. כל אחד הקורבנות האלה נחוץ על מנת להבין את האחר במלואו. הקריאה הזו בברית הישנה, ויותר מכך -

הארוע הליטורגי הזה (אחד מני רבים), משכנעים אותי כי כי הפואטיקה הליטורגית והמבנה של עבודת הקודש בפרבוסלביות הופכים את בשורת היהדות לרלוונטית ומתקבלת על כולם "יהודים וגויים, גברים ונשים, עבדים ובני-חורין". גם כאשר המרתי את דתי בגיל 17, הרגשתי בלבי כמה יהודית נשמעת הבשורה העומדת בלבו של המבנה הפואטי והליטורגי של עבודת הקודש הפרבוסלבית העיקרית - תפילת שבת הגדול, המקבילה לתפילה היהודית החשובה ביותר שלפני פסח.

"עד כמה השפיע בעלך על תהליך ההתנצרות שלך?"

במהלך רבע המאה שחייתי עם האב מיכאל הוא הביא רבים אל ישוע. הוא לא היה זה שניצר אותי: הכרנו רק בסתיו 1976 בביתה של האם הסנדקית שלי, והוא שיחק חלק עצום אך פורמלי בעיקרו בתהליך ההמרה שלי. הוא מצא בירושלים כומר שלא פחד להטביל אותי, יהודייה ישראלית, את אותו האב מליטון שהוא הזכיר מעלה. אבל המשך ההשפעה שלו על נתיב האמונה שלי היה משמעותי עוד יותר. היהדות שלי לא הייתה קרובה אליו במיוחד, היות והוא צעד בדרך שונה לגמרי. אבל בדבר אחד ההשפעה שלו עלי נותרה חסרת תחרות, החל מהכרותנו בירושלים, בבית משפחת שמיין, ועד להיום - רבע מאה מאוחר יותר, וזו רוח החירות שבאמונה. הייתה זו רוח זו שהובילה אותי בדרכים יצירתיות, הנבדלות גם מדרכיו של בעלי, דרכים של חוויה והפנמה של אמונתי ושל הבורא עצמו מבעד לפואטיקה, מבעד לכוחות-איתנים של המילה ומבעד לעצם המילה עצמה".[159]

המרתם לפרבוסלביות של אינלגנטים יהודים מתוסבכים, נראית לפעמים משונה למדי. כך כותב האדון אלכסנדר זמנוסך מהיישוב גבע בנימין את הדברים הבאים על עצמו והשקפותיו, בניסיונו לשלב בין המונחים "יהודי" ו"נוצרי" *(מובאות)*:

"לפני שנתיים הגעתי ממוסקבה לישראל, וכעת מלמד היסטוריה כנסייתית והיסטוריה ביזנטית באוניברסיטה העברית. אני מוכרח לומר כי עבורי, כיהודי פרבוסלבי, המעבר לארץ ישראל היה מבחינת חזרה הביתה, עם כל האהבה לארץ רוסיה, ולתרבות הרוסית הגדולה עליה גדלתי.

על השיבה לארץ ישראל כתבו נביאי המקרא -"כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ-שָׁם; וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב, וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל-אַדְמָתָם" (יחזקאל ל"ז, כ"א), ואם עבור מרבית הנוצרים, פסוקיו של נעים זמירות ישראל על כי "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" (תהילים קל"ו, ה') הנם בעלי משמעות סמלית, אין שום דבר שמונע מעמנו להבין אותם אף באופן מילולי.

השאלה החשובה היא האם זה שייך אלינו, היהודים הפרבוסלבים, ולי נראה שכן, שייך בהכרח. גם משקיבלנו עלינו את האמונה בישוע, אין הדבר פותר אותנו מהאחריות לעמנו. אפילו להפך, אנחנו אחראים יותר. אעיר כי עבור מאמיני דת משה, המרתם של יהודים לנצרות נתפסת באופן כה כאוב לא בהכרח בגלל סיבות תיאולוגיות, אלא בגלל התחושה שיהודים-נוצרים רבים מנסים לצאת מעמם ולהתמזג לגמרי אל תוך העם שבקרבו הם חיים. אך כאן, בארץ ישראל, יש לא מעט יהודים ששבו לארצם באופן מודע.

פעמים רבות נאמר כי ארץ ישראל כבר לא שייכת ליהודים אלא לנוצרים, כישראל החדשה. אך העניין הוא שהכנסייה איננה מלכות של העולם הזה, ובפן הארצי ממשיכים כל בני הכנסייה להשתייך לאומותיהן. כל הנוצרים עולים לרגל לארץ הקודש, אך מעטים הם שמתכוונים להשתקע בה משיקולים דתיים, שלא לדבר על ייסוד מדינה. כך שתושביה, בראש ובראשונה, הם שאריו בבשר של אדוננו.

באשר לסכסוך היהודי-ערבי, אפשר לומר שעבור העולם הערבי המאבק מתבסס בעיקר על הרעיון ששטח שנכבש על ידי האסלאם לא יכול לסור משלטונו. לא סתם שאין ליהודים סכסוך עם הארמנים, היוונים, הדרוזים או עם עמים אחרים החולקים עמם את הארץ המובטחת. הם שאפו לזכויות אזרחיות אך לא לזכות לאומית על הארץ. אעיר שלקראת ראשית המאה העשרים, בשטחה של ארץ ישראל ההיסטורית, כלומר, בישראל וירדן של היום, חיה אוכלוסיה ערבית מצומצמת יחסית, אולם הסכסוך התחיל כבר אז.

---

[159] האתר Jcrelations.net, בכתובת: http://www.jcrelations.net/.3126.0.html?L=7 (Сайт Jcrelations.net)

עם הקמת המדינה, בשנת 1948, אזרחות ישראלית הוענקה לכל מי שמצא את עצמו בשטח המדינה. אולם לא פלא שבמהלך המלחמה שפרצה כאשר סוריה, לבנון, עיראק, ירדן ומצרים תקפו באופן מיידי את מדינת ישראל, מרבית הערבים בחרו לתמוך באויבי ישראל. לא כולם יכלו או רצו להושיט תמיכה ממשית לצבאות ערב, אך מי שבחר לעשות זאת, עזב עם הצבאות. בדרך דומה, גם במלחמת העולם השנייה אוכלוסיות אזרחיות גרמניות משמעותיות אשר עזבו את פולין, פרוסיה המזרחית וחבל הסודטים, עם תבוסת הצבא הגרמני. אולם לא כל הערבים עזבו, וכל מי שעזב קיבל את הכינוי 'פליטים פלסטינים'. זה שגם הצאצאים שלהם בימינו מתהדרים בתואר הזה אינו אלא חוסר הבנה פוליטי: הרי אנו לא מתייחסים אל אותם גרמנים שאבותיהם נאלצו לעזוב את קניגסברג כפליטים. ההבדל הוא רק בכך שגרמניה קיבלה אל תוכה את מי שתמך בה, ואילו מדינות ערב לא מעניקות עד היום את האזרחות לצאצאי הערבים שתמכו בהם. אך האם יכולה מדינת ישראל להעניק אזרחות לאנשים שאבותיהם ויתרו על אזרחות זו בשנת 1948, נטשו עם נשק בידיים וגם עכשיו לא מעוניינים להיות אזרחים נאמנים?

אם נדבר על השלב הנוכחי בסכסוך, הרי שבראש ובראשונה מדובר בבעיה של מה שנקרא האוטונומיה הפלסטינית בתוך ישראל. האוטונומיה נוצרה על ידי ממשלה ישראלית סוציאליסטית בשנת 1993, וכעת רבים (ובתוכם ערבים-נוצרים רבים) רואים בכך ויתור קצר-רואין לטרור המוסלמי רב-השנים. כעת הסכסוך הזה דומה מאד לבעיה של צ'צניה הרוסית, כלומר צ'צניה דומה לפלסטין, מה שמתבטא בין היתר באימוץ שיטות הטרור: הפיגועים במטרו של מוסקבה דומים לפיגועים באוטובוסים הירושלמים, וגם למקורות המימון המשותפים של פעולות אלה. היישוב בו חיה המשפחה שלנו נוסד במדבר, בקרבת ירושלים, בנחלה העתיקה של שבט בנימין. ממש במקומות הללו רעה המלך שאול את עדרו בנעוריו. גם השליח פאולוס השתייך לשבט זה. עבורנו, עבור צאצאיהם, הדבר חשוב בהרבה מאשר זכות האסלאם על האדמות שכבש. אנחנו נתאמץ שלא לעזוב את אדמותינו, בעזרת ה' ובסיוע תפילות האבות הקדושים שהתגוררו כאן לפנינו. בכל אנו, הישראלים הפרבוסלבים, חולקים את גורל עמנו, אך יחד עם זה גם שייכים לכנסייה הפרבוסלבית ומאמינים בישוע "שעבורנו בני האדם, ועבור ישועתנו, ירד מן המרומים".[160]

ב- 15 לספטמבר 2010, התקיים בירושלים כנס מיוחד המוקדש לבעיית המיסיון בישראל, בו הובאו נתונים בנוגע לכמות היהודים שהתנצרו.

לדברי רבה הראשי של באר-שבע, הרב יהודה דרעי: "ב - 19 השנים האחרונות, כמות היהודים שהתנצרו עולה על כמות היהודים שהתנצרו ב - 1900 השנים שלפני כן"; "היהודים בגלות תמיד שאפו לשמר את אמונתם, אך כאן, בארץ ישראל, הם בוגדים בה. וזה לא מעניין איש"; "מדובר במאבק לקיום העם היהודי".

הרב יהודה דרעי מציין כי בישראל בימינו, שינו המיסיונרים את הטקטיקה שלהם: "אם קודם לכן הם היו ניגשים ליהודים בלבוש כמורה, עם צלב גדול על הצוואר, כעת מגיעים בבגדים רגילים, חלקם אפילו עם טלית. הם עושים קבלת שבת ועורכים סדר פסח. הם לא מכנים את עצמם מיסיונרים אלא מבשרים, ולא מתפללים בכנסייה אלא בבתי תפילה להם לא מתביישים לקרוא בית כנסת. את עצמם הם מכנים "יהודים משיחיים". חייבים לתלוש מהם את המסיכה. הם לא מביאים איתם קרן אור אלא הם ממש נוצרים בכל המובנים. הם אומרים שהם ידידי ישראל, אבל מדובר על נוצרים אמיתיים, ומי שהולך אחריהם מקבל את דתם", אומר הרב יהודה דרעי, וממשיך "צריך שכולם ידעו שמדובר במיסיונרים, ציידי נפשות יהודיות".

לאחר מכן סיפר הרב דרעי שאין בישראל עיר בה לא עומד מרכז של "יהודים משיחיים"... "הם חיים בינינו, רשומים במסמכים כיהודים, ומתנהגים כיהודים גם כן. יש ביניהם פרופסורים, יש מדענים. אבל כולם שייכים לכת 'היהודים המשיחיים'. כל מי שמאמין באותו האיש - הוא משומד".[161]

---

[160] האתר ק-איסטינה. "אל האמת" בכתובת: http://kistine1.narod.ru/Vopros/Evrei/4092.html (Сайт К Истине)

[161] האתר tv.co.il9 בכתובת: http://9tv.co.il/news/2010/09/16/83854.html (Сайт 9tv.co.il)

בשנת 2011, אמר הרב שלום דב ליפשיץ, ראש ארגון "יד לאחים": "בישראל פועלים כעת קרוב ל120 סניפים של ארגוני מיסיון שונים העוסקים בפעילות מיסיונרית, וברשותם עומדים משאבים בלתי מוגבלים המגיעים מארצות הברית. רק באשדוד צמחה הקהילה "המשיחית" פי 15 בתוך שנתיים, הם הטבילו 150 איש, רבים מתוכם עולים ברית המועצות לשעבר", "מובן שאיש לא ממש קונה את האנשים במובן של - החליפו אמונה וקבלו צ'ק. לא, מושכים אותם לתוך אזור ההשפעה, יוצרים תנאים שמקלים על החיים. בהתחלה כלל לא אומרים לאנשים שמדובר על ארועים נוצריים. המיסיונרים תמיד מציגים את עצמם כיהודים, אבל "משיחיים". זה מוליך שולל אנשים שאינם מבינים, אזרחים חדשים במדינה, קשישים".[162]

בכנסיית השילוש, היא הקהילה העיקרית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בירושלים, מתקיימים באופן קבוע שימושים בקודש, מתנהלים כל הסקרמנטים הנוצריים, וידויים, מתארגנים ביקורי חולים בבתים ובבתי החולים על מנת לקיים את כל הצרכים הכנסייתיים על פי מחירון צנוע למדי.

בבית הספר הפנימייה הפרבוסלבי לבנות בבית עניה, אשר הוזכר קודם לכן, תמיד מוכנים לקלוט ילדות רוסיות פרבוסלביות, ילדות לעולים מרוסיה.

8.2 הפעילות הציבורית-חברתית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל

מטרתם של הגדלת נכסי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (אדמות, מבנים וכן הלאה) והקהילה הפרבוסלבית בארץ ישראל, היא העצמת השפעתה החברתית-פוליטית של רוסיה בישראל. זוהי מהות ההתפשטת של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בארץ ישראל.

למעשה, פועלים שלטונות הפדרציה הרוסית במסגרת ולביצוע התכנית להעצמת הנוכחות הרוסית בארץ ישראל.

ראשית כל, הם מממנים ארגונים ממשלתיים, ממשלתיים למחצה ופרטיים: החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית, קרנות "העולם הרוסי" ו"החו"ל הרוסי", המכון ההיסטורי הרוסי, קרן אנדריי פרבוזבני, המרכז לתהילה הלאומית ועוד.

החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית, למשל, פועלת בשיתוף פעולה הדוק עם האדמיניסטרציה הפלסטינית בעזה וברמאללה, מממנת קורסים לשפה הרוסית בבית לחם ואת בית הספר הנזכר לבנות בבית עניה.

יצוין, כי אופיה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית הוא עקבי למדי למעמדם של ראשיה (לשעבר ראש שירות הבטחון הפדרלי של רוסיה *[ק.ג.ב לשעבר]* וראש הממשלה לשעבר של הפדרציה הרוסית), ולמטרותיה ומשימותיה.

כך למשל, ב - 13 ביולי 2018 גירשו השלטונות היווניים שני דיפלומטים רוסים ואחר כך הוחזר השגריר ממוסקבה ונאסרה הכניסה ליוון של מספר אנשי כמורה של הכנסייה הפרבוסלבית הרוסית - בשל "מאמצים מתואמים להרחיב את השפעתה של רוסיה ביוון באמצעות פעילותה של החברה הקיסרית הפרבוסלבית הפלשתינית", "ניסיון להשיג מידע", שוחד של מדינאים יווניים, מימון הפגנות ומחאות המוניות נגד ההסכם עם מקדוניה לגבי שינוי שמה, שהיה תנאי הכרחי להכנסתה לגוש נאט"ו.

"ההשקעות הכספיות העצומות לתוך כמה מנזרים של אתוס הם כיסוי לבניית בסיס הריגול הגדול ביותר של הבלקן. הקרמלין הפך את הר אתוס לבסיס שירותי המודיעין שלו", מדווחת העיתונות היוונית, בפרט "Kathimerini". כסף זרם גם לתנועות לאומניות, פרבוסלביות וארגונים ללא כוונת רווח ביוון, כולל אלה שנוסדו על ידי מהגרים יוונים מברית המועצות לשעבר, אשר הצליחו ליזום גל של מחאות.

---

[162] האתר "השתפכות". בכתובת: http://outpouring.ru/news/2011-02-23-2723 (Сайт Излияние)

"אנחנו רוצים להזכיר לחברינו הרוסים שאף מדינה בעולם לא תסבול שוחד של פקידיה, התערערות של מדיניות החוץ והתערבות בעניינים פנימיים שלה", אמר שר החוץ היווני ניקוס קודזיאס.[163]

דוגמה נוספת. הפטריארכיה המוסקבאית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית הייתה מעורבת באופן פעיל והנחתה את הפעילות של מועצת הכנסיות העולמית (WCC) עוד מאז שנות ה - 50 של המאה שעברה.

מועצת הכנסיות העולמית (WCC) - ארגון בינלאומי המאחד בעיקר כנסיות פרוטסטנטיות, המייצג כ - 350 כנסיות ב - 110 מדינות ו-500 מיליון נוצרים ברחבי העולם, במטרה רשמית של "האחדות הנוצרית".

בדו"ח קג"ב משנת 1980, שנחתם על ידי ראש האגף הרביעי, כתוב: "בברית המועצות היה אורח של הפטריארכיה המוסקבאית מזכ"ל המועצת הכנסיות העולמית (WCC), פיליפ פוטר. באמצעות סוכנים "סביאטוסלב". "אדמאנט", "מיכאילוב" ו"אוסטרובסקי" הוא הושפע חיובית. התקבל מידע על פעילות של מועצת הכנסיות העולמית (WCC), אשר יש לו ערך מבצעי".

בשנת 1983 הקג"ב שלח 47 סוכנים בפני העצרת הכללית של מועצת הכנסיות העולמית (WCC) בוונקובר. בשנה שלאחר מכן הק.ג.ב מדווח באופן חד משמעי כי אורוגוואי אמיליו קסטרו נבחר למנכ"ל המועצת הכנסיות העולמית בסיוע סוכנים שנכחו בישיבת ועדת ההיגוי.

על פי דו"ח של מכון NGO Monitor, ארגון נוצרי בינלאומי "מועצת הכנסיות העולמית (WCC)", באמצעות תוכנית מיוחדת בשם EAPPI, שולח פעילים מכל רחבי העולם לישראל, ובמיוחד ליהודה, שומרון וירושלים, כדי שהם "יראו את החיים תחת כיבוש", לעקוב אחר פעולות כוחות הביטחון הישראליים, ולאסוף מידע.

מאז WCC 2002 הכין כ - 2000 בעלי תפקידים. רובם נכנסים לישראל במסווה של תיירים. אחר כך הם חוזרים לארצם ונהפכים לתועמלנים של קמפיינים אנטי-ישראליים, כולל ה - BDS, מאשימים את ישראל באפרטהייד, משווים אותה לגרמניה הנאצית ומשתמשים בטרמינולוגיה אנטישמית.

פעילותו של ארגון WCC במסגרת תוכנית EAPPI מתבצעת בשיתוף פעולה עם ארגונים יהודים ("שוברים שתיקה") וערביים (מרכז בינ-הכנסייתי בירושלים (JIC)).

משרדו של הארגון ממוקם באזור של מנזר סנט אנה ברובע המוסלמי העיר העתיקה של הבירה, לא רחוק משער האריות. מימון ה- EAPPI מגיע מארגונים וממשלות זרות, כולל ממשלות שבדיה, נורבגיה, קנדה, יפן, פינלנד וגרמניה, קרן הילדים של האו"ם UNICEF וכו'.

יש לציין כי לתוכנית EAPPI כלל אין מעמד רשמי בישראל או בחו"ל.

דוגמא אחרת, קרן "עולם רוסי", אשר נוצרה בקיץ 2007 בהוראתו של נשיא הפדרציה הרוסית ולדימיר פוטין, ממומנת מהתקציב המדיני של הפדרציה הרוסית, ופועלת בתמיכת שגרירויות רוסיה. בראש הקרן עומד מר מקסים מאייר, שהיה עובד בכיר בממשל הנשיא בראשית שנות האלפיים. קרן "עולם רוסי" מחזיקה בלמעלה מארבעים מרכזים ברחבי העולם. לדברי מר מאייר: "מרכזים אלה נוצרים לצרכי הפצת השפה והתרבות הרוסית. בכל אחד ממוקדי פעולתו מחלק 'העולם הרוסי' מענקים ל'פיתוח השפה, ההיסטוריה והתרבות הרוסית, חיזוק הקשרים בין הקהילות הרוסיות'".

[163] האתר http://www.newsru.co.il בכתובת: http://www.newsru.co.il/world/11jul2018/greece_ru_106.html, http://detaly.co.il/baza-gru-v-monastyryah-afona/, http://www.kathimerini.gr/974240/article/epikairothta/politikh/apelash-rwswn-diplwmatwn-apo-thn-a8hna

בינתיים ישראל מובילה בכמות הבקשות למענקים של "העולם הרוסי". הספרייה הרוסית העירונית של ירושלים, למשל, כבר קיבלה ממנו כספים.[164]

זאת מבלי לדבר על כל מני ארגוני תקשורת דוברי רוסית בישראל (עיתונים, טלוויזיה, אינטרנט וכו'), המקבלים מימון ישיר או עקיף מרוסיה.
למרבה הצער, כל הפעילויות האנטי-יהודיות האלה מתבצעות ללא כל התערבות או פיקוח על ידי פקידים ישראליים, למעט תגובות נקודתיות נדירות.[165] [166]

יחד עם זאת, לכנסייה הרוסית הפרבוסלבית יש גם יסוד רציני לדאגה.
עוד באוקטובר 2010, בועידת הבישופים בותיקן שזימן האפיפיור בנדיקטוס הט"ז, הגיעו הבישופים המתכנסים למסקנה חד-משמעית כי בקרוב, לא ישארו כלל נוצרים במזרח התיכון. לפני מאה שנים למשל, היוו הנוצרים כעשרים אחוז מאוכלוסיית האזור, ואילו כעת לא מהווה משקלם אפילו חמישה אחוז. בישראל, לפני שלושים שנה, היוו הקתולים 3.8% מכלל האוכלוסייה, ואילו כעת הם 1.82%. הפטריארך המלכיתי גאורגי השלישי מדמשק אמר כי בעקבות הגירת הנוצרים, המזרח התיכון כולו יהיה בידיים מוסלמיות, מה שיגרום להתנגשות בלתי נמנעת עם התרבות הנוצרית המערבית.[167]
עורך הדין מוריס צאדק, נציג האסיפה הקופטית הצפון אמריקאית (ארגון של מצרים נוצרים), אמר: "אני חושש שבעוד 5 - 10 שנים מצפה לנוצרים שואה משלהם - המוסלמים יעשו לנו את מה שהנאצים עשו ליהודים".[168]

לפני מאה שנה, איכר רוסי מאסטרכן שהתגייר בשם יואב דוברובין, הגיע לישראל והביא עמו את כל הנחוץ לעבודת השדה וספר תורה. הוא קנה 650 דונם אדמה בגליל ופתח משק חזק. לתערוכה של שנת 1922 הביא דוברובין שור מהמשק והעמיד אותו על המשקל. הקפיצים נקרעו והמשקל התפרק. השור התברר ככבד ביותר בגליל. מחלת המלריה גבתה את חייהם של שניים מבניו. אך כאשר נשאל יואב בן התשעים וחמש אם הוא מצטער על מעברו לארץ, ענה: "נחמה אחת יש לי, שנכדיי יכולים לקרוא את התנ"ך בעברית. הגעתי לארץ הקודש לא למען תאוות בצע, אלא בשל האהבה לבורא עולם".[169]
כיום מגיעים אלפי עולים מרוסיה שעד לאחרונה הייתה עבורם הפרבוסלביות הדת הפחות או יותר מוכרת היחידה עבורם, וישוע הנוצרי - האלוהות הפחות או יותר מובנת. הישיבות מתפקעות מרוב תלמידים, הרבנים נאנקים מנטל הבאים להתגייר.
אישים בכנסייה הפרבוסלבית מתלוננים - באמת, העם שצלב את בן האלוהים (ישוע הנוצרי) ופוזר כחול מעל פני העולם, שב ויצר אחר אלפיים שנות גלות מדינה משלו. הפך מדבריות לחרשות נפלאות של עצי הדר, ומקווי מים שיבשו לבריכות דגים עשירות, בנה ערים בין ביצות מלריה לא נגישות, ללא מים ראויים לשתייה... "יְשֻׂשׂוּם מִדְבָּר, וְצִיָּה; וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח, כַּחֲבַצָּלֶת. פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל, אַף גִּילַת וְרַנֵּן--כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן-לָהּ, הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן; הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד-יְהוָה, הֲדַר אֱלֹהֵינוּ" (ישעיהו ל"ה, א'-ב').

---

[164] האתר פורטל המידע של קרן "עולם רוסי". בכתובת: https://www.russkiymir.ru/fund/press/79759/ (Информационный портал фонда Русский мир)

[165] האתר https://detaly.co.il/vsemirnyj-sovet-tserkvej-ot-kremlya-do-iudei/

[166] האתר https://mnenia.zahav.ru/Articles/11473/pod_egidoi_europi

[167] האתר הרשמי של הכנסייה האוקראינית הפרבוסלבית. בכתובת: http://pravoslavye.org.ua/2008/10/ (Официальный сайт Украинской Православной Церкви)

[168] האתר "סמל אמונה", בכתובת: http://simvol-veri.ru/xp/lider-xristian-egipta-kopti-soberut-sredstva-dlya-libermana.html (Сайт Символ Веры)

[169] האתר Travel.ru. "הירדן: ממקורותיו ועד ליום המלח". ס' וולפסון. בכתובת: http://guide.travel.ru/israel/112059.html (Сайт Travel.ru «Иордан: от истоков до Мертвого моря» С. Вольфсон)

ט. סיכום

החברה הישראלית זקוקה לשחזור תמונת המצב המלאה ביותר של העבר ההיסטורי כדי להעריך את המצב הנוכחי במדינה, על מנת להשתמש כהלכה בנסיון העבר בניהול מגעים עתידיים בין הכנסייה הפרבוסלבית ליהודים, בין ישראל לרוסיה ועל מנת להוריד מתח מיותר ביחסי הגומלין.
יש לשאוף למצב בו הכרה רב צדדית של הנוכחות הרוסית בישראל (בעבר ובהווה), של קשרי החוץ הישראלים-רוסיים והקשרים התרבותיים-הומניטריים בין רוסים ליהודים יהוו בסיס לקביעת המדיניות הישראלית, וליחס החברה הישראלית כלפי רוסיה וכלפי הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית.
מחקר רב-ממדי של הנושא הינו בעל משמעות מעשית אדירה לצרכי פיתוח פתרונות מעמיקים ומבוססים יותר עבור סוגיות פרטיות רלוונטיות הקשורות להתפתחות האדירה של הצליינות ותיירות הדתית מרוסיה, וההתעוררות המחודשת של ההתפשטות האגרסיבית של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית והפדרציה הרוסית בישראל.

ב - 22 במרץ 2018 למשל, בחצר סרגיי בירושלים, בהשתתפות המשלחת הדתית הרוסית, נערך אירוע השקה עבור מדריך מאוייר חדש "במקומות חייו הארציים של ישוע המשיח".
בו בזמן יצא לאור כרך ראשון של מדריך חדש בשני כרכים לירושלים ולארץ הקודש, אשר הוכרז בתור המקיף והמודרני ביותר מהמדרכים שיצאו לאור בעשור האחרון. הכרך הראשון מוקדש באופן בלעדי לאתרים הקדושים בירושלים. מחברת הספר - הנזירה מרים (יורצ'וק) ממנזר הנשים גורני.
בספרים ייצוגיים אלה של הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית (פטריארכיית מוסקבה), כמעט שלא נעשה שימוש במילה "יהודי/ת", ובמקום "ישראלי/ת", אך ורק "פלסטיני/ת".
בהודעה לתקשורת של המשלחת הדתית הרוסית בירושלים כלל לא מוזכר כי מדובר בשטח ישראל, רק פלסטין.
למעלה מזה, במפת האתר של המשלחת הדתית הרוסית יש "רשימה אלף-ביתית של **קדושים פלסטינים**", הכוללת בעיקר את אבות ונביאי העם היהודי - אברהם, משה, יונה, ירמיהו ורבים אחרים, אשר היו כמסתבר תושבי פלסטין וחיו בין הפלסטינים.[170] [171]

יכול היה להיות מצחיק אם לא היה עצוב.

לפיכך, המחבר מעז לקוות כי ספר זה יוכל להוות משענת עבור התנגדות להתפשטות הכנסייה הרוסית הפרבוסלבית בישראל.

---

[170] אתר סוכנות הידיעות cursorinfo, בכתובת: http://cursorinfo.co.il/moisej-palestinskij-svyatoj-i-drugie-otkrytiya-tserkvi-gundyaeva/

(Сайт информационного агентства cursorinfo)

[171] הפטריארכיה הרוסית. המשלחת הדתית הרוסית בירושלים. בכתובות: http://rusdm.ru/gallery/590; http://rusdm.ru/news/1803; http://rusdm.ru/hagiography/

(Московский Патриархат Русская Духовная Миссия в Иерусалиме.)

י. ביבליוגרפיה

בחלק הנ״ל מובאים מספר מקורות נוספים ממוצא ארופאי אשר במידה רבה שימשו כיסוד לכתיבת המחקר ולמסקנות שנעשו על ידי המחבר. כולי תקווה שגם הקוראים ימצאו בהם עניין :

1. House F., The Russian Phoenix: The story of Russian Christians ad 998 – 1988, London, SPCK, 1988
2. Seide Georg, Monasteries and Convents of the Russian Orthodox Church Abroad: An Historical Review, Munich, 1990
3. Robertson, Archibald, The Origins of Christianity, London, Lawrence & Wishart, LTD, 1953
4. Isaks, Yaakov, Our People, History of the Jews, A Text book of Jewish history for the school and home. 1971, vol. 1. Merkos L'inyonei Chinuch, Inc., 770 Eastern Parkway, Brooklyn 13, N.Y
5. Walter Zander, Israel and the Holy Places of Christendom, New York 1971
6. Abel F. M., Chronique: Une crypte byzantine à Beit Djala, T. 32 RB. 1923
7. Fleckenstein K.-H. Israel Westjordanland Reiseführer. Lahr (Deutschland), 1995
8. Ovadiah A., Corpus of the Byzantine Churches in the Holy Land. Transl. from Hebrew R. Kirson. Bonn, 1970
9. Brown R., The Birth of the Messiah, N. Y., 1985
10. Tzapheres V., The Early Christian Holy Site at Shepherd's Field. ACR. 1993
11. Taylor J. E., Taylor J. E., Christians and the Holy Places: The Myth of Jewish-Christian Origins. RB. 1990, Vol. 93. N 3. Oxf., 1993
12. Walter Zander, Israel and the Holy Places of Christendom, New York, 1971
13. Yadin Y., The Message of the Scrolls. London, 1957
14. Allegro J. M., The Dead Sea Scrolls (Penguin Book), Hardmonds worth, 1956
15. Bardtke H., Die Handschriftenfunde am Toten Meer. Berlin, 1953
16. Bardtke H., Die Handschriftenfunde am Toten Meer. Die Sekte von Qumran, Berlin, 1958
17. Bruce F.F., Second Thoughts on the Dead Sea Scrolls. London, 1956
18. Burrows M., The Dead Sea Scrolls with Translations by the author, N. Y., 1955
19. Burrows M., More Light on the Dead Sea Scrolls. N. Y., 1958
20. Carmignac J., Le Docteur de Justice et Jesus-Christ. Paris, 1957
21. Danielou J., Les manuscriits de la Mer Morte et les origines du Christianisme. Paris, 1957
22. Del Medico H.H., L'finigme des manuscrits de la Mer Morte. Paris, 1957
23. Albright W.F., From the Stone Age to Christianity, 7 ed., N, Y., 1957
24. Ewing U.C., The Essene Christ. N. Y., 1961
25. Tompson Y., Archaeology and the New Testament. Michigan, 1960
26. Avigad N. Ancient Monuments in the Kidron Valley. Jerusalem, 1954 (Hebrew).
27. D. Ussishkin, The Village of Silwan, The Necropolis from the Period of the Judean Kingdom, Jerusalem, 1993 (Hebrew edition - 1983); P. 154-164. № 28.
28. Barkay G., Kloner A., Mazar A. The Northern Necropolis of Jerusalem during the First Temple Period // Ed. H. Geva. Ancient Jerusalem Revealed. Jerusalem, 2000.
29. Barkay G. Burial Caves and Burial Practices in Judah in the Iron Age // Ed. I. Singer. Graves and Burial Practices in Israel in the Ancient Period. Jerusalem, 1994.

תודתי למר ראובן מאירוביץ׳, שסיפק את התמיכה המוסרית והטכנית החשובה ביותר בהכנת עבודה זו.